

Tā 'ē'ē lājó'ba ká

Tā 'Ē'ē

Tā 'ē'á zīlá nīlī sīsī rī

Nōo rī'á búkū Lúkā ká rī lá ró ígīlī ōjīlā āmbá rú bē Tīyōfilē rī drī rī 'ī'dī. Búkū nō 'á rī, rī'á 'dó 'ídígówá tā gólīyī rī 'bá rú 'ēlé Yésū rī ōdrā gō'dá kpá ngāngā lá bē rī volé sī rī 'ī'dī. 'Ídígówá 'dī rī'á tā gólá lājó'ba yī drī ūjūzō 'ē'á tā 'bā'bā ādūkū Yésū ká gólīyī drī kī'á nī rī gólīyī ōlā'bū īyī Yērōsālēmā lésī 'bādrī 'ásī ndrī rī árīlī rī 'ī'dī. Gō'dá kpá tā gólá Línrí Tāndí Ōvārī ká drī gólīyī vó ndrēzō, gō'dá kpá mbārākā fēzō kānīšā drī gō'dá drī-'bá lá yī bē rī.

Lājó'ba yī drī tā gólá Yésū drī 'ádózó tótó ōjīlā Yúdā yī ká drī kō, bē-rī ōjīlā ōrī āngó drī rī 'bá yī drī ndrī rī 'īlīzō. Kápītā 15 'á'dā tā gólá lājó'ba yī drī rú 'ē'bézó Yērōsālēmā 'á, gō'dá drīlīyī tā-drī lēzō tā 'dī 'á rī 'ī'dī. Gō'dá drīlīyī drī-ācē fēzō Póólō drī 'ádózó lājó'ba ró ōjīlā gólīyī 'ádó 'bá kō ōjīlā Yúdā yī ká ró rī 'bá yī drī. Gō'dá nīngá sī rī, ngá āzā 'íca kō tā ātī-ātī tāndí lōgálé lā'bū ākō vō 'ásī ndrī.

Gō'dá kápītā 21 'ásī 'būū ādūkū lá 'álá rī, īyīkā tā kúmú ngīngī gólīyī rī 'bá tā Póólō ká kīlī rī 'bá yī ká 'ī'dī, gō'dá kpá tā gólá rú 'ē 'bá Póólō rī jōjō Rómā 'álá nī'á tā lá kī rī bē.

1 ¹ Kúmú Tīyōfilē, ūlī gólīyī má drī ígīlī ní drī búkū drī-káká ámakā rī 'á rī 'ádó īyī trá ndrī tā gólīyī Yésū drī 'ítōlé 'ēlé gō'dá kpá tā gólīyī gólá drī 'ítōzó ōjīlā līfī ímbalé 'ī'dī sī lá rī yī 'ī'dī, ² cālē būūū káyī gólá Ōvārī drī gólá rī trōzó ūrú 'álá rī 'á. Gō'dá ākpākā'dā Ōvārī trōó drē gólá ūrú 'álá kō rī, Línrí Tāndí Ōvārī ká drī gólá rī 'bázó tā 'ádálé lājó'ba gólākā gólá drī nīlī trá sīsī tā gólīyī Ōvārī drī lēlé gólīyī drī 'ēlé rī yī tāsī. ³ Yésū rī ōdrā gō'dá kpá gólá rī līdrī-līdrī volé drī 'ásī, gólá rī trá 'īnyákú drī nōngá káyī nyā'dī-rī īyī nyāányā 'ádálé lājó'ba íyīkā rī 'bá yī drī 'ándálā dūū, tālá 'dīī gólīyī ūnī ró dódó kī, pātīī yī rī'á lédrē-lédrē ró. Lājó'ba 'dī 'bá yī ndrē īyī gólá trá, gō'dá gólá rī trá rī'á tā ūrūkā 'bá yī átálé gólīyī drī tā gólá Ōvārī drī ōjīlā 'bázó 'ádólé kúmú íyīkā zēlé rī tāsī.

Tā Línrí Tāndí Ōvārī ká drīlā tā lá 'balé ngá fēfē ró rī tāsī

⁴ Nīngá sī, káyī āzā sī, Yésū yī 'ē'bē rú bē ngá nyalé lājó'ba íyīkā rī 'bá yī bē rī, drīlā tā 'bázó gólīyī drī kī nī rī, “Mī rī drē tākō Yērōsālēmā 'á nōngá fīnyáwá, gō'dá nī tē ró Línrí Tāndí gólá 'ámá átá drī tā lá 'balé trá sīsī kī, yī 'ā'dó 'áfē'á lá mbārākā sōlé ānī 'á rī. ⁵ Sīsī rī, Yōwānī 'ē bābātīzī íyīkā ōjīlā drī līmuvū sī, gō'dá káyī fīnyáwá volé drī 'ásī rī, Ōvārī 'ádó íyīkā bābātīzī 'ē'á ānī drī Línrí Tāndí íyīkā sī.”

Tā Yésū rī trōzó ūrú 'álá kúlūndūdū ró rī

⁶ Gō'dá káyī āzā sī, lājó'ba Yésū ká ūsū īyī rú bē 'ódí gólá bē rī, drīlīyī gólá rī 'ījízó kī nī rī, “Kúmú 'ámakā, nōo trá 'ī'dī ngbāangbānō káyī gólá ní drī 'balé 'ádózó kúmú 'āngī 'ámakā ró, gō'dá ōjīlā 'ámakā 'īsīrā'ēlé ká 'balé 'bādrī 'ámakā trōlé ōjīlā lídí drīgá sī rī 'ī'dī yā?”

⁷ Gō'dá gólá kī gólīyī drī rī, “Ámá átá cé 'ī'dī élē 'ádó 'ádó'á nī drī-ācē bē káyī tā 'dī 'bá yī drī 'ēzó 'ádólé rī 'bā'á nī. 'Íca kō ānī drī káyī tā rī 'dī 'bá yī drī 'ēzó rú 'ēlé rī nīlī. ⁸ Gō'dá nī 'ārī drē tā nō. Línrí Tāndí Ōvārī ká 'ádó 'ádé'á ānī drīī mbārākā sōlé ānī 'á, tālá nī nī ró bē 'ádólé līfī drī 'bá ró má drī, tā 'ámakā 'ádálé ōjīlā Yērōsālēmā 'á rī drī nōngá, gō'dá vō ūrūkā 'bá yī Yūdáyā ká 'ásī ndrī, gō'dá 'bādrī zīlī Sāmārīyā rī 'álá, nīngá sī rī, ōjīlā 'bādrī āzā 'bá yī ká drī ndrī.”

⁹ Gō'dá Yésū átálé bē ūlī 'dī 'bá yī ndrī rī, Ōvārī drī gólá rī trōzó nīzó ūrú 'álá nyé kúlūndūdū ró. 'Dīī lājó'ba gólākā rī 'bá yī līfī drī lá yī 'á. Nīngá sī, mbārāsāsā drī gólá rī līmózó lāpīlī, gō'dá gólīyī 'íca kō gólá rī ndrélé kpá 'ódí.

¹⁰ Yésū ōtírī rī nīlī 'būū 'álá rī, gólīyī zāā rī'á gólá rī vó ndrē'á. Nīngá sī 'wāā, āgō āzā 'bá yī rī sō īyī 'ítá mvēemvē kpírī-kpírī 'ī, drīlīyī āgázó 'ádrélé gólīyī gārā drī 'á. ¹¹ Gō'dá ōjīlā rī 'dī 'bá yī drī ngázó tā átálé kī nī rī, “'Ánī ōjīlā Gālīláyā ká nō 'bá yī, nī 'īšū tā kō. Yésū rī gólá ānī drī ndrélé trá tō nīrī 'á 'būū 'álá nā, káyī āzā sī, gólá 'ádó 'āgō'á kpá 'ódí āngó nō 'á, kpá nyé ōzó lāfī gólá ānī drī gólá rī ndrēzó trá nīrī 'á volé 'dī tī. Gō'dá ngbāangbānō, nī rī 'ádrélé rī'á vō ndrélé 'būū 'álá ró kō. Tā ndē rú trá!”

Tā gólá Mātīyā rī nījzó lājó'ba ró Yúdā rī vō 'á rī

¹² Tā rī 'dī 'ádó trá únī gólá fē dō ká zīlī ōlívī rī bē rī drī 'álá, vō rī 'dī jēé kō, 'ádó 'bā'á ōzō 'áyágá 'ālō kátī Yērōsālēmā rú sī. Tólá sī, lājó'ba Yésū ká 'dī 'bá yī drī ngázó gólé filī jārībā Yērōsālēmā ká rī 'álá. ¹³ Gólīyī mbā trá nīlī jó 'alé ūrú lésī gólīyī drī rīzó rīlī rī 'á lá. Lājó'ba Yésū ká 'dī 'bá yī rú lá yī rī'á 'ī'dī nō: Pétērō, Yōwānī, Yākóbā, 'Ándīrīyā, Fīlīpō, Tómā, Bātōlóméyō, Mátáyō, Yākóbā 'Álāpáyā, Sīmónā,¹ gō'dá Yúdā² Yākóbā. ¹⁴ Gólīyī rī trá rú 'ē'bélé vō 'ālō 'á rātāā 'ēlé kpākā 'ālō pīpīšīlī 'ālō sī ōkó gólīyī rī 'bá lāmúlī Yésū yī bē rī 'bá yī bē, gō'dá Mārīyā Yésū rī 'ándrē ró rī, gō'dá Yésū rī 'ádrúpī yī bē.

¹⁵ Nīngá sī, káyī āzā sī, ōjīlā gólīyī tā lē 'bá trá Yésū 'á rī 'bá yī drī ngázó rú 'ē'bélé tū vō 'ālō 'á. Gólīyī rī'á ōzó kámá-ālō-drī-lā-nyā'dī-trá kátī. Nīngá sī, Pétērō drī ngázó 'ádrélé ūrú tā átálé gólīyī drī kī nī rī, ¹⁶ “Ámá 'ádrúpī yī 'ámá 'ízó yī bē, 'íca trá ūlī Ōvārī ká gólīyī ígīlī trá tā 'ígī-ígī íyīkā 'á nō drī rú 'ēlé Yúdā drī. 'Ákū ró 'ákū ró nā rī, Línrí Tāndí

¹1.13 Sīmónā 'ī'dī gólá fī 'bá trá ōmā 'á 'ájū 'būlī 'bādrī íyīkā tāsī rī.

²1.13 Yúdā kpá zīlī Tādéyō rī.

gólâkâ 'bã kúmú Dăwúđi trá tã átálé tã 'ē 'bã rú 'ĕlê ăđi 'álâ vō Yúdă kâ lâjô'ba ró rí tāsī, Yúdă gólâ ăđi 'bū 'bã yī ătrō 'bã Yēsū rí rŭlī rī, ¹⁷ kpálé Yēsū nĭlī bē Yúdă rí gógó 'đi trá nī lâjô'ba ró lōsī 'ĕlê ămâ ăzī-ăzī ró rī.”

¹⁸ (Pétērō rí rī'á ulī 'đi 'bã yī átálé Yúdă rí ôđră tāsī, tălă ôfĕlê bē lâfă gólâ Yēsū rí gī kâ ró Yúdă drī rī, gō'dá drílâ ămvú gīzō 'đi sī lâ. Nĭngá sī, kăyĭ ăzâ sī, Yúdă drī drăzō ămvú rí 'đi 'á tólâ. Gólâ 'dê vŭđrĭ gō'dá 'â lâ drī fŭzō kpĕérĕ, fĭi lâ drī ătŭzō ăđrŭ ĩnyăkú drĭi. ¹⁹ Ōjĭlă ndrĭ gólĭyĭ rī 'bã Yĕrōsălēmă 'álâ rí 'bã yī drī Yúdă rí ôđră tã 'đi ărízō. Gō'dá gólĭyĭ drī ămvú rí 'đi rú lâ zĭzō fĭ ĩyĭkâ rí sī kĭ, Ăkĕlĕ Dámă, tã ĩfĭ lâ kĭ, Ămvú Ărĭ kâ.)

²⁰ Nĭngá sī, Pétērō drī tã ătázō kpá ó'di Yúdă rí tāsī kĭ, “Īgĭ trá ăkŭ ró Lôngó Dăwúđi kâ 'á kĭ nĭ rí, 'Jó gólâkâ ôrĭ ngbôrôngólô tăkó ĩtĭ ōjĭlă ăzâ ăkó 'á lâ.’

Lôngó 69.25

Gō'dá ĩgĭ kpá trá tólâ lôngó ăzâ rí 'á kĭ,
'Ōô'bă ōjĭlă ăzâ vō ĩyĭkâ lōsī 'ē kâ rí 'á.’

Lôngó 109.8

^{21–22} “Ītĭ tălă ulī 'đi 'bã yī tāsī rí, má ătă ănĭ drī kĭ nĭ rí, ĩcâ trá ămâ drī ōjĭlă ăzâ nĭzō ă'dólé ămâ bē, gólâ ă'dó 'bã ĩfĭ drĭ 'bã ró Yēsū rí lĭđrĭ-lĭđrĭ ôđră 'ásĭ rí tāsī. Īcâ trá ămâ drī ōjĭlă ăzâ ă'dó 'bã ămâ lâmŭ-ăzĭ ró kăyĭ ndrĭ ămâ drī lâmŭzō Kúmú ămăkă Yēsū bē ĩtŭ gólâ Yōwănĭ drī gólâ rí ĩbábătĭzăzō rí 'á călê būŭŭ kăyĭ Ōvărĭ drī gólâ rí trōzō vólé ũrŭ 'álâ rí 'á rĭ nĭ'á 'đi.”

²³ Ītĭ rĭ, ōjĭlă rŭ ê'bé 'bã 'đi 'bã yī drī tã ĩsŭ ĩyĭkâ ăđŭkŭ lâ trōzō 'bălê ōjĭlă rĭ rŭ. 'Dĭi rĭ'á Mătĭyă gō'dá ăzâ lâ gbō Yōsépă Sábă rĭ mvă ró rĭ'á zĭlă kpá Yúsĕtŭ rĭ. ²⁴ Nĭngá sĭ, drĭlĭyĭ ngăzō rătăă 'ĕlê Ōvărĭ drī kĭ, “Kúmú ămăkă, nĭ nĭ tã ĩsŭ ōjĭlă kâ ndrĭ gólĭyĭ pĭpĭsĭlĭ 'ásĭ rĭ 'bã yī nĭ. Ītĭ rĭ, nĭ ă'dă ămâ drī gólĭyĭ rĭ nō 'bã yī lâfălê 'ásĭ nĭ drī nĭlĭ trá ²⁵ lōsĭ lâjô'ba Yēsū kâ rĭ kâ 'ĕlê Yúdă rĭ vō 'á rĭ, tălă Yúdă ăyĕ lōsĭ 'đi trá, gō'dá nĭzō vō gólâ nĭ drī nĭlĭ cé nĭ rĭ 'á.” ²⁶ Nĭngá sĭ, gólĭyĭ drī gōmărĭ vŭzō 'đi ōjĭlă ălō rĭ nĭzō. Gō'dá ĩtĭ rĭ, gōmărĭ drī Mătĭyă rĭ vŭzō 'đi ă'dólé lōfĭlĭ lâjô'ba Yēsū kâ ró Yúdă rĭ vō 'á. Gō'dá gólĭyĭ ă'dó trá lâjô'ba ró mŭđrĭ-drĭ-lă-ngă-rĭ Mătĭyă sĭ.

Ănĭ-ănĭ Lĭndrĭ Tăndĭ Ōvărĭ kâ rĭ kâ mbărăkă fĕlê ōjĭlă tã lĕ 'bã Yēsū 'á rĭ 'bã yī drī

2 ¹ Kăyĭ kărămă Pĕnĭtăkôsĭtĭ³ rĭ kâ ăcâ bē rĭ, ōjĭlă gólĭyĭ ndrĭ tã lĕ 'bã trá Yēsū 'á rĭ 'bã yī drī rŭ ê'bézō vō ălō 'á Yĕrōsălēmă 'álâ. ² Nĭngá sĭ, 'wăă drĭlĭyĭ ngă ăyĭ ămbă ărízō ũrŭ lĕsĭ, 'ŭŭ lâ ă'dó trá ōzō ĩlĭ gólâ vĭ 'bã mbărăkă sĭ rĭ kătĭ. Gō'dá ōjĭlă ărĭ ngă ăyĭ rĭ 'đi trá vō gólĭyĭ drī rĭzō rĭlĭ rĭ 'ásĭ ndrĭ. ³ Gō'dá gólĭyĭ drī ngă gólĭyĭ ă'dó 'bã ōzō lâsĭ lândră mbĕlĕ-mbĕlĕ rĭ kătĭ rĭ ndrĕzō lâfălê că'á nĭzō rĭlĭ ălō-ălō gólĭyĭ drĭi sĭ cé fĭfĭ. ⁴ Nĭngá sĭ, Lĭndrĭ Tăndĭ Ōvărĭ kâ drī ănĭzō mbărăkă ĩyĭkâ fĕlê gólĭyĭ drī, gō'dá drĭlă gólĭyĭ 'băzō rĭ'á ulĭ átálé ălō-ălō fĭ lĭdĭ gólĭyĭ drī nĭlĭ ăkŭ lâ sĭ kô rĭ 'bã yī sĭ.

⁵ Jăřĭbă Yĕrōsălēmă kâ 'á tólâ rĭ, ōjĭlă Yúdă yĭ kâ gólĭyĭ ănĭ 'bã trá 'băđrĭ dŭŭ ngĭngĭ 'ásĭ Ōvărĭ rĭ ĩrătălê rĭ 'bã yī kpá bē rĭ'á ĩyĭ dŭŭ. ⁶ Gō'dá ōjĭlă ărĭlĭ bē ulĭ tã lĕ 'bã 'đi 'bã yī drī rĭ'á ătălă fĭ ngĭngĭ sĭ 'đi 'bã yī rĭ, drĭlĭyĭ ngăzō rŭ ê'bĕlê ăcălê ōjĭlă ĩtĭlĭlĭ ró. Ītĭ rĭ, ōjĭlă ĩtĭlĭlĭ rĭ 'đi 'bã yī nĭi tã rŭ 'ē 'bã 'đi kô, tălă tã lĕ 'bã Yēsū 'á rĭ 'bã yī lâfălê 'ásĭ ălō-ălō rĭ'á ulĭ ătă'á fĭ ōjĭlă rĭ 'bã ulĭ rĭ 'đi ărĭlĭ rĭ 'bã yī kâ sĭ. ⁷ Tălă tã rĭ 'đi tāsĭ, ōjĭlă fĭ drĭ ă'dĭzō ndrŭndrŭ. Gō'dá drĭlĭyĭ ngăzō rĭ'á tã ătălê ĩyĭ lâfălê 'ásĭ kĭ nĭ rĭ, “Nōô ĩyĭkâ ă'dó 'bã tã lâărăkô 'ĭ yă? Ōjĭlă gólĭyĭ rĭ 'bã ulĭ átálé nōngă nō, gólĭyĭ rĭ'á ĩyĭ ndrĭ Gălĭlăyă lĕ 'bã 'ĭ. ⁸ Īcâ ăngô tĭ ró gólĭyĭ drī ulĭ ătázō fĭ ămâ nyăányă kâ rĭ 'bã yī sĭ yă? ^{9–11} Nōngă rĭ, ămâ bē rĭ'á 'băđrĭ ngĭngĭ nō 'bã yī ăsĭ, Părătĭyă, Mĕđĭyă, Ēlămă, Mōsōpōtămĭyă, Yŭđăyă, Kăpăđōsĭyă, Pōnĭtō, Ăsĭyă, Făřĭgĭyă, Pămbĭlĭyă, Măřĭrĭ, Kĕrĕtĕ, Săwōđĭyă, gō'dá kpá vō gără drĭ ăzâ Lĭbĭyă kâ rĭ ănyĭ jăřĭbă Kĭrĕnĕ kâ rĭ rŭ, gō'dá Rómă lĕsĭ rĭ, rĭ'á ămâ gólĭyĭ păřĭlĭ Yúdă ró rĭ, gō'dá gólĭyĭ rŭ jă 'bã trá Ōvărĭ rĭ ĩnĭlĭ ă'dă tã Yúdă yĭ kâ ró rĭ 'bã yī. ămâ ōjĭlă ndrĭ 'băđrĭ fĭ ngĭngĭ nō 'bã yī kâ nō, ărĭ ōjĭlă rĭ 'đi 'bã yī trá rĭ'á ulĭ ătă'á ĩyĭ fĭ ngĭngĭ ămâ nyăányă kâ sĭ tã ăngĭ Ōvărĭ drĭ 'ĕlê trá rĭ 'bã yī tāsĭ.” ¹² Ītĭ rĭ, ōjĭlă ndrĭ ô'bĭ 'đi 'bã yī, fĭ lâ yĭ drĭ ă'dĭzō tã rĭ 'đi drĭ sĭ, gō'dá tã 'đi drĭ gólĭyĭ drĭ ĩjăzō. Gō'dá gólĭyĭ drĭ ngăzō rĭ'á tã ĩjĭlĭ ĩyĭ vō 'ásĭ kĭ nĭ rĭ, “Tă ĩfĭ tã lâărăkô rĭ 'bã rŭ 'ĕlê nō kâ ă'dô 'ĭ yă?”

Tă Pétērō drĭ tã lâărăkô 'đi tã ĩfĭ lâ ă'dázō ōjĭlă ĩtĭlĭlĭ 'đi 'bã yī drĭ rĭ

¹³ Gō'dá ōjĭlă ăzâ 'bã yī drĭ ulĭ 'dásĭ ătázō tã lĕ 'bã Yēsū 'á rĭ 'bã yī drĭ kĭ nĭ rĭ, “Ăyĕ, ngă ôđră ôcĭ gólĭyĭ kpá nĭ nō ĩyĭkâ ă'dô 'ĭ.”

¹⁴ Nĭngá sĭ, Pétērō yĭ drĭ ngăzō ăđrĕlê ũrŭ lâjô'ba Yēsū kâ ũrŭkă mŭđrĭ-drĭ-lă-ngă-ălō rĭ 'bã yī bē. Gō'dá drĭlă ngăzō ulĭ ătălê ngbălă-ngbălă ōjĭlă ĩtĭlĭlĭ 'đi 'bã yī drĭ kĭ nĭ rĭ, “Ănĭ, ămâ ōjĭlă Yúdă yĭ kâ rĭ 'bã yī, gō'dá kpá ănĭ ăzâ 'bã yī gólĭyĭ rĭ 'bã nōngă Yĕrōsălēmă 'á rĭ yĭ, nĭ ărĭ drĕ tã má ngăă nólé, tălă má ngĭ ró tã ănĭ drĭ ărĭlĭ 'đi ĩfĭ lâ ănĭ drĭ mbĭmbĭ. ¹⁵ Nĭ ătă tã kĭ'á nĭ rĭ, ôđră ôcĭ ămâ nĭ ōjĭlă nō 'bã yī bē ă'dô tāsĭ yă? Drĕ rĭ'á ĩtŭ-pă nĭ-drĭ-lă-sŭ 'ĭ cĭřĭnô. Ōđră ĩcâ kpá bē ōjĭlă cĭlĭ ăkpăkă'dă cĭřĭnô ĩtĭ yă? Tă rĭ 'đi ă'dô ĩtĭ kô. Lĭndrĭ Tăndĭ Ōvărĭ kâ 'bă ămâ nĭ ulĭ ătălê fĭ 'đi 'bã yī sĭ ĩtĭ. ¹⁶ Tă rĭ 'đi kpá rĭ'á ōzō tã gólâ tã ăngŭ 'bã Ōvărĭ kâ Yōwĕlĕ rĭ drĭ ăngŭlĭ trá ăkŭ ró nătĭ kĭ nĭ rĭ,

^{17–18} ‘Ōvărĭ ătă kĭ, “Kăyĭ ăđŭkŭ rĭ 'bã yī sĭ,

má ă'dô Lĭndrĭ Tăndĭ ămăkă lōfĭ'á ōjĭlă gólĭyĭ rĭ 'bã rŭ ĩ'bŭlĭ má drĭ rĭ 'á, vō 'ásĭ ndrĭ.

Nĭngá sĭ, ănĭ mvă ôkó gō'dá ăgô ró rĭ 'bã yī ă'dô ĩyĭ ulĭ má drĭ fĕlê gólĭyĭ drĭ rĭ 'bã yī ătă'á ōjĭlă ăzâ 'bã yī drĭ.

Má ă'dô ăgô ănjĭ gō'dá kpá ăgô ărăkă ănĭkă rĭ 'bã yī 'bă'á ăbĭ-ăbĭ ăbĭlĭ tã ămăkă nĭzō 'ĕlê.

¹⁹ Gō'dá má ă'dô kpá ngă gólĭyĭ fĭ drĭ ă'dĭzō drĭ lâ sĭ rĭ yĭ 'bă'á ă'dólé ĩnyăkú drĭi nōngă, gō'dá kpá 'bŭŭ 'álâ.

³2.1 Pĕnĭtăkôsĭtĭ Ūlĭ 'đi ĩtō kâ kĭ, “'kăyĭ nyă'đi-rĭ-drĭ-lă-ngă-mŭđrĭ”. Kăyĭ nyă'đi-rĭ-drĭ-lă-ngă-mŭđrĭ 'đi ĩtō kăyĭ rătăă kâ gĭmă kărămă lâvŭ-lăvŭ kôró kâ rĭ kâ rŭ sĭ. Kărămă Pĕnĭtăkôsĭtĭ kâ 'đi rĭ'á ăyĭkô ăđrŭgŭ zĭlĭ gămĭyă rĭ nō kâ 'ĭ.

Nĩ ndrê drê, ãrĩ â'dô â'dó'á gō'dá lāsĩ gō'dá òcĩkã ãnĩ 'bá gúndrĩ-gúndrĩ ñnyákú drĩ lĩmólé rĩ.

²⁰ Gō'dá 'bũũ 'álá rĩ, ñnrĩkúwá â'dô ãsĩ'á ãmvũ ãtũ ãĩĩ 'á, gō'dá párá ãĩĩ â'dô rũ jã'á â'dólé kããkã ró òzō ãrĩ kátĩ.

Tã rĩ 'dĩ 'bá yĩ â'dô â'dó'á sīsĩ, gō'dá vó lá sĩ rĩ, kãyĩ ãngĩ rĩ gógó má drĩ 'èzō ãgólé ãcálé ñnyákú drĩ ñngá tã òjĩlá kã kĩlĩ rĩ drĩ â'dó'zō.

²¹ Gō'dá gólĩyĩ ndrĩ ãmã zĩ 'bá ãyĩ pãlé rĩ yĩ, má â'dô gólĩyĩ pã'á pãtĩĩ ró, tãlá gólĩyĩ â'dô ró lédre-lédre ãdũkũ ãkó rĩ bẽ.” ’

Yōwélé 2.28-32

²² “ ãnĩ òjĩlá ãmãkã Ñsĩrã'élé kã, nĩ ãrĩ úlĩ ãmãkã Yésũ gólá Nãzãrétã lé 'bá ró rĩ tãsĩ nõ 'bá yĩ, tã â'dã-â'dã Ôvãrĩ kã ãnĩ drĩ rĩ kĩ, Yésũ ãdĩ gólá yĩ drĩ ãjólé ãnĩ drĩ 'díyĩ pã 'bá ró, tã lãrãkô gólá yĩ drĩ Yésũ rĩ 'bãzô 'elã òjĩlá pãlé rĩ 'bá yĩ sĩ. Yésũ rĩ gógó 'è tã lãrãkô 'dĩ 'bá yĩ ãnĩ lãfãlé 'á ñngá, gō'dá mĩ nĩ tã rĩ 'dĩ 'bá yĩ trá dódó. ²³ Gō'dá Ôvãrĩ nĩ tã gólá ãnĩ drĩ 'è'á 'elã Yésũ drĩ rĩ trá sīsĩ, gō'dá ãdĩ gólá drĩ tã lá lãzô ãnĩ drĩ kĩ, nĩ ò'è tã rĩ 'dĩ 'bá yĩ Yésũ drĩ. Ítĩ rĩ, Ôvãrĩ drĩ gólá rĩ ãyézô ãnĩ drĩgã, gō'dá ãnĩ drĩ Yésũ rĩ gógó fãzô òjĩlá tã 'bã'bã Músã kã rĩ 'bá yĩ ñnjĩ 'bã kô'dãwã rĩ 'bá yĩ drĩgã ãpãlé fê lãlĩ-lãlĩ drĩ, ãtũ rĩ, gō'dá ãnĩ drĩ gólá rĩ fũzô. ²⁴ Gō'dá Ôvãrĩ ñngã gólá trá ngã lãzê òdrã kã gólá rĩ ñmvũ 'bã trá rĩ 'ãsĩ, gō'dá gólá rĩ 'bãzô ãdrĩlĩ, tãlá òdrã ãcã kô tã trólé gólá drĩgã sĩ. ²⁵ Rĩ'á òzô tã gólá kúmú ãngĩ Dãwúdí drĩ ãtãlé ãkũ ró nã sĩ Yésũ rĩ tãsĩ rĩ tí, kĩ nĩ rĩ,

‘Mã ndrê nĩ Ôvãrĩ Yãkóvã rĩ'á ãnyĩ má bẽ kãyĩ vósĩ cé,

tãlá nĩ rĩ'á ãnyĩ má bẽ rĩ drĩ, ngã ãzã ãcã kô ãmã ãkópólólé, gō'dá kpã ãmã 'bãlé â'dólé ãrĩ ró.

²⁶ Tãlá tã rĩ 'dĩ tãsĩ rĩ, ãmã pĩpĩsĩlĩ ãdĩ trá ndrũndrũ,

gō'dá má lũyĩ nĩ ãyĩkô ãmbã sĩ.

Mã â'dô rĩ'á ãlĩ 'bã'bã sĩ ãmã ãvô tãsĩ,

²⁷ tãlá òzô má òdrã trá rĩ,

nĩ Ôvãrĩ òzô kô ãmã ãvô ãyé ñãlé ló'dé 'á.

Mĩ nĩ trá mã rĩ'á rũ ãbũ 'bã tãndĩ ãnĩkã rĩ ãdĩ.

²⁸ Nĩ â'dã lãtĩ ãdrĩ kã òdrã 'ãsĩ rĩ trá mã drĩ.

Mã rĩ'á ãyĩkô ró, tãlá nĩ rĩ'á mã bẽ.’

Lôngó 16.8-11

²⁹ “ ãmã ãdrũpĩ yĩ ãmã ãzô yĩ bẽ, mã ãtã tã ãnĩ drĩ ãmã ãbĩyã kúmú ãngĩ Dãwúdí rĩ tãsĩ ãndrô nõ trá. Gólá drã trá ãkũ ró nã sĩ, ò'bã ãvô lá trá 'bũ 'á, gō'dá gólá rĩ ló'dé rĩ'á ñngã ãnyĩ ãmã bẽ. ³⁰ Mã nĩ trá Dãwúdí ãtã úlĩ 'dĩ 'bá yĩ tã ãngũ 'bã ró, tãlá gólá nĩ tã Ôvãrĩ drĩ tã lá 'bãlé trá yĩ drĩ rĩ trá. Mĩ ndrê drê, Ôvãrĩ 'bã trá lãtrĩtrĩ ró kĩ nĩ rĩ, ‘Mã â'dô òjĩlá ãlô ãnĩ òzôwã yĩ lãfãlé 'ãsĩ rĩ 'bã'á â'dólé kúmú ãngĩ ró òzô nĩ tí.’ ³¹ Dãwúdí ndrê tã gólá Ôvãrĩ drĩ 'è'á 'elã ãtĩ 'á tólã rĩ trá. Tãlá tã rĩ 'dĩ tãsĩ, gólá drĩ úlĩ nõ 'bã yĩ ãtãzô kĩ nĩ rĩ, ‘Ôvãrĩ ãyé ãmã ãvô kô ñãlé ló'dé 'á’, 'dĩ Dãwúdí rĩ úlĩ 'dĩ ãtãlé ãdrĩ-ãdrĩ òjĩlá gólá Ôvãrĩ drĩ ñnjĩ trá ãmã pã 'bã ró òdrã 'ãsĩ rĩ tãsĩ. ³² Mĩ ndrê drê, Yésũ ãdĩ gólá Ôvãrĩ drĩ 'elã ãdrĩlĩ òdrã 'ãsĩ rĩ. ãmã ndrĩ lãjô'bã ró rĩ 'bã yĩ ndrê gólá rĩ trôtrô nyé kũlũndũndũ ró nĩzô gólé ãrũ 'álã rĩ trá ãmã ãlĩ nyããnyã sĩ. ³³ Gō'dá 'dĩ vósĩ, Ôvãrĩ drĩ gólá rĩ trôzô 'bãlé ãyĩ drĩ-ãgô drĩ kúmú ró. Ôvãrĩ ãjô Lĩndrĩ Tãndĩ ãyĩkã Yésũ drĩ òzô gólá drĩ tã lá 'bãlé trá ãkũ ró nã sĩ rĩ kátĩ kĩ nĩ rĩ, yĩ â'dô ãjô'á lá rĩ tí. Gō'dá ngbããngbãõ rĩ, gólá ãjô Lĩndrĩ Tãndĩ ãyĩkã 'dĩ trá ãmã drĩ, òzô ãnĩ drĩ ndrêlé trá gō'dá kpã ãrĩlĩ rĩ tí. ³⁴ Mã nĩ trá kĩ nĩ rĩ, kúmú gólá nĩ 'bã cú kũlũndũndũ ró rĩ â'dó kô rĩ'á kúmú ãngĩ Dãwúdí ãdĩ, tãlá gólá ãtã trá 'díyĩ pã 'bã ãmãkã tãsĩ kĩ nĩ rĩ,

‘Ôvãrĩ Yãkóvã ãtã trá Kúmú ãmãkã drĩ kĩ,

“Nĩ rĩ mã lãgãtĩ ãmã drĩ-ãgô drĩ lãsĩ kúmú ró drĩ-ãcê bẽ.

³⁵ Gō'dá mã â'dô ãjũ-'bã-ãzĩ ãnĩkã rĩ 'bã yĩ 'bã'á rĩlĩ ãnĩ pá zélé.” ’

Lôngó 110.1

³⁶ Nĩngã sĩ, 'dôvô ãnĩ ndrĩ òjĩlá ãmãkã Ñsĩrã'élé kã ãnĩ tã pãtĩĩ ró kĩ nĩ rĩ, Yésũ⁴ nõ gólá ãnĩ drĩ ãpãlé trá fê lãlĩ-lãlĩ drĩ rĩ ãdĩ, gólá ãdĩ Ôvãrĩ drĩ ñnjĩ 'díyĩ pã 'bã ró rĩ. Gólá kpã ãdĩ òjĩlá gólá Ôvãrĩ drĩ 'bãlé kúmú ró ãngô drĩlĩ ndrĩ rĩ ãdĩ. Tã ãmãkã ãnĩ drĩ rĩ ãdũkũ lá ãdĩ 'dĩ.”

Tã-drĩ gólá òjĩlá dũũ 'dĩ 'bã yĩ drĩ lógólé úlĩ Pétãrô kã rĩ 'bã yĩ

tãsĩ rĩ

³⁷ Gō'dá òjĩlá dũũ 'dĩ 'bã yĩ ãrĩlĩ bẽ úlĩ Pétãrô kã 'dĩ 'bã yĩ rĩ, úlĩ 'dĩ 'bã yĩ drĩ gólĩyĩ 'bãzô tã ãsũ ró rôõ. Nĩngã sĩ, gólĩyĩ rũ'bã drĩ ãdãzô sôlĩ, gō'dá drĩlĩyĩ ngãzô rũ'bã lô'bãlé Pétãrô drĩ lãjô'bã Yésũ kã ãzã 'bã yĩ bẽ kĩ nĩ rĩ, “ ãmã ãdrũpĩ yĩ, mã â'dô gō'dá â'dô 'è'á ãdĩ yã?”

³⁸ Ítĩ rĩ, Pétãrô drĩ tã-drĩ lá lógôzô gólĩyĩ drĩ kĩ nĩ rĩ, “Nĩ ãdĩ drĩ vólé tã ònjĩ ãnĩkã rĩ 'bã yĩ 'ãsĩ, gō'dá ãbãbãtãzã ró ãnĩ bẽ, tãlá nĩ â'dô ró bẽ òjĩlá Yésũ Krĩstô kã ró. Nĩngã sĩ, Ôvãrĩ â'dô tã ònjĩ ãnĩkã rĩ 'bã yĩ ãyè'á, gō'dá Lĩndrĩ Tãndĩ ãyĩkã fãzô ãnĩ drĩ, ³⁹ tãlá ãkũ ró nã sĩ, gólá ãtã trá kĩ nĩ rĩ, yĩ ãã'dô Lĩndrĩ Tãndĩ ãyĩkã ãfè'á òjĩlá ãmãkã gólĩyĩ yĩ drĩ ãzĩlĩ rĩ yĩ drĩ ndrĩ, ãnĩ ngbããngbãõ ñngã nõ 'bã yĩ drĩ ãnĩ mvã yĩ bẽ, gō'dá kpã gólĩyĩ rĩ 'bã jãjã ró rĩ 'bã yĩ bẽ.”

⁴⁰ Nĩngã sĩ, Pétãrô drĩ tã ãzã 'bã yĩ ãtãzô dũũ òjĩlá 'dĩ 'bã yĩ drĩ Yésũ rĩ tãsĩ Yésũ rĩ ãdãlé 'díyĩ pã 'bã ró gólĩyĩ drĩ, gō'dá gólĩyĩ ãrĩ ró yĩ tã Yésũ kã bẽ. Gō'dá drĩlã kpã rũ lô'bãzô gólĩyĩ rũ úlĩ ãtã sĩ kĩ nĩ rĩ, “Nĩ 'bã Yésũ òpã ãnĩ ãngô gólá 'è 'bã â'dólé tã ònjĩ 'bã yĩ drĩ rĩ 'ãsĩ.”

^{42.36} Pétãrô ãdã tã kĩ nĩ rĩ, úlĩ Dãwúdí drĩ rĩ'á ãtãlá 'dĩ 'bã yĩ â'dô rĩ'á Yésũ rĩ tãsĩ.

⁴¹ Gō'dá ití, òjílā dūū 'dī 'bá yí drí úlī Pétērō ká 'dī 'bá yí árízó, gō'dá gólíyī íbábátízázó. Káyī rí 'dī sī, òjílā tā lē 'bá trá Yésū 'á rí rí'á íyī òzō kútū-nà kátí, gō'dá gólíyī drí rú è'bézò kpākā ãlò gólíyī tā lē 'bá trá Yésū 'á rí 'bá yí bē.
⁴² Gō'dá òjílā rí 'dī 'bá yí drí rízó rí'á tā kákàrâ gólíyī lājó'ba Yésū ká drí rízó gólíyī ìmbálé 'dī sī là rí 'bá yí árílí àyíkò sī. Gō'dá gólíyī ndrī drí rízó rú è'bélé kpākā ãlò vò ãlò 'á káyī vósí cé. Gólíyī rí trá ngá ãlò ró ngá lēlē sī àzì-àzì yí bē, ngá nyálé kpākā ãlò, gō'dá Ôvârí rí ñnjílí rātáá 'Ē'ē sī.

Rírī tā lē 'bá Yésū ká sīsī rí 'bá yí ká lōvò sī rí

⁴³ Káyī rí 'dī 'bá yí sī, Ôvârí 'bā lājó'ba Yésū ká 'dī 'bá yí trá rí'á tā lárâkò dūū fī drí à'dízó drílíyī sī rí 'Ē'ē. Tālā tā 'dī tāsī rí, òjílā àzà 'bá yí dūū drí gólíyī rōzò. ⁴⁴ Gō'dá gólíyī ndrī tā lē 'bá Yésū 'á rí 'bá yí drí rízó zāā rú è'bélé kpākā ãlò, gō'dá gólíyī drí rízó ngá àmúlí íyī vó 'ásí ngá-fī íyíkà rí 'bá yí sī. ⁴⁵ Káyī àzà 'bá yí sī, gólíyī rí trá ngá-fī íyíkà rí 'bá yí 'bálé gílí vólé, gō'dá àdī lāfálé là cāzò fēlé gólíyī ízā ró rí 'bá yí drí, tálā gólíyī à'dò ró íyī bē cú ngá gólíyī drí à'dózó àkò là rí 'bá yí bē. ⁴⁶ Káyī vósí cé, gólíyī rí trá zāā rú è'bélé à'dī-drī jó àngí Ôvârí ká rí ká 'á ngá ãlò ró. Gólíyī rí kpá rí'á ngá nyálé kpākā ãlò íyī drí 'bā 'ásí drī-báláyí ró àyíkò sī. ⁴⁷ Gólíyī rí kpá Ôvârí rí lùyílí. Gō'dá òjílā ílílí ñnjī íyī gólíyī òjílā tándí ró. Gō'dá káyī vósí cé, Ôvârí rí'á òjílā pā'á tā ònjí íyíkà 'ásí, gō'dá gólíyī lōfílí tā lē 'bá àzì yí lāfálé.

Tā gólá Pétērō yí Yōwání bē drí àgò òṅò ró rí èdézó rí

3 ¹ Káyī àzà sī, Pétērō yí Yōwání bē drí nízó jó àngí Ôvârí ká rí 'álá, ìtú-pá nà sī lānjátúlí bē, tálā 'dī rí'á ìtú-pá rātáá 'Ē'ē ká Ôvârí drí rí 'dī. ² Gō'dá gólíyī cā bē àfī àzà ndògò à'dī-drī ká jó àngí Ôvârí ká rí ká gólá rí'á zīlā Sū-àkí 'dī tī rí, drílíyī òjílā àzà 'bá yí úsúzó rí'á íyī àgò àzà gólá rí 'bá òṅò ró rí ñjílá. Úfī àgò 'dī kó òṅò ró ití. Káyī vósí cé, órī trá àgò rí 'dī ñjílí gō'dá 'bálé vò rí 'dī 'á rílí àdī zīlī òjílā gólíyī rí 'bá nílí jó àngí Ôvârí ká 'dī 'álá rí yí tī sī. ³ Gō'dá àgò òṅò ró 'dī ndrélé bē Pétērō yí Yōwání bē rí'á íyī ànī'á jó àngí Ôvârí ká 'dī 'álá rí, drílā ngāzò àdī zīlī gólíyī tī sī. ⁴ Ití rí, Pétērō yí Yōwání bē drí ngāzò rí'á íyī gólá rí ndrélé dīí, gō'dá Pétērō drí ngāzò tā àtálé kī nī rí, “Ní ndrè vò àmā ngáá nòlè.” ⁵ Nīngá sī, àgò òṅò ró 'dī drí vò ndrèzò gólíyī ngálá lífī 'bā'bā bē. Gólá ìsù íyíkà kī nī rí, àwò-'dī, gólíyī à'dò íyī trá 'Ē'á àdī fēlé yí drí. ⁶ Gō'dá Pétērō drí tā àtázó kī nī rí, “À'dó kò ngá gólá àdī ró rí 'dī má drí 'Ē'á fēlā ní drí. Gō'dá vò là 'á rí, má à'dò ngá gólá à'dò 'bá má bē rí fē'á 'dī. Má àtā tā ní drí nò mbàràkà gólá Yésū Kristò gólá Nàzàrētā lésí rí ká sī, 'dòvò ní ngá ùrú gō'dá àçí tólé.”

⁷ Gō'dá Pétērō ní drí òṅò 'dī drī-àgò là rúzò àngbū, à'dò ró bē gólá rí 'bálé ngálé àdrélé ùrú. Gō'dá 'wāā òṅò 'dī pá là yí gō'dá pá lífī là yí bē drí àmbázó. ⁸ Gō'dá drílā ngāzò àdrélé ùrú íyī pá nyānyà drīí, gō'dá ngálé rí'á lāmúlí. Drílā ngāzò Ôvârí rí lùyílí àyíkò àmbá sī. Gō'dá drílíyī ngāzò nílí 'dūwā Pétērō yí bē jó àngí Ôvârí ká 'dī 'álá Ôvârí rí lùyílí. Gō'dá àyíkò drí sī rí, àgò rí 'dī drí ngāzò nī'á lāmú bē gō'dá kpá lōwā bē.

⁹ Gō'dá òjílā ndrī gólíyī à'dò 'bá tólá jó àngí Ôvârí ká nā 'álá rí 'bá yí ndrè íyī bē àgò rí 'dī rí'á lāmú'á gō'dá kpá rí'á Ôvârí rí lùyí'á rí, ¹⁰ drílíyī gólá rí nízó kī, gólá 'dī àgò òṅò ró gólá rí 'bá rílí ànyí àfī tī káyī vósí cé rí'á àdī zīlī òjílā tī sī rí 'dī. Gō'dá òjílā 'dī 'bá yí tī là yí drí à'dízó ndrúndrú, tálā tā lárâkò gólá rú 'Ē'ē 'bá trá àgò 'dī drí rí tāsí.

Tā gólá Pétērō drí mbàràkà Yésū ká àgò òṅò ró 'dī èdézó rí à'dázó òjílā drí rí

¹¹ Nīngá sī, òjílā tī là yí drí à'dílí trá ndrúndrú 'dī 'bá yí ndrè íyī àgò rí 'dī trá àdré'á ànyí Pétērō yí lāgátí Yōwání bē jó bílī gólá zīlī jó bílī kúmú Sólómò ká rí 'á. Ití, òjílā dūū drí ngāzò rálé gólíyī ngáá tólá. ¹² Gō'dá Pétērō ndrélé bē òjílā tílílí rú è'bé'á rí, drílā ngāzò tā àtálé gólíyī drí kī nī rí, “Òjílā àmákà Ísírà'élé ká, ànī tī à'dī tā nò tāsí à'dò drí sī yā? Gō'dá nī rí àmā ndrélé dīí ití à'dò tāsí yā? Ní rí ìsùlā kī nī rí, má èdè àgò rí nò mbàràkà àmákà sī ngátá rírí àmákà mbī Ôvârí lífī rí sī yā? À'dó kò rí'á ití. ¹³ Nòò tā gólá Yésū drí 'Ē'élé trá rí 'dī. Gólá rí'á rú ì'bū 'bá Ôvârí gólá àmā à'bìyá Àbàràyámā, Ísákā, Yákóbā, gō'dá kpá ùrúkà 'bá yí drí rólé rí ká. Ôvârí 'bā Yésū rí lānjī trá tákányí 'dī, drílā mbàràkà fēzò Yésū drí à'dózó ngá-fī àmbá dūū nò drīlī ndrī. Gō'dá à'dólé bē trá ití rí, nī àṅò gólá rí àlī trá drī-àcè 'bá drí gō'dá gólá rí gāzò dó kúmú Pílátò àndrá, gbò lé Pílátò lē tā bē drī àyézó Yésū rú sī rí. ¹⁴ Yésū rí'á òjílā tándí ró gólá tā Ôvârí ká 'Ē'ē 'bá rí 'dī, gō'dá nī gā gólá trá dó Pílátò àndrá, gō'dá Pílátò rí ìjízó àvò fū 'bá àzákòlā 'dī ñnjílí 'dī Yésū rí gógó vò là 'á. ¹⁵ Yésū gólá nò ànī drí 'Ē'élé drálé 'dī, gólá 'dī rí'á ãlò gólá òjílā 'Ē'ē 'bá à'dólé lédrè-lédrè ró zāā gbádú rí. Gólá rí òdrā vósí, Ôvârí 'bā gólá trá lídrílí òdrā 'ásí. Àmā nyānyà ndrè gólá trá kpá ó'dí cú àmā lífī sī. ¹⁶ Rí'á mbàràkà Yésū rí 'dī ká, gólá àgò òṅò ró ànī drí ndrélé trá ndrī nò 'bā 'bá à'dólé dódó 'dī. Gólá lē tā trá Yésū 'á. Tā rí 'dī tāsí, Yésū drí fāfā fēzò gólá drí ngāzò àçí tólé, òzò ànī drí ndrélé nò tī.

¹⁷ “Àmā àdrúpí yí, má nī tā gólíyī ànī drí 'Ē'élé drī-'bā ànìkà rí 'bá yí bē Yésū rú gólá rí àlī àṅòzò drálé rí trá, gō'dá nī 'Ē'ē tā rí 'dī 'bá yí ití 'dī rí, tálā mī ñjī kò kī nī rí, rí'á gólá Ôvârí drí 'Ē'á àjólá àngó nò 'á 'dìyí pā 'bá ró rí 'dī. ¹⁸ Gō'dá àkú ró nā sī, Ôvârí 'bā tā àngū 'bá íyíkà rí 'bá yí trá tā àngūlī kī nī rí, 'dìyí pā 'bá rí 'dī à'dò lāṅò úsú'á gòzò drálé. Gō'dá ngbāngbānò rí, yí àyè tā rí 'dī trá à'dólé òzò 'dī kátí.

¹⁹ “Ànī àmā àdrúpí yí, tā rí 'dī 'bá yí tāsí rí, má lò'bā rú'bā ànī drí, nī àdī drī tā ònjí ànìkà rí 'bá yí 'ásí, gō'dá rú jálé úlī Ôvârí ká rí 'bá yí árílí gō'dá ñnjílí 'dī, tálā Ôvârí òjī ró bē tā ònjí ànìkà vólé ngbá. ²⁰ Ôvârí à'dò Yésū rí gógó gólá drí ñjílí àkú ró nā sī 'dìyí pā 'bá ró rí àjò'á ànī ngálá, tálā gólá òsò ró mbàràkà íyíkà bē ànī 'á òjílā íyíkà ró. ²¹ Yésū bē 'būū 'álá, rí'á tólá būūū káyí tìbè gólá drí ngá 'ézó ndrī ó'dí ró òzò sīsī rí kátí rí. ⁵ Àkú ró nā sī, Ôvârí 'bā tā àngū 'bá íyíkà rí 'bá yí rí'á tā rí 'dī 'bá yí ngílí. ²² Tā à'dálá ró, Músā àtā tā Yésū rí tāsí kī nī rí, 'Ôvârí Yákòvā à'dò òjílā àzà ànī 'ásí 'Ē'á à'dólé tā àngū 'bá ró má tī. Ícā trá ànī drí tā cé fīfī tā àngū 'bá rí 'dī drí àtálé ànī drí rí árílí 'Ē'élé, ²³ tálā gólíyī

⁵3.21 Sīsī 'álá rí, àngó nò à'dò 'bā'á lāṅò àkò, té òzò káyí Ôvârí drí àngó nò 'bāzò rí 'á rí kátí.

gólá rí ári 'bá kô'dáwá rí, Ôvâri 'âdô gólíyî trô'a vólé ôjílâ íyíkâ rí 'bá yî lâfálé sî úfúlí.⁶ 'Dĩ úlî Músâ kâ 'ĩdî. ²⁴ Gô'dá má âta kpá ó'dí ânî drí drî âdilí tã ônjí âníkâ rí 'bá yî 'ásî, tâlá Sãmôwélê gô'dá tã ângû 'bá ùrúkâ 'bá yî bê ndrî, gólíyî tã âtî-âtî Ôvâri kâ âtá 'bá trá rí ângû ìyî tã trá tã gólíyî Yésù drí 'é'á 'èlâ kâyî âmákâ nô 'bá yî 'á rí tãsí.

²⁵ "Ítí rí, ícâ trá ânî drí ânî drî âdilí tã ônjí 'ásî, tâlá tã gólíyî Ôvâri drí tã lâ 'bálé trá 'èlé tã ângû 'bá íyíkâ rí 'bá yî sî âkû ró nã rí kpá rí'á ânî drí, gô'dá tã-drî lèlê gólâ Ôvâri drí 'bálé âkû ró nã sî ânî â'bíyâ yî bê rí rí'á kpá ânî drí. Gólâ âtá trá Âbârâyâmâ drí kî nî rí, 'Má â'dô ânî ózôwá yî 'bã'á ândrà-tândî fèlê ôjílâ ângó drî kâ drí ndrî."⁷ ²⁶ Má âta tã ânî drí kî nî rí, Yésù 'ĩdî rí'á gólâ Ôvâri drí njílî lâjô'bá íyíkâ ró gô'dá gólâ rí âjózó ânî drí sîsî tã ônjí âníkâ âyéle, tâlá Yésù ôsô ró mbârâkâ íyíkâ ânî 'á rízó tã mbî 'èlé 'ĩdî ôjílâ íyíkâ ró."

Tã gólâ Pétêrô yî Yôwânî bê drí âdrézó vò ôjílâ Yúdâ yî kâ

drí rízó tã kílî rí 'á rí

4 ¹ Pétêrô yî Yôwânî bê ôtírî rî tã 'dî 'bá yî âtalé ôjílâ drí rí, drî-'bá lâ'bí 'è kâ ùrúkâ 'bá yî drí âcázó Sãdúsî ùrúkâ 'bá yî bê, gô'dá kpá drî-'bá lómígowá jó ângî Ôvâri kâ rí 'bá yî kâ lómígowá íyíkâ ùrúkâ 'bá yî bê. ² Gólíyî rí'á âwâ ró, tâlá úlî gólíyî Pétêrô yî drí rízó ôjílâ ímbálé k'í'á nî rí, Yésù ôlîdrî trá ôdrâ 'ásî rí tãsí, tâlá úlî 'dî 'bá yî â'dâ tã lîdrî-lîdrî ôjílâ kâ ôdrâ 'ásî rí trá rí'á tã pãtî 'î. ³ Â'dólé bê trá ítí rí, drí'íyî Pétêrô yî Yôwânî bê rúzó 'bálé gâñimâ 'á â'dú kólé tólâ ngâçî âlô, tâlá trá rí'á lânjátú'ílî drî lésî ró, gô'dá 'ítú-pá ícâ kô tã kî 'bá âzízó ndrî tã gólíyî kâ kílî kâyî rí 'dî sî.

⁴ Gô'dá kpálé bê ítí rí, ôjílâ gólíyî túbê úlî Pétêrô kâ ári 'bá trá rí ìyî lâfálé sî rí, ôjílâ dũú âdî ìyî drî trá tã ônjí ìyíkâ 'ásî tã lèlé Yésù 'á. Bê trá ítí rí, ôjílâ gólíyî tã lè 'bá trá Yésù 'á rí yî drí âcázó ôzô kútú-njî kátî.

⁵ Cîjínô lâ sî, tã kî 'bá Yúdâ yî kâ 'dî 'bá yî drí rú 'è'bézo kpákâ âlô vò âlô 'á tólâ Yêrôsâlémâ 'álâ tã Pétêrô yî kâ kílî.⁸ ⁶ Gô'dá Ânâsî gólâ â'dô trá sîsî nã sî âmbá drî-'bá Yúdâ yî kâ rí 'bá yî kâ rí'á gólíyî bê, gô'dá ôjílâ â'dó 'bá kpá bê rí yî rí'á Kâyîfâ, Yôwânî, Âlêkêzândâ gô'dá ôjílâ âzâ 'bá yî 'bã 'álé Ânâsî kâ rí 'ásî â'dó 'bá kpá drî-'bá lâ'bí 'è kâ ró rí 'bá yî bê. ⁷ Nîngá sî, gólíyî drí Pétêrô yî âzízó âdrélé ìyî ândrà kpákâ âlô âgô gólâ ôjô ró êdélé trá rí bê. Gólíyî ìjî Pétêrô yî trá kî nî rí, "Âní, nî êdê âgô ôjô ró nô ângô tí yâ? Â'dî fê mbârâkâ ânî drí drî-âcê bê tã 'dî 'èzô rí nî yâ?"

⁸ Nîngá sî, Pétêrô drí tã lôgôzô mbârâkâ Líndrí Tândî Ôvâri kâ sî kî nî rí, "Drî-'bá ôjílâ âmákâ rí yî kâ gô'dá sîsî-lésî âmákâ rí 'bá yî bê, ⁹ nî rí rí'á âmâ ìjílî nô tã tândî âmákâ 'èlé âgô ôjô ró nô 'èzô â'dólé dódó rí tãsí yâ? ¹⁰ 'Dôvô nî lè bê trá tã nîlî tã lâ 'dî tãsí rí, má âta ânî drí gô'dá kpá ôjílâ âmákâ Ísîrâ'èlé kâ drí ndrî kî nî rí, rí'á drî-âcê Yésù Krístô Nâzâretâ lé 'bá ró rí kâ 'dî âgô ôjô ró nô pã 'bá â'dólé dódó gô'dá kpá gólâ rí 'bálé âdrélé nongá ânî ândrà ândrô ôjílâ ndîndî ró nô. Yésù 'ĩdî âlôlâ gólâ ânî drí îpálé drálé fê lâfî-lâfî drî rí, gô'dá Ôvâri 'è gólâ trá lîdrílî ôdrâ 'ásî.

¹¹ "Âní drî-'bá ôjílâ âmákâ rí 'bá yî kâ, nî ári drê úlî âmákâ nô. Gólâ rí'á 'dî kó âlô âjû ró tã îgîzó tã lâ sî búkû Ôvâri kâ 'á k'í'á nî rí,

'Âjû gólâ jó 'dî 'bá drí gálé dó rí

â'dô gô'dá trá âjû tândî ró tã lâ drí lâzélé rôô jó 'dîzó rí 'ĩdî.'

Lôngó 118.22

¹² Ítí rí, má lè ânî drí nîlâ dódó kî nî rí, gólâ cé 'dî âlô gólâ ícâ 'bá âmâ ôjílâ mvá pälé rú îzã gô'dá kpá ôdrâ âmákâ rí 'bá yî 'ásî tâlá tã ônjí âmákâ sî, Ôvâri âfêé drî-âcê tã 'dî 'èzô ôjílâ âzâkâ drí kó kô."

¹³ Nîngá sî, tã kî 'bá gólíyî rú 'è'bé 'bá 'dî 'bá yî fî lâ yî drí â'dízó, tâlá úlî gólíyî Pétêrô yî drí âtalé Yôwânî bê ngbângâ lâ ró ùrî ákô 'dî yî sî, tâlá gólíyî nî trá kî nî rí, Pétêrô yî Yôwânî bê ôjílâ tákó 'î, zî ìyî tã kô. Gólíyî ndrê ìyî Pétêrô yî Yôwânî bê kî nî rí, gólíyî â'dó rí'á Yésù rí âzi-âzi 'î, tâlá tã 'è'è gólíyî kâ rí'á nyé ôzô Yésù kâ rí tî. ¹⁴ Gô'dá âgô gólâ ôjô ró pälé trá rí rí'á âdré'á tólâ dódó Pétêrô gô'dá Yôwânî yî bê. Tã rí 'dî sî, gólíyî ícâ gô'dá kô tã ônjí âzâkâ âtalé úlî Pétêrô kâ âtalé trá 'dî rú. ¹⁵ Nîngá sî, drí'íyî Pétêrô yî gô'dá âgô ôjô ró rí bê lôfôzó vólé ìvî 'álâ jó rú 'è'bé kâ 'dî 'ásî. Gô'dá gólíyî drí ngázó rí'á tã 'î'bîlî ìyî vò 'ásî kî nî rí, ¹⁶ "Má â'dô â'dô 'è'á 'dî ôjílâ 'dî 'bá yî drí yâ? Tã pãtî ró, ôjílâ ndrî rí 'bá rílî ìyî Yêrôsâlémâ 'á nongá rí 'bá yî nî trá kî nî rí, gólíyî 'è tã fî drí â'dízó 'dî nî, gô'dá mã gãá fî lâ kô. ¹⁷ Gô'dá mã 'bã tã gólíyî drí, gólíyî ôzô kô tã âtá Yésù rí tãsí âlôwálâ ôjílâ âzâkâ drí, tâlá tã rí 'dî ôzô lâ'bú ôjílâ rôô drí kô."

¹⁸ Gô'dá nîngá sî, tã kî 'bá 'dî 'bá yî drí ngázó Pétêrô yî âzîlî Yôwânî bê âgólé jó 'álâ. Nîngá sî, drí'íyî tã 'bázó Pétêrô yî drí, gólíyî ìmbâ ôjílâ kô ó'dí Yésù rí tãsí ngátá cé Yésù rí rú zîlî 'dî ôjílâ drí yâ rí. ¹⁹ Gô'dá Pétêrô yî drí ngázó ùrú Yôwânî bê tã-drî gólíyî kâ 'dî lôgólé kî nî rí, "Dôvô nî njî drê, tã gólâ ângô rí 'dî Ôvâri drí ndrêlê tândî ró rí, tã âníkâ árilí 'dî, ngátá tã Ôvâri kâ árilí 'dî. ²⁰ Âmâ drí rí, mã ícâ kô fî cîlî gâ tã gólíyî âmâ drí ndrêlê trá Yésù drí 'èlé gô'dá kpá tã gólíyî âmâ drí árilí trá gólâ drí rí'á âtalâ rí 'bá yî drî."

²¹ Gô'dá ítí rí, tã kî 'bá 'dî 'bá yî nîlî gô'dá lâfî lâñô fêzó Pétêrô yî drí rí kô, tâlá ôjílâ trá ndrî rí'á ìyî Ôvâri rí lûyî'á 'dî âgô ôjô ró 'bálé trá â'dólé dódó 'dî tãsí. Tã rí 'dî tãsí rí, gólíyî drí cé úlî ìyíkâ âlô 'dî 'bá yî âtázó 'dî ngbálî-ngbálî ó'dí Pétêrô yî drí Yôwânî bê, gô'dá drî yîzó gólíyî rú sî. ²² Pétêrô yî Yôwânî bê 'è ìyî trá tã lârákô ângî 'î, tâlá âgô ôjô ró 'bálé â'dólé dódó 'dî, ndrô lâ rí'á kôró nyâ'dî-rî drî sî.

⁶3.23 Tã 'Bã'bã Ândá 18.15-19

⁷3.25 Tã Ômvó Ngá 22.18

⁸4.5 Tã kî 'bá Yúdâ yî kâ 'dî 'bá yî rí'á nyâ'dî-nâ-drî-lâ-ngâ-mùdrî. Ùrúkâ 'bá yî rí'á lâ'bí ímbâ 'bá 'î, ùrúkâ 'bá yî sîsî-lésî rí 'bá yî 'dî, gô'dá ùrúkâ 'bá yî drî-'bá lâ'bí 'è 'bá rí kâ rí 'bá yî 'dî.

Tã gólá tã lē 'bá yí drí rātáã 'ēzó Ôvârí drí tãlã úlî átázó bē

drî-báláyî ró ũrî ākó rî

²³ Gõ'dá óyílí bē drî Pétērō yí rú sî Yōwánî bē rî, drílîyî ngázó gólé āzî-āzî lâ yí ngálã, gõ'dá tã gólá drî-'bá Yúdã yí kã 'dî 'bá yí drí átálé trá 'dî ngílí gólîyî drí. ²⁴ Níngã sî, òjílã āzã 'bá yí ārílí bē ÿyî tã 'dî ítí rî, gólîyî drí ngázó ndrî Ôvârí rî lûyílî kpá rātáã 'lélé kpākã ālô kî, “Kúmú āmákã gólã āmã drîlî āngó nō 'á rî, ní 'bã āmã nî 'bũũ bē, ñnyákú bē, ñmvũ āndrê bē, gõ'dá ngá ndrî gólîyî 'ã'dó 'bá 'á lâ rî 'bá yí bē. ²⁵⁻²⁶ Gõ'dá ní nî tã āmákã trá. Nî ì'dî tã nō átã 'bá sîsî úlî ífî sî āmã 'bîyá Dãwúdî drí, gólã 'ã'dó 'bá tã áníkã 'ē 'bá ró rî. Líndrî Tãndí áníkã 'bã gólã trá tã átálé kî nî rî, 'Kúmú ángî 'bãdrî kã rî 'bá yí 'ã'dó ÿyî trá 'ãwã ró Kúmú āmákã Ôvârí rú. Gólîyî drí rú 'ē'bézó ālô tã ònjí ñ'bîlî kpîlî 'ãwã 'lélé gólã rú lō'wã ākó. Gólîyî lē trá kpá òmbã 'lélé 'díyî pã 'bá gólã Ôvârí drí 'ē'á 'ãjólã āngó nō 'á rî rú.’

Lôngó 2.1-2

²⁷ “Gõ'dá ngbãāngbãno rî, úlî Dãwúdî kã 'dî 'ē rú trá, tãlã kúmú ángî Ēródē gõ'dá drî-'bá ñnyákú drî kã Põnítíyō Pílátō drí tã ñ'bîzō jãrîbã nō 'á nōngã òjílã lídí Rómã lésî rî 'bá yí bē gõ'dá kpá òjílã Ísírã'élé kã bē Yésũ rú, lãjõ'bã áníkã gólã ní drí 'ãjólé 'díyî pã 'bá ró āngó nō 'á rî. ²⁸ Ōzō kpálé gólîyî ì'dî òjílã tã ñ'bî 'bã tã ònjí 'dî 'bá yí 'ēzó rî, ní 'bã tã rî 'dî 'bá yí nî 'ã'dólé, tãlã 'dîlî rî'ã tã gólã ní drí lélé trá rî ì'dî, gõ'dá ní trá cú mbãrãkã lâ bē drílã rú 'ēzó.

²⁹ “Kúmú āmákã Ôvârí, mí nî tã ònjí gólîyî òjílã āmákã sîsî-lésî rî 'bá yí drí lélé 'ē'á 'lélã āmã rú rî trá, tãlã āmã drí tã Yésũ kã pēzó òjílã drí rî sî. Āmã rî'ã lãjõ'bã áníkã ì'dî, ní 'ãfē mbãrãkã āmã drí úlî áníkã nō 'bá yí átázó òjílã drí Yésũ rî tãsî cú ítí ũrî ākó. ³⁰ Nî 'ã'dã ání mbãrãkã òjílã drí tã 'ē'ē gólã nō sî. Ní 'bã āmã ngá lãzē 'bã pãlê 'ã'dólé dódó, gõ'dá kpá tã lãrãkô āzã 'bá yí 'lélé drî-ãcē gólã lãjõ'bã tãndí áníkã Yésũ kã sî.”

³¹ Gõ'dá gólîyî ndélé bē rātáã rî, vō gólîyî drí rú 'ē'bézó 'á lâ 'dî drí rú ÿyázó gbî gbî gbî. Gõ'dá níngã sî, Líndrî Tãndí Ôvârí kã drí mbãrãkã fēzó gólîyî drí rōô, gõ'dá gólîyî drí ngázó rî'ã tã átî-átî Ôvârí kã pélé òjílã drí cú ítí ũrî ākó.

Láfî tã lē 'bá drí rîzō rîlî ngá ālô ró rî

³² Ítí rî, kãyî rî 'dî 'bá yí sî, òjílã ndrî gólîyî tã lē 'bá Yésũ 'á rî drí rîzō ÿyî ngá ālô ró, tã ñsũ gólîyîkã kpá ālô. Gõ'dá gólîyî kárã lē trá ngá 'lélé vō ālô 'á. Gõ'dá òjílã āzã yù'dãwã ālô gólîyî lãfálé sî ngá gólîyî ÿyî nyãányã kã lãpîlî cé ÿyî ífîfî drí. Gólîyî ndrî rî trá ÿyî 'ãmúlî ÿyî lãfálé 'ásî. ³³ Lãjõ'bã rî ÿyî trá mbãrãkã 'ãmbã sî kárã tã ÿyálé òjílã drí kî nî rî, Kúmú Yésũ lídrî trá òdrã 'ásî. Gõ'dá Ôvârí rî trá 'ãndrã-tãndí fêlê gólîyî drí tákányî. ³⁴⁻³⁵ Ítí rî, gólîyî 'ã'dó 'bá trá gólîyî lãfálé 'á 'ãmvũ yí bē gõ'dá kpá jó yí bē rî 'bá yí trá rî'ã ÿyî njãã 'bãlã ÿyî gílí volé gõ'dá lãfã lâ trólé fêlê lãjõ'bã drí lãnjílî òjílã gólîyî ñzã bē rî 'bá yí lãfálé 'ásî 'ã'dó ñzã gólîyîkã rî 'bá yí vó ró. Gõ'dá ítí rî, òjílã 'ãzãkã trá yù'dãwã ñzã ró gólîyî lãfálé 'ásî.

³⁶ Āgô āzã rú bē Yôsépã rî 'ē tã 'dî nî té ítí. Gólã rî'ã 'bãsurú Lávî kã rî 'ásî, gõ'dá úfî gólã 'bãdrî zîlî Sãyîpãrãsî rî 'álã. Gõ'dá gólã kpá ì'dî túbé lãjõ'bã drí zîlî kpá Bãrãnãbã rî. Ítô lâ kî nî rî, òjílã gólã rî 'bã mbãrãkã sölé āzî-āzî 'á rî.

³⁷ Yôsépã Bãrãnãbã rî gógó gî 'ãmvũ ÿyîkã āzã volé gõ'dá lãfã lâ trözó fêlê lãjõ'bã drí, 'ã'dó ró bē òjílã ñzã ró rî 'bá yí pãzó ì'dî sî lâ.

Tã ònjí Ānãnyã yí kã òkó lâ Sãfirã bē rî

5 ¹⁻² Gõ'dá 'ãgô āzã bē rú lâ Ānãnyã, gõ'dá òkó lâ rî rú ÿyîkã rî'ã Sãfirã. Ānãnyã ndrê tã Bãrãnãbã kã 'lélé 'ãmvũ ÿyîkã gîzô volé gõ'dá 'ãdî lâ trözó fêlê ngbã tã lē 'bá gólîyî ngá ākó lē 'bá ró rî 'bá yí drí rî trá. Gõ'dá kãyî 'ãzã sî rî, Ānãnyã yí kpãrãtî òkó lâ bē drí kpá ngázó 'ãmvũ ÿyîkã āzã 'bãlê gílí volé, tãlã tã lē 'bá gólîyî ñzã ró rî 'bá yí pãzó lãfã lâ sî. Tãkô tã ñsũ gólîyîkã bē rî'ã ngîlî, gólîyî trô lãfã rî 'dî ũrũkã lâ lãpîlî ñnîñî ró ÿyî drí, gõ'dá 'ã'dó ró cé ũrũkã lâ trözó ì'dî fêlê lãjõ'bã drí òjílã ñzã ró rî 'bá yí pãzó ì'dî sî lâ. Níngã sî rî, Ānãnyã drí lãfã 'dî ũrũkã lâ trözó cé ì'dî fêlê Pétērō drîgã nî'ã lãnjílã ngá ākó lē 'bá yí drí.

³ Níngã sî, Pétērō nî tã Ānãnyã kã 'lélé 'dî trá. ì'dî Pétērō drí tã átázó Ānãnyã drí kî nî rî, “Ānãnyã, ní 'ãdô ònjô 'î. Ní 'ãyê tã ñsũ ònjí Sãtãnã kã fîlî 'ãní pîpîsîlî ñzálé ítí 'ã'dô tãsî yã? Tã ní drí 'lélé 'dî rî'ã tã ònjí 'î. Tã 'dî rî'ã tã Sãtãnã kã 'î, gólã 'bã nî nî 'ãndrô ònjô 'ãdólé Líndrî Tãndí Ôvârí kã drí kî, lãfã 'ãmvũ 'dî kã gîzô volé rî, ní fê trá ndrî ngá ākó lē 'bá yí drí, gõ'dá ní drí ũrũkã lâ trözó 'ãníngã lãpîlî 'ãní nyãányã drí 'dî. ⁴ Sîsî rî, 'ãmvũ 'dî trá áníkã ì'dî, gõ'dá ní gílí bē volé rî, lãfã lâ trá kpá áníkã ì'dî ngá gólîyî ní drí lélé rî 'bá yí 'ēzó ì'dî sî lâ. Gõ'dá ní ñsũ tã tã ònjí nō 'ēzó 'ã'dô tãsî yã? Ní rî 'dî kô ònjô 'ãdólé 'dî cé 'ãmã lãjõ'bã Yésũ kã rî yí drí, ní rî ònjô 'dî 'ãdólé 'dî kpá Ôvârí rî nyãányã drí!”

⁵ Ítí, Ānãnyã, ní drí rîrî úlî nō 'ãrílí rî 'á rî, ní drí ngázó 'dêlê gbũ ñnyákú drîlî 'ãvô ró kîní-kîní. Gõ'dá 'ãní drãdrã 'dî ũrî lâ drí fîzô rōô òjílã gólîyî tã lâ 'ãrî 'bá trá rî 'bá yí rú. Gólîyî 'ã'dô trá ũrî ró mbãrãkã Ôvârí kã 'dî tãsî. ⁶ Níngã sî, 'ãgô mvã 'ãzã 'bá yí drí 'ãnízó 'ãvô lâ gólé ítã sî gõ'dá njîzô lâ volé 'bãlê 'bú 'á.

⁷ Gõ'dá ñtú-pã lãvũ trá nã rî kãtî, òkó lâ Sãfirã drí gôzô 'ãcálé Pétērô ngálã, gõ'dá gólã nîlî drê tã gólã rú 'ē 'bá 'ãgô lâ drí rî kô. ⁸ Níngã sî, Pétērô drí tã átázó Sãfirã drí kî nî rî, “Ní 'ãtã drê má drí lãfã gólã 'ãmvũ gîzô volé rî vó lâ trá ì'dî rî'ã ndrî má drîgã nō yã?” Ítí rî, Sãfirã ní drí tã kôzô kî, “'ãwô, lãfã vó 'ãmvũ gîzô rî rî'ã ndrî ì'dî 'dî.”

⁹ Gõ'dá níngã sî, Pétērô drí ngázó gólã rî ñjílî kî nî rî, “'ãní 'ãní 'ãgô bē, ní 'dî mãní Líndrî Tãndí Ôvârí kã 'ãdózó 'ã'dô tãsî yã? Ní ndrê trá, òjílã gólîyî 'ãní 'ãgô rî 'ãvô trô 'bã 'bãlê 'bú 'á rî trá rî'ã 'ãní'ã ÿyî jó ñlî-ñlî 'á nō. Gólîyî 'ã'dô kpá 'ãní 'ãvô nî'ã ngbãāngbãno volé nî'ã 'bãlã 'bú 'á.”

¹⁰ Nĩngá sī 'wāā, Sāfirā ní drí ngāzō 'délē vūdrī Pétērō ándrá gō'dá kpá drālē. Gō'dá āgō mvá 'dī 'bá yī áfílí bē jó 'álá rī, gólíyī drí ávō lá ndrēzō áyí'á tólá ndrāā. Nĩngá sī, āgō mvá 'dī 'bá yī drí ávō lá nĩzō volé nī'á 'bālā kpá 'bú 'á ágō lá rī ló'dé gārā drī 'á. ¹¹ Nĩngá sī, ũrī drí fízō òjílā ndrī kǎnĩsā ká 'á rōō, gō'dá kpá òjílā ũrūkā 'bá yī ndrī tã 'dī árí 'bá trá rī yī bē.

Tã lājó'ba drí ngá lāzé 'bá dūū pāzō á'dólé dódó rī

¹² Kāyī rī 'dī 'bá yī sī, lājó'ba Yésū ká 'è yī tã lārākō gólíyī òjílā fī drí á'dízō drí lá yī sī rī trá dūū, òzō gólíyī drí Ôvārī rī ìjízō yī pālē 'èlā rī kátí. Gō'dá tã lē 'bá Yésū 'á rī 'bá yī rī yī trá kárá rú è'belé vō àlō 'á á'dī-drī jó ángí Ôvārī ká rī ká 'á. ¹³ Gbō lé òjílā tã lē 'bá Yésū 'á kō rī 'bá yī 'bá yī bē lānjī gólíyī rú rī, gō'dá gólíyī rī'á ũrī rō rú è'belé vō àlō 'á òjílā 'dī 'bá yī bē. ¹⁴ Gō'dá á'dō bē kpálé íti rī, tólá káyī rī 'dī 'bá yī 'á rī, āgō òkō āzā 'bá yī bē dūū, drílíyī kpá tã lēzō Kúmú Yésū 'á, gō'dá gólíyī drí yī lófízó òjílā tã lē 'bá Yésū 'á rī 'bá yī láfálé. ¹⁵ Nĩngá sī, tálā tã lārākō lājó'ba Yésū ká rī 'bá yī drí rī'á 'èlā rī 'bá yī tāsī rī, òjílā drí ngāzō rī'á ngá lāzé 'bá yīká lójílí lō'bálé yī ndrī láfí ¹⁰ lājó'ba yī ká rī'á trólā rī'á rī gārā drī lá 'ásī gbārākā drī sī gbūrūkū yī bē, á'dō rō bē, òzō Pétērō òtírī lāvūū rī, gólā òdō rō ngbāa gólíyī dōdō ngātá gbō ngbāa gólā rī línrí ògō rō ngá lāzé 'bá ũrūkā 'bá yī drī sī, gólíyī tã ìsū bē kī, áá'dō ngá lāzé 'bá 'dī 'bá yī 'bá'á á'dólé dódó. ¹⁶ Nĩngá sī, òjílā fílílí drí ánízō 'bādrī mvá gólíyī ányī Yērōsálēmā rú rī lésí rī'á ngá lāzé 'bá yīká lójílí gō'dá kpá gólíyī línrí ònjí bē rī 'bá yī bē. Íti rī, gólíyī á'dō trá ndrī 'dó dódó.

Tã gólā lājó'ba Yésū ká rī 'bá yī ũrúzó òmbélé 'bálé gānīmā 'á rī

¹⁷ Gō'dá nĩngá sī, tã drí 'dēzō Kāyífā drī-'bá drī-'bá Yúdā yī ká rī ká 'á òjílā gólākā rī'á zílā Sādūsī rī 'bá yī bē lājó'ba Yésū ká 'dī 'bá yī rú, tálā tã 'è'è lājó'ba 'dī 'bá yī ká tã lá ágí trá gólíyī lífí. ¹¹ ¹⁸ Nĩngá sī, gólíyī drí lājó'ba Yésū ká 'dī 'bá yī ũrúzó òmbélé 'bálé gānīmā 'á. ¹⁹ Gō'dá mālāyíkā Ôvārī ká drí ánízō ngácī sī áfí gānīmā ká 'dī 'bá yī njlí hōwé-hōwé, gō'dá lājó'ba 'dī 'bá yī lófōzó volé. Gō'dá mālāyíkā 'dī drí tã átzō gólíyī drí kī nī rī, ²⁰ "Mī nī á'dī-drī jó ángí Ôvārī ká rī ká 'álá, gō'dá nī áta rō tã lédrē-lédrē ó'dí Yésū 'á nō tāsī ndrī òjílā drí."

²¹ Nĩngá sī, lājó'ba Yésū ká 'dī 'bá yī drí ũlī 'dī árízó. Gō'dá çínó lá sī, gólíyī drí ngāzō nílí á'dī-drī jó ángí Ôvārī ká rī ká 'álá rílí òjílā ìmbálé tólá.

Gō'dá kpá ìtú-pá rī 'dī sī, drī-'bá òjílā Yúdā yī ká rī ká 'dī 'bá yī drí ngāzō òjílā Yúdā yī ká sīsī-lésí rī 'bá yī ázílí ndrī rú è'belé yī àlō vō tã kī ká 'á. Nĩngá sī, drílíyī ngāzō lómígówá jölē yī nílí lājó'ba 'dī 'bá yī ádrílí ájílí yī drí gānīmā lésí. ²² Gō'dá lómígówá 'dī 'bá yī calé bē yī gānīmā 'álá rī, gólíyī úsú lājó'ba 'dī 'bá yī tólá kò'dáwá. Íti rī, gólíyī drí ngāzō gólé gō'dá tã átalé tã kī 'bá 'dī 'bá yī drí kī nī rī, ²³ "Mā calé bē gānīmā 'á tólá rī, mā úsú áfí áá'bā trá ngárá-ngárá, gō'dá lómígówá lá yī rī'á yī lífí ngíyá rō áfí 'dī ndrē'á. Gō'dá mā njlí bē áfí lá 'dī rī, mā úsú òjílā ázāká jó 'á tólá kō."

²⁴ Gō'dá drī-'bá lómígówá jó ángí Ôvārī ká rī ká rī 'bá yī ká gō'dá drī-'bá òjílā Yúdā yī ká rī ká 'dī 'bá yī árílí bē ũlī 'dī 'bá yī rī, ítō lá fí gólíyī drī kō, gō'dá gólíyī fí drí á'dízō kī, "Á'dō tã á'dō nī yā?" ²⁵ Nĩngá sī, òjílā ázā drí ngāzō ánílí gō'dá tã átalé kī nī rī, "Nī ndrē drē, òjílā gólíyī ání drí 'bálé trá gānīmā 'á rī 'bá yī ìyíngá rī'á yī á'dī-drī jó ángí Ôvārī ká rī ká 'álá òjílā lífí ìmbá'á yī tólá."

²⁶ Gō'dá nĩngá sī, gólíyī árílí bē yī tã 'dī rī, drī-'bá lómígówá ká rī drí ngāzō lómígówá íyíká yī bē gō'dá nílí lājó'ba Yésū ká 'dī 'bá yī ádrílí ájílí tã kī 'bá 'dī 'bá yī drí. 'Dī, gólíyī ádrí lājó'ba Yésū ká 'dī 'bá yī mbārākā sī kō, tálā gólíyī rī'á ũrī rō kī, òjílā áá'dō ngá'á òmbā rō, òzō yī òlò'è lājó'ba 'dī 'bá yī lārākō lá yī trá rī, gō'dá òjílā áá'dō kpá yī luvū'á kúní mvá sī.

²⁷ Gō'dá nĩngá sī, lómígówá 'dī 'bá yī drí ngāzō lājó'ba Yésū ká 'dī 'bá yī ádrílí gō'dá gólíyī 'bálé ádrélé tã kī 'bá yī ándrá. Nĩngá sī, Kāyífā drí tã átzō òmbā sī lājó'ba 'dī 'bá yī drí kī, ²⁸ "Sīsī nā sī, mā 'bā tã trá ání drí ngbálí-ngbálí á'dó kō tã Yésū rī tāsī rī ìmbálé òjílā drí. Gō'dá ngbāāngbānō, tã rī 'dī vō lá 'á rī, tã ìmbā áníká lā'bú trá òjílā Yērōsálēmā ká drí ndrī, gō'dá nī lē nō ámā rú ízálé òdrā Yésū ká 'dī tāsī. Nī 'è tã ònjí 'dī íti á'dō tāsī yā?"

²⁹ Nĩngá sī, Pétērō yī lājó'ba ázā 'bá yī bē, drílíyī ngāzō tã-drī lógólé gólíyī drí kī nī rī, "Ámbá ámáká, mā lē trá tíkó tã áníká árílí. Gō'dá òzō tã áníká 'dī ò'bā ámā tã Ôvārī ká rī gálé dó rī, gō'dá rī'á mbī ámā drí lānjī 'bázō Ôvārī rú, á'dó kō òjílā mvá rú. ³⁰ Gō'dá ání nyāányā tāsī rī, ání rī'á gólíyī Yésū rī ípá 'bá fē lāfí-lāfí drī drálé òdrā ányī ká rō rī sī, gō'dá Ôvārī rī rī'á gólā Yésū rī 'bā 'bá lídrílí òdrā 'ásí rī, á'dō trá kpá Ôvārī rī gógó 'dī rī'á gólā ámā á'bíyá yī drí rī'á ìnjílā rī. ³¹⁻³² Gō'dá Ôvārī 'bā lānjī trá Yésū rú gólā rī 'bázō rílí yī Ôvārī rī drī-ágó drī lésí rō 'būū 'álá drī-ácē bē Kúmú ámáká rō, gō'dá kpá 'díyí pā 'bá rō. Gō'dá ámā rī gógó nyāányā lá yī tāsī rī, mā rī tã nō 'bá yī átalé òjílā ámáká Ísirā'élē ká drí, tálā gólíyī ũnī rō bē, gólā 'díyí pā 'bá 'í, gō'dá gólíyī áádí rō yī drī tã ònjí íyíká rī 'bá yī 'ásí, tálā gólā ááyē rō tã ònjí gólíyíká bē. Mā ícā trá tã 'dī 'bá yī átalé, tálā tã gólíyī Yésū drí 'èlē rī 'bá yī rī'á ndrī ámā lífí drī 'á. Gō'dá Línrí Tándí gólā Ôvārī drí ájólé gólíyī tã íyíká árí 'bá rī yī drí kpá rī'á lífí drī 'bá rō tã pātí á'dalé gólíyī drí."

³³ Gō'dá nĩngá sī, tã kī 'bá árílí bē yī ũlī 'dī 'bá yī rī, gólíyī drí ngāzō òmbā rō lāvūlī kòrō. Íti rī, gólíyī lē trá lājó'ba Yésū ká 'dī 'bá yī úfúlí. ³⁴ Gō'dá tã kī 'bá ázā àlō drí ngāzō ádrélé ũrū vō tã kī ká 'dī 'á. Tã kī 'bá rī 'dī rú lá Gāmálélē, gólā rī'á Pārúsī gólā tã 'bā'bā Ôvārī ká rī 'bá yī ìmbā 'bá 'í òjílā drí, gō'dá òjílā cé fífí ìnjí yī gólā trá. Gō'dá nĩngá sī, drílā tã 'bázō lómígówá 'dī 'bá yī drí kī nī rī, gólíyī òtrō lājó'ba Yésū ká 'dī 'bá yī tákō fínyáwá ívī 'álá. ³⁵ 'Dī vósí, drílā ngāzō tã átalé tã kī 'bá ázī 'dī 'bá yī drí kī nī rī, "Ání òjílā ámā ázī-ázi yī rō Ísirā'élē ká nō 'bá yī, nī ìsū tã dódó tã

⁹5.12 Vō rī 'dī rī'á jó-bílí kúmú ángí Sólómō ká zélé.

¹⁰5.15 Láfí rī 'dī rī'á láfí nízō jó ángí Ôvārī ká rī 'álá rī rī'á.

¹¹5.17 Drī-'bá drī-'bá Yúdā yī ká rī ká 'dī kpá tã kī 'bá 'í.

gólã ânî drí 'ē'á 'ēlã āgō nō 'bá yî drí rî tāsî, tãlã nî ōzō tã ányã 'ēē kō. ³⁶ Nî ĩsũ tã tã gólã Túđã kã rî tāsî, gólã sîsî tã âmã 'bá kî nî rî, yî á'dô ôjílã tã lâ drí lâzélé kôrô rî 'î'dî. Gólã ngã rû jãlé ájũ 'bũlî kúmú 'bãdrî nō kã bê. Ítî rî, ôjílã dũu 'dē 'bá gólã vósî ájũ 'bũ 'bá ró rî r'ã ōzō kámã-sũ kãtî. Gõ'dá úfúlî bê gólã rî gógó trá rî, gólîyî 'dē 'bá trá gólã vósî rî 'bá yî drí rû lâpēzô, gõ'dá tã rî 'dî drí á'dôzô gbô tã gólã cú ítî ífî ákô rî ró.

³⁷ “Gõ'dá tã 'dî vósî rî, Yúđã gólã ôjílã Gãlîláyã kã ró rî drí kpá drî ñgázô kâyî gólã rîzô ôjílã lâlé rû lâ yî ñgî-ñgî bê rî sî. Ôjílã dũu 'dē ñyî kpá trá gólã vósî ájũ 'bũlî kúmú 'bãdrî nō kã bê. Gõ'dá ódrî kpá gólã rî füzô. Nîngá sî, gólîyî 'dē 'bá trá gólã vósî rî 'bá yî drí kpá rû lâpēzô ñyî. ³⁸ Bê trá ítî rî, á'dô tã ôjílã nō 'bá yî kã tāsî nōngá rî, má âtã ânî drí, nî 'è tã ònjî ânî drí lēlé 'ēlé rî gólîyî drí kò'dáwá. Nî âyē gólîyî nîlî drî-báláyî ró. Tãlã ōzô tã ĩsũ gólîyîkã 'dî 'bá yî gõ'dá tã 'ē'ē gólîyîkã rî yî bê á'dô cé tã gólîyîkã rî 'î'dî rî, tã rî gógó yî á'dô á'dô'á kpá cú ítî ífî ákô, ōzô tã Túđã yî kã Yúđã bê rî kãtî.

³⁹ Gõ'dá ōzô tã rî gógó á'dô ñyî Ôvãrî kã 'î'dî rî, ícã kô gólîyî lôgálé, tãlã nî á'dô ânî nyãnyã úsú'á ájũ 'bũ'á Ôvãrî bê.”

⁴⁰ Nîngá sî, tã kî 'bã 'dî 'bá yî drí úlî Gãmãlélé kã kîzô nî rî, úúfũ lâjô'bã Yésũ kã 'dî 'bá yî kò'dáwá rî tã-drî lâ lēzô. Ítî, drîlîyî lâjô'bã 'dî 'bá yî ázîzô lôfîlî gólé jô 'álã. Gõ'dá nîngá sî, lâjô'bã rî 'dî 'bá yî 'bãzô cãlé ònjôrô'bî sî, gõ'dá tã 'bãzô gólîyî drí kî, gólîyî áãtã ñyî tã kô kô ó'dî Yésũ rî tāsî, gõ'dá gólîyî áyézô.

⁴¹ Nîngá sî, lâjô'bã Yésũ kã 'dî 'bá yî drí áfôzô ñyî 'álã vô tã kî kã rî 'ásî. Gólîyî trá áyîkô ró, tãlã gólîyî úsũ lâñô trá tã Yésũ kã tāsî. Gõ'dá Ôvãrî ndrê gólîyî kpá trá ícã-íçã ró lâñô úsú'lî tã Yésũ kã tāsî. ⁴² Gõ'dá tã 'dî 'bá yî vósî, lâjô'bã 'dî 'bá yî rî ñyî trá zãã rîlî kâyî vósî cé r'ã tã ñmbálé ôjílã drí Yésũ rî tāsî á'dî-drî jô ángî Ôvãrî kã rî kã 'á gõ'dá kpá ôjílã drí 'bã 'ásî. Gólîyî 'bã ôjílã trá tã nîlî kî, Yésũ áã'dô 'î'dî 'dîyî pã 'bá ró gólã Ôvãrî drí tã lâ 'bãlé trá ájólé sîsî rî.

Tã gólã ôjílã nî-drî-lã-rî nîzô áyîzî pãlé ngã lânjî-lãnjî sî rî

6 ¹ Kâyî rî 'dî 'bá yî sî, tã lē 'bá Yésũ kã á'dólé bê trá ñyî lîzô'á rōô rî, tã lē 'bá gólîyî lâfálé sî á'dô 'bá ñyî ôjílã Yúđã yî kã ró rî 'bá ñyî Gîrîkî ñî átalé 'î'dî rî 'bá yî, drîlîyî ngãzô r'ã tã gîlî gólîyî Yúđã ró rî 'bá cé Ìbũrũ ñî átalé 'î'dî rî 'bá yî rû. Gólîyî kî nî rî, “Áyîzî âmãkã rî 'bá yî rî ñyî gõ'dá ngã nyãnyã gólîyîkã gólã r'ã lânjílã kâyî vósî cé áyîzî drí ndrî rî úsú'lî kô.” ² Ítî rî, lâjô'bã mũdrî-drî-lã-ngã-rî 'dî 'bá yî drí ngãzô ñyî tã lē 'bá Yésũ kã rî 'bá yî ázîlî rû è'bélé vô ãlô 'á. Gõ'dá drîlîyî tã átázô tã lē 'bá 'dî 'bá yî drí kî nî rî, “R'ã fî dó âmã drî ngãzô lôsî tã áti-áti Ôvãrî kã áti kã ôjílã drí rî áyézô gõ'dá ngãzô nîlî r'ã lôsî ngã nyãnyã lânjî kã 'ēlé 'î'dî yã? ³ Dũ vô lâ 'á rî, âmã ádrúpî yî, r'ã tãndî ró ânî drí ícázô ôjílã nî-drî-lã-rî nîlî ânî lâfálé sî, gólîyî ânî drí nîlî trá kî, Líndrî Tãndî Ôvãrî kã bê ñyî 'á rî 'bá yî gõ'dá kpá á'dô 'bá ñyî tã nîñî bê rōô rî. Ítî rî, mã á'dô gólîyî 'bã'á lôsî 'dî 'ēlé. ⁴ Gõ'dá âmã rî gógó nyãnyã lâ tāsî rî, lôsî âmãkã á'dô ró zãã rãtãã 'ē'ē 'î'dî, gõ'dá úlî Ôvãrî kã rî 'bá yî áti-áti lâ 'î'dî ôjílã drí.”

⁵ Ítî rî, ôjílã ndrî drí tã 'dî drî lâ lēzô 'î'dî gõ'dá gólîyî drí ngãzô ôjílã tãndî nî-drî-lã-rî rî 'bá yî nîlî. Ôjílã rî 'dî 'bá yî lâfálé rî, gólîyî nî Sîtfãñô gólã tã lē 'bá trá Yésũ 'á rōô pîpîsîlî ãlô sî gõ'dá Líndrî Tãndî Ôvãrî kã bê yî 'á dũu rî kpá trá. Gõ'dá gólîyî nî-kázîyã nîlî Sîtfãñô bê rî 'bá yî r'ã: Fîlîpô ázã, Pôrôkãrô, Nîkônórã, Tîmônô, Pãrãmónã gõ'dá Nîkólã. ¹² ⁶ Nîngá sî, ôjílã 'dî 'bá yî drí ôjílã ñyî drí nîlî trá nî-drî-lã-rî 'dî 'bá yî ázîzô 'bãlé lâjô'bã 'dî 'bá yî ándrã. Gõ'dá lâjô'bã 'dî 'bá yî drí drî 'bãzô gólîyî drî, á'dô ró bê gólîyî 'bãlé ngã lânjî 'bá ró ôjílã áyîzî ró rî 'bá yî drí. Gõ'dá drîlîyî rãtãã 'ēzô ngã lânjî 'bá rî 'dî 'bá yî tāsî Ôvãrî drí, tãlã gólã òpã ró gólîyî lôsî rî 'dî 'ē'ē lâ 'á.

⁷ Gõ'dá nîngá sî, kâyî rî 'dî 'bá yî sî, ôjílã ñîlîlî drí ngãzô r'ã tã lēlé úlî Ôvãrî kã 'á. 'î'dî ítî, tã lē 'bá Yésũ 'á rî 'bá yî drí lîzôzô ácãlé dũu Yērôsãlēmã 'álã. Gõ'dá drî-'bã lâ'bî 'ē kã rî 'bá yî dũu drí kpá tã lēzô tã áti-áti tãndî Ôvãrî kã 'dî 'á.

Tã gólã Sîtfãñô rî rüzô tã lâ kîlî ònjô sî rî

⁸ Gõ'dá Ôvãrî rî trá ándrã-tãndî fēlé rōô Sîtfãñô drí gõ'dá kpá r'ã mbãrãkã fēlé gólã drí tã dũu ñî drí á'dîzô rî 'ēzô ôjílã dũu ándrã. ⁹ Nîngá sî, ôjílã Yúđã yî kã ùrũkã 'bá yî drí ngãzô ñyî r'ã ñî ányálé gólã bê mbãrãkã Ôvãrî drí fēlé drílã rî tāsî. Gólîyî r'ã ôjílã jãrîbã gólîyî zîlî Sîrénē gõ'dá Álêkêzãndîrîyã rî 'bá yî kã, gólîyî rî trá lâ'bî Yúđã yî kã 'ēlé ndrî. ¹³ Ôjílã rî 'dî 'bá yî drí ngãzô fîlî ñyî ôjílã ùrũkã 'bãdrî gólîyî zîlî Sîlîsîyã gõ'dá Ásîyã ¹⁴ bê rî 'bá yî kã lâfálé ñî ányálé Sîtfãñô bê. ¹⁰ Gõ'dá Líndrî Tãndî Ôvãrî kã 'bã Sîtfãñô trá á'dólé tã nîñî bê ícãlé tã trólé ôjílã rî 'dî 'bá yî ñî sî. ¹¹ Ítî, ôjílã 'dî 'bá yî drí ngãzô nîlî ôjílã ázã 'bá yî ñîlî lâ yî gîlî, tãlã ònjô ádólé Sîtfãñô rû tã átalé kî nî rî, “Mã ári ãgô nō gbórókô lâ trá r'ã Ôvãrî yî lô'dã'á âmã á'bîyã Músã bê.”

¹² Ítî rî, úlî 'dî 'bá yî drí sî rî, ôjílã Yērôsãlēmã kã gõ'dá gólîyî sîsî-lésî rî 'bá yî gõ'dá lâ'bî ñmbã 'bá gólîyîkã rî 'bá yî bê drí ngãzô ñyî áwã ró Sîtfãñô bê. Gõ'dá nîngá sî, tã rî 'dî tāsî rî, gólîyî drí ngãzô áralé áwã sî Sîtfãñô ngálã gõ'dá gólã rî rûlî ájílî vô tã kî kã rî 'álã drî-'bã Yúđã yî kã ázîlî tã kî 'bá ró rî 'bá yî ándrã. ¹³ Nîngá sî, gólîyî drí tã átázô ôjílã ùrũkã 'bá yî drí lâfî gólã ángô rî 'î'dî gólã rî mōndrã fēzô ònjô sî yã. Gõ'dá gólîyî kî nî rî, “Kâyî vósî cé, ágô nō rî zãã tã ònjî átalé 'î'dî jô ángî Ôvãrî kã rû gõ'dá kpá tã 'bã'bã Ôvãrî kã gólîyî Músã drí lôpélé áti 'álã âmã drí rî 'bá yî rû. ¹⁴ Mã ári gólã trá gólã òtîrî átalã k'ã nî rî, Yésũ ôjílã Nãzãrētã kã ró rî áã'dô jô ángî Ôvãrî kã rî úfú'á gõ'dá kpá lâ'bî gólîyî Músã drí ñmbálé trá âmã drí rî 'bá yî ôjã'á volé.”

¹⁵ Ítî rî, ôjílã gólîyî rî 'bá rîlî vô tã kî kã 'á rî 'bá yî drí ngãzô ñyî vô ndrêlé Sîtfãñô ngálã, tãlã tã gólã drí 'ē'á átalã rî árílî, gõ'dá gólîyî ndrê gólã rî nîlî trá r'ã lâgú'á ōzô máláyîkã nîlî kãtî.

¹²6.5 Nîkólã 'Dũ r'ã ôjílã Ánîñyókã kã ró gólã ñyî jã 'bã Ôvãrî rî ñnîlî á'dô tã Yúđã yî kã vó ró rî 'î'dî.

¹³6.9 Ôjílã 'dî 'bá yî rî ñyî trá rãtãã 'ēlé jô tã Ôvãrî kã ári kã r'ã zîlã jô ôjílã gólîyî drî-báláyî ró rî 'bá yî kã rî 'á.

¹⁴6.9 Ásîyã r'ã zîlã ngbããngbãñô rî Túrũkî rî.

Tā gólá Sītífánō drí lógólé òjílá gólá rí mōndrā fē 'bá rí yí drí

tā kī 'bá àndrā rí

7¹ Níngá sī, drī-'bá drī-'bá Yúdā yí ká rí 'bá yí ká drí ngázó tā ìjílí Sītífánō tì kī nī rí, “Úlì gólíyí òjílá nò 'bá yí drí rí'á átálá ní rú nò 'bá yí pātī yā?”

² Gō'dá Sītífánō drí ngázó tā 'dì lógólé gólá drí kī nī rí, “Àmbá ámakà, mōndrā òjílá 'dì 'bá yí ká má rú 'dì à'dó kò tā pātī 'í. Ámà àdrúpí yí gō'dá ànì sīsì-lésì rí 'bá yí bē, nī àrì drē úlì ámakà nò 'bá yí. Àkù ró nā sī rí, Òvārì gólá à'dó 'bá mbàràkà bē ngá àmbá nò 'bá yí drī sī ndrī rí à'dá íyí nyáanyà trá àmà à'bìyá Àbārāyámā drí òzò ànì drí nīlì trá rí kátì. Kàyì rí 'dì sī, Àbārāyámā rí trá rílì 'bādrī gólá rí'á zílá Mōsōpótāmīyā rí 'álá, 'dī gólá nī drē kò rílì Hārānā 'álá. ³ Gō'dá nīngá sī, Òvārì à'dalé bē íyí nyáanyà trá Àbārāyámā drí rí, Òvārì drí ngázó tā átálé Àbārāyámā drí kī nī rí, ‘Ní ngá 'bādrī nò 'ásì òjílá ànì átá ká rí 'bá yí lāfálé sī nīlì 'bādrī gólá má drí 'é'á à'dalá ní drí àtì 'álá nā 'á.’¹⁵

⁴ “Ítí rí, Àbārāyámā yí àtí-drī íyíkà rí 'bá yí bē drí ngázó nīlì 'bādrī rí 'dì 'ásì nīlì rílì Hārānā 'álá.¹⁶ Vò rí 'dì 'álá rí, átá là drí drázó. Gō'dá átá là rí òdrā volé drī 'ásì rí, Òvārì drí gólá rí àjózó Hārānā 'á tólá sī ànīlì rílì 'bādrī Kānānā ká gólá àmà drí à'dózó ngbāangbānō 'álá nò 'á. ⁵ Gō'dá kàyì rí 'dì 'bá yí sī rí, Òvārì fēé vò drī mvá àzākā gbúrúwá là à'dólé Àbārāyámā rí nyáanyà ká ró rí kò. Gō'dá Òvārì 'bā tā là trá gólá drí kī, yí àà'dò fē'á là gólá drí kàyì àzà sī ìzátú à'dólé 'bādrī gólíyí nyáanyà ká ró gólá rí òzowá yí bē. Òvārì òtírì tā 'dì 'bāà ítí rí, 'dī Àbārāyámā drē cú ítí 'dìyímvá àkó.

⁶ Gō'dá sīsì kàyì rí 'dì drí sī rí, Òvārì átá tā kpá kī nī rí, ‘Ánì òzowá yí à'dò nī'á rílì íyí ngá àwá ró 'bādrī àtrá 'á. Gō'dá òjílá 'bādrī 'dì ká à'dò gólíyí 'bā'á lósì íyíkà 'élé rāgī ró gō'dá àà'dò rí'á gólíyí 'élé ònjí ró ndrò kámá-sù sī. ⁷ Gō'dá nīngá sī, má à'dò lānò fē'á òjílá gólíyí 'bādrī 'dì ká gólíyí ànì òzowá yí 'bā 'bá trá rāgī ró rí 'bá yí drí. Níngá sī, ànì òzowá yí à'dò àfō'á volé 'bādrī 'dì 'ásì ànīlì 'bādrī gólá má drí 'é'á fēlā gólíyí drí nò 'álá, gō'dá gólíyí à'dò àmà ìnjì'á 'bādrī nò 'á.’¹⁷

⁸ “Níngá sī, Òvārì drí tā átázó Àbārāyámā drí òjílá gólákà àgò àmbá ró rí 'bá yí gō'dá kpá àgò mvá ró rí 'bá yí bē 'délé íyí bāsā 'á lāmbé tā-drī lēlè Òvārì yí ká Àbārāyámā bē rù-lē-àzì ró rí ró. 'Dī volé drī là 'ásì, Àbārāyámā drí íyí mvá Ísákā rí fìzò, gō'dá Ísákā rí gógó àjízó 'délé bāsā 'á, 'dī drē kàyì gólá rí fìzò rí rí'á cé nji-drī-lā-nā. Gō'dá vò là sī, Ísákā drí Yākóbā rí fìzò gō'dá àjízó là kpá 'délé bāsā 'á. Gō'dá vò là sī, Yākóbā drí 'dìyímvá fìzò mùdrī-drī-lā-ngā-rì à'dò 'bá íyí à'bìyá ró 'bāsúru àmakà mùdrī-drī-lā-ngā-rì rí 'bá yí ká ró rí, gō'dá Yākóbā drí kpá gólíyí àjízó ndrì 'délé bāsā 'á.

⁹ “Níngá sī, Yākóbā rí mvá rú bē Yòsépā rí, tā là drí àgízó àdrúpì là yí līfì. Gō'dá gólíyí drí ngázó gólá rí gílì volé òjílá gólíyí gólá rí trò 'bá rāgī ró Māsīrī 'álá rí yí drí. Gō'dá Òvārì bē rí'á kárá Yòsépā bē àndrā-tāndì fēlè gólá drí.

¹⁰ Gō'dá nīngá sī, Òvārì drí kpá gólá rí pázó ìzā gólákà rí 'bá yí 'ásì ndrì, gō'dá Òvārì 'bā gólá trá tā nīnì bē, tálá kúmú Māsīrī ká à'dò ró tándì ró gólá bē. Gō'dá kúmú 'dì 'bā Yòsépā trá à'dólé drī-àcè bē Māsīrī drīlì gō'dá kpá à'dólé ngá cé fìfì 'bā íyíkà 'á rí vò là ndrē 'bá là ró.

¹¹ “Dī vòsì, lōfò ònjí tētè drí 'dèzò Māsīrī 'ásì ndrì gō'dá kpá 'bādrī Kānānā ká nò bē gō'dá òjílá 'bālè ndrì rú ìzálé kòrò.¹⁸ Gō'dá tálá lōfò 'dì tāsì rí, àmà à'bìyá gólíyí à'dò 'bá Kānānā 'álá rí 'bá yí ícá íyí gō'dá ngá-íyínyà àzākā úsulì kò.

¹² Gō'dá Yākóbā àrílì bē tā kī'á nī rí, àdrúgú àà'dò bē Māsīrī 'álá rí, drílá íyí mvá yí jòzò Māsīrī 'á tólá nī'á àdrúgú àgílì tólá sī.¹⁹ ¹³ Gō'dá gólíyí àndalé bē íyí rú nī'á àdrúgú gílì kpá ó'dì Māsīrī 'álá rí, Yòsépā drí gólíyí 'bázó íyí nīlì gólíyí àdrúpì ró, gō'dá gólá drí kpá íyí àdrúpì yí 'dì 'bá yí à'dázó kúmú Māsīrī ká 'dì drí. ¹⁴ 'Dī vòsì, Yòsépā drí kpá tā átázó àdrúpì là yí sīlì átá là Yākóbā drí tólá, gólá àanì ró Māsīrī 'álá òjílá íyíkà 'bā ká rí 'bá yí bē ndrì. Òjílá Yòsépā ká ndrì rí'á nyà'dì-nā-drī-lā-ngā-mùdrī-drī-lā-ngā-njì. ¹⁵⁻¹⁶ Ítí rí, Yākóbā yí drí ngázó nīlì Māsīrī 'álá. Gō'dá volé drī là 'ásì, Yākóbā drí drázó àkpākà'dā Māsīrī 'á tólá. Gō'dá gólá rí mvá yí drí àvò là trózó 'bādrī Kānānā ká 'álá 'bālè ùgì 'á, vò gólá Àbārāyámā drí gílì trá àdì sī àkù ró rí 'álá. Gō'dá vò là sī, Yākóbā rí mvá yí òdrā íyí kpá trá 'dó ndrì Māsīrī 'á tólá. Gō'dá mvá là yí drí gólíyí àvò trózó Sèkémè 'álá gō'dá 'bālè ùgì àzà 'á.’²⁰

¹⁷ “Gō'dá nīngá sī, kàyì gólá Òvārì drí tā 'bā'bā íyíkà àndrā-ònjì ká Àbārāyámā drí rí 'èzò vò là àtílì rí àcà bē trá ànyì rí, 'dī àmà à'bìyá yí lizò trá dùu Māsīrī 'álá. ¹⁸ Gō'dá kúmú àzà gólá Yòsépā rí tā nī 'bá kò rí 'dì rí'á drī-àcè bē Māsīrī drī sī ndrì. ¹⁹ Kúmú rí 'dì àdò àmà à'bìyá yí trá mǎnì sī, gō'dá dī gólíyí drī kpá trá 'bālè ìzā nīlì. Gō'dá kúmú rí 'dì 'bā gólíyí trá rí'á íyí mvá òdè ró rí 'bá yí trólè 'bālè àyélé òmā 'álá, tálá òòdrā ró íyí bē volé.

²⁰ “Níngá sī, kàyì rí 'dì 'bá yí sī, Músā rí fìzò. Gólá rí'á mvá sūsù tándì 'í Òvārì līfì. Àndrè là yí tròó gólá kò vūlì àyélé òmā 'álá. Ímbà gólá zālò cālè pará nā átá là drí jò 'á. ²¹ 'Dī vòsì, gólá rí trózó lāpìlì òmā 'á, gō'dá mvá ànjó kúmú Māsīrī ká rí ká drí gólá rí úsúzó, gō'dá drílá trózó là 'bā 'álá, à'dò ró yí drí vò là ndrèlè mvá ró íyí nyáanyà drí.

²² Ítí rí, Músā drí gòzò tā nīnì gólá òjílá Māsīrī ká rí 'bá yí ká ìlìzò 'dì nīlì ndrì. Gólá à'dò trá cú mbàràkà bē úlì àtá-àtá 'á gō'dá kpá tā 'é'é 'á.

²³ “Gō'dá nīngá sī, gólá rí ndrò à'dólé bē trá nyà'dì-rì rí, drílá tā ìsúzó nìzò nī'á òjílá íyíkà Ísīrā'élè ká ró rí 'bá yí lómílì. ²⁴ Gō'dá gólá cālè bē vò rí 'dì 'á tólá rí, gólá drí òjílá Māsīrī ká ndrèzò rí'á òjílá Ísīrā'élè ká cā'á, gō'dá gólá drí ngázó gbò òjílá àzì íyíkà Ísīrā'élè ká ró 'dì pālè, gō'dá gólá rí gógó òjílá Māsīrī ká ró nò rúzó cālè kpādì-kpādì tā-vò

¹⁵7.3 Tā Ómvó Ngá 12.1

¹⁶7.4 'Bādrī Mōsōpótāmīyā 'dì rú là àzà kpá rí'á Kālfidēyā.

¹⁷7.7 Tā Ómvó Ngá 12.7; 15.13-14

¹⁸7.11 Kānānā 'Dī rí'á 'bādrī gólá Òvārì drí tā là 'bālè 'é'á fēlā Àbārāyámā yí drí rí 'dì.

¹⁹7.12 Nī zì 'dígówá tā nò 'bá yí ká búkù Tā Ómvó Ngá ká 'á kápítá 41-46.

²⁰7.15-16 'Dī ùgì gólá átá là yí drí gílì trá àdì sī àkù ró Kānānā 'álá òjílá Àmórā ká rí 'bá yí drīgá sī rí 'dì.

lôgō ró, gō'dá òjílá 'dī drí drāzó. ²⁵ Gólá ĩsū íyíkā kī nī rī, òjílá íyíkā rī 'bá yī á'dò nī'á lá kī, yī á'dò ĩ'dī gólá Ôvārí drí lélé 'é'á gólíyī pālé ĩzā íyíkā rī 'bá yī 'ásī rī ĩ'dī. Gō'dá gólíyī nīī tā lá kō ĩtī.

²⁶ “Gō'dá kâyī tā 'dī kâ rī vósī rī, gólá ndrélé bē òjílá ĩsīrā'élé kâ rú fū'á ĩyī rī, gólá ngá trá rú cēlé gō'dá tā ā'dī 'bálé ĩ'dī gólíyī lāfálé 'á. Gō'dá gólá kī nī rī, ‘Ānī, nī ānī drē tā má ngáá nōlé, ānī 'dó ādrúpī āzī ró. Gō'dá nī rī rú fūlī ānī lāfálé 'ásī á'dò tāsī yā?’ ²⁷ Gō'dá gólá āwā ĩtō 'bá rī ngá íyíkā kōrō Músā rī zélé zēzē volé, gō'dá ngāzó tā átálé kī nī rī, ‘Nī, ā'dī 'bā nī nī tā kī 'bá ró āmā drīlī tā āmákā rī kīlī nī yā?’ ²⁸ Nī lē nō kpá āmā fūlī òzō ní drí Māsīrī lē 'bá nā fūrī āgī rī kátī yā?’²¹

²⁹ “Gō'dá Músā ārīlī bē tā ĩjī 'dī rī, ũrī drí gāzó rú lá, gō'dá gólá drí ngāzó rālélé volé Māsīrī 'ásī nīlī rīlī 'bādrī Mīdīyānā kâ rī 'álá ngá āwā ró. 'Dī vósī rī, drílá òkó gízó gōzó mvá fīlī rī tólá.

³⁰ “Ndrō nyā'dī-rī Músā drí 'élé trá Mīdīyānā 'álá rī vósī rī, kâyī āzā sī, gólá nī trá òmā 'álá ānyī únī āngī zīlī Sīnáyī rī rú. Gō'dá tólá rī, Ôvārí drí rú á'dázó gólá drí lāsī lāndrā rī 'bá kōlé fē rú rī 'á. ³¹ Gō'dá Músā ndrélé bē lāsī rī 'dī rī, fī lá drí ā'dīzō. Gō'dá nīngá sī, gólá drí ngāzó rú èsélé ānyī lāsī rī gógó 'dī rú, tálá yī òndrē ró bē dódó tā ĩfī lá nīzō. Gō'dá drílá Ôvārí rī gbórókō ārízó ulī átálá gólá drí kī nī rī, ³² ‘Mā rī'á Ôvārí gólá rī 'bá ānī ā'bíyā Ābārāyāmā, ĩsákā gō'dá Yākóbā yī vó ndrē 'bá ró rī ĩ'dī.’ Nīngá sī, Músā drí ngāzó rī'á lélé ũrī drí, gō'dá gólá ícá kō fī ātūlī rīzō vó ndrélé lāsī lāndrā rī 'bá kōlé 'dī ngálá ālólá.

³³ “Ītī rī, Ôvārí drí ngāzó tā átálé gólá drí kī nī rī, ‘Vō ní drí ādrézó 'á lá 'dī rī'á vō mā Ôvārí kâ ĩ'dī.²² Ītī rī, ní āngī ká'bókā ánikā pá 'á 'dī volé. ³⁴ Músā, ní ānī drē, āmā nyāányā ndrē trá pātī kī, òjílá ámákā rī'á ĩzā nī'á rō Māsīrī 'álá, gō'dá má ānī áwó gólíyíkā trá, ĩ'dī má drí ānīzō ũrú lésī āngó nō 'á, tálá gólíyī pālé ĩzā gólíyíkā 'dī 'bá yī 'ásī. Ītī rī, Músā, ní ngá, má jō ró nī gólé 'bādrī Māsīrī kâ rī 'álá.’

³⁵ “Ītī rī, āmā ādrúpī yī, má ātā ānī drí kī nī rī, rī'á Músā rī gógó ĩ'dī gólá òjílá drí gálé trá dó kīzō nī rī, ‘Ā'dī 'bā nī nī tā kī 'bá ró āmā drīlī tā āmákā kīlī yā?’ Rī'á gólá ĩ'dī Ôvārí drí ājólé trá gólíyī drí, á'dólé drī-ácē bē gólíyī drīlī gō'dá kpá gólíyī pālé ĩzā gólíyíkā rī 'bá yī 'ásī. Ôvārí 'bā tā 'dī 'bá yī Músā drí kâyī tībē gólá drí íyī á'dázó Músā drí vó lāsī drí kōzó fē rú rī 'álá rī sī.

³⁶ “Nīngá sī, Músā drí 'dézó sīsī òjílá Ôvārí kâ lófólé volé 'bādrī Māsīrī kâ rī 'ásī tā 'é'ē gólíyī fī drí ā'dīzō rī 'bá yī sī 'bādrī 'dī 'álá gō'dá kpá ĩmvū āndrē zīlī ĩmvū Kāā rī 'álá, gō'dá gólá drí rīzō zāā rīlī tā gólíyī fī drí ā'dīzō drílá sī rī 'élé gólíyī pázó òmā 'álá ndrō nyā'dī-rī sī. ³⁷ Gō'dá rī'á kpá Músā ĩ'dī gólá tā átá 'bá òjílá ĩsīrā'élé kâ drí kī nī rī, ‘Ôvārí á'dó āzákólá 'dī 'é'á ānī òzowá yī lāfálé 'ásī á'dólé ulī Ôvārí kâ lópé 'bá ró má tí.’²³ ³⁸ Músā rī 'dī á'dó kpá trá òjílá ĩsīrā'élé kâ bē kâyī gólá gólíyī drí rīzō kpākā ālō òmā 'álá ānyī únī āngī zīlī Sīnáyī rī rú rī 'á. Nīngá rī, Ôvārí drí tā átázó gólá drí āmā ā'bíyā yī bē, gōzó tā 'bā'bā íyíkā lédrē-lédrē āfē 'bá òjílá drí rī 'bá yī trōzó fēlé drílá, tálá gólá òlópé ró kpá tā 'bā'bā rī 'dī 'bá yī bē āmā drí 'élé.

³⁹ “Gō'dá Músā á'dó bē drē ākpā únī āngī Sīnáyī drī 'álá rī, āmā ā'bíyā yī lēé ĩyī gólá rī tēlé kō. Ītī rī, gólíyī drí gólá rī gāzó dó. Gólíyī ĩsū tā trá, á'dó ró nīzō gólé Māsīrī 'álá. ⁴⁰ Ītī rī, drílíyī tā átázó Áronā Músā rī ādrúpī drí kī nī rī, ‘Gō'dá Músā, ānī ādrúpī ró gólá āmā ātrō 'bá Māsīrī lésī rī, mā nīī tā gólá á'dó 'bá gólá bē tólá rī kō. Á'dólé bē trá ĩtī rī, ní á'dó drī-'bá āmákā ró gólá rī vó 'á. Nī édē òvārí āmā drí ā'dī 'ásī, tálá mā nīī ró bē kpāā 'bálé āmā āndrá āmā pālé gōgō āmákā Māsīrī 'álá rī sī.’ ⁴¹ Ītī rī, gólíyī drí Áronā rī 'bázó òvārí líndrī ābārādāgō édélé ĩtī jōrā lārākō kátī. Gō'dá gólíyī drí rīzō kōrōnyā zālélé fēlé drílá gō'dá kpá kārāmā lá 'ézó, tálá òvārí ābārādāgō gólíyī nyāányā drí édélé trá 'dī tāsī.²⁴

⁴² “Gō'dá Ôvārí rī'á òmbā ró gólíyī bē tā rī 'dī tāsī. Ī'dī drílá gólíyī gāzó dó gōzó gólíyī āyéle rī'á ĩtū, pará gō'dá ĩ'bī'bīwá yī ĩrátálé ĩ'dī. Gólíyī tā á'dó trá òzō tā āngū 'bá Ôvārí kâ Ámósē drí ĩgīlī trá rī kátī kī'á nī rī, ‘Ānī òjílá ĩsīrā'élé kâ, á'dó mā ĩ'dī kō ānī drí rīzō kōrōnyā ĩlī zālélé drílá òmā 'álá ndrō nyā'dī-rī sī rī.

⁴³ Dī vō lá 'á rī, ní nīī māsāmā bī ró rī kpāā gūgū 'dīzō ĩ'dī sī lá líndrī ró òvārí ābārādāgō ānikā zīlī Mólékā rī drí, gō'dá nī nīī òvārí ābārādāgō líndrī zīlī Rēpānā gólá pālélé fē 'ásī ĩ'bī'bīwá lārākō ró rī kpá kpāā.

Nī édē òvārí ābārādāgō lārākō 'dī 'bá yī nī, gō'dá ānī drí rīzō gólíyī ĩrátálé.

Nīngá sī, tā 'dī tāsī rī, má á'dó ānī drō'á volé nīlī gō'dá rīlī ātī'á ró 'bādrī āwā 'á Bābīlónā ũgū 'álá.’

Ámósē 5.25-27

Ītī rī, ānī òjílá gólíyī kâyī ngbāāngbānō kâ rī 'bá yī kpá rī'á āndōtō ró òzō ānī ā'bíyā yī kátī.

⁴⁴ “Kâyī āmā ā'bíyā yī drí rīzō rīlī òmā 'álá rī sī, gólíyī rī'á cú líndrī 'dīlī ítá 'ásī gūgū ró rī bē Ôvārí rī ĩnjīzō 'á lá, tálá 'dīlī únī ró kī'á nī rī, Ôvārí āā'dó bē ĩyī bē. Édē gūgū rī 'dī òzō Ôvārí drí átálé trá Músā drí rī kátī, á'dó cú lārākō lá gólá Ôvārí drí á'dálé gólá drí rī vó ró. ⁴⁵ Vó lá 'ásī, āmā ā'bíyā yī drí gūgū rī 'dī lópézó ātīlī ĩyī mvá yī drí. Gō'dá vó lá sī, mvá lá yī 'dī 'bá yī drí ngá gólíyī gūgū 'dī kâ 'dī 'bá yī trōzó ānīzō drī-'bá gólíyíkā Yásowá yī bē ácalé 'bādrī gólá nō Ôvārí drí òjílá lá lādrólé nī gólíyī drí nō 'á. Gō'dá gūgū rī 'dī rī trá ácalé būūū kâyī gólíyī āmā ā'bíyā Dāwūdī kâ rī 'bá yī tū.

²¹ 7.28 Nī zī Āfō-áfō kápītā 2.

²² 7.33 Sītīfānō lē tā á'dálé kī, Ôvārí rī kō rīlī cé jó āngī Ôvārí rī gógó kâ Yērōsālémā 'álá rī 'á. Gō'dá gólá á'dá íyī nyāányā trá Ābārāyāmā drí gō'dá kpá Músā drí kâyī gólíyī drí rīzō 'bādrī ātrā jējē ró rī 'bá yī 'ásī rī 'á. Nī zī Āfō-áfō kápītā nā.

²³ 7.37 Tā 'Bā'bā Āndā 18.15

²⁴ 7.41 Nī zī Āfō-áfō kápītā 32.

⁴⁶ “Gõ'dá tã Dãwúđi rí 'dĩ kã sũ trá Ôvãri rú. Ítĩ rĩ, Dãwúđi drĩ ngãzõ Ôvãri rĩ ãjĩlĩ, tãlã tã-drĩ lãlã yĩ drĩ jó 'đĩzõ òjĩlã Ísirã'lãlã kã drĩ Ôvãri rĩ ãnjĩzõ 'á lã. ⁴⁷ Gõ'dá Sólõmõ, Dãwúđi rĩ mvã ã'dĩ gólã Ôvãri drĩ 'bãlã jó rĩ 'dĩ 'đĩlĩ yĩ Ôvãri drĩ rĩ.”²⁵

⁴⁸ “Gõ'dá má âtã drẽ tã ãnĩ drĩ, òzõ Ôvãri ò'bã òjĩlã kpálã võ íyĩ ãnjĩzõ 'á lã rĩ 'bã yĩ êdãlã ítĩ rĩ, gólã rĩ rĩlĩ jó gólĩyĩ òjĩlã mvã drĩ 'đĩlĩ nĩ rĩ 'bã yĩ 'á kõ, tãlã Ôvãri rĩ'ã ãmbã kòrõ. 'Dĩ rĩ'ã nyẽ òzõ úlĩ gólãkã tã ãngũ 'bã Ísáyã drĩ átalã trá ãkũ ró nã sĩ rĩ kãtĩ kĩ'ã nĩ rĩ,

⁴⁹ “Bũũ rĩ'ã kĩfĩ kũmũ ámakã rĩ kã ã'dĩ má drĩ rĩzõ drĩ lã kũmũ ãngĩ ró tã kĩlĩ
gõ'dá ãnyãkũ drĩ nõ íyĩkã má drĩ òzõ tókporõ kãtĩ má drĩ ámã pá tãzõ gã drĩ lã.

Ítĩ rĩ, ã'dõ ãcã'ã ángõ tí ró ãnĩ òjĩlã mvã drĩ jó 'đĩzõ má drĩ yã?

Á'dõ ãcã'ã ángõ tí ró ãnĩ drĩ võ êdãzõ má drĩ lãvõzõ 'á lã yã?

⁵⁰ Nĩ ãcã kõ võ êdãlã má drĩ. Mã rĩ'ã gólã ngã lò'bã 'bã kãkãrã ndrĩ ákĩ ãkõ rĩ ã'dĩ. ”

Ísáyã 66.1-2

⁵¹ Gõ'dá nĩngã sĩ, Sítĩfãno drĩ tã átzõ kĩ, “Ámã âdrũpĩ yĩ, nĩ ãrĩ drẽ úlĩ ámakã nõ 'bã yĩ! Ánĩ rĩ'ã òjĩlã gólĩyĩ drĩ lã yĩ drĩ ãmbãlã ãmbã rĩ 'bã yĩ ã'dĩ! Ánĩ ã'dĩ rĩ'ã gólĩyĩ úlĩ Ôvãri kã ãnjĩ 'bã kò'dãwã rĩ. Ánĩ rĩ'ã nyẽ òzõ ãnĩ á'bĩyã yĩ kãtĩ. Ánĩ gõ'dã ãnĩ á'bĩyã yĩ bẽ, nĩ rĩ trá rĩ'ã Líndri Tãndĩ Ôvãri kã gãlã kãrá dó. ⁵² Ánĩ á'bĩyã yĩ fẽ lãno tã ãngũ 'bã Ôvãri kã rĩ 'bã yĩ drĩ ndrĩ, gõ'dã gólĩyĩ úfũ òjĩlã gólĩyĩ tã íyã 'bã kĩ'ã nĩ rĩ, Ôvãri ã'dõ òjĩlã mbĩmbĩ 'díyĩ pá 'bã ró rĩ ãjõ'ã ãnyãkũ nõ drĩ rĩ kpã trá. Nĩngã sĩ, kãyĩ rĩ 'dĩ 'bã yĩ sĩ, 'díyĩ pá 'bã drĩ ácãzõ, gõ'dã ãnĩ drĩ tã ã'bãzõ gólã rú, gõ'dã gólã rĩ fũzõ vólã. ⁵³ Kpálã mĩ nĩ tã 'bã'bã Ôvãri kã gólã mãlãyĩkã yĩ drĩ ã'dãlã ãnĩ á'bĩyã yĩ drĩ rĩ trá rĩ, nĩ ãnjĩ kò'dãwã.”

Tã gólã Sítĩfãno rĩ fũzõ rĩ

⁵⁴ Úlĩ Sítĩfãno kã 'dĩ 'bã yĩ fĩ bẽ tã kĩ 'bã Yúdã yĩ kã 'dĩ 'bã yĩ drĩ rĩ, gólĩyĩ drĩ ngãzõ òmbã ró kòrõ sĩ-gílĩ cĩlĩ íyĩ gólã rú. ⁵⁵ Gõ'dã nĩngã rĩ, Líndri Tãndĩ Ôvãri kã drĩ fĩzõ mbãrãkã bẽ Sítĩfãno 'á gólã rĩ 'bãlã võ ndrãlã 'bũũ 'álã gõ'dã lãgũ-lãgũ Ôvãri kã rĩ ndrãlã, gõ'dã Yãsũ rĩ'ã ádrã'ã Ôvãri rĩ drĩ-ãgõ drĩ. ⁵⁶ Nĩngã sĩ, Sítĩfãno drĩ tã átzõ kĩ, “Nĩ ndrẽ, má ndrẽ áfĩ rĩzõ fĩlĩ 'bũũ 'álã rĩ trá hã. Gõ'dã tólã rĩ, Yãsũ gólã Ôvãri drĩ ãjõlã trá ãmã pá 'bã ró rĩ rĩ'ã ádrã'ã gólã Ôvãri rĩ drĩ-ãgõ drĩ lãsĩ ró.”

⁵⁷ Gõ'dã òjĩlã tã kĩ kã 'dĩ 'bã yĩ drĩ ngãzõ íyĩ rĩ'ã òtrãlã íyĩ úrũ, gõ'dã kpã drĩ 'bãzõ kpããkũ íyĩ bĩ-'bãlã 'ásĩ, tãlã yĩ òzõ úlĩ Sítĩfãno kã 'dĩ 'bã yĩ ãrĩ kò'dãwã. Võ lã sĩ, gólĩyĩ drĩ ngãzõ ndrĩ úrũ rãlã Sítĩfãno ngálã. ⁵⁸⁻⁶⁰ Gõ'dã drĩlĩyĩ gólã rĩ rĩzõ ãngbũ gõ'dã gólã rĩ trõzõ mbãrãkã sĩ vólã jãrĩbã 'ásĩ. Nĩngã sĩ, gólĩyĩ drĩ gólã rĩ lãvũzõ kũnĩ mvã sĩ fũlĩ vólã. Gólĩyĩ òtĩrĩ rĩ Sítĩfãno rĩ lãvũlĩ rĩ, drĩlã ngãzõ lãzĩ zĩlĩ rãtãã sĩ kĩ nĩ rĩ, “Yãsũ Kũmũ ámakã rĩ, nĩ trõ ãmã líndri.” Nĩngã sĩ, gólã drĩ 'ã'ĩ fĩzõ vũdrĩ gõ'dã tã átzõ kĩ, “Kũmũ ámakã, nĩ ãyẽ òjĩlã nõ 'bã yĩ tã ònjĩ nõ 'ásĩ. Nĩ fẽ lãno gólĩyĩ drĩ tã lã tãsĩ kõ.”

Gõ'dã gólã átã bẽ úlĩ ãdũkũ nõ rĩ, kòrõ gólã drĩ lãvõ-lãvõ ãyãzõ ã'dĩzõ.

Òjĩlã gólĩyĩ rĩ 'bã Sítĩfãno rĩ lãvũlĩ kũnĩ mvã sĩ rĩ 'bã yĩ, sĩsĩ gólĩyĩ ãngĩ ítã ãngĩ íyĩkã trá vólã trõlã fãlã ágãmvã ãzã rú bẽ Sólõlõ rĩ drĩ sũzõ rú lã 'á íyĩ drĩ.

8 ¹ Sítĩfãno rĩ òdrã tã drĩ sũzõ ágãmvã Sólõlõ 'dĩ rú.

Tã gólã lãno drĩ 'dãzõ tã lã 'bã yĩ drĩ rĩ

Kãyĩ gólã Sítĩfãno drĩ drãzõ rĩ sĩ, gólĩyĩ tã lã 'bã Yãsũ 'á Yãrõsãlãmã 'álã rĩ 'bã yĩ drĩ ngãzõ rĩ'ã lãno úsũlĩ rõõ. Nĩngã sĩ, òjĩlã dũũ gólĩyĩ lãfãlã sĩ rĩ drĩ ngãzõ lã'bũlĩ vólã 'bãdrĩ dãdã gólĩyĩ Yũdãyã kã gõ'dã kpã Sãmãrĩyã kã rĩ 'bã yĩ 'ásĩ ngã pãlã lãno rĩ 'dĩ 'ásĩ. Gõ'dã lãjõ'bã Yãsũ kã rĩ 'bã yĩ lãkĩ íyĩkã nĩ ãkpã Yãrõsãlãmã 'álã. ² Kpálã lãno ã'dõ bẽ rõõ tólã rĩ, òjĩlã úrũkã rĩ 'bã Ôvãri rĩ ãnjĩlĩ rĩ 'bã yĩ drĩ fĩ zãzõ gõzõ nĩlĩ Sítĩfãno rĩ ãvõ trõlã 'bãlã 'bũ 'á. Gólĩyĩ 'ã Sítĩfãno rĩ ãzã rõõ lãlũ 'bã'bã sĩ.

³ Gõ'dã Sólõlõ drĩ ngãzõ nĩlĩ rĩ'ã òjĩlã tã lã 'bã Yãsũ 'á rĩ lãndã bẽ. Òzõ gólã úũsũ gólĩyĩ trá rĩ, íyĩkã kòrõ rũlĩ ãgõ òkõ bẽ ndrĩ tĩlĩlĩ íyĩ drĩ 'bã 'ásĩ, gõ'dã gólĩyĩ ãmbãzõ lò'bãlã gãnjĩmã 'á. 'Dĩ lãfĩ gólã Sólõlõ drĩ rĩ'ã jũlã 'ãzõ kãnjĩsã ãzãlã rĩ ã'dĩ.

Tã áti-ãti Ôvãri kã Fĩlĩpõ drĩ átalã Sãmãrĩyã 'álã rĩ

⁴ Tã lã 'bã Yãsũ kã rĩ 'bã yĩ lã'bũlĩ bẽ íyĩ trá 'bãdrĩ mvã ãzã 'bã yĩ 'ásĩ rĩ, gólĩyĩ drĩ rĩzõ zãã tã áti-ãti Yãsũ rĩ tãsĩ rĩ átalã òjĩlã drĩ. ⁵ Gõ'dã nĩngã sĩ, Fĩlĩpõ²⁶ nĩ drĩ ngãzõ nĩlĩ jãrĩbã ãngĩ zĩlĩ Sãmãrĩyã rĩ 'álã rĩlĩ tólã, rĩ'ã tã átalã òjĩlã drĩ Yãsũ rĩ tãsĩ kĩ, Yãsũ ãã'dõ 'díyĩ pá 'bã gólã Ôvãri drĩ ãjõlã trá 'bũũ lãsĩ rĩ ã'dĩ. ⁶ Nĩngã sĩ, òjĩlã tĩlĩlĩ drĩ ngãzõ íyĩ bĩ ígãlã úlĩ Fĩlĩpõ kã 'dĩ 'bã yĩ ãrĩlĩ dódõ, tãlã gólĩyĩ ndrẽ gólã trá rĩ'ã tã fĩ drĩ ã'dĩzõ rĩ 'bã yĩ 'ã'ã. ⁷ Gólã lãdrõ líndri ònjĩ rĩ 'bã yĩ vólã òjĩlã gólĩyĩ líndri ònjĩ rĩ 'dĩ 'bã yĩ drĩ òmbãlã trá rĩ 'bã yĩ 'ásĩ. Gõ'dã líndri ònjĩ lãkpõ íyĩ cú òtrã-òtrã bẽ úrũ ngbãlã-ngbãlã. Drõ 'dĩ drĩ sĩ rĩ, Fĩlĩpõ drĩ kpã òjĩlã tĩlĩlĩ gólĩyĩ òno ró rĩ 'bã yĩ gõ'dã kpã òjĩlã gólĩyĩ pá lã yĩ drĩ òdrãlã rĩ 'bã yĩ bẽ êdãzõ. ⁸ Ítĩ rĩ, ãyĩkõ drĩ cĩzõ òjĩlã jãrĩbã 'dĩ kã 'dĩ 'bã yĩ rú tã rĩ 'dĩ 'bã yĩ tãsĩ.

²⁵7.47 Ôvãri lãã kõ Dãwúđi drĩ jó 'dĩ 'đĩlĩ, tãlã gólã úfũ òjĩlã trá rõõ. Nĩ zĩ búkũ drĩ-kákã Ídĩgõwã Kũmũ yĩ kã rĩ kã 22.7-9.

²⁶8.5 Fĩlĩpõ 'Dĩ rĩ'ã òjĩlã ãlõ gólã nĩlĩ òjĩlã ãzã 'bã yĩ bẽ rĩlĩ ngã nyãnyã lãnjĩlĩ ãyĩzĩ yĩ drĩ rĩ ã'dĩ. Nĩ zĩ 'dĩgõwã lã búkũ Tã 'Ē'ē kã nõ 'á kãpĩtã 6 'á.

Tā Sīmónā ójó ró rī tāsī

⁹ Āgō āzā bē rī'á ójó 'ī jāribā 'dī 'á, gólá rī rú rī'á Sīmónā. Gō'dá gólá rī trá rī'á tā tī drī rīzó ā'dīlī rī 'bá yī 'ēlé ōjō íyíkā 'dī sī ōjílā drī ndrō dūū sī. Gólá 'bā yī ā'dólé ōjílā āmbá ró. ¹⁰ Tālā tā rī 'dī tāsī rī, ōjílā ndrī jāribā 'dī ká rī trá kárá rī'á ulī Sīmónā ká rī 'bá yī árílī 'dī dódó. Gō'dá gólīyī ātā tā trá kī nī rī, “Āgō nō rī'á mbārākā bē āmbá tā lārākō 'ēzō! Ōkīzō 'dī mbārākā Ōvārī ká 'dī!” ¹¹ Ítī rī, gólīyī drī ulī gólākā rī 'bá yī árízó tándī ró, tálā ōjō āmbá gólākā rī'á 'ēlá gólīyī lāfálé 'á rōō 'dī tāsī. ¹² Fílīpō ātā tā ātī-ātī tándī kúmū Ōvārī ká tāsī gō'dá kpá Yēsū Krīstō rī tāsī ōjílā Sāmārīyā ká drī rī, gō'dá gólīyī tā lē 'bá Yēsū 'á ulī gólākā 'dī tāsī rī, drílā gólīyī íbábátízázó āgō ró rī 'bá yī ōkō bē ndrī. ¹³ Ítī rī, Sīmónā rī 'dī lē tā kpá trá ulī Fílīpō ká 'dī 'bá yī 'á, gō'dá Fílīpō ní drī kpá gólá rī íbábátízázó. Nīngá sī, gō'dá Sīmónā ní drī ngāzō rī'á rílī kárá Fílīpō bē, gō'dá ānī tī drī rīzó ā'dīlī tā lārākō gólīyī Fílīpō drī rī'á 'ēlá rī 'bá yī drī sī.

¹⁴ Gō'dá lājō'bá Yēsū ká Yērōsālēmā 'álā rī 'bá yī árílī bē tā kī nī rī, ōjílā Sāmārīyā ká lē íyī tā trá ulī Ōvārī ká 'á rī, gólīyī drī Pétērō yī Yōwánī bē jōzō nílī ōjílā Sāmārīyā ká 'dī 'bá yī ngāá tólā. ¹⁵⁻¹⁶ Gō'dá Pétērō yī Yōwánī bē cā íyī bē tólā rī, gólīyī ūsū Fílīpō íbábátízā gólīyī tā Yēsū ká lē 'bá rī yī trá rú Yēsū Krīstō ká rī sī, gō'dá Línđrī Tándī Ōvārī ká ācā drē kō filī gólīyī 'á mbārākā bē.

Nīngá sī, gólīyī drī ngāzō rātāā 'ēlé Ōvārī rī íjílī Línđrī Tándī íyíkā 'bálé filī ōjílā 'dī 'bá yī 'á mbārākā bē. ¹⁷ Gō'dá nīngá sī, gólīyī drī íyī drī 'bāzō ōjílā rī 'dī 'bá yī drī, gō'dá Línđrī Tándī Ōvārī ká drī fīzō gólīyī 'á.

¹⁸ Nīngá sī, Sīmónā rī 'dī ndrē bē kī'á nī rī, Línđrī Tándī Ōvārī ká fī trá ōjílā 'dī 'bá yī 'á drī 'bā'bā Pétērō yī ká Yōwánī bē gólīyī drī rī sī rī, gólá drī ngāzō āđī ātrólé 'ē'á fēlá gólīyī drī tā ātā-ātā bē kī nī rī, ¹⁹ “Nī āfē mbārākā 'dī kpá má drī, tálā ōzō má ō'bā āmā drī trá ōjílā āzā 'dī drī rī, Línđrī Tándī Ōvārī ká ōfī ró kpá bē gólá 'á.”

²⁰ Nīngá sī, Pétērō drī tā lōgōzō gólá drī kī nī rī, “Ngā tī ní fī gbō lāšī āndrē rā'dā rī 'á āđī ánikā 'dī bē! Ní ĩsū ánikā kī, órī mbārākā Ōvārī drī fēlé ōjílā drī rī gílī gīgī āđī sī yā? ²¹ Lōsī Ōvārī ká nō ā'dó kō rī'á ánikā 'dī. Ní ícā kō ūsúlā, tálā tā ĩsū ánikā rī'á ĩsúlā rī ā'dó kō mbī Ōvārī rī līfī drī 'á. ²² 'Dōvō ā'dō bē trá ítī rī, ní āyē tā ōnjī ró rī 'bá yī volé, gō'dá ní íjī Ōvārī rātāā 'á, gólá āyē ró ní bē tā ĩsū ōnjī ítī 'dī 'bá yī 'ásī, ²³ tálā má nī trá kī, ní rī'á āgī-āgī ró, gō'dá tā ōnjī ánikā ōmbē ní kpá trá njírī-njírī.”

²⁴ Ítī rī, Sīmónā ní drī ngāzō rú lō'bálé Pétērō yī drī Yōwánī bē kī, “Āyē! Nī 'ē rātāā Ōvārī drī āmā tāsī, tálā gólá ōzō kō tā gólīyī ānī drī ātálé trá 'dī 'bá yī 'bāā ā'dólé má drī!”

²⁵ Gō'dá 'dī vósī rī, Pétērō yī Yōwánī bē drī ngāzō íyī tā ātī-ātī Kúmū Yēsū rī tāsī rī ímbálé ōjílā drī. Gō'dá gólīyī ndē bē tā drílīyī rī'á ímbálā 'dī rī, drílīyī ngāzō gólé Yērōsālēmā 'álā Fílīpō yī bē. Ācī 'dī 'á rī, gólīyī ní kpá zāā nī'á ādré bē 'bādrī mvá dūū 'bādrī Sāmārīyā ká 'á rī 'bá yī 'ásī tā ātī-ātī tándī Yēsū ká ātā bē ōjílā drī vō 'dī 'bá yī 'ásī ndrī.

Tā gólá Fílīpō drī tā ātī-ātī Ōvārī ká ngīzō ōjílā āmbá Sōdánī

lésī rī drī rī

²⁶ Nīngá sī, mālāyíkā Ōvārī ká drī ngāzō tā ātálé Fílīpō drī kī nī rī, “Ní ngā nílī drī-āgō drī 'álá ró kōrō lāfī gólá nīzō Yērōsālēmā 'ásī Gázā 'álā rī 'ásī.” Ōjílā lāmū lāfī rī 'dī drī sī nīzō Māsīrī 'álā. Ōjílā yū'dāwā 'bā bē lāfī rī 'dī drī.

²⁷ Gō'dá nīngá sī, Fílīpō ní drī tā 'dī 'ēzō té ítī. Ní drī ngāzō nílī tólā, gō'dá ní drī āgō āzā Sōdánī lésī rī ūsúzō nyī ró lāfī rī 'dī drī. Āgō rī 'dī rī'á ōjílā āmbá ōkō gólá kúmū āngī rī 'bá Sōdánī 'álā rī ká rī 'dī. ²⁷ Gólá rī ní sūlī āđī kākārā ndrī ōkō gólá kúmū āngī ró 'dī ká rú. Gólá cā kpá trá Yērōsālēmā 'álā Ōvārī rī ĩnjīlī tólā kāyī āzā sī. ²⁸ Gō'dá ngbāāngbānō rī, gólá trá gō'á yī drī 'bādrī 'álā ārābīyā íyíkā ōsánī drī rī'á sēlá nī rī 'á. Gō'dá gólá ōtírī rī nílī ārābīyā 'dī 'á rī, gólá rī'á ulī Ōvārī ká gólīyī tā āngū 'bá Ísáyā drī ígílī trá rī zī'á. ²⁹ Gō'dá nīngá rī, Línđrī Tándī Ōvārī ká drī tā ātázó Fílīpō drī kī nī rī, “Mí nī ānyī ārābīyā 'dī rú sī.” ³⁰ Ítī rī, Fílīpō drī ngāzō rālē nílī ānyī ārābīyā 'dī rú 'álā. Gō'dá gólá drī āgō āmbá ārābīyā 'dī 'á 'dī gbórókō lá árízó, rī'á tā gólá tā āngū 'bá Ísáyā drī ígílī trá rī 'bá yī zī'á. Nīngá sī, drílā tā íjízó kī, “Mí nī tā ífī gólá ní drī rī'á zīlā nō 'bá yī trá yā?”

³¹ Gō'dá āgō āmbá 'dī drī tā-drī lōgōzō kī nī rī, “Má ā'dō ícā'á nīlā āngō tī ró cú ítī ōjílā āzā drī ítō lá ngī ākō má drī yā?”

Gō'dá Fílīpō lē tā-drī bē trá ítō lá ngīzō gólá drī rī, kōrō gólá drī Fílīpō rī āzízō mbālē rílī íyī gārā drī 'á ārābīyā 'álā íyī ājílī. ³² Ulī gólīyī āgō 'dī drī rī'á zīlā búkū Ōvārī ká 'ásī rī rī'á 'dī nō 'bá yī,

“Āgō rī nō rī trá rílī ōzō kábīlīkī gólá ōdrī trólé fūlī rī kátī,

gō'dá gólá ā'dō kpá trá ōzō kábīlīkī gólá ōzō ōótírī rī 'bí lá rēlé rī ānēé kō rī kátī.

Té ítī, gólá ātā ulī kō'dāwā.

³³ Úgū gólá trá gūgū gō'dá ókī tā gólākā mbīmbī ró kō.

Úfúlī bē gólá trá volé āngō nō 'ásī 'wāā'wā ró mvá tī ākō ró rī.

Mvá yū gólá rī tā lōpélé sīšī 'álā.”

Ísáyā 53.7-8

'Dī 'bá yī rī'á ulī gólīyī āgō 'dī drī rī'á zīlā rī 'bá yī 'dī.

³⁴ Nīngá sī, āgō āmbá 'dī drī tā ātázó Fílīpō drī kī nī rī, “Ísáyā íyíkā ā'dī 'dī rī'á tā ātálé ulī nō 'bá yī tāsī yā? Gólá rī tā ātálé nō íyī nyāányā tāsī ngātā ōjílā āzákólā 'dī tāsī yā?” ³⁵ Gō'dá nīngá sī, Fílīpō drī ngāzō rī'á ulī ífī gólīyī Ísáyā ká Yēsū rī tāsī rī 'bá yī ngílī, gō'dá drílā kpá tā ātī-ātī tándī Yēsū rī tāsī rī ātázó āgō rī 'dī drī. ³⁶ Gō'dá gólīyī ōtírī rī nílī

²⁷8.27 Ōjílā rī íyī ōkō gólá kúmū āngī ró 'bādrī rī 'dī drīlī rī zīlī Kāndásī.

iyi lãfi drĩ sĩ rĩ, gólĩyĩ drĩ ácázó ãpãpã ãzã 'á. Gõ'dá ãgõ ãmbá 'dĩ ndrẽ bẽ ãpãpã rĩ 'dĩ rĩ, drílã tã átázó kĩ, “Nĩ ndrẽ drẽ, Ìmvũ rĩ'á nõ. Ítĩ rĩ, ngá ãzã bẽ 'ē 'bá ãmã lógálẽ íbábátízálẽ Ìmvũ nõ 'á nongá yã?”³⁷ (Gõ'dá Fílipõ drĩ tã lógõzó gólã drĩ kĩ, “Òzõ nĩ òlẽ tã trá Yèsũ 'á pĩpĩsĩlĩ ãlõ sĩ rĩ, áã'dò ãnĩ íbábátízã'á.” Gõ'dá ãgõ rĩ 'dĩ drĩ tã lógõzó kĩ, “Má lẽ tã trá kĩ nĩ rĩ, Yèsũ Krístõ rĩ'á Òvãrĩ rĩ mvã 'ĩ.”)²⁸

³⁸ Nĩngá sĩ, ãgõ 'dĩ drĩ tã 'bázó òsãní rĩ 'bá ãrãbíyã gólãkã sélé rĩ 'bá yĩ drĩ ãdrézó tẽ nĩngá. Gõ'dá gólĩyĩ Fílipõ bẽ drĩ ngãzó nĩlĩ filĩ Ìmvũ 'á, gõ'dá Fílipõ drĩ ãgõ rĩ 'dĩ íbábátízãzó Ìmvũ ãpãpã rĩ 'dĩ kã sĩ. ³⁹ Gõ'dá gólĩyĩ áfõlẽ bẽ iyĩ Ìmvũ 'ásĩ rĩ, Líndrĩ Tãndĩ Òvãrĩ kã drĩ Fílipõ rĩ trõzó volẽ, gõ'dá ãgõ rĩ 'dĩ ndrẽ gólã gõ'dá kò ãlõlã. Lẽ rĩ, ãgõ rĩ 'dĩ drĩ nĩzó zãã ãtĩlĩ ãcĩ iyĩkã 'dĩ 'á ãyĩkõ sĩ rõõ. ⁴⁰ Gõ'dá Fílipõ nĩ drĩ ãnĩ ífĩfĩ ùsúzó, nĩ trá gĩã vò zĩlĩ Ázõtõ²⁹ rĩ 'álã. Ítĩ, nĩ drĩ ngãzó tólã sĩ gõ'dá nĩlĩ 'bãdrĩ ã'dò 'bá ãnyĩ rĩ 'bá yĩ 'ásĩ ndrĩ tã ãtĩ-ãtĩ tãndĩ Yèsũ rĩ tãsí rĩ ãtã bẽ òjĩlã drĩ bũũ nĩ drĩ cãzó jãrĩbã zĩlĩ Sësãréyã rĩ 'álã.

Tã gólã Yèsũ drĩ Sóólõ rĩ jãzó ã'dólẽ òjĩlã iyĩkã ró rĩ

9 ¹ Sóólõ drẽ kpá zãã lãfi ãzã lõndã'á lãñõ fẽzó òjĩlã tã lẽ 'bá Yèsũ 'á rĩ 'bá yĩ drĩ, tãlã gólã ãtã tã kĩ nĩ rĩ, yĩ òlẽ trá gólĩyĩ ùfũlĩ volẽ. Gõ'dá nĩngá sĩ, gólã ãrĩlĩ bẽ kĩ, tã lẽ 'bá ùrũkã 'bá yĩ òrã iyĩ trá jẽjẽ ró jãrĩbã zĩlĩ Dãmãsekẽ rĩ 'álã rĩ, gólã drĩ ngãzó nĩlĩ drĩ-'bã drĩ-'bã Yúdã yĩ kã rĩ 'bá yĩ kã ngálã, ² tãlã gólã rĩ òjĩlĩ wãrãgã 'díyĩ ã'dã kã ògĩlĩ yĩ drĩ trõlẽ yĩ drĩgã nĩzó Dãmãsekẽ 'álã iyĩ ã'dázó drĩ-'bã jó òjĩlã Yúdã yĩ kã drĩ rĩzó tã Òvãrĩ kã ãrĩlĩ rĩ 'bá yĩ kã rĩ 'bá yĩ drĩ, gólĩyĩ òjĩlĩ iyĩ pãlẽ òjĩlã gólĩyĩ 'dẽ 'bá trá Kúmú Yèsũ lãfi ró rĩ vósĩ Dãmãsekẽ 'á tólã rĩ ùsũlĩ, ã'dò ró bẽ yĩ drĩ ícãzó ùrũlã iyĩ, ãgõ ró rĩ 'bá yĩ òkõ bẽ ndrĩ, tãlã yĩ trõ ró bẽ lógõlẽ volẽ Yërõsãlẽmã 'álã 'bãlẽ gãnimã 'á.

³ Nĩngá sĩ, Sóólõ yĩ drĩ ãcĩ òngãzó nĩzó Dãmãsekẽ 'álã wãrãgã 'dĩ bẽ. Gõ'dá gólĩyĩ bẽ lãfi drĩ ãnyĩ cãzó Dãmãsekẽ 'álã rĩ, 'wãã vò 'ĩ ndrãã kã'dã-kã'dã ùrũ lãsí drĩ vò gólĩyĩ gãrã drĩ 'ásĩ rĩ 'ĩzó ngbãngbã. ⁴ Gõ'dá ãtĩ rĩ, Sóólõ drĩ ngãzó 'dẽlẽ ãdrũ vũdrĩ ònyãkú drĩ vò 'ĩ 'dĩ drĩ sĩ. Gõ'dá gólã drĩ gbórókõ ãrízó rĩ'á ùlĩ ãtã'á gólã drĩ 'bũũ lãsí kĩ nĩ rĩ, “Sóólõ! Sóólõ! Nĩ rĩ rĩ'á lãñõ ònjĩ fẽlẽ má drĩ rõõ nõtĩ ã'dò tãsí yã?”

⁵ Nĩngá sĩ, Sóólõ drĩ ngãzó tã òjĩlĩ tã rõrõ sĩ kĩ nĩ rĩ, “Kúmú, nĩ ã'dĩ 'dĩ yã?”

Ítĩ, gbórókõ rĩ 'dĩ drĩ tã-drĩ lógõzó kĩ nĩ rĩ, “Mã Yèsũ 'dĩ, mã gólã nĩ drĩ rĩ'á lãñõ fẽlẽ drílã rĩ 'dĩ. ⁶ Gõ'dá ngbãangbãno rĩ, nĩ ngã ùrũ nĩlĩ filĩ Dãmãsekẽ 'álã, tãlã ãã'dã ró lõsĩ má drĩ 'bãlẽ nĩ drĩ 'elẽ má drĩ rĩ tã lã nĩ drĩ.”

⁷ Gõ'dá vò rĩ 'dĩ 'á rĩ, òjĩlã Sóólõ bẽ rĩ 'bá yĩ rĩ'á iyĩ ãdrẽ'á njũrũ ùrĩ drĩ sĩ, tãlã gólĩyĩ ãrĩ gbórókõ lù'ũ trá cú ãtĩ tã ífĩ lã nĩ ãkõ gõ'dá kpá òjĩlã gbórókõ lã drĩ lù'ũlĩ 'dĩ ndrẽ ãkõ. ⁸ Gõ'dá nĩngá sĩ, Sóólõ drĩ ngãzó ãvũ ãdrẽlẽ ùrũ iyĩ Ìfĩ njĩlĩ. Gõ'dá Ìfĩ lã njĩ rũ bẽ rĩ, Ìfĩ lã ndrẽ vò gõ'dá kò. Tã rĩ 'dĩ tãsí rĩ, ãzĩ-ãzĩ lã yĩ drĩ gõzó gólã rĩ drĩ rũlĩ sélé kũdũ-kũdũ ãjĩlĩ filĩ Dãmãsekẽ 'álã. ⁹ Gõ'dá Sóólõ drĩ rĩzó tólã kãyĩ nã vò ndrẽ ãkõ. Kãyĩ nã rĩ 'dĩ 'bá yĩ sĩ rĩ, gólã rĩ cú ãtĩ 'álẽ 'ã'ĩ ró.

¹⁰ Tã lẽ 'bá Yèsũ 'á ãzã bẽ rĩ'á Dãmãsekẽ 'á tólã rũ lã ãnãnyã. Kúmú Yèsũ drĩ rũ ã'dázó gólã drĩ òzõ ãbĩ-ãbĩ kãtĩ, gõ'dá gólã rĩ zĩlĩ kĩ nĩ rĩ, “ãnãnyã!” Gõ'dá gólã drĩ ngãzó tã kólẽ kĩ nĩ rĩ, “Kúmú, mã rĩ'á nõ.”

¹¹ Nĩngá sĩ, Yèsũ drĩ ngãzó tã ãtãlẽ gólã drĩ kĩ nĩ rĩ, “Mĩ ngã ùrũ gõ'dá nĩlĩ lãfi gólã rĩ'á zĩlã Lãfi Mbĩ rĩ 'álã. Mĩ nĩ nĩ'á ãgõ ãzã Tãrãso lã 'bá ró zĩlĩ Sóólõ rĩ ùsũlĩ. Gólã rĩ'á Yúdã drĩ jó 'álã, gõ'dá gólã rĩ'á ngbãangbãno rãtãã 'ẽ'á má drĩ. ¹² Má ã'dã tã trá gólã drĩ ãbĩ-ãbĩ 'á, gólã ndrẽ nĩ ãnãnyã trá rĩ'á ãnĩ'á jó gólã drĩ rĩzó 'dĩ 'álã, gõ'dá ãnĩ drĩ 'bãlẽ gólã drĩ, ã'dò ró bẽ gólã drĩ vò ndrẽzó kpá ó'dĩ.”

¹³ Gõ'dá nĩngá sĩ, ãnãnyã drĩ ngãzó tã-drĩ lógõlẽ kĩ nĩ rĩ, “Kúmú, mã ãrĩ ãgõ 'dĩ tã lã trá òjĩlã dũũ sĩlĩ sĩ. Gólĩyĩ ãtã kĩ nĩ rĩ, gólã 'bã lãñõ 'dẽlẽ òjĩlã ãmãkã Yërõsãlẽmã 'álã rĩ 'bá yĩ drĩ ùfũ-ùfũ lã yĩ sĩ rõõ. ¹⁴ Gõ'dá ngbãangbãno rĩ, òkĩ nĩ rĩ, drĩ-'bã Yúdã yĩ kã rĩ 'bá yĩ ògĩ tã trá fẽlẽ gólã drĩgã, tãlã gólã drĩ ãtrõlẽ ãnĩzó nongá òjĩlã gólĩyĩ ndrĩ rĩ 'bá ãnĩ ònjĩlĩ rĩ 'bá yĩ ùrũlĩ 'bãlẽ gãnimã 'á.”

¹⁵ Gõ'dá nĩngá sĩ, Yèsũ drĩ tã átázó gólã drĩ kĩ, “Nĩ ãsũ tã kò. Mĩ nĩ! Gólã rĩ'á ãgõ gólã mã drĩ njĩlĩ trá rũ ò'bũlĩ mã drĩ rĩ 'dĩ, tãlã gólã òpẽ ró tã ãtĩ-ãtĩ ãmãkã bẽ gólĩyĩ ngã ãwã ró rĩ yĩ drĩ kúmú lã yĩ bẽ ndrĩ gõ'dá kpá òjĩlã Ísĩrã'elẽ kã rĩ 'bá yĩ drĩ. ¹⁶ Má ã'dò rũ òzã tĩbẽ òjĩlã drĩ 'elẽ gólã rũ ãmã tãsí rĩ ã'dã'á nĩ gólã drĩ.”

¹⁷ Ítĩ rĩ, ãnãnyã drĩ ùlĩ Yèsũ kã 'dĩ 'bá yĩ ãrízó, gõ'dá ngãzó nĩlĩ 'bã gólã Sóólõ drĩ rĩzó 'á lã rĩ ndrẽlẽ. Gõ'dá gólã ùsũ 'bã 'dĩ bẽ rĩ, drílã fízó jó 'álã Sóólõ rĩ ùsũlĩ. 'Dĩ vósĩ rĩ, gólã drĩ ngãzó drĩ 'bãlẽ Sóólõ drĩ, gõ'dá drílã tã átázó kĩ nĩ rĩ, “Sóólõ ãmã ãzĩ-ãzĩ, Kúmú Yèsũ ãjõ mã trá nĩ nĩ ngálã. Gólã 'dĩ gólã nĩ drĩ ùsũlĩ lãfi 'á rĩ. Gólã ãjõ mã trá ãnĩ 'bãlẽ vò ndrẽlẽ kpá ó'dĩ, tãlã Líndrĩ Tãndĩ Òvãrĩ kã òfĩ ró kpá nĩ 'á mbãrãkã bẽ.”

¹⁸ Nĩngá sĩ 'wãã, ngã ãzã 'bá yĩ òkĩzó 'bĩ ò'bõrõkõ 'ĩ rĩ kãtĩ rĩ 'bá yĩ drĩ rĩzó rĩ'á lò'delẽ Sóólõ rĩ Ìfĩ 'ásĩ, gõ'dá gólã drĩ ngãzó rĩ'á vò ndrẽlẽ kpá ó'dĩ. Gõ'dá nĩngá sĩ, gólã drĩ ngãzó ùrũ, gõ'dá ãnãnyã drĩ gólã rĩ íbábátízãzó. ¹⁹ Gõ'dá 'dĩ vósĩ, Sóólõ drĩ nyãsã nyãzó gõ'dá rũ'bã lã drĩ ãmbãzó ãgõlẽ vò lã 'á ó'dĩ. Nĩngá sĩ, Sóólõ drĩ rĩzó tã lẽ 'bá Yèsũ 'á rĩ 'bá yĩ bẽ kãyĩ fĩnyãwã sĩ Dãmãsekẽ 'álã.

Tã gólã Sóólõ drĩ 'elẽ Dãmãsekẽ 'álã rĩ

²⁰ Gõ'dá nĩngá sĩ, Dãmãsekẽ 'á tólã rĩ,³⁰ Sóólõ drĩ ngãzó nĩlĩ jó tã Òvãrĩ kã ãrĩ kã rĩ 'bá yĩ 'ásĩ kãyĩ vósĩ cẽ, tãlã yĩ ngĩ ró tã bẽ Yèsũ 'díyĩ pã 'bá ró rĩ tãsí òjĩlã drĩ ngbãlĩ-ngbãlĩ kĩ nĩ rĩ, pãtĩ ró, Yèsũ 'dĩ rĩ'á Òvãrĩ rĩ mvã 'ĩ. ²¹ Nĩngá sĩ, òjĩlã ndrĩ gólĩyĩ tã gólãkã ngĩlĩ 'dĩ 'bá yĩ ãrĩ 'bã rĩ 'bá yĩ, fĩ lã yĩ drĩ ã'dízó ndrũ. Gõ'dá gólĩyĩ drĩ rĩzó tã ãtãlẽ iyĩ vò 'ásĩ

²⁸8.37 Úlĩ gólĩyĩ vérẽsĩ 37 'á 'dĩ ùsũ tã ògĩ gólĩyĩ sĩsĩ rĩ 'bá yĩ 'á kò.

²⁹8.40 Sĩsĩ rĩ, òjĩlã Fílisítĩyã kã zĩ iyĩ vò 'dĩ Ásãdõdã.

³⁰9.20 ã'dò 'bã'á trá òzõ Sóólõ nĩ trá sĩsĩ Sãwõdíyã 'álã, gõ'dá gólã òtĩrĩ gõõ Dãmãsekẽ 'álã nĩ'á tã Yèsũ kã pẽlẽ rĩ kãtĩ. Nĩ zĩ Gãlãtĩyã lã 'bã 1.17-18.

kī nī rī, “Āgō rī nō, gólá à'dó gólá rī 'bá òjílá gólíyī rī 'bá Yésū rī ìnjīlī Yērōsālēmā 'álá rī ùfúlī rī ì'dī kō yā? Gō'dá gólá drí ànizó nōngá nō kpá tā lē 'bá Yésū 'á gólíyī nōngá rī 'bá yī ùrúlī trólé fēlé drī-'bá Yúdā yī ká rī 'bá yī ká drí yā?”²² Gō'dá tā ìsū òjílá 'dī 'bá yī ká rī à'dô bē kpá trá lé rī rī ìtí ró rī, Sóólō drí rīzō tā àtī-àtī tándí Yésū ká pēlé dódó ìtí mbārākā sī, tálá 'dī òjílá gólíyī tā lē 'bá trá ùlī gólákā 'á gólíyī lāfálé 'á rī 'bá yī òlìzō ró bē àcálé dūú. Gō'dá gólá rī trá tā pēlé òjílá Yúdā yī ká gólíyī rī 'bá Dāmāsékē 'álá rī yī drí kī nī rī, Yésū ì'dī rī'á 'díyī pā 'bá gólá Ôvārī drí àjólé àngó nō 'á rī. Ìtí rī, gólíyī ícá kō fī ànyálé ùlī gólákā 'dī 'bá yī 'á.

²³ Gō'dá kàyī dūú vósī, òjílá ùrúkā Yúdā yī ká Dāmāsékē 'álá rī 'bá yī drí rú è'bézó ìyī vō àlō 'á tā ì'bīlī Sóólō rī füzó bē volé. ²⁴ Gō'dá nīngá sī, Sóólō drí tā gólíyīkā ì'bīlī 'dī tā là árizó. Gólíyī rī rīlī ìtú ngáčī gīrī áfī àgā jārībā ká rī tī gólá rī tēlé fūlī, òzō gólá òtírī 'ēē àfólé nīlī rī. ²⁵ À'dólé bē trá ìtí rī, ngáčī àlō sī, tā árí 'bá ùrúkā gólákā rī 'bá yī drí ngázó nīlī gólá rī pālé fólé volé jārībā 'dī àyélé. Gólíyī nī gólá ívō àngī sī trólé ìngalé ìrīlī bāgō sī kòrō ùpī àgā ká drī sī vūdrī 'álá àgā 'dī ùgúlī lésī.

Tā gólá Sóólō drí 'ēlé Yērōsālēmā 'álá rī

²⁶ Gō'dá nīngá sī, Sóólō drí nīzō cālé Yērōsālēmā 'álá. Tólá rī, gólá lē trá filí tā lē 'bá Yésū ká tólá nā 'bá yī lāfálé lá yī 'á, gō'dá tā lē 'bá 'dī 'bá yī gā ìyī dó tā lēlé kī nī rī, pāfī gólá òlē tā trá Yésū 'á. Ìtí rī drí sī, gólíyī drí à'dózó ndrī zāā ùrī ró gólá drí sī. ²⁷ Tā 'dī tāsī rī, Bārānābā drí ngázó nīlī gólá rī pālé tā àtálé lājó'bá Yésū ká rī 'bá yī drí gólá rī tāsī. Bārānābā drí tā ngízó gólíyī drí gólá rī tāsī, tálá tā gólá Yésū drí rú à'dázó gólá drí lāfī 'á gō'dá kpá tā Yésū drí àtálé gólá drí rī tāsī. Gō'dá Bārānābā ngī tā kpá gólíyī drí kī nī rī, Sóólō ìyī tā àtī-àtī tándí Yésū rī tāsī rī trá dódó cú ìtí ùrī àkó Dāmāsékē 'álá. Tálá ùlī Bārānābā ká 'dī 'bá yī tāsī rī, gólíyī drí tā-drī lēzō Sóólō drí à'dózó tā árí 'bá Yésū ká ró.

²⁸ Ìtí Sóólō drí füzó lājó'bá Yésū ká rī 'bá yī lāfálé, gō'dá gólíyī drí rīzō rī'á lāmúlī vō Yērōsālēmā ká rī 'bá yī 'ásī ndrī, tā àtī-àtī tándí Yésū rī tāsī rī pēlé drī-báláyī ró òjílá drí ùrī àkó. ²⁹ Gō'dá ìtí rī, Sóólō rī kpá rī'á tā pēlé òjílá Yúdā yī ká gólíyī rī 'bá Gīrīkī fī àtálé ì'dī rī 'bá yī drí. Gólá rī trá kárá rī'á fī ànyálé gólíyī bē tā Yésū ká tāsī. Tálá tā 'dī tāsī rī, drīlīyī rīzō lāfī tándí lōndālé gólá rī füzó bē volé, gólá òzō lā'bī Yúdā yī ká ìzāā. ³⁰ Nīngá sī, tā lē 'bá Yésū 'á rī 'bá yī drí tā 'balé 'ézó Sóólō rī fūlī 'dī árizó. Gō'dá nīngá sī, gólíyī drí ngázó Sóólō rī trólé àjílī jārībā Sēsárēyā ká rī 'álá, gō'dá gólá rī 'bázó kōlóngbō àngī 'á jólé tólá sī nīlī jārībā gólákā zīlī Tārāsō rī 'álá.

³¹ Gō'dá kàyī rī 'dī 'bá yī sī rī, òjílá ndrī gólíyī tā lē 'bá Yésū 'á rī 'bá yī rī ìyī trá rīlī cú ìtí òjílá àzākā rī 'bá lāñō fēlé gólíyī drí rī àkó 'bādrī gólíyī zīlī Yūdáyā, Gálíláyā, gō'dá kpá Sāmárīyā rī 'á. Gō'dá Línđrī Tándí Ôvārī ká sō mbārākā trá gólíyī 'á gō'dá kpá òjílá dūú àzā 'bá yī 'ézó tā lēlé tā àtī-àtī tándí Yésū rī tāsī rī 'á. Gō'dá Línđrī Tándí 'dī 'é kpá tā nīnī gólíyīkā Yésū rī tāsī rī mbālé nī'á àtī 'álá. Ìtí rī, gólíyī drí rīzō zāā rī'á Ôvārī rī ìnjīlī rīrī gólíyīkā rī 'bá yī sī.

Tā Pétērō drí 'ēlé Lídā 'álá gō'dá kpá Yópā 'álá rī

³² Gō'dá kàyī rīrī ká lāñō àkó 'dī 'bá yī sī rī, Pétērō kpá jārībā 'alé Yúdā yī ká rī 'bá yī trá ndrī. Kàyī àlō sī, gólá drí ngázó nīlī tā lē 'bá Yésū 'á gólíyī rī 'bá Lídā 'álá rī 'bá yī lōmílī. ³³ Nīngá sī, jārībā rī 'dī 'á rī, gólá drí àgō àzā rú bē Àyīnéyā rī ùsúzó pá lá yī òdrā-òdrā ndrō nī-drī-lā-nā sī, gólá tó àcī kō ngátá ngbāā ìyī ìngalé ùrú gbārākā drī sī. ³⁴ Gō'dá Pétērō ndrē gólá bē rī, Pétērō drí tā àtázó kī, “Àyīnéyā, Yésū Krístō 'bā nī trá à'dólé dódó. Mí ngā ùrú gbārākā drī ànīkā 'dī èdéle à'dô ró bē dódó.”

Gō'dá 'wāā Àyīnéyā drí ngázó àvū ùrú gbārākā drī íyīkā èdéle. ³⁵ Gō'dá tólá sī, òjílá dūú Lídā ká gō'dá kpá òjílá fāfā Sārónā ká rī 'bá yī ká bē drí gólá rī ndrēzō lāmú'á. Tálá tā fī drí à'díjō 'dī drí sī rī, gólíyī drí tā lēzō tā àtī-àtī tándí Kúmú Yésū rī tāsī rī 'á.

³⁶ Gō'dá nīngá sī, òkó àzā kānīšā ká bē rī'á jārībā Yópā ká rī 'á. Òkó rī 'dī rú là Tābítā.³¹ Gólá rī trá kárá rī'á tā 'ē'ē tándí 'ēlé ì'dī òjílá drí gō'dá kpá rī'á òjílá ngá àkó rī 'bá yī pālé. ³⁷ Gō'dá Pétērō drē bē zāā Lídā 'álá rī, ngá lāzé drí òkó rī 'dī 'ézó rōd, gō'dá drílā drāzō. Nīngá sī, òjílá drí lūmvū dāzō àvō là 'dī rú, gō'dá nīzō là 'balé jó 'alé ùrú lésī gá àzī drī rī 'á drílā 'bā 'á. ³⁸ Vō gólá Yópā 'dī rī'á ànyī Lídā rú. Ìtí rī, òjílá kānīšā ká drí àgō rī jōzō nīlī Lídā 'álá vōrā bē Pétērō vó, tálá gólíyī árí trá kī, gólá àà'dô bē Lídā 'á tólá. Gō'dá àgō rī 'dī 'bá yī cā ìyī bē tólá rī, drīlīyī tā àtázó Pétērō drí kī nī rī, “Òzō ìcā trá ní drí rī, ní ànī drē 'wāā àmā ngáá nōlé.”

³⁹ Ìtí rī, Pétērō drí ngázó nīlī Yópā 'álá. Gō'dá gólá cā bē tólá rī, òjílá drí gólá rī trōzō jó 'alé gá àzī drī ùrú lésī àvō bē 'dī 'álá. Gō'dá àyīzī dūú drí rīzō ìyī ìfílī gbāā gólá rú sī tólá ìzā 'é'á ìyī rōd, gō'dá kpá ítá gólíyī Tābítā drí lōsélé trá drē Tābítā rī gógó drí à'dózó līfī bē rī àtrōzō à'dalé Pétērō rī drí ndrēlé. ⁴⁰ Gō'dá nīngá sī, Pétērō ní drí ngázó òjílá ndrī lófólé ìvī 'álá jó rī 'dī 'ásī volé. Gō'dá ní drí 'á'í fīzō vūdrī gō'dá rātāā 'ézó Ôvārī drí. 'Dī vósī, gólá drí rú jāzō gólé àvō 'dī ngálá tā àtálé kī, “Tābítā, ní ngā ùrú.”

Nīngá sī, Tābítā àvō ró 'dī drí līfī nīzō. Gō'dá gólá ndrē Pétērō bē rī, drílā ngázó rīlī ùrú òdó drī. ⁴¹ Nīngá sī, Pétērō drí drí là rüzó ìngalé, tálá gólá ìcā ró bē àdrélé ùrú. Gō'dá Pétērō drí àyīzī 'dī 'bá yī àzīzō, gō'dá kpá òjílā àzā 'bá yī kānīšā ká rī 'bá yī bē Tābítā rī à'dázó gólíyī drí, gō'dá trá rī'á lédrē-lédrē ró.

⁴² Gō'dá nīngá sī, tā fī drí à'díjō 'dī drí lū'úzó lā'búlī òjílā Yópā ká drí ndrī. Gō'dá òjílā dūú gólíyī lāfálé 'ásī rī 'bá yī drí tā lēzō Kúmú Yésū 'á. ⁴³ Ìtí rī, Pétērō drí 'ézó là tólá kàyī dūú, rī'á rīlī àgō àzā rú bē Sīmónā rī bē.³²

³¹9.36 Tābítā Rú là àzā kpá Dórōkā. Gō'dá rú rī 'dī 'bá yī ìtō là yī kī àngbórówá. Úzī gólá rī rú ìtí 'dī, tálá gólá sūsū ngbóló-ngbóló òzō àngbórówá kátí.

³²9.43 Sīmónā rī nō gólá rī'á ìnyíríkó èdé 'bá 'í.

Tā gólá Ôvâri drí Pétērō rí 'bázō tā íyíkâ â'dalé Kōrōnālīyā drí rí

10¹ Āgō āzā bē rú lâ Kōrōnālīyā, gólá rí rīlī jārībā gólá Sēsārēyā rí 'álá. Gólá rí'á ājú 'bū 'bá Rómā kā rí'dí, gólá kpá rí'dí drí-'bá 'í ājú 'bū 'bá nya'dí-njī zīlī íyī ājú 'bū 'bá Ítālīyā kā rí 'bá yī drīlī. ² Gólá â'dó kō rí'á ōjílā Yúdā yí kā 'í, gō'dá gólá rí trá Ôvâri rí ñnjīlī ōjílā íyíkâ 'bā kā bē ndrī rātāā 'ē'ē sī. Gō'dá gólá rí trá kpá kára rí'á ngá ākó lé 'bá Yúdā yí kā rí 'bá yī pālē. ³ Gō'dá kâyī ālō sī, gólá drí rīrī Ôvâri rí íratāle³³ rí 'á, 'wāā mālāyíkâ Ôvâri kā drí rú â'dázó gólá drí tā â'dá ró, gō'dá gólá rí zīlī kī nī rí, “Kōrōnālīyā.”

⁴ Gō'dá Kōrōnālīyā ārī íyī rú bē rí, drílā ngá ndrēzō dīī mālāyíkâ 'dī ngálá. Gō'dá gólá trá ūrī ró rōō. Gō'dá gólá drí ngāzō tā ñjīlī kī, “Āmbá, â'dō 'í yā?”

Gō'dá mālāyíkâ drí tā lōgōzō kī nī rí, “Ôvâri rí'á āyīkō ró rātāā ánīkâ sī gō'dá kpá ngá pāpā ánīkâ ngá ākó lé 'bá drí rí tāsī. Gō'dá gólá lē ní drí tā íyíkâ ñlī dódó. ⁵ Ítī rí, mí ngá lājó'ba ánīkâ rí 'bá yī jōlé Yópā 'álá, nī'á āgō āzā zīlī Sīmōnā Pétērō rí âdrīlī ânīlī ní ngálá tā Ôvâri kā â'dalé ní drí. ⁶ Gólá bē rí'á āgō āzā rú bē Sīmōnā gólá íyíkâ ínyírīkó édē 'bá ró rí drí 'bā 'álá. 'Bā gólákâ 'dī rí'á ānyī ñimvū ândrē rú.” ⁷ Gō'dá ñngá sī, mālāyíkâ 'dī drí Kōrōnālīyā rí áyézó.

Ñngá sī, Kōrōnālīyā drí lājó'ba íyíkâ rí rí 'bá yī āzízó kpá ājú 'bū 'bá āzā ālō gólá rí 'bá ngá 'élé gólá drí gō'dá kpá gólá Ôvâri rí ñnjī 'bá ró rí bē. ⁸ Ñngá sī, gólá drí ngāzō tā mālāyíkâ 'dī kâ átálé gólá drí 'dī ngīlī ōjílā gólīyī nā gólá drí āzīlī 'dī 'bá yī drí, gō'dá drílā gólīyī jōzō ñlī Pétērō rí āzīlī ânīlī Yópā lésī.

⁹ Kâyī 'dī vósī rí, lājó'ba Kōrōnālīyā kā â'dō íyī bē trá ānyī 'é'á cālē Yópā rú ñtú gāgālgā sī rí, Pétērō drí ngāzō nī'á mbālē jó drī bē sālārā rí drī 'álá rīlī rātāā 'élé tólā. ¹⁰ Gō'dá rātāā vósī rí, lōfó drí gólá rí 'ézó, gō'dá gólá lē nyāsá nyalē. Gō'dá āā drē nyāsá lâ'dí'á gólá drí rí, tā drí rú â'dázó gólá drí tā â'dá ró. ¹¹ Tā â'dá rí 'dī 'á rí, gólá ndrē ngá āngī ōzō ítá bī kâtī, ārī'á 'būū lésī. Ítā rí 'dī rí ânīlī ōkízō úúrū ñī lâ sū rí 'bá yī trá 'dó úrū. ¹² Gō'dá ítá rí 'dī 'á rí, rí'á kōrōnyā lārākō 'í dūū, ngá lédrē-lédrē dī 'bá dīdī rí 'bá yī, gō'dá ārīwá yí bē. ¹³ Gō'dá ñngá sī, gbórókō drí â'úzó tā átálé gólá drí kī nī rí, “Pétērō, ní ngá úrū, ní úfū ró ngá nō 'bá yī, tálā ní nyā ró gólīyī bē, má fē gólīyī nī ní drí ngá nyānyā ró.”

¹⁴ Ñngá sī, Pétērō drí ngāzō tā-drī lōgólē kī nī rí, “Kó kō, Kúmú, má ícá kō 'dī 'élé. Má nyá drē kó ngá āzākā gólá tā 'bā'bā Ôvâri kā drí 'bālē trá ōnjī ró āmā ōjílā Yúdā yí kā drí nyalē rí kō'dáwá.”

¹⁵ Gō'dá gbórókō 'dī drí 'úzó kpá ó'dí kī nī rí, “Ngá gólīyī Ôvâri drí rí'á zīlā tándí ró ōjílā mvá drí nyalē rí 'bá yī, ní zī kō ōnjī ró.”

¹⁶ Tā rí 'dī 'é rú trá ítī ândálā nā. Gō'dá ítá 'dī drí ngāzō gólē 'būū 'álá.

¹⁷ Ñngá sī, Pétērō drē rí'á tā â'dá rú â'dá 'bá yī drí 'dī ítō lâ ñsū'á rí, gō'dá ōjílā gólīyī Kōrōnālīyā drí ājólé rí 'bá yī drí 'bā gólá Sīmōnā kā 'dī úsúzó gōzō cālē âdrélé ñī lâ. ¹⁸ Ñngá rí, drīlīyī lāzī zīzō gōzō tā ñjīlī kī nī rí, “Úmú āzā zīlī Sīmōnā Pétērō rí bē rí'á ñngá yā?”

¹⁹ 'Dī Pétērō drē zāā rí'á jō-drī 'álá rí'á tā ñsū'á tā 'dī tāsī, ítī Líndrī Tándí Ôvâri kā drí tā átázó gólá drí kī nī rí, “Ní ārī drē mā. Ōjílā nā âcā íyī trá rí'á íyī ânī lōndá'á. ²⁰ Ítī rí, mí ngá úrū, ārīlī vūdrī 'álá gólīyī ngálá. 'Dī vósī, mí ní gólīyī bē. Ámā nyānyā 'bā gólīyī nī ânīlī. Bē trá ítī rí, 'dōvó ní gā kō ñlī gólīyī bē. Mí nī!”

²¹ Ñngá sī, Pétērō drí ngāzō ñlī ōjílā 'dī 'bá yī ngálá gō'dá tā átálé gólīyī drí kī nī rí, “Mā 'dī ōjílā gólá ânī drí rí'á lōndálā rí. Nī ânī má ngálá â'dō tāsī yā?”

²² Gō'dá ōjílā 'dī 'bá yī drí tā-drī 'dī lōgōzō kī nī rí, “Drī-'bá ājú 'bū 'bá Rómā kā rí ká rú bē Kōrōnālīyā rí ājō āmā lājó'ba íyíkâ rí ní ní ngálá. Gólá rí'á ōjílā tándí 'í, gō'dá gólá ñnjī Ôvâri ñnjī-ñnjī, gō'dá ōjílā Yúdā yí kā ndrī 'bā lānjī trá gólá rú. Mālāyíkâ Ôvâri kā āzā átā tā ní gólá drí tā 'bázó ânī āzízó ânīlī yí drí 'bā 'álá, tálā yí āārī ró tā ní drí 'é'á átálā yí drí Ôvâri ká ró rí.” ²³ Gō'dá ñngá sī, Pétērō drí gólīyī āzízó 'bā 'álá, gō'dá drílā ngá nyānyā fēzō gō'dá kpá vō āyī ká édézó gólīyī drí â'dú kōzō 'á lâ.

Cīnó lâ sī rí, Pétērō yí drí ngāzō ñlī ōjílā 'dī 'bá yī bē. Gō'dá tā lē 'bá Yēsū ká ūrūkā 'bá yī Yópā 'álá rí 'bá yī drí nīzō íyī 'dūwā gólīyī bē. ²⁴ Gō'dá kâyī āzā rí sī, drīlīyī cázó Sēsārēyā 'álá. Tólā rí, Kōrōnālīyā yí trá rí'á gólīyī tē'á. Gólá āzī ōjílā íyíkâ trá gō'dá íyī āzī-āzī yí bē rú 'é'belé íyī bē vō ālō 'á Pétērō yí drī tēlé.

²⁵ Gō'dá Pétērō yí âcā bē áfīlī â'dī-drī 'á rí, Kōrōnālīyā drí ngāzō rú úsúlī gólá bē ñngá, gō'dá drílā 'á'í ñjīzō vūdrī Pétērō rí ñnjīzō. ²⁶ Gō'dá Pétērō drí Kōrōnālīyā rí drī rúzó ñngalé âdrélé úrū, gólá kī nī rí, “Ní ngá úrū, Kōrōnālīyā. Ní ñī 'á'í má ândrá vūdrī ítī kō, tálā má kpá cé rí'á ōjílā mvá 'í ōzō ní tí.”

²⁷ Gō'dá ñngá sī, Pétērō yí drí rīzō rí'á tā ngīlī Kōrōnālīyā bē, gō'dá gólīyī ñī bē Kōrōnālīyā drí jō 'álá rí, gō'dá gólá drí ōjílā ndrēzō dūū 'é'bē rú íyī trá jō 'á tólā. ²⁸ Ñngá sī, gólá drí tā átázó ōjílā rí 'dī 'bá yī drí kī nī rí, “Ānī ndrī, ní ñī trá kī, lā'bī Yúdā yí ká rí rí āmā áyélé rú 'é'belé ânī ōjílā lídī bē ngátá ñlī ânī drí 'bā 'ásī kō. Gō'dá Ôvâri â'dá tā trá má drí kī, ōjílā lídī â'dó íyī kō ōnjī ró yí ñjī. ²⁹ Gō'dá ñngá sī, lājó'ba ánīkâ rí 'bá yī ñjīlī bē mā ânīlī ní ngálá rí, má gāā kō dó ânīlī, gō'dá má āngā trá 'wāā kōrō ânīlī. Gō'dá nōō rí, má lē trá ārīlā dódó cú ní ñī sī tā gólá Ôvâri ká ró ní drí ñī jōzō má vō ânī'á átálā ní drí rí.”

³⁰ Gō'dá Kōrōnālīyā drí tā átázó kī nī rí, “Kâyī sū lāvū 'bá trá nā sī ñtú-pá nā lānjátúlī sī rí, má rí trá rātāā 'é'á Ôvâri drí má drí 'bā 'á ñngá. Gō'dá nyī ró, āgō āzā gólá sō ítá lāgū-lāgū 'í drí āgázó má ândrá íyī â'dalé má drí. ³¹ Āgō rí 'dī átā úlī trá má drí kī nī rí, 'Kōrōnālīyā, Ôvâri ārī rātāā ánīkâ trá, gō'dá ngá pāpā ánīkâ rí'á 'élā ōjílā ngá ākó lé 'bá drí rí, tā lâ sū trá gólá rú. ³² Ítī rí, ní jō lājó'ba ánīkâ rí 'bá yī Yópā 'álá, tálā gólīyī āzī ró bē āgō āzā zīlī Sīmōnā Pétērō rí ânīlī ní ngálá. Gólá bē rí'á Sīmōnā āzā gólá rí 'bá ínyírīkó édélé rí drí 'bā 'álá ñimvū rú 'álá.’ ³³ Ítī, 'wāā má drí lājó'ba

³³10.3 Rātāā rí 'dī rí'á ñtú-pá nā 'á lānjátúlī sī ōjílā Yúdā yí ká rí 'bá yī drí.

ámákā rī 'bá yī jōzó nī'á ání âdrīlī, gō'dá nī rī'á ōjīlā tándī 'ī amā drī, ní drī ángázó ánílī rī sī. Ngbāāngbānō rī, amā ndrī, mā 'ē'bē rū trá nōngá Ôvārī ándrá, gō'dá mā lē ūlī gólīyī Kúmú Ôvārī drī fēlé ní drī átálé amā drī rī árīlī.”

Úlī gólīyī Pétērō drī ngīlī Kōrōnālīyā yī drī rī

³⁴ Gō'dá nīngá sī, Pétērō drī ngāzó rī'á tā ngīlī gólīyī drī kī nī rī, “Tā pātī rō, ngbāāngbānō rī, gō'dá má nī trá kī, Ôvārī ndrē 'bāsúru ndrī 'dó ngá álō rō yī līfī. ³⁵ Gō'dá gólā rī'á áyīkō rō ōjīlā ázákōlā 'bāsúru ázákōlā 'ásī gólā íyī ñjī 'bá gō'dá tā tándī 'ē 'bá rī bē. ³⁶ Nī nī trá ngbāāngbānō tā áti-áti tándī gólā Ôvārī drī ájólé amā ōjīlā Ísīrā'élē ká drī. Tā áti-áti tándī 'dī kī, ōmbā Ôvārī ká amā rú rī 'dī trá, tálā gólā ájō Yésū Krístō trá drálé amā pālē tā ōnjī amákā 'ásī. Gō'dá ngbāāngbānō rī, amā tā sū trá Ôvārī rú tā Yésū ká 'dī tāsī. Yésū 'dī rī'á Kúmú ámbá 'ī 'bāsúru drīlī ndrī kākārā. ³⁷ Gō'dá mī nī tā gólīyī Yésū drī 'elē trá 'bādrī Yúdā yī ká 'ásī rī 'bá yī kpá trá ndrī. Gólā ítō rī'á tā rī 'dī 'bá yī 'elē sīsī 'bādrī Gālīlāyā ká 'álā káyī gólā Yōwānī drī rīzó tā bābātízī ká átálé ōjīlā drī rī sī. ³⁸ Gō'dá mī nī kpá trá kī, Ôvārī ájō Líntrī Tándī íyīkā trá gō'dá kpá mbārākā íyīkā bē Yésū Nāzārétā lē 'bá rō rī drī, tálā gólā ñcā rō bē nī'á lāmú bē tā tándī 'ē bē ōjīlā drī, gō'dá kpá ōjīlā gólīyī Sātānā drī rī'á íkpókópólōlā rī 'bá yī pā bē. Yésū 'ē tā rī 'dī ítī, tálā Ôvārī bē rī'á gólā bē mbārākā fēlé gólā drī tā 'dī 'bá yī 'ēzó.

³⁹ “Amā lājō'bá Yésū ká rī 'bá yī ndrē tā gólīyī gólā drī 'elē rī trá 'bādrī amákā ōjīlā Yúdā yī ká rī 'bá yī ká 'ásī rī trá ndrī amā līfī sī. Mā 'dō ícā'á ngbāāngbānō tā átálé mbīmī gólā rī tāsī. Úfū gólā, gólā rī ípā-ípā sī fē lāfī-lāfī drī. ⁴⁰ Gō'dá káyī nā sī rī, Ôvārī drī gólā rī íngázó ōdrā 'ásī, gō'dá ōjīlā ūrūkā 'bá yī 'ēzó gólā rī ndrēlé íyī līfī sī. ⁴¹ Gō'dá 'dó kō ōjīlā ndrī ndrē íyī gólā trá, cé rī'á amā gólīyī Ôvārī drī njīlī trá sīsī tā nō pēlé ōjīlā drī rī 'bá yī 'dī. Mā ndrē gólā trá, gō'dá mā nyā ngá, gō'dá mā mvū ngá kpá trá gólīyī bē gólā rī lídrī-lídrī ōdrā 'ásī rī vósī. ⁴² Káyī rī 'dī 'bá yī sī rī, gólā áta tā amā drī tā áti-áti íyīkā ázázó ōjīlā drī gō'dá ōjīlā 'bālē nīlā kī, rī'á yī rī gógó 'dī gólā Ôvārī drī njīlī tā ōjīlā ndrī gólīyī ōdrā 'bá trá rī 'bá yī gō'dá kpá gólīyī drē lédrē-lédrē rō rī 'bá yī ká kīlī. ⁴³ Akū rō nā sī, tā ángū 'bá ndrī gólīyī Ôvārī ká rī 'bá yī rā íyī tā gólākā trá. Tā lā kī, gólīyī ndrī tā lē 'bá trá gólā 'á rī 'bá yī, Ôvārī 'dō tā ōnjī gólīyīkā rī 'bá yī áyé'á.”

⁴⁴ Ítī rī, Pétērō ōtírī rī drē ūlī átálé rī, Líntrī Tándī Ôvārī ká drī fīzó gólīyī ndrī nīngá rī 'bá íyī ūlī rī 'dī 'bá yī árīlī rī 'bá yī 'ásī. ⁴⁵ Gō'dá ōjīlā Yúdā yī ká tā lē 'bá trá gō'dá áni 'bá íyī kpāā Pétērō yī bē Yópā lésī rī 'bá yī, tī lā yī drī 'dīzō, tálā Ôvārī fē Líntrī Tándī íyīkā kpá trá gólīyī 'dó 'bá kō ōjīlā Yúdā yī ká rō rī 'bá yī drī. ⁴⁶ Gólīyī árī íyī ōjīlā lídī 'dī 'bá yī trá ítō'á tā átálé tī lārākō ázá drīlīyī áti-áti lā nīlī kō sīsī lā sī rī 'bá yī sī, gō'dá gólīyī kpá rī'á íyī Ôvārī rī lūyī'á.

Gō'dá Pétērō drī ngāzó tā átálé tā lē 'bá gólīyī áni 'bá kpāā yī bē rī 'bá yī drī kī, ⁴⁷ “Nī ndrē drē, Líntrī Tándī Ôvārī ká fī trá ōjīlā nō 'bá yī 'á kpá ōzó drīlā fīrī sīsī amā 'á rī kátī. 'Dōvō 'dō bē trá ítī rī, ícā kō ōjīlā ázākā álólā drī amā lógálé gólīyī íbábátízálé.”

⁴⁸ Gō'dá nīngá sī, Pétērō drī tā 'bāzó ōjīlā Kōrōnālīyā ká 'dī 'bá yī íbábátízázó, 'dólé ōjīlā Yésū Krístō ká rō.

Gō'dá ōjīlā 'dī 'bá yī drī gólā rī íjízó, tálā gólā ōrī rō drē íyī bē káyī fīnyáwá sī, gō'dá gólā drī tā-drī lā lēzó.

Tā gólā Pétērō drī lógólé tā lē 'bá Yērōsālémā 'álā rī 'bá yī drī Kōrōnālīyā yī tāsī rī

11 ¹ Gō'dá nīngá sī, lājō'bá Yésū ká Yúdāyā 'á gō'dá kpá tā lē 'bá ázá 'bá yī bē árī íyī tā trá kī nī rī, ōjīlā lídī ázá 'bá yī lē íyī tā trá tā áti-áti Yésū ká 'á. ² Gō'dá Pétērō nīlī bē gólé Yērōsālémā 'álā rī, gólīyī tā ñsū gólīyīkā drī 'dólé kī ōjīlā lídī ō'dē zālō bāsā 'á gō'dá drīlīyī 'dózó ōjīlā Ôvārī ká rō rī 'bá yī drī ngāzó tī ányálé Pétērō bē. ³ Gólīyī íjī Pétērō kī, “Mí rī ūmú ōjīlā 'dē 'bá bāsā 'á kō rī 'bá yī ká rō gō'dá kpá rīlī ngá nyálé gólīyī bē 'dō tāsī yā? 'Dī rī'á tā ányā 'ī.”

⁴ Nīngá sī, Pétērō drī ngāzó tā gólīyī ndrī rú 'ē 'bá trá rī 'bá yī ngīlī ákī ákō ómvorē lā lésī gólīyī drī. ⁵ Pétērō ngī tā kī nī rī, “Má trá Yópā 'álā. Gō'dá káyī álō sī, má ōtírī rātāā ndrē rī, tā drī rú 'dázó má drī tā 'dā rō. Tā 'dā rī 'dī 'á rī, má drī ngá ázá ōzó ítá bī ángī kátī rī ndrēzó 'délá vūdrī 'būū lésī, ítá rī 'dī rī 'délé vūdrī ókízō úrū gārā tī lā sū rī 'bá yī trá rūrū rī kátī. Gō'dá drīlā 'dézó ányī má lāgátī. ⁶ Gō'dá má drī ngāzó vō ndrēlé dódó ítá bī rī 'dī 'á. Má drī kōrōnyā tī lārākō ndrī ōmā ká gō'dá 'bá ká bē gō'dá ngá gólīyī dī 'bá dīdī rī 'bá yī bē gō'dá áriwá yī bē ndrēzó 'dó ítá bī rī 'dī 'á. ⁷ Nīngá sī, má drī gbórokō árizó. Gbórokō 'dī áta tā kī nī rī, ‘Pétērō, mí ngá úrū gō'dá ní úfū ngá 'dī 'bá yī nyálé.’

⁸ “Ítī rī, má gā dó, má kī nī rī, ‘Kúmú, má lēé kō ngá 'dī 'elē. Má nyá drē kō ngá ázākā gólā tā 'bā'bā gólā Ôvārī ká drī 'bālē trá ōnjī rō nyálé rī kō.’ ⁹ Nīngá sī, gbórokō 'dī drī kpá 'úzó ó'dī 'būū lésī kī nī rī, ‘Ngá gólīyī Ôvārī drī zīlī trá tándī rō ōjīlā mvá drī nyálé rī 'bá yī, ní zī kō ōnjī rō.’

¹⁰ “Tā 'dī 'ē rú trá ándálā nā, gō'dá ngá rī 'dī 'bá yī drī ngāzó gólé úrú 'álā.

¹¹ “Nīngá sī, 'wāā ágō ázá 'bá yī zālō nā, drīlīyī ánízó íyī 'bā gólā má drī rīzó rīlī rī 'á. Áájō gólīyī má ngálā 'dī Sēsārēyā lésī. ¹² Gō'dá Líntrī Tándī Ôvārī ká drī tā ázázó má drī, tálā mā ōnī rō ágō rī 'dī 'bá yī bē, gólā kī má drī rī, má ōgā kō'dáwá nīlī gólīyī bē. Ítī rī, má drī ngāzó nīlī gólīyī bē, gō'dá amā ádrúpī gólīyī tā lē 'bá rō nī-kázíyā nō 'bá yī nī íyī kpá kpāā amā bē. 'Dī vósī, amā drī cāzó Kōrōnālīyā vōrā jō 'bá má drī ánízó rī drī 'bā 'álā gō'dá filí drīlā jō 'álā.

¹³ “Gō'dá Kōrōnālīyā rī 'dī áta tā amā drī kī, yī ndrē málāyīkā Ôvārī ká trá rī'á ádré'á yī drī 'bā 'á tā átá'á kī nī rī, ‘Ní jō lājō'bá ánikā rī 'bá yī Yópā 'álā, nī'á ágō ázá rī'á zīlā Símónā Pétērō rī ázīlī ánílī ní ngálā, ¹⁴ tálā gólā áatā rō bē tā gólā ángó tī rī 'dī áni pázó lāñō tā ōnjī ká 'ásī ōjīlā ánikā 'bā ká rī 'bá yī bē ndrī.’

¹⁵ “Ítī rī, má drī ngāzó tā átálé gólīyī drī, gō'dá má ōtírī drē rī ūlī átálé rī, Líntrī Tándī Ôvārī ká drī ánízó filí gólīyī 'á nyé ōzó drīlā fīrī amā 'á sīsī rī tī. ¹⁶ Gō'dá ūlī gólīyī kúmú amákā Yésū ká kī'á nī rī, ‘Yōwānī 'ē bābātízī íyīkā ōjīlā drī rī lūmvū sī, gō'dá Ôvārī 'dō bābātízī 'é'á áni drī Líntrī Tándī íyīkā sī' rī 'bá yī drī ágázó má drī. ¹⁷ Nīngá sī, mā

ndrê kī, Ôvãri fē Línđri Tãndí íyíkã trá òjílã lídí 'dĩ 'bá yí drí, té òzò gólá drí àfērē lá trá sīşĩ ãmã drí kâyĩ gólá ãmã drí tá lēzó tá àtĩ-àtĩ tãndí Kúmú ãmãkã Yēsũ Krístõ rĩ tãşĩ rĩ 'á rĩ tí. Má à'dò ìcá'á lōşĩ Ôvãri kã lōgálé ángò tí ró yã?"

¹⁸ Tólã sī, òjílã gólíyĩ rĩ 'bá tĩ ànyálé Pétērõ bē sīşĩ 'dĩ 'bá yí àrílĩ bē ìyĩ úlĩ 'dĩ 'bá yí rĩ, gólíyĩ drí tĩ ànyã-ànyã Pétērõ bē 'dĩ àyézó. Tã 'dĩ vò lá 'á rĩ, gólíyĩ drí ngãzó rĩ'á Ôvãri rĩ lù'yílĩ kī, “Ngbãàngbãñõ rĩ, mã ndrê trá kī, Ôvãri fē lãfĩ trá òjílã lídí ró rĩ 'bá yí drí drĩ àdízó volé tá ònjĩ íyíkã rĩ 'bá yí 'ásĩ, tãlá gólíyĩ òrĩ ró ìyĩ lédre-lédre ró zãã gbãdú àdükũ àkó!”

Tã tá lē 'bá Yēsũ 'á rĩ 'bá yí drí tá àtĩ-àtĩ Yēsũ rĩ tãşĩ rĩ pēzó òjílã lídí ãnĩtĩyókã 'álã rĩ 'bá yí drí rĩ

¹⁹ Kâyĩ lãñõ drí 'dēzó tá lē 'bá drĩ Sītĩfãñõ rĩ òdrã vòşĩ rĩ sī, tá lē 'bá Yēsũ 'á dũũ lã'bũ ìyĩ trá volé Yērõşãlēmã 'ásĩ. Gólíyĩ 'ásĩ, àzã 'bá yí nĩ trá cãlé gĩã Fõnĩşiyã 'álã, gõ'dã ùrũkã 'bá yí Sãyĩpãrãşĩ 'álã, gõ'dã ùrũkã 'bá yí ìyíkã ãnĩtĩyókã 'álã ró. Gõ'dã vò rĩ 'dĩ 'bá yí 'ásĩ rĩ, gólíyĩ àtã tá àtĩ-àtĩ Yēsũ rĩ tãşĩ rĩ trá cé òjílã Yúdã yĩ kã drí. ²⁰ Dĩ vòşĩ rĩ, tá lē 'bá Yēsũ 'á àzã 'bá yí gólíyĩ à'dó 'bá Sãyĩpãrãşĩ lē 'bá ró gõ'dã Kĩrénē lē 'bá ró rĩ 'bá yí bē drí rãzó ãnĩtĩyókã 'álã. Gõ'dã gólíyĩ cã bē tólã rĩ, gólíyĩ drí tá àtĩ-àtĩ tãndí Yēsũ rĩ tãşĩ rĩ àtãzó òjílã Yúdã yĩ kã drí gõ'dã kpã gólíyĩ 'bãşúrũ àzã kã vò rĩ 'dĩ 'á rĩ 'bá yí drí. ²¹ Nĩngã sī, Ôvãri drí mbãrãkã fēzó gólíyĩ drí lōşĩ íyíkã 'dĩ 'ēzó, gõ'dã ìtĩ rĩ, òjílã dũũ drí tá lēzó tá àtĩ-àtĩ tãndí Kúmú Yēsũ rĩ tãşĩ 'dĩ 'á. 'Dĩ rĩ'á òjílã Yúdã yĩ kã gõ'dã kpã gólíyĩ òjílã lídí ró rĩ 'bá yí bē.

²² Gõ'dã 'dĩ vòşĩ rĩ, òjílã kãñĩşã kã Yērõşãlēmã 'álã rĩ 'bá yí drí tá 'dĩ àrízó, ìtĩ gólíyĩ drí Bãrãnãbã rĩ jõzó nĩlĩ ãnĩtĩyókã 'álã tá rĩ 'dĩ mbĩmbĩ lã àrílĩ. ^{23–24} Bãrãnãbã rĩ'á òjílã tãndí 'ĩ. Gólã trá cú rĩ'á mbãrãkã Línđri Tãndí Ôvãri kã rĩ kã bē dũũ lãvũlĩ kòrõ. Ìtĩ rĩ, gólã lē tá trá tá àtĩ-àtĩ tãndí Kúmú Yēsũ rĩ tãşĩ rĩ 'á pĩpĩşĩlĩ àlõ sī. Nĩngã sī, gõ'dã gólã cã bē trá ãnĩtĩyókã 'álã rĩ, gólã ndrê trá kī, Ôvãri fē àndrã-tãndĩ trá tá lē 'bá Yēsũ 'á rĩ 'bá yí drí rõð. Tá 'dĩ tãşĩ rĩ, gólã rĩ'á àyĩkõ ró àmbã, gõ'dã gólã drí òjílã rĩ 'dĩ 'bá yí ìfĩ lã yĩ ìmbãzó rĩlĩ zãã òjílã Kúmú Yēsũ kã ró pĩpĩşĩlĩ àlõ sī. Gõ'dã nĩngã sī rĩ, òjílã dũũ àzã 'bá yí drí tá lēzó kpã tá àtĩ-àtĩ tãndí Kúmú Yēsũ rĩ tãşĩ 'dĩ 'á.

²⁵ Gõ'dã nĩngã sī rĩ, Bãrãnãbã lē lōşĩ Ôvãri kã 'ē àzĩ úşúlĩ. Gõ'dã tá rĩ 'dĩ tãşĩ rĩ, gólã drí ngãzó ãnĩtĩyókã 'ásĩ nĩlĩ lãvũlĩ jējē ró Tãrãşõ 'álã Sõólõ rĩ lõndálé. ²⁶ Gõ'dã gólã úşúlĩ bē Sõólõ rĩ, drílã Sõólõ rĩ àdrĩzó kpãã ànĩlĩ ãnĩtĩyókã 'álã lōşĩ 'ē 'bá àzĩ gólãkã ró. Gõ'dã gólíyĩ kpãrãtĩ drí fizó ìyĩ òjílã kãñĩşã kã 'á tólã ndrõ àlõ sī rĩ'á òjílã dũũ ìmbálé. Gõ'dã à'dò trá ãnĩtĩyókã 'á tólã, òjílã kãñĩşã kã zĩzó ìyĩ sīşĩ lã ró “krístõ 'bã” rĩ.

²⁷ Gõ'dã kâyĩ 'dĩ 'bá yí sī rĩ, tá àngũ 'bã ùrũkã Ôvãri kã ró rĩ 'bá yí drí ànĩzó ìyĩ Yērõşãlēmã lēsĩ nĩlĩ ãnĩtĩyókã 'álã. ^{28–30} Gõ'dã Línđri Tãndí Ôvãri kã drí òjílã àlõ gólíyĩ 'ásĩ zĩlĩ Ágãbã rĩ 'ēzó àdrélé ùrũ tá àtálé kī, lõfõ ònjĩ tētē àã'dõ 'dē'á àngõ drĩ 'ásĩ ndrĩ. Ìtĩ rĩ, gõ'dã òjílã kãñĩşã ãnĩtĩyókã 'álã rĩ kã àrílĩ bē ìyĩ úlĩ Ágãbã kã 'dĩ rĩ, drílíyĩ tá lēzó àdĩ àmbã ìyĩ nyãnyã kã fēlé òzò gólíyĩ drí ìcálé fēlé rĩ tí, à'dò ró bē ìyĩ àdrũpĩ yĩ 'bãdrĩ Yúdãyã kã 'álã rĩ 'bá yí pãzó 'dĩ sī lã. Gõ'dã nĩngã sī, gólíyĩ drí àdĩ rĩ 'dĩ 'dũzó è'bélé vò àlõ 'á gõ'dã trólé fēlé Bãrãnãbã yĩ drĩgã Sõólõ bē, tãlá gólíyĩ òtrõ ró àdĩ rĩ 'dĩ fēlé òjílã àmbã-àmbã kãñĩşã kã Yērõşãlēmã 'álã rĩ 'bá yí drí. Lõfõ ònjĩ tētē rĩ 'dĩ 'dē trá kâyĩ gólã Kãlõdíyã drí 'bãzó drē kúmú àngĩ Rómã kã ró rĩ sī.

Tã gólã mãlãyíkã drí Pétērõ rĩ ìnjízó gãñĩmã 'ásĩ rĩ

12 ¹ Bãrãnãbã yĩ Sõólõ bē drē ìyĩ rĩ'á zãã ãnĩtĩyókã 'álã rĩ, kúmú àngĩ Ērõdē Āgãrĩpã drí ngãzó rĩ'á lãñõ fēlé rõð drĩ-'bã kãñĩşã kã Yērõşãlēmã 'álã rĩ 'bá yí drí. ² Gólã 'bã tá trá òjílã drí Yãkõbã, Yõwãní rĩ àdrũpĩ ró rĩ fũzó volé lĩgũ mbēlēsõ sī. ³ Gõ'dã gólã ndrê bē trá kī, tá 'dĩ úşũ trá drĩ-'bã Yúdã yĩ kã rĩ 'bá yí rũ rĩ, gólã drí kpã ngãzó tá ònjĩ àzã 'élé. Gólã 'bã tá lómígówã íyíkã rĩ 'bá yí drí nĩzó Pétērõ rĩ rũlĩ. Pétērõ rĩ rũrũ 'dĩ à'dò trá kâyĩ kãrãmã lãvũ-lãvũ kòrõ rĩ kã rĩ sī. ³⁴ ⁴ Gõ'dã úrũlĩ bē Pétērõ trá rĩ, gólã rĩ trõzó 'bãlé gãñĩmã 'á gõ'dã lómígówã mùdrĩ-drĩ-lã-njĩ-kãzĩyã drí rĩzó ìyĩ gólã rĩ vò ndrélé, 'dĩ gólíyĩ rĩ'á sũ sũ ìtũ-pã vòşĩ cé. ³⁵ Kúmú àngĩ Ērõdē lē trá gólã rĩ fũlĩ òjílã àndrã gĩmã lãfãlé kãrãmã lãvũ-lãvũ kòrõ kã rĩ volé drĩ lã 'ásĩ.

⁵ Ìtĩ, gólã drí Pétērõ rĩ àyézó òmbē-òmbē ró gãñĩmã 'á. Gõ'dã òjílã kãñĩşã kã ìyíkã zãã rĩ'á Ôvãri rĩ ìjĩ'á rãtãã 'ē'ē sī Pétērõ rĩ pãlé.

⁶ Gõ'dã ngãçĩ gólã sīşĩ kâyĩ gólã Ērõdē drí tá lēzó 'ēzó Pétērõ rĩ fũlĩ rĩ sī rĩ, Pétērõ rĩ'á à'dú kõ'á gãñĩmã 'á lómígówã rĩ gólã rĩ òmbézó gã rũ lã yĩ nyãrĩ kãgã'dã sī rĩ lãfãlé. 'Dĩ lómígówã àzã 'bã yí ìyíkã rĩ'á àfĩ gólã gãñĩmã kã rĩ vò lã ndrē'á. ⁷ Gõ'dã 'wãã mãlãyíkã Ôvãri kã drí rũ à'dãzó, gõ'dã ngã 'ĩ rĩ vò ìwãzó kã'dã-kã'dã jó 'álé rĩ gãñĩmã kã 'dĩ 'ásĩ. Gõ'dã mãlãyíkã 'dĩ drí ngãzó Pétērõ rĩ òlólé à'dú 'ásĩ. Gõ'dã mãlãyíkã rĩ 'dĩ drí tá àtãzó Pétērõ drí kĩ nĩ rĩ, “Mĩ ngã drē 'wãã ùrũ.” Gõ'dã nĩngã sī rĩ, nyãrĩ kãgã'dã-kãgã'dã gólã rĩ òmbézó 'dĩ 'bá yí drí rũ ìnjízó gólã rĩ drĩ òmbē 'ásĩ.

⁸ Gõ'dã mãlãyíkã 'dĩ drí tá àtãzó kĩ nĩ rĩ, “Nĩ òmbē gãşĩ ìtã ànĩkã 'dĩ kã, gõ'dã nĩ sõ ró kã'bókã ànĩkã 'dĩ 'bã yí nĩ pá.” Gõ'dã Pétērõ nĩ drí tá àtálé 'dĩ 'ēzó té ìtĩ. Gõ'dã nĩngã sī rĩ, mãlãyíkã drí tá àtãzó kĩ nĩ rĩ, “Nĩ sõ ìtã ànĩkã àngĩ 'dĩ, gõ'dã nĩ ànĩ mã nĩ ró nĩ bē.” ⁹ Ìtĩ, Pétērõ drí ngãzó 'dēlé mãlãyíkã 'dĩ vò fõlé volé gãñĩmã 'ásĩ. Gõ'dã 'dĩ gólã nĩlĩ kò ngãtã tá gólã mãlãyíkã 'dĩ drí rĩ'á 'èlã 'dĩ rĩ'á tá pãtĩ 'ĩ yã rĩ. Pétērõ ìşũ íyíkã kĩ nĩ rĩ, yĩ àã'dõ rĩ'á àbĩ'á. ¹⁰ Gõ'dã gólíyĩ ngã bē àfõlé rĩ, gólíyĩ nĩ sīşĩ kòrõ jó tĩlĩ-fĩ gãñĩmã gólã Pétērõ rĩ òmbézó 'á lã rĩ tĩ sī. Gõ'dã nĩngã sī rĩ, gólíyĩ drí nĩzó kòrõ jó tĩlĩ-fĩ àzã lómígówã àzã 'bã yí drí kpã rĩzó àdrélé rĩ 'álã. Àdükũ lã ró rĩ, gólíyĩ drí àcãzó àfĩ tĩ àdĩ ró àgã àngĩ bēlé bē à'dĩ-drĩ gãñĩmã kã rĩ kã tĩ, gõ'dã fõlé volé nĩ'á jãrĩbã 'álã. Àfĩ rĩ gógó 'dĩ rĩ'á àdĩ njĩnjĩ ró rĩ 'ásĩ. Bē kpálé ìtĩ rĩ, àfĩ rĩ 'dĩ drí rũ njĩzó hõwēé, tãlá 'dĩ gólíyĩ drí ìcãzó cú fõlé ìvĩ 'álã gõ'dã nĩlĩ lãfĩ àngĩ jãrĩbã kã rĩ 'ásĩ. Nĩngã sī, nyĩ ró, mãlãyíkã 'dĩ drí àvĩzó Pétērõ lãgãtĩ sī.

³⁴12.3 Kãrãmã rĩ 'dĩ úzĩ kpã kãrãmã àmbãtã àkũ àkõ rĩ nyã kã.

³⁵12.4 Lómígówã 'dĩ 'bã yí lõ'bãzó vò 'ásĩ sũ sũ rĩlĩ ìyĩ Pétērõ rĩ vò ndrélé ìtũ-pã njĩ-kãzĩyã kâyĩ kã sī ìtũ vòşĩ cé.

¹¹ Nīngá sī, Pétērō nī tā â'dó 'bá yí drí 'dī trá, gō'dá 'dī gólá drí tā â'tázó kī nī rī, “Ngbāangbānō rī, má nī trá pātī kī, Ôvārī âjō mālāyīkā íyīkā trá amā pālē Ērōdē drīgá sī, gō'dá kpá rú izā gólá drī-'bá gólīyī Yūdā yí ká rī 'bá yí drí 'ē'á 'ēlá má drí rī 'bá yī 'ásī.”

¹² 'Dī vósī, Pétērō nī bē trá kī, pātī Ôvārī pā yī trá rī, gólá drí ngāzō nīlī Yōwānī āzā gólá kpá rī'á zīlā Mārākō rī ândrē lā Mārīyā drí 'bā 'álā. Gō'dá 'dī ōjīlā dūū kānīšā ká 'ē'bē rú īyī trá tólá, gō'dá rī'á īyī rú'bā lô'bā'á Ôvārī drí Pétērō rī pāzō bē. ¹³ Gō'dá Pétērō drí ngāzō áfī fī 'ā'dī-drī 'dī ká gālē kōwā-kōwā, gō'dá ízámvá āzā gólá rī 'bá lōsī 'ēlé 'bā 'dī 'á zīlī Ródā rī drí ngāzō ânīlī áfī fī 'álā ōjīlā áfī fī gā 'bā 'dī nīlī. ¹⁴ Gō'dá Pétērō zī lāzī bē rī, ízámvá rī 'dī drí ngāzō gólá rī gbórokō nīlī. Gō'dá āyīkō drí cízō ízámvá rī 'dī rú rōō, drīlā ngāzō rālē gólē tā lā â'talē ōjīlā āzā 'bá yī drí cú tī drē áfī nīlī ákó. Gólá kī gólīyī drí rī, “Pétērō 'dī rī'á âdré'á īvī 'á tólá.”

¹⁵ Ítī rī, ōjīlā 'dī 'bá yī drí ngāzō tā â'talē ízámvá rī 'dī drí kī, “Nī līfō-līfō.” Gō'dá ízámvá 'dī drí njūzō zāā rī'á tā â'talē ōjīlā rī 'dī 'bá yī drí kī, “Tā pātī rō, Pétērō 'dī rī'á âdré'á tólá.” Gō'dá gólīyī drí tā lōgōzō kī nī rī, “'Dī â'dó Pétērō 'dī kō, 'dī rī'á mālāyīkā gólá rī 'bá gólá rī vó ndrēlē rī 'dī.”

¹⁶ Gō'dá 'dī Pétērō íyīkā drē zāā rī'á áfī fī gā'á. Ādūkū lā rō rī, gólīyī drí áfī 'dī njīzō gō'dá Pétērō rī ndrēzō, gō'dá fī lā yī drí 'dīzō ndrú. ¹⁷ Gō'dá nīngá sī, Pétērō drí ngāzō drī íngalē íyalē gólīyī drí, tálā gólīyī ōrī rō bē njūrū. Gō'dá drīlā ngāzō tā gólá Ôvārī drí íyī âtrōzō volé gānīmā 'ásī rī ngīlī gólīyī drí. Gō'dá gólá drí kpá tā â'tázó gólīyī drí kī nī rī, “Mī ngī tā rī nō drī-'bá amákā Yākóbā³⁶ drí gō'dá kpá amā āzī-āzī yī drí.” Nīngá sī, gólá drí ngāzō nīlī vō āzā 'bá yī 'ásī.

¹⁸ Gō'dá vō áfō bē áwūlī rī, gānīmā 'álā rī, lómígowá 'dī 'bá yī trá 'dó ūrī ândrē bē, tálā gólīyī ūsú Pétērō jō 'alē íyīkā rī 'á kō'dáwá. Gólīyī nīlī tā gólá rú 'ē 'bá Pétērō drí rī kō. ¹⁹ Nīngá sī, Ērōdē drí tā 'bāzō gólīyī drí nīlī Pétērō rī ndalē, gō'dá gólīyī ūsú gólá kō'dáwá. Ítī rī, Ērōdē drí gólīyī fī trīzō rōō tā ījī-ījī sī. Gō'dá nīngá sī, drīlā tā 'bāzō â'dō rō gólīyī ūfúzō volé.

Tólá sī, Ērōdē drí ngāzō nīlī volé 'bādrī Yūdāyā ká 'dī 'ásī nīlī rīlī Sēsāréyā 'álā.

Tā Ôvārī drí kúmú ángī Ērōdē rī fūzō rī

²⁰ 'Dī vósī rī, kúmú ángī Ērōdē rī fī drí gīzō ōjīlā Tírā ká rī 'bá yī rú Sīdónā bē. Nīngá sī, ōjīlā jāřībā rī 'dī 'bá yī ká drí ngāzō nīlī īyī Ērōdē rī ngálā áwā gólá 'á 'dī, sī lā 'dīlī. Sīšī lā rō rī, gólīyī gī ōjīlā³⁷ gólá rī 'bá 'bā kúmú ángī Ērōdē ká vó lā ndrēlē rī līfī lā, tálā gólá ōpā rō bē īyī rú 'ē'bē íyīkā 'dī vó lā rālē. Ōjīlā rī 'dī 'bá yī ījī īyī tā gólá fī tā 'dī 'bāzō 'dī gólīyī lāfálē Ērōdē bē, tálā 'dō rō ícā-ícā rō ōjīlā íyīkā drí 'bādrī Ērōdē ká nō 'ásī.

²¹ Ítī rī, kúmú Ērōdē drí ngāzō kâyī rú 'ē'bē ká 'dī íyalē trā. Gō'dá kâyī rī 'dī tú rī, gólá drí ngāzō ítā íyīkā kūmū ká sōlē, gō'dá nīzō rīlī kīfī íyīkā kūmū ká rī drī. Gō'dá nīngá sī, drīlā tā â'tázó ōjīlā drí ndrī. ²² Gō'dá nīngá sī, ōjīlā ârīlī bē ūlī gólákā 'dī 'bá yī rī, gólīyī drí ngāzō gólá rī 'īnīlī rōō kī nī rī, “Nōō 'dō kō rī'á ōjīlā mvá 'ī ūlī 'átā'á, gólá rī'á ôvārī 'ī.” ²³ Nīngá sī, mālāyīkā Ôvārī ká drí ânīzō 'wāā gólá rī 'bālē 'ádólē ngá lāzē rō, 'ī'bū drí gólá rī nyāzō kōrō drālē īndī-īndī rō 'āwālākā íyīkā 'dī bē, tálā gólá áyē ōjīlā íyī lūyīlī 'dī, ōzō Ôvārī kátī cú tī, tā 'átā ákó gólīyī drí kī nī rī, rī'á cé Ôvārī 'dī ōjīlā drí lūyīlī.

Tā gólá tā lē 'bá Yésū 'á rī 'bá yī drí līzózō 'ádólē dūū rī

²⁴ Kâyī 'dī 'bá yī sī rī, tā â'tī-â'tī tándī Ôvārī ká rī drí lā'búzō. Gō'dá ōjīlā dūū drí tā lēzō 'á lā. Tā lē 'bá Yésū 'á rī 'bá yī drí 'ácázō 'ádólē dūū.

²⁵ Gō'dá tólá sī, Bārānābā yī Sólōlō bē ndē īyī lōsī íyīkā Yērōsālēmā 'álā rī bē rī, gólīyī drí ngāzō gólē Ānīťiyókā 'álā. Gō'dá gólīyī drī Yōwānī zīlī Mārākō 'dī kpāā īyī bē.

Tā Bārānābā yī njīzō Sólōlō bē jōlē vōrā bē Yésū rī tāsī rī

13 ¹ Ānīťiyókā gólá 'bādrī Sírīyā ká rī 'álā rī 'á rī, ōjīlā kānīšā ká rī 'bá yī lāfálē rī, tā ángū 'bá Ôvārī ká ūrūkā 'bá yī bē rī'á īyī gō'dá kpá līfī ícī 'bá ūlī Ôvārī ká sī rī 'bá yī bē. Rú lā yī rī'á Bārānābā gō'dá Sīmónā gólá zīlī Nīgērē rī, gō'dá Lūkīyā ōjīlā Kīrénē ká rō rī, gō'dá kpá Mānéyā gólá 'dō 'bá trá lāmū-āzī kúmú Ērōdē Ānīťipā ká rō 'dīmva gólīyīkā 'á rī, gō'dá āzā lā drí 'ádózō Sólōlō 'dī. ² Gō'dá kâyī āzā sī, ōjīlā kānīšā ká ōtūrī īyī rī Ôvārī Yākóvā rī írātālē, gō'dá kpá rīzō 'alē 'á'ī rō ngá nyā ákó rī, Líndrī Tándī Ôvārī ká drí tā â'tázó gólīyī drí kī, “Mī nā Bārānābā yī Sólōlō bē lōsī 'ē 'bá amákā rō, tálā gólīyī ōlāmū rō vō 'ásī ndrī lōsī gólá má drí 'bālē gólīyī drí rī 'ēlé 'dī.” ³ Ítī, ōjīlā kānīšā ká 'dī 'bá yī drí tā 'dī drī lā lēzō. Gō'dá kâyī āzā sī, drīlīyī rīzō kpá 'dī īyī 'alē 'á'ī rō gō'dá rātāā 'ēzō, gō'dá drīlīyī drī 'bāzō Bārānābā yī drī Sólōlō bē ândrā-tándī rō, gō'dá gólīyī jōzō nīlī áçī gólīyīkā 'dī 'á lōsī Ôvārī ká 'ēlé.

Tā gólá Bārānābā yī Sólōlō bē drí tā lōgōzō ójō āzā drī

Sāyīpārāsī 'álā rī

⁴ Nīngá sī, Líndrī Tándī Ôvārī ká jōlē bē Bārānābā yī Sólōlō bē nīlī rī, gólīyī drí ngāzō nīlī jāřībā Sālūsīyā ká līmva ândrē gārā drī 'á rī 'álā. Gō'dá tólá sī rī, gólīyī drí ngāzō nīlī kōlóngbō sī 'bādrī zīlī Sāyīpārāsī rī 'álā. ⁵ Ítī rī, gólīyī drí cāzō jāřībā zīlī Sālāmī rī 'álā, gō'dá rīlī īyī rī'á ūlī Ôvārī ká pē bē jō gólīyī ōjīlā Yūdā yí ká drí rīzō tā Ôvārī ká ârīlī tólá nā 'bá yī 'ásī. Gō'dá Yōwānī Mārākō nī 'bá kpāā gólīyī bē rī bē, rī'á gólīyī pālē lōsī 'ē'ē sī.

³⁶12.17 Yākóbā Yākóbā rī nō rī'á Yésū rī 'dī drīpī 'dī. Gólá rī'á drī-'bá kānīšā Yērōsālēmā 'álā rī ká 'dī.

³⁷12.20 Ōjīlā drīlīyī līfī lā gīlī trá 'dī rú lā Bālāsētō.

⁶ Níngá sī, 'bādrī Sāyīpārāsī 'dī 'á tólá rí, gólíyī drí ngázó nílí pá sī Sālámī 'ásī cālé búúú jārībā Páfō rí 'álá. Níngá rí, gólíyī drí ójó ònjō 'bá ázá kī 'bá nī rí, yí áá'dò tá àngū 'bá Ôvārí ká 'dī rí úsúzó. Gólá rí'á òjílá Yúdā yí ká 'í rú lá Bārā-Yásōwā. Gólá rí rú ázá kpá rí'á Èlímā, tá ífí lá drí á'dólé kī, ójó rí. ⁷ Gólá rí'á lāmū-ázi kúmú Rómā lé 'bá ká gólá rí 'bá 'bādrī 'dī drīlī rí ká. Kúmú rí 'dī rú lá rí'á Sērāgiyā Póólō, gólá rí'á àgō tá nī 'bá 'í. Gō'dá nīngá sī, kúmú rí gógó 'dī drí ngázó Bārānābā yí Sóólō bē àzīlī ànīlī yí ngálá tá àtí-àtí tándí Ôvārí ká 'dī ngílí yí drí. ⁸ Gō'dá ójó rí 'dī drí ngázó Bārānābā yí fí ànyálé Sóólō bē, tálá á'dò ró bē kúmú 'dī òzó kò tá lèlè íyíká 'bāá tá àtí-àtí tándí Yésū rí tāsī 'dī 'á.

⁹ Gō'dá nīngá sī, Sóólō gólá zīlī kpá Póólō rí drí vō ndrēzó mbī ójó rí 'dī ngálá tá 'íshū ònjí ójó 'dī ká nīzó, tálá Líndrī Tándí Ôvārí ká sō mbārākā trá Sóólō 'á. ¹⁰ Gō'dá drílá tá àtázó ójó rí 'dī drí kī nī rí, “Nī Sātānā rí mvá nō! Nī rí'á àjú-'bá-ázi tá ndrī á'dó 'bá tándí rí ká 'í. Nī rí'á òjílá ádó 'bá 'í, gō'dá rízó àdī gólíyíká nyálé! Ní rí kárá rí'á tá àtí-àtí tándí Ôvārí ká rí òjálé 'bálé á'dólé ònjō ró! ¹¹ Ngbāangbānō rí, má àtá ní drí kī, Ôvārí Yākóvā rí drī 'è'á lāṅō fèlè ní drí. Gólá á'dò àní 'bā'á á'dólé līfī àkó, tálá ní òzó ngá àzākā ndrēē kò'dáwá àlōwálá tākō.”

Níngá sī, 'wāá vō drí ànīzó àmvū ójó rí 'dī līfī. Gō'dá drílá ngázó nī'á òjílá ànjú bē á'dò ró íyí sèlè, tálá gólá trá kūdū-kūdū ró. ¹² Gō'dá nīngá sī, kúmú rí 'dī ndrélé bē tá rí 'dī rú 'è'á rí, gólá rí fí à'dī trá mbārākā 'dī tāsī drílá tá lèzó. Gō'dá ítí rí, drílá rú jázó tá lèlè tá àtí-àtí tándí Yésū rí tāsī 'dī 'á.

Tã gólá Póólō yí Bārānābā bē drí 'èlè Ànītīyókā ázá gólá á'dó 'bá ànyí 'bādrī zīlī Pīsīdīyā rí 'álá rí

¹³ Gō'dá tólá sī, Póólō yí drí ngázó íyí àzi-ázi yí bē līmuvū àndrē drī mbālè kōlóngbō sī Páfō rí àyézo 'á'á lé drī àzá rí lésí nīzó Pērógā gólá á'dó 'bá jārībā ró 'bādrī zīlī Pāmbīlīyā ká rí 'álá. Níngá sī, Yōwānī Mārākō àyé gólíyī tólá, gō'dá ngázó gólé Yērōsālémā 'álá. ¹⁴ Gō'dá Póólō yí Bārānābā bē drí ngázó Pērógā rí àyéle nīzó zāá cālè Ànītīyókā ázá gólá á'dó 'bá ànyí 'bādrī zīlī Pīsīdīyā rú rí 'álá. Gō'dá kàyī gólá rātāā Yúdā yí ká ká sī rí, gólíyī drí ngázó nílí jó tá Ôvārí ká àrī ká rí 'álá, gō'dá rílí íyí vūdrī àá'dā ró íyí tá bē kī, yí lè òjílá līfī ímbalé. ¹⁵ Gō'dá tá 'bā'bā gólá Músā drí ígílí gō'dá kpá tá ígī gólíyī tá àngū 'bá Ôvārí ká rí 'bá yí drí ígílí rí 'bá yí zīzī lá vósí rí, drī-'bá gólíyī jó tá Ôvārí ká àrī ká 'álá 'dī 'bá yí ká drí ngázó Póólō yí Bārānābā bē àzīlī ànīlī tá pèlè íyí drí. Gólíyī kī, “Àmā àdrúpī yí, òzó nī á'dò cú úlī àzá bē mbārākā sòlè òjílá 'á rí, má lō'bā rú'bā àní drí, nī àtā.”

¹⁶ Gō'dá nīngá sī, Póólō drí ngázó úrú, gō'dá íyí drī íngázó úrú, tálá gólíyī òrī ró bē njūrú tá àrílí yí fí sī, gō'dá gólá kī gólíyī drí rí, “Àní òjílá àmáká Ísīrā'èlè ká gō'dá kpá àní òjílá lídí ró gólíyī Ôvārí rí 'ínjī 'bá rí yí, nī àrī tá má sīlī sī nō. ¹⁷ Mī nī trá dódó kī, Ôvārí gólá àmā òjílá Ísīrā'èlè ká drí rí'á 'ínjílá rí, gólá 'dī àmā à'bīyá yí nī 'bá á'dólé òjílá íyíká ró rí. Kàyī gólíyī drí 'bázó drē rí'á ngá àwā ró Māsīrī 'álá rí, gólá 'è gólíyī trá lūtīlī àcálé dūú òrī mbārākā bē rí ró. Gō'dá tólá sī, gólá drí gólíyī àtrōzó volé Māsīrī 'ásī mbārākā íyíká sī. ¹⁸ Gō'dá 'dī vósí rí, gólíyī á'dò bē kpálé àrīmā àkó rí, gólá rí trá 'á à'dī bē gólíyī tāsī ndrō nyá'dí-rī sī, 'dī gólíyī drí rízó drē rílí òmā 'álá vō 'á'í 'á, nī'á vō kpá bē nīngá kò nīngá rí. ¹⁹ Níngá sī, gólá 'è gólíyī tá trólé volé àwā sī 'bāsúru gólíyī nījī-drī-lā-rī rí 'bá rílí 'bādrī zīlī Kānānā rí 'álá rí 'bá yí drīgá sī, tálá yí fè ró 'bādrī rí 'dī gólíyī nyāányā ká ró. ²⁰ Tã 'dī 'bá yí 'è rú trá ndrī ítí ndrō kámá-sū-nyá'dí-rī-drī-lā-ngā-mūdrī sī.

“Gō'dá Ôvārí drí tá kī 'bá ázá 'bá yí lō'bázó àlō-àlō gólíyī drīlī íyí līfī ró búúú àcálé kàyī tá àngū 'bá gólákā Sāmōwélé ká rí sī. ²¹ Níngá sī, kàyī Sāmōwélé drí á'dózo drē gólíyī drīlī tá àngū 'bá ró rí, gólíyī drí gólá rí 'íjízó, tálá Ôvārí ò'bā ró bē òjílá ázá á'dólé kúmú àngī ró íyí drīlī ndrī. Ítí, Ôvārí drí àmā rú-ázi Sóólō Kísí rí mvá ró rí nīzó á'dólé kúmú àngī ró gólíyī drīlī. Sóólō rí 'dī rí'á 'bāsúru Bēnjīmónā ká 'ásī, gō'dá gólá rí trá òjílá Ísīrā'èlè ká drīlī ndrō nyá'dí-rī sī. ²² Gō'dá 'dī vósí, Ôvārí drí Sóólō rí nāzó volé, tálá Sóólō àrī tá Ôvārí ká kò, gō'dá drílá Dāwúdrī rí 'bázó 'dī á'dólé kúmú àngī ró. Tã Dāwúdrī ká 'bā Ôvārí á'dólé àyíkō ró, gō'dá drílá úlī nō 'bá yí àtázó Dāwúdrī rí tāsī. Gólá kī nī rí, 'Dāwúdrī Yésē rí mvá rí tá 'bá má trá á'dólé àyíkō ró. Tálá gólá rí trá tá gólíyī má drí lèlè rí 'èlè 'dī ndrī.’³⁸

²³ “Àmā àdrúpī yí, má lè tá àtálé àní drí Dāwúdrī rí ózówá gólá á'dó 'bá àmbá ró rí tāsī. Rú lá Yésū. Gólá 'dī rí'á Ôvārí drí àjólé òjílá Ísīrā'èlè ká pālè tá ònjí gólíyíká rí 'bá yí 'ásí, òzó gólá drí tá lá 'bálé trá àkú ró nā 'bá yí sī rí kátí rí 'dī. ²⁴ Gō'dá drē sīsī Yésū itōó tá 'è'è íyíká tá pèpè ká 'inyákú drīlī rí kò rí, Yōwānī ngá trá rí'á tá pèlè òjílá Ísīrā'èlè ká drí kī nī rí, gólíyī àádī drī tá ònjí gólíyíká rí 'bá yí 'ásí, gō'dá nīngá sī, yí íbábátízā ró gólíyī bē. ²⁵ 'Dī vósí, gō'dá Yōwānī á'dólé bē 'è'á tá 'è'è 'bálé yí drí 'èlè rí ndèlè rí, gólá kī òjílá drí rí, ‘Nī 'íshū ànīká bē rí, má á'dí 'dī yā? Má á'dò kò rí'á 'díyí pā 'bá àní drí rí'á tēlá rí 'dī. Nī àrī drē, òjílá ázá rí'á ànī'á nōngá 'díyí pā 'bá ró àmā volé drī 'ásí. Àmbā gólákā rí lāvū kōrō àmákā rí drīlī sī. Má ícá kò zīlī òjílá tándí ró ngbāá ká'bókā gólákā pá 'á rí àngílí volé.’

²⁶ “Ítí, má àtā àní drí àmā àdrúpī yí, àní Àbārāyāmā rí ózówá yí ró rí yí, gō'dá kpá àní òjílá lídí ró rí 'bá Ôvārí rí 'ínjīlī rí 'bá yí, àmā 'dī rí'á gólíyī Ôvārí drí 'bálé tá òjílá pā ká tá ònjí 'ásí nō àjózó drīlīyī rí 'bá yí 'dī. ²⁷ Tálá òjílá Yērōsālémā ká drī-'bá íyíká rí 'bá yí bē nīlī kò kī nī rí, Yésū 'dī rí'á 'díyí pā 'bá gólá Ôvārí drí àjólé trá àngó nō drīlī rí 'dī. Gólíyī rí trá tá àtí-àtí tándí gólá tá àngū 'bá yí drí ígílí íyí trá àkú ró nā 'bá yí sī rí zīlī kàyī rātāā ká vósí cé. Á'dò kpálé ítí rí, tá ífí tá àtí-àtí tándí 'dī ká fí gólíyī drīlī kò. 'Dī tálá gólíyī rí'á cú ítí tá lá nī àkó, gólíyī drí Yésū rí àlī àṅózó fūlī. Ítí rí, gólíyī drí úlī tá àngū 'bá 'dī 'bá yí ká 'dī 'èzó á'dólé tá pātīlī ró. ²⁸ Kpálé gólíyī úsúlí bē tá ònjí Yésū drí 'èlè trá tá kízó gólá rú gólá rí fūzó tá lá tāsī kò'dáwá rí, gólíyī drí kúmú Pílató rí 'íjízó, tálá Yésū rí 'bálé úfú ró bē.

²⁹ “Tólá sī, gólíyī drí tá ndrī gólíyī tá àngū 'bá drí àtálé trá kī'á nī rí, á'dò á'dó'á Yésū rú rí 'èzó. Àdūkū lá ró rí, gólíyī drí gólá rí ípázó fè lāfī-lāfī drīlī drálé volé. 'Dī vósí, gólíyī drí àvō lá trōzó volé fè lāfī-lāfī drīlī sī, gō'dá nīzó 'bálá ūgī gólá rízó àvō 'bálé rí 'á. ³⁰ Gō'dá Ôvārí 'è gólá kpá trá lídrílí volé òdrā rí 'dī 'ásí. ³¹ Vó lá 'ásí, gólíyī nī 'bá trá sīsī lá sī

gólá bē 'bādrī Gālíláyā ká rī 'ásī jārībā Yērōsálēmā ká rī 'álá rī ndrē īyī gólá trá kpá ó'dí káyī dūū sī. Ngbāāngbānō ōjílā rī 'dī 'bá yī trá rī'á tã á'tá'á ōjílā Ísīrā'ēlē ká drī ndrī tã rī 'dī tāsī.

³² “Gō'dá á'dô âmā tāsī rī, mã ānī trá tã á'ti-á'ti tándi Ôvārī ngá lésī nō á'talē ānī drī, tálā mī nī ró bē kī, tã gólá Ôvārī drī á'talē trá âmā á'bīyá yī drī kī nī rī, yī á'dô 'ē'á lá rī, ³³ gō'dá ngbāāngbānō rī, gólá 'ē trá âmā gólīyī ózōwá yī drī. Gólá 'bā Yēsū trá lídrīlī ōdrā 'ásī. Úlī rī Ôvārī ká 'dī trá rī'á īgī-īgī lá ró Lôngó rī lá ró Yēsū rī tāsī rī 'á. Lôngó rī rī'á nōtí, 'Āndrō nō 'ásī rī, ōjílā á'dô tã nī'á. Nī rī'á âmā mvá 'ī lōsī á'mákā 'ēlē.’

Lôngó 2.7

³⁴ Nīngá sī, Ôvārī á'ta úlī nō 'bá yī trá ākū ró nā 'bá yī sī Yēsū rī lídrī-lídrī ōdrā 'ásī rī tāsī kī nī rī, gólá rī ávō ōṅá kō'dáwá. Gólá kī,

'Tã pātī rō, tã tándi gólīyī má drī tã lá 'bālē trá Dāwúđī drī kī nī rī, má á'dô 'ē'á lá gólá rī ózōwá yī drī rī, má á'dô 'ē'á lá ānī drī.’

Ísáyā 55.3

Tã tándi 'dī rī'á 'dī nō, Yēsū lídrī trá ōdrā 'ásī lédrē-lédrē ró á'dólé tã édē 'bá ró ōjílā lāfálé Ôvārī bē rī 'á. ³⁵ Tã rī 'dī tāsī, Dāwúđī drī kpá úlī á'tázó Ôvārī drī kī nī rī,

'Ní ícá kō rú 'ī'bū 'bá tándi ánikā rú'bá īnyīrīkō lá áyélé ṅalé ló'dé 'á.’

Lôngó 16.10

³⁶ Úlī 'dī 'bá yī ícá kō á'dólé Dāwúđī rī tāsī, tálā mã nī trá kī nī rī, Dāwúđī 'ē trá tã gólá Ôvārī drī lēlé trá gólá drī 'ēlé drē gólá rī'á lédrē-lédrē ró rī 'dī. 'Dī vósī, gólá drī drázó, gō'dá gólá rī ávō trózó 'bālē á'bīyá lá yī lāgátī, gō'dá gólá rī ávō drī ṅázó ṅāṅā. ³⁷ Gō'dá rī'á Yēsū 'dī gólá Ôvārī drī 'ēlé lídrīlī ōdrā 'ásī rī. Gólá rī ávō 'dī gólá ṅā 'bá kō'dáwá ló'dé 'á rī. 'Dī í'tí, úlī Dāwúđī ká 'dī 'bá yī rī'á Yēsū rī tāsī. Á'dó kō yī Dāwúđī rī tāsī.

³⁸ “Ámā ádrúpī yī, tã nō ōfī ānī drī, ōzō nī ōlē tã Yēsū 'á rī, Ôvārī á'dô ícá'á tã ōnjī ánikā áyélé. ³⁹ Sī'sī nā rī sī, tã 'bā'bā Músā ká rī ícá kō ānī 'bālē á'dólé drī-báláyī ró tã ōnjī ánikā rī 'bá yī 'ásī, gō'dá ōjílā gólá tã lē 'bá trá Yēsū 'á rī gólá trá rī'á drī-báláyī ró lāṅō tã ōnjī gólákā rī 'bá yī ká 'ásī ndrī. ⁴⁰⁻⁴¹ Ítí rī, má á'ta ānī drī nōtí. Ánī līfī ōmbā ānī rú, tálā tã gólīyī Ôvārī drī á'talē trá ākū ró nā sī tã āṅgū 'bá íyíkā rī 'bá yī tī sī rī ózó rú 'ēē ānī drī kō. Gólīyī á'ta trá kī nī rī,

'Ānī ōjílā gólīyī úlī gólīyī á'mákā ró rī gū 'bá gūgū rī 'bá yī, 'dōvó nī ndrē, gō'dá ānī tī ā'đī rō, tálā tã gólá má drī 'ē'á 'ēlā káyī ánikā rī 'bá yī sī rī, ōzō kpálé ōjílā ázā ōṅī tã ífī lá ānī drī rī, nī ícá kō tã lēlé 'á lá.

Ítí rī, 'dōvó, nī ōdrā, tálā nī ári tã kō'dáwá.’ ”

Hābákā 1.5

Nōo rī'á tã á'ta-á'ta ādūkū Póólō ká 'dī.

⁴² Gō'dá nīngá sī, Póólō yī Bārānābā bē ngá īyī bē nīlī volé jó tã Ôvārī ká ári ká rī 'ásī úlī 'dī vósī rī, ōjílā drī ngázó gólīyī ázīlī, gólīyī āāgō ró kpá ó'dí káyī nī-drī-lá-rī vósī, káyī ázā rātāā ká rī sī á'dólé tã gólīyī 'dī 'bá yī itō lá ngīlī ó'dí īyī drī. ⁴³ Nīngá sī, ōjílā drī ngázó lā'búlī volé jó tã Ôvārī ká ári ká rī 'ásī gólé 'bā 'ásī. Gō'dá ōjílā dūū gólīyī lāfálé 'ásī á'dó 'bá Yúdā yī ró gō'dá kpá ōjílā lídī³⁹ ró rī 'bá yī drī ngázó nīlī īyī Póólō yī vósī Bārānābā bē. Gō'dá Póólō yī drī ngázó Bārānābā bē tã Yēsū ká á'talē ōjílā rī 'dī 'bá yī drī, gō'dá gólīyī drī kpá mbārākā sōzó ōjílā rī 'dī 'bá yī 'á, tálā gólīyī āādrē ró bē gágá tã lēlé sī mbārākā Ôvārī ká rī sī.

⁴⁴ Gō'dá nīngá sī, káyī ázā gólá rātāā ká rī sī, ōjílā dūū jārībā 'dī ká rī 'bá yī drī ngázó ānīlī īyī tã á'ti-á'ti tándi Ôvārī ká árilī. ⁴⁵ Gō'dá ōjílā Yúdā yī ká ūrūkā 'bá yī ndrē īyī ōjílā dūū 'dī 'bá yī bē rī, tã lá yī drī ágízó gólīyī līfī, gō'dá drīlīyī 'dēzó rī'á tī ányalé ōnjī lá ró úlī Póólō ká rī rú, gō'dá kpá Póólō rī gógó lō'dā-lō'dā bē. ⁴⁶ Nīngá sī, Póólō yī Bārānābā bē ōtīrī tã Yúdā 'dī 'bá yī drī tã á'ti-á'ti Yēsū rī tāsī rī gázó rī ndrēē rī, gólīyī drī ngázó úlī á'talē trākū-trākū Yúdā rī 'dī 'bá yī drī kī nī rī, “Ôvārī lē trá âmā drī úlī íyíkā pēlé sī'sī ānī drī, gō'dá nī gā trá dó, gō'dá nī lēé tã lá kō filī ānī drī ānī 'bālē rīlī lédrē-lédrē ró zāā ādūkū ākó. Tálā tã ári ākō ánikā sī, mã á'dô ānī áyē'á, gō'dá nīzó ōjílā lídī ró rī 'bá yī ngálá.

⁴⁷ Kúmú Ôvārī áfē tã 'bā'bā nō trá âmā drī,

'Má 'bā trá tã 'bā'bā ró ānī drī á'dólé vō 'ī'ī-ī'ī kátī ōjílā lídī ró rī 'bá yī drī, tálā lāfī pātī rī á'dalé ōjílā 'bādrī ndrī ká drī, tálā 'dī ōpā ró gólīyī bē tã ōnjī gólīyíkā rī 'bá yī 'ásī.’ ”

Ísáyā 49.6

⁴⁸ Gō'dá ōjílā lídī 'dī 'bá yī árilī bē īyī úlī Póólō ká 'dī rī, áyīkō drī cīzó gólīyī rú rōō, gō'dá drīlīyī īyī nyāányā fēzó Ôvārī drī úlī gólákā drī sī. Gō'dá ōjílā ndrī gólīyī Ôvārī drī lēlé rīlī rīrī ó'dí ādūkū ākó rī sī ōjílā íyíkā ró rī 'bá yī drī tã lēzó tã á'ti-á'ti Yēsū rī tāsī rī 'á.

⁴⁹ Tólá sī, tã lē 'bá gólīyī ó'dí ró 'dī 'bá yī drī ngázó īyī nīlī lāmú bē 'bādrī 'dī 'ásī kākāpā nī'á tã á'ti-á'ti Ôvārī ká 'dī pē bē ōjílā drī. Ítí rī, tã á'ti-á'ti rī 'dī drī lā'búzó vō á'dó 'bá 'bādrī 'dī 'á rī 'bá yī 'ásī ndrī. ⁵⁰ Gō'dá Yúdā yī ngá īyíkā gō'dá nī'á tã ícá bē 'dī drī 'bá jārībā 'dī ká rī 'bá yī 'á, ōkó āmbā-āmbā gólīyī īyī jā 'bá Ôvārī rī īnjīlī á'dô tã Yúdā yī ká vó ró ázā 'bá yī bē, tálā 'dī gólīyī ō'bā ró bē Póólō yī Bārānābā bē ízā kōkō 'á. Gólīyī drī Póólō yī drōzó Bārānābā bē volé īyī drī 'bādrī 'ásī. ⁵¹ Nīngá sī, Póólō yī Bārānābā bē áyélé bē vō 'dī rī, gólīyī drī tápīlīndrī gólá vō 'dī ká 'dī yázó volé īyī pá ágálé 'ásī tã ōnjī á'dā-á'dá ró ōjílā 'dī 'bá yī rú. Tólá sī, gólīyī drī ngázó nīlī jārībā zīlī Íkōnīyā 'bādrī Líkōnīyā ká 'á rī 'álá. ⁵² Gō'dá tã lē 'bá gólīyī lākí 'bá Ānītyókā 'álá rī 'bá yī rī trá áyīkō āmbā sī mbārākā Líndrī Tándi Ôvārī ká rī ká sī.

³⁹13.43 Ōjílā lídī 'dī 'bá yī ōjā īyī trá Ôvārī rī īnjīlī á'dô tã Yúdā yī ká vó ró.

Tā gólíyî rû 'ē 'bá Īkōníyā 'álá rî

14 ¹Níngá sī, Īkōníyā 'á tólá rî, tā drí rû 'ēzō Póólō yí drí Bārānábā bē kpá nyé ōzō drílá rû 'ērē gólíyî drí Ānītíyókā 'álá rî kátí. Gólíyî ngā nílí jó Yúdā yí ká rízo tā Ōvārí ká árílí 'á lá rî 'álá, gō'dá gólíyî drí úlî Ōvārí ká átázó tólá mbārākā sī, á'dólé Yúdā yí dūū gō'dá kpá ōjílá lídí ró rî 'bá yí drí tā lēzō Yésū 'á. ²Gō'dá Yúdā yí ázā 'bá yí gólíyî tā átí-átí Yésū rî tāsí rî gā 'bá dó rî yí drí ngāzō nílí iyí ōjílá dūū 'bāsúru jārībā 'dí ká ázā 'bá yí 'bálé á'dólé áwā ró Póólō yí rú Bārānábā bē, ōzō ōjílá Ānītíyókā 'álá rî yí drí 'élé rî kátí. ³Gō'dá kpálé ítí rî, Póólō yí Bārānábā bē drí rízo iyí tólá káyí dūū sī gō'dá rílí tā átí-átí tā ōnjí áyē-áyē ká cú ítí ngā ázā ákó Kúmú Yésū rî tāsí rî átálé mbārākā sī ūrī ákó ōjílá drí. Yésū fē mbārākā trá gólíyî drí tā gólíyî tī drí á'dízó rî 'bá yí 'ēzō, á'dô ró bē kí, tā átí-átí gólíyíkā á'dálé tā pātī rî. ⁴Tā ndrī 'dí 'bá yí tāsí rî, ōjílá jārībā 'dí ká drí áczó á'dólé láfálé cācā ró. Ūrūkā lá yí áfī iyíkā Póólō yí 'dí Bārānábā bē, gō'dá ázā 'bá yí áfī iyíkā Yúdā yí gólíyî tā átí-átí 'dí gā 'bá dó rî yí 'dí.

⁵Níngá sī, ōjílá Yúdā yí ká 'dí 'bá yí drí ngāzō tā 'bílí ōjílá gólíyî ōjílá lídí ró rî 'bá yí bē gō'dá kpá drī-'bá jārībā 'dí ká rî 'bá yí bē tī á'dô ró bē 'dēzō Póólō yí drī gólíyî lúvūlī kúní mvá sī úfúlí volé. ⁶Gō'dá Póólō yí árílí bē tā tā 'bálé trá 'dí tāsí ítí rî, gólíyî drí ngāzō Īkōníyā rî áyélé gōzō rálé jārībā Īkōníyā ká ázā 'bá yí 'álá. ⁷Īkōníyā 'á tólá rî, gólíyî nī sīsī jārībā Lísitrā ká rî 'álá, gō'dá níngá sī, Dérébē 'álá, gólíyî lámú kpá trá jārībā mvá gólíyî á'dó 'bá ányí tólá nā 'bá yí 'ásí. Vō rî 'dí 'bá yí 'ásí ndrī rî, gólíyî rî trá tā átí-átí tándí Yésū rî tāsí rî pē bē ōjílá drí.

Tā gólíyî rû 'ē 'bá Lísitrā 'álá rî

⁸Gō'dá níngá sī, jārībā Lísitrā ká 'dí 'á tólá rî, āgō ázā bē rí'á ōṅō ró. Gólá tó áçí kō álōwálá fírī lá 'ásí. ⁹Káyí álō sī, Póólō drē rí'á zāá Lísitrā 'álá tā Yésū ká pē'á ōjílá drí rî, āgō 'dí bē rí'á tólá tā Póólō drí rí'á pēlá 'dí árí'á. Gō'dá Póólō drí vō ndrēzō kōrō mbī gólá drī. Ítí rî, Póólō rî drí nīzō lá kí, āgō rî 'dí lē tā trá mbārākā Yésū ká 'á, tálá Ōvārí ōpā ró yí bē. ¹⁰Á'dô bē trá ítí rî, Póólō drí ngāzō tā átálé úrū āgō rî 'dí drí kí, “Mí ngā ádrélé mbīmī úrū ání pá drī.”

Gō'dá níngá sī, āgō rî 'dí drí ngāzō ávū úrū gō'dá kōrō lámú bē iyí pá sī. ¹¹Gō'dá níngá sī, ōjílá tīlīlī gólíyî tā Póólō ká 'élé tī drí á'dízó drílá sī 'dí ndrē 'bá rî 'bá yí drí ngāzō rí'á ōtrélé úrū tī iyíkā Īkōníyā lé 'bá ká sī kí, “Mí ndrē mbārākā āgō nō 'bá yí ká. Ōvārí gólíyî rû jā 'bá trá á'dólé ōjílá mvá ró rî ání iyí trá ámā ngálá vūdrī 'á nólé.” ¹²Gō'dá ítí rî, gólíyî drí ōvārí ángí gólíyíkā rú bē Zéyō rí rú lá ápázó Bārānábā drī gō'dá ōvārí ázā rú bē Éréme⁴⁰ rí rú lá ápázó iyíkā Póólō drī, tálá Póólō tā pē 'bá 'í. ¹³Ōvārí ábārādāgō Zéyō 'dí, jó ángí gólá ōjílá drí rízo iyí ññílá rî á'dô trá ívī 'álá jārībā 'dí 'ásí. Gō'dá ōjílá gólá kōrōnyā lī 'bá ró ōvārí Zéyō 'dí drí rî drí ítí āgō ró rî 'bá yí átrōzō rī, gō'dá kpá gólá drí fē fōō átrōzō ánízō 'dí bē lá áfī jārībā ká 'dí tī 'álá, nīzō 'dí bē lá jó ángí 'dí 'á. Kōrōnyā lī 'bá rî 'dí gō'dá ōjílá bē ndrī, lē iyí tā trá kōrōnyā 'dí 'bá yí līlī līlī ngā fēfē ró Bārānábā yí drí Póólō bē ōvārí yí ró.

¹⁴Gō'dá Bārānábā yí Póólō bē ndrē iyí bē tā ōjílá 'dí 'bá yí ká 'é'á 'éla iyí drí 'dí rî, drílíyî ngāzō íta iyí rú rî 'bá yí ōsílí rāá rāá. 'Dī á'dálá kí, yí lēé tā-drī gólíyíkā 'é'á 'éla 'dí kō'dáwá. Gō'dá ítí rî, Bārānábā rí gógó yí Póólō bē drí ngāzō rálé iyí nílí 'bélé ō'bí láfálé 'á tā átá-átá bē úrū kí, ¹⁵“Ání ōjílá, nī rî nō á'dô 'é'á yā? Nī lī kōrōnyā kō á'dólé ngā fēfē ró ámā ññílí! Ámā rí'á cé ōjílá mvá 'í ōzō ání tī! Ámā á'dó kō ōvārí 'í!”

'Dī vósí rî, ōjílá ō'bí 'dí 'bá yí ōtírí ngāá úlí Póólō yí ká árílí rî, Póólō yí drí tā átázó gólíyî drí kí, “Mā ání trá nōngá tā átí-átí tándí Ōvārí pātī gólá lédrē-lédrē ró rî ká rî pélé 'dí ání drí, tálá nī ááyē ró bē ōvārí tākó ání drí rízo lānjī 'bálé rú lá 'á 'dí 'bá yí. Gō'dá vō lá 'á rî, nī ññī cé Ōvārí pātī rî 'dí. Gólá 'dí 'būū 'bá 'bá ñnyákú drī bē gō'dá līmú lō'bā 'bá ngá-tī 'á lá rî 'bá yí bē ndrī rî. ¹⁶Ákú ró rî, gólá áyē ōjílá ndrī tā gólíyî nyáanyā drí lélé rî 'bá yí 'élé 'dí. ¹⁷Gō'dá gólá rî trá kárá rí'á á'dô-á'dô tándí iyíkā á'dálé ání drí tā tándí gólíyî gólá drí 'élé trá ání drí rî sī. Gólá 'bá ōzē trá 'dílī ání drí ndrī, gō'dá gólá 'bá ngá-árū ámvú 'á rî 'bá yí lō'wá lōfólé á'dólé tándí ró, tálá ání ndrī á'dô ró bē cú ngá-íyinyā bē rōō nyálé, gōzō á'dólé rílí ndrī áyikō sī. Ítí rî, nī ññī cé gólá 'dí.” ¹⁸Póólō yí átálé bē úlí rî 'dí 'bá yí kpálé ítí rî, gólíyî úsú tā 'dí trá ámbā-ámbā ró ōjílá 'dí 'bá yí íkízó kōrōnyā 'dí 'bá yí līlī, tálá iyí ññízó. Ádūkū lá ró, gólíyî drí ōjílá 'dí 'bá yí íkízó.

¹⁹Gō'dá káyí ázā sī, Yúdā yí ūrūkā 'bá yí gólíyî á'dó 'bá ōmbā ró Póólō rú rî 'bá yí drí ángázó ánílī iyí Lísitrā 'álá Ānītíyókā Písídíyā 'álá rî lésí, gō'dá kpá Īkōníyā lésí. Gō'dá drílíyî tā sōzō ōjílá dūū 'á, tálá gólíyî úlúvū ró bē Póólō fúlí volé kúní mvá sī. Níngá sī, drílíyî Póólō rî lúvúzó kúní mvá sī kpólōmvē vūdrī. 'Dī vósí, gólíyî drí ngāzō gólá rî sélé volé jārībā 'dí 'ásí, tálá gólíyî ísū iyíkā kí, gólá ōdrā trá. Tákō, Póólō, ní drāá áníngá kō'dáwá. ²⁰Gō'dá 'dī vósí rî, ōjílá gólíyî tā lē 'bá trá úlí Póólō ká Yésū rî tāsí rî 'bá yí 'á rî drí ánízō iyí ádrélé gbāá Póólō rú sī. Gólíyî ōtírí rī ádrélé tólá rî, gólá drí ngāzō úrū gō'dá nílí gólé volé jārībā 'dí 'álá. Gō'dá káyí drīzō lá vósí, Póólō yí Bārānábā bē drí ngāzō nílí Dérébē 'álá.

Tā ámbúkū áçí Póólō yí ká Bārānábā bē rî tāsí

²¹Níngá sī, Póólō yí Bārānábā bē drí tā átí-átí tándí Ōvārí ká átázó ōjílá drí Dérébē 'á tólá. Gō'dá tā átí-átí gólíyíkā 'dí tāsí rî, ōjílá dūū drí tā lēzō Yésū 'á. Póólō yí drí rízo tā Yésū ká ímbálé tā lē 'bá 'dí 'bá yí drí. Gō'dá níngá sī rî, gólíyî drí ngāzō nī'á gólé Lísitrā 'álá, Īkōníyā 'álá gō'dá Ānītíyókā gólá Písídíyā 'álá rî 'álá. ²²Vō rî 'dí 'bá yí 'ásí álō-álō, gólíyî pē úlí trá tā lē 'bá Yésū 'á rî 'bá yí drí, tálá gólíyî ícílí gō'dá kpá mbārākā lōfílí gólíyí 'á, rízo tā lélé pīpīšílí álō rî sī Yésū 'á. Ítí rî, Póólō yí Bārānábā bē kí, “Ámā ndrī, mā á'dô lāṅṅó úsú'á rōō ángó nō 'á ōjílá gólíyî tā lē

⁴⁰14.12 Ōjílá jārībā 'dí 'á rî 'bá yí ísū iyí tá ányā ró kí, ōvārí á'dô bē dūū. Tā ísū gólá lā'bí gólíyíkā vó ró kí nī rî, Zéyō iyíkā ōvārí gólá rî 'bá kúmú ró ōvārí gólíyíkā drī rî 'dí, gō'dá Éréme iyíkā ōvārí gólá tā pē 'bá ró rî 'dí lājō'bá ōvārí ká ázā 'bá yí drí ndrī.

'bá kô Yésū 'á rí drígá sī sīšī drē mā cá kô 'būū 'álá, vō gólá Ôvâri drí êdéle âmá drí gōzó rílí 'á lá gólá bē kūmū ángí góláká zélē rí 'á.' 23 Vō ãlô-ãlô 'ásī, Póólô yī Bārānábā bē êpē ŷyī òjílá ázā 'bá yī 'bálē á'dólé drī-'bá ró òjílá kãñisā ká rí 'bá yī drīlī. Gólīyī 'è rātāā trá òjílá 'dī 'bá yī bē, gō'dá gólīyī drí ndrī rīzó kpá 'alé 'á'í ró. Drī-'bá 'dī 'bá yī fē ŷyī nyāányā trá līfī 'bā'bā sī Ôvâri drī. Ítí rí, Póólô yī Bārānábā bē 'bā gólīyī trá Ôvâri drígá, tálá gólá òndrē ró bē gólīyī vó dódó.

24 Gō'dá nīngá sī, Póólô yī Bārānábā bē drí ngāzó áçí tólē ŷyī kôró 'bãdrī Pīsīdīyā ká rí 'ásī, gō'dá calé 'bãdrī Pãmbīlīyā ká rí 'álá. 25 Gō'dá 'bãdrī 'dī 'á tólá rí, drīlīyī ulī Ôvâri ká átázó òjílá drí jãrībã Pērógã ká 'álá. Gō'dá drīlīyī lãvūzó nílí jãrībã Ātãlīyā rí 'álá. 26 Gō'dá nīngá sī rí, gólīyī drí ngāzó mbálé kólóngbō 'á nīzó gólé volé Ānītīyókã 'álá 'bãdrī Sírīyā ká rí 'álá, kãñisā gólá gólīyī ájózó rí lésī, tálá lōsī Ôvâri drí fēlé gólīyī drí 'élē mbārākã íyíkã sī rí ndē rú trá.

27 Ítí, gólīyī áçã bē rí, gólīyī drí ngāzó òjílá kãñisā ká ê'bélé ndrī kpākã ãlô tá átázó gólīyī drí tá ndrī gólīyī Ôvâri drí 'élē trá gólīyī sī rí tãsí. Vō 'ásī ndrī rí, Ôvâri 'è òjílá dūū trá tá lélē Yésū 'á, òjílá Yúdã yī ká gō'dá kpá gólīyī á'dó 'bá kô òjílá Yúdã yī ká ró rí yī bē. 28 'Dñ vósī, Póólô yī Bārānábā bē drí rīzó ŷyī òjílá kãñisā ká gólīyī Ānītīyókã 'álá 'dī 'bá yī bē pará dūū sī.

Tã ŷ'bī-ŷ'bī Yērōsálémã 'álá òjílá lídí gólīyī tá lélē bē Yésū 'á

rí 'bá yī tãsí

15 1 Gō'dá nīngá sī, òjílá ūrúkã Yúdã yī ká gólīyī tá lē 'bá trá Yésū 'á rí drí áçázó Ānītīyókã 'álá 'bãdrī Yūdáyã ká rí lésī. Gō'dá gólīyī drí ngāzó rí'á òjílá kãñisā ká ãmbálé kī, “Ānī òjílá gólīyī á'dó 'bá kô Yúdã ró rí, òzō nī ò'dē bāsã 'á kô'dáwã tá 'bã'bã gólá Músã drí ígílí trá ákú ró nã vó ró rí, Ôvâri íçã kô ãnī pãlé tá ònjí ãnīkã rí 'bá yī 'ásī.” 2 Gō'dá Póólô yī Bārānábā bē drí ngāzó ŷyī rí'á tī ányalé rōō mbārākã sī tá ãmbã-ãmbã òjílá 'dī 'bá yī ká rú. Gólīyī kī nī rí, “Ā'dó kô mbī tá Músã ká lãnjī lá 'bálē òjílá lídí nō 'bá yī drī.” Gō'dá òjílá kãñisā ká drí tá lēzó lãjóbã Yésū ká drí tá 'dī kílí Yērōsálémã 'álá. Drīlīyī Póólô yī Bārānábā bē gō'dá òjílá ūrúkã gólīyī lãfálé 'ásī rí êpēzó nílí Yērōsálémã 'álá, nī'á tá 'dī òjálé lãjóbã Yésū ká rí 'bá yī bē, gō'dá kpá òjílá ãmbã-ãmbã kãñisā ká tólá nã 'bá yī bē. 3 Nīngá sī, òjílá kãñisā ká Ānītīyókã ká rí 'bá yī jólé bē gólīyī nílí Yērōsálémã 'álá rí, gólīyī drí ngāzó nílí kôró 'bãdrī Fōnīsīyã ká rí 'bá yī 'ásī Sãmáriyã bē. Gō'dá 'bãdrī rí 'dī 'bá yī 'ásī rí, gólīyī rí trá tá Ôvâri ká á'dalé tá lē 'bá Yésū 'á rí 'bá yī drí kī, òjílá gólīyī òjílá lídí ró rí 'bá yī jã ŷyī rú trá tá lélē Yésū 'á rí, gō'dá tá lē 'bá 'dī 'bá yī drí á'dózó ndrī áyíkô ró ãmbã tálá tá 'dī tãsí.

4 Gō'dá nīngá sī, gólīyī calé bē Yērōsálémã 'álá rí, òjílá kãñisā ká drī-'bá íyíkã rí 'bá yī bē gō'dá kpá lãjóbã Yésū ká rí 'bá yī bē drí gólīyī trōzó pīpīšílí á'dí sī ūmú ró. Gō'dá nīngá rí, Póólô yī drí ngāzó tá lãrãkô gólīyī Ôvâri drí 'élē ŷyī nyāányã sī 'dī 'bá yī ngílí òjílá rí 'dī 'bá yī drí, tálá ò'è ró bē òjílá lídí 'dī 'bá yī tá lélē íyíkã 'balé tá áti-áti Yésū rí tãsí rí 'á. 5 Gō'dá Pãrúsí ūrúkã tá lē 'bá trá ŷyī Yésū 'á rí 'bá yī drí ngāzó tá átálé kī, “Ôjílá lídí gólīyī tá lē 'bá Yésū 'á rí, nī 'bã tá gólīyī drí 'délé bāsã 'á, gō'dá gólīyī drí tá 'bã'bã gólīyī Músã drí ígílí trá rí 'bá yī 'élē ndrī.”

6 Tá rí 'dī tãsí, lãjóbã Yésū ká gō'dá drī-'bã òjílá kãñisā ká ūrúkã 'bá yī bē drí ngāzó ŷyī rú ê'bélé vō ãlô 'á tá 'dī drī lá òjálé. 7 Gō'dá ulī gólīyī drí átálé trá mãní ŷyī vō 'ásī 'dī vósī rí, Pétērō drí ngāzó ádrélé ūrú gō'dá tá átálé gólīyī drí kī nī rí, “Āmã ádrúpī yī, nī nī trá kī, sīšī rí, Ôvâri nī mã trá ãnī lãfálé 'ásī, tálá òjílá gólīyī òjílá lídí ró ūrúkã 'bá yī ããrí ró bē tá áti-áti tãndí gólá nō má sīlī sī. Gō'dá nīngá sī, gólīyī òlē ró tá bē Yésū 'á. 8 Ôvâri gólá tá ŷsū òjílá ká rí nī 'bã ndrī rí, á'dã tá trá kī, yī lē gólīyī òjílá lídí ró 'dī trá òjílá íyíkã ró Línđrī Tãndí íyíkã áfē-áfē lá sī gólīyī drí, té òzō gólá drí áfélé trá ãmã drí sīšī rí kátí. Gólá 'è tá rí 'dī trá ítí, tálá á'dalé ãmã òjílá Yúdã yī ká drí kī, gólá lē gólīyī trá kpá òjílá íyíkã ró. 9 Gólá 'é gólīyī kô ngī ãmã rú sī. Gólá nī trá kī, gólīyī lē tá trá Yésū 'á. Í'dí gólá drí tá ònjí gólīyíkã rí 'bá yī áyézó. 10 Gō'dá bē trá ítí rí, nī lē Ôvâri rí ŷjūlī á'dô tãsí yã? Nī lē tá lãnjī-lãnjī gólá 'balé ãmã á'bīyã yī drí 'élé túbē ãmã nyāányã drí íçalé 'élã kô rí 'balé tá lē 'bá yī drī á'dô tãsí yã? 11 Kúmú ãmákã Yésū rí'á 'á á'dí tá áyē-áyē ká bē ãmã òjílá Yúdã yī ká drí ãmã 'balé tá lélē ulī gólákã 'á cú ítí, gō'dá kpá ãmã pãlé. Gō'dá ngbãangbãno rí, gólá 'è trá kpá tá ãlólã 'dī 'dī òjílá gólīyī á'dó 'bá kô Yúdã yī ró rí 'bá yī drí.”

12 Gō'dá ulī Pétērō ká 'dī 'bá yī 'ásī rí, òjílá cé tīfī drí rīzó njūrū. 'Dñ vósī rí, Bārānábã yī Póólô bē drí ngāzó ŷyī rí'á tá gólīyī Ôvâri drí 'élē òjílá lídí lãfálé 'á rí 'bá yī ngílí. Ôvâri 'bã gólīyī trá tá tī drí á'dízó drí lá sī rí 'élé, á'dô ró bē gólīyī òjílá lídí ró rí 'bá yī drí rú jãzó tá lélē Yésū 'á.

13 Nīngá sī, Bārānábã yī Póólô bē ndē bē ulī ngīngī rí, drī-'bã kãñisā ká Yãkóbã drí ngāzó tá átálé kī, “Āmã ázi-ázi yī, nī ári drē ulī má tī nō. 14 Símónã Pétērō ngí tá gólá lãfī sīšī nã sī Ôvâri drí òjílá lídí lówó 'bãzó, òjílá njízó gólīyī lãfálé 'ásī á'dólé òjílá íyíkã ró rí trá. 15 Gō'dá ulī Ôvâri ká gólá tá ãngū 'bã gólákã rí 'bá yī drí ígílí trá ákú ró nã sī rí áta kpá tá ãlólã 'dī 'dī kī nī rí,

16–17 'Sīšī 'álá, má á'dô ágō'á 'bãsurú Dãwúđī ká gólá rú ízã 'bã trá rí êdéle ó'dí.

Á'dô á'dó'á mbārākã bē ó'dí sīšī rí kátí.

Má á'dô pávó ó'dí nñ'á òjílá ndrī drí ãmã ñnjīzó,

òzō jó úfúlí gōzó bēlá ó'dí ró rí kátí.

Má á'dô 'è'á lá ítí, tálá 'bãsurú ndrī ũñí ró bē kī,

mã rí'á kúmú ángí 'í gólīyī drīlī.

Tã 'dī tãsí rí, òjílá lídí gólīyī má drí 'balé trá á'dólé òjílá ãmã nyāányã ká ró rí 'bá yī ããní ró ŷyī bē má ngálã.'

Āmósē 9.11-12

18 'Dñ rí'á Ôvâri rí tī-vō 'í, gō'dá gólá 'bã ãmã trá nñlá kãyī ákú nã 'bá yī sī.

¹⁹“Ā'dō tā ʔsū ámakā rī vó ró rī, má áta kī, ōjílā lídí gólíyī tā lē 'bá trá Yésū 'á 'dī 'bá yī, mā áyē gólíyī íkpókpolō-íkpókpolō 'dē'dē bāsā 'á rī sī tā 'bā'bā Músā ká rī 'bá yī bē. ²⁰'Dī vō lā 'á rī, mā ígī wárāgā gólíyī drī úlī nō 'bá yī sī kī, 'dōvó gólíyī ōnyā ā'wá gólā fēlē ōvārī ābārādāgō drī rī kò'dáwá, tálā ā'wá rī 'dī rī'á ōnjí ró ōjílā Ōvārī ká rī 'bá yī lífī drī lā yī 'á. Gō'dá gólíyī ōnyā kōrōnyā gólíyī ōmbē lā yī lífī lífī kò'dáwá rī kō, gō'dá kpá rī, gólíyī ōnyā ngá gólíyī ári bē rī kò'dáwá. Gō'dá gólíyī ō'bā ōjílā gólā á'dó 'bá kō gólíyī ōkó ró ngātá ágó ró rī kō á'dú kōzō 'dī bē lā. ²¹Mī ndrē drē, tā 'bā'bā gólíyī Músā drī ígílí trá ákú ró ákú ró nā sī gólā láfī rīrī tándí rī ká á'dá 'bá rī, mā rī trá tā 'dī 'bá yī zīlī káyī rātāā ká vósí cé jó ámakā rízó tā Ōvārī ká árílí rī 'á, vō 'ásí ndrī tā 'bā'bā 'dī 'bá yī nīlī dódó. Mā á'dó tā 'dī ígī'á gólíyī drī, tálā gólíyī ūnī ró rīrī ámakā rī bē.”

Tā wárāgā lājó'bá drī ígílí ōjílā lídí gólíyī tā lē 'bá trá Yésū 'á
rī 'bá yī drī rī tāsī

²²Gō'dá lājó'bá Yésū ká gō'dá ōjílā ndrī kānīšā ká drī-'bá sīšī-lésī 'yíká rī 'bá yī bē drī tā ʔsū 'bāzō ōjílā āzā 'bá yī épēzō 'yī lāfálé 'ásí á'dólé jölē Ānītíyókā 'alá Póólō yí bē gō'dá kpá Bārānābā bē tā pātī 'ádálé ōjílā Ānītíyókā ká drī. Gólíyī épē drī-'bá 'yíká rī 'bá yī rī, Sílā yí 'dī Yúdā gólā rī'á zīlā Bārāsābā rī bē. ²³Nīngá sī, gólíyī drī wárāgā ígīzō ōjílā 'dī 'bá yī drī trólé kpāā. Gō'dá nōō rī'á úlī wárāgā rī 'dī 'á rī 'dī.

Āmā lājó'bá Yésū ká rī 'bá yī gō'dá drī-'bá kānīšā ká rī 'bá yī bē rī'á 'yī ānī ádrúpī yí 'dī. 'Dī mā ígī wárāgā nō ānī ōjílā kānīšā Ānītíyókā ká gō'dá jārībā āzā 'bá yī Sírīyā ká gō'dá kpá Sílísīyā ká gólíyī á'dó 'bá Yúdā ró kō rī 'bá yī drī. Mā 'ē nī-bē-yā ānī drī.

²⁴Mā ári trá kī, ōjílā āzā 'bá yī nī 'yī trá ānī ngálā nōngá sī, gō'dá íkpókpolō 'yī ānī trá úlī 'yíká rī 'bá yī sī. Gō'dá gólíyī pēē 'yī úlī rī 'dī 'bá yī kō drī-ácē ámakā sī. ²⁵Tálā tā ānī íkpókpolōzō 'dī tāsī rī, āmā drī rú 'bēzō āmā vō 'ásí gō'dá tā 'bīlī ōjílā āzā 'bá yī épēzō jölē ānī ngálā, Bārānābā yí gō'dá Póólō bē gólíyī āmā drī lóvó lā yí 'bālē tákányī rī 'bá yī, ²⁶gō'dá kpá 'yī nyāányā fē 'bá trá lōsī kúmú ámakā Yésū Krístō ká 'éle pīpīšīlī ālō sī rī. ²⁷Ítī rī, āmā bí Yúdā yí jō'á Sílā bē ānī ngálā Póólō yí bē. Gólíyī á'dó tā ālólā āmā drī ígílí wárāgā nō 'á nō ngī'á trá ānī drī 'yī fī nyāányā sī. ²⁸Líndrī Tándí Ōvārī ká 'bā āmā trá tā-drī lélé kī, á'dó kō āmā drī ngá lānjī 'bālē ānī drī. Gō'dá tā gólíyī ícā 'bá ānī drī 'éle rī rī'á 'yī 'dī nō: ²⁹Nī nyā kōrōnyā gólíyī fēlē ngá fēfē ró ōvārī ābārādāgō drī rī kō, nī nyā kōrōnyā gólíyī ōmbē lā yí lífī lífī kò'dáwá rī 'bá yī kō, nī nyā ngá gólíyī ári bē rī kō, gō'dá nī 'bā ōjílā gólíyī á'dó 'bá kō ānī ōkó ró ngātá ágó ró rī kō á'dú kōzō 'dī bē lā. Ōzō nī ōrī trá cú ítī tā rī 'dī 'bá yī 'ē ákó rī, 'dī nī 'ē trá dódó. ⁴¹'Dī rī'á ngá gólíyī āmā drī lélé átalé ānī drī rī 'bá yī 'dī. 'Dī 'dī.

³⁰Tólā sī, ōjílā kānīšā ká Yērōsālémā 'alá rī 'bá yī drī ngāzō ōjílā 'dī 'bá yī jölē wárāgā 'dī trólé fēlē ōjílā gólíyī kānīšā Ānītíyókā ká 'alá rī 'bá yī drī. Ōjílā 'dī 'bá yī cā bē Ānītíyókā 'alá rī, gólíyī 'bē ōjílā kānīšā ká 'dī 'bá yī kpākā ālō gō'dá wárāgā 'dī fēzō drīlīyī. ³¹Gō'dá nīngá sī, ōjílā kānīšā ká 'dī 'bá yī zīlī bē 'yī wárāgā rī 'dī rī, drílā gólíyī 'bāzō á'dólé áyīkō ró rōō, tálā tā ígílí 'á lā rī 'bá yī sō mbārākā trá gólíyī 'á. ³²Gō'dá 'dī vósí rī, Yúdā yí Sílā bē drī rízó ōjílā 'dī 'bá yī bē káyī dūū sī. Gólíyī rī'á ōjílā gólíyī tā Ōvārī ká ngī 'bá ngbálí-ngbálí rī 'bá yī 'dī. Nīngá sī, úlī gólíyīká 'dī 'bá yī drī ōjílā tólā nā 'bá yī pāzō tā lélē gólíyīká Yésū 'á rī 'bālē ádrélé gágá rákā fē kátī.

³³⁻³⁴Gō'dá ádūkū lā ró rī, tā lē 'bá Yésū 'á 'dī 'bá yī drī gólíyī jōzō gólé volé rú'bá á'dī sī ōjílā kānīšā ká Yērōsālémā 'alá gólíyī ájō 'bá rī 'bá yī ngálā. ⁴²

³⁵Gō'dá Póólō yí Bārānābā bē drī rízó 'yī káyī dūū sī Ānītíyókā 'á. Gólíyī gō'dá ōjílā āzā 'bá yī bē rī 'yī trá rī'á ōjílā ímbā bē gō'dá kpá tā áti-áti tándí Kúmú Yésū rī tāsī rī pē bē.

Tā Póólō yí drī lāfálé cāzō Bārānābā bē rī

³⁶'Dī vósí, Póólō drī tā átazó Bārānābā drī kī, “'Dōvó mā nī gólé tā lē 'bá kúmú ámakā Yésū 'á rī 'bá yī lómílí vō kākārā gólíyī āmā drī tā áti-áti tándí Yésū rī tāsī rī pēzō sīšī 'alá sī rī 'ásí, tálā mā ndrē ró tā lélē gólíyīká bē.” ³⁷Gō'dá Bārānābā lē trá Yōwānī Mārākō rī drīlī kpāā 'yī bē. ³⁸Gō'dá Póólō kī nī rī, á'dó kō tándí ró gólā drī nīzō kpāā 'yī bē, tálā sīšī nā sī gólā áyē 'yī trá Pāmbīlīyā 'alá cú ítī 'yī drī drē lōsī 'dī 'ē ákó ndēlé. ³⁹Nīngá sī, fī ányā-ányā ándrē drī 'dēzō gólíyī lāfálé 'á tā rī 'dī tāsī, té gólíyī drī lāfálé cāzō. Bārānābā yí Yōwānī bē drī ngāzō gólé 'yī kólóngbō sī 'bādrī Sāyīpārāsī ká rī 'alá. ⁴⁰Gō'dá Póólō drī Sílā rī njízō nīlī yí bē. Gō'dá nīngá sī, ōjílā kānīšā ká tólā Ānītíyókā 'alá rī drī rātāā 'ēzō Ōvārī drī gólíyī vó ndrēzō. ⁴¹Gō'dá Póólō yí Sílā bē drī ngāzō nīlī kōrō 'bādrī gólíyī Sírīyā ká Sílísīyā bē rī 'ásí. Vō 'ásí cé fīfī, gólíyī nī 'yī trá zāā tā lē 'bá Yésū 'á rī 'bá yī lífī lā yí ícī bē, tálā gólíyī ōrī ró bē pīpīšīlī 'dū-'dū sī tā lélē Yésū 'á rī 'á.

Tā Póólō yí gō'dá Sílā bē drī Tímátīyā rī drīzō áçī tólé 'yī bē rī

16 ¹Gō'dá nīngá sī, Póólō yí Sílā bē drī ngāzō 'yī rī'á nīlī áçī 'yíká 'á, gō'dá gólíyī drī cāzō jārībā gólā zīlī Dérēbē rī 'alá, gō'dá drīlīyī nīzō cālē jārībā zīlī Lísitrā rī 'alá. Gō'dá tā lē 'bá āzā bē rī'á Lísitrā 'á tólā, rú lā Tímátīyā, gólā rī ándrē rī'á ōjílā Yúdā yí ká gólā tā lē 'bá trá Yésū 'á rī 'dī. Gō'dá gólā rī áta 'yíká Gīrīkī lē 'bá 'í. ²Tímátīyā rī gógó 'dī, ōjílā kānīšā Lísitrā ká gō'dá Íkōnīyā ká bē 'bā 'yī gólā rī lānjī rōō, gō'dá gólíyī áta tā trá kī nī rī, gólā āá'dó rī'á ōjílā tándí 'í. ³Tā 'dī tāsī rī, Póólō lē Tímátīyā rī 'dī trá nīlī 'yī bē lōsī 'ē 'bá ázī ró. Gō'dá ōjílā Yúdā yí ká gólíyī rī 'bá 'bādrī

⁴¹15.29 Ó'bāā ōjílā lídí 'dī 'bá yī 'dēlé kō bāsā 'á.

⁴²15.33-34 Gō'dá Sílā 'bā tā ʔsū 'yíká trá rízó ákpā Ānītíyókā 'á.

rî 'dî 'á rî 'bá yî nî iyî trá kî, Tímátíyã rî'á Gírîkî mvá 'î, gô'dá gólá 'dé drē bāsã 'á kô. Gô'dá ítí rî, Póólô drí gólá rî 'bēzó bāsã 'á, ôjílã Yúdã yí kã ôzó gólá rî gãã kô dó.

⁴Níngã sî, Póólô yî drí nîzó kôrô jãrîbã 'bãdrî 'dî kã rî 'bá yî 'ásî. Gô'dá vò 'dî 'bá yî 'ásî cé tîfî rî, gólíyî fê wárãgã bí lãjó'á Yésũ kã rî 'bá yí kã, gô'dá kpá ôjílã ãmbã-ãmbã kãñîsã Yērôsálémã 'álá rî 'bá yí kã bē trá ôjílã kãñîsã kã rî 'bá yî drí. Gô'dá gólíyî kî gólíyî drí rî, gólíyî ô'ê tã wárãgã bí rî 'dî 'á rî 'bá yî. ⁵Gô'dá bē trá ítí rî, ôjílã kãñîsã rî 'dî 'bá yí kã 'dî 'bá yî drí rîzó tã lèlê sî Yésũ 'á pîpîsîlî ðdũ-ðdũ sî. Kãyî vósî cé rî, ôjílã ãzã 'bá yî drí rîzó tã lèlê iyíkã 'bálé Yésũ 'á. Ítí rî, tã lè 'bá Yésũ 'á rî 'bá yî drí rîzó lîzólé düü. Níngã sî, gólíyî drí iyî lôfîzó ôjílã kãñîsã kã 'dî 'bá yî lãfálé.

Tã gólá Ôvãrî drí â'dálé Póólô drí âbî-âbî 'á nîzó Mëkëdóniyã 'álá rî

⁶Gô'dá níngã sî rî, Líndrî Tãndí Ôvãrî kã drí Póólô yî lôgázó dó nílî Ásîyã 'álá nílî tã âtî-âtî Ôvãrî kã pèlé ôjílã tólã nã 'bá yî drí. Gô'dá bē trá ítí rî, gólíyî drí nîzó kôrô 'bãdrî Fãrîgíyã kã gólá â'dó 'bá Gãlãtíyã 'álá rî 'ásî. ⁷Gô'dá 'dî vósî, gólíyî âcálé bē êsê-drî Mísíyã kã 'á rî, gólíyî 'ê trá nílî kôrô 'bãdrî Bítíníyã kã rî 'ásî rî, gô'dá Líndrî Tãndí Ôvãrî kã drí gólíyî lôgázó dó nílî kôrô tólã sî ró. ⁸Níngã sî, gólíyî drí ngãzó nílî kôrô 'bãdrî zîlî Mísíyã rî 'ásî, búúú cãlé jãrîbã zîlî Trówã rî 'álá. ⁹Gô'dá ngãcî lã 'dî sî rî, Póólô drí ngãzó âbílî. Âbî-âbî rî 'dî 'á rî, gólá drí ãgô ãzã 'bãdrî Mëkëdóniyã kã lésî rî ndrëzó rî'á ádré'á, gô'dá kpá rî'á gólá rî zî'á kî, “Ní ãnî ãmã pãlé Mëkëdóniyã 'á nólé.”

¹⁰Âbî-âbî Póólô kã 'dî vósî rî, ãmã⁴³ drí ãmã êdézó njãã, tãlã nîzó 'wãã Mëkëdóniyã 'álá, tãlã âbî-âbî 'dî â'dã tã trá ãmã drí kî, Ôvãrî jô ãmã trá nílî tã âtî-âtî tãndí iyíkã pèlé ôjílã 'bãdrî 'dî kã drí.

Tã gólá Lúdíyã drí tã lëzó Yésũ 'á Fílípî 'álá rî

¹¹Gô'dá níngã sî, ãmã drí ngãzó mbálé kólóngbô 'á Trówã 'á tólã, gô'dá nílî kólóngbô rî 'dî sî cãlé íkîmã ândrê zîlî Sãmôtrákê rî 'álá. Gô'dá kãyî 'dî vósî, ãmã drí âcî ìngázó zãã kólóngbô sî nílî cãlé jãrîbã zîlî Nëyãpólî rî 'álá. ¹²Gô'dá tólã sî, ãmã drí nîzó pá sî Fílípî 'álá. Gô'dá ãmbã Fílípî rî 'dî kã lãvũ gãrã jãrîbã ãzã 'bá yî 'bãdrî Mëkëdóniyã kã rî 'bá yí kã drî sî. Ôjílã Fílípî kã ãmbã vò lã yî rî'á iyî Rómã lè 'bá 'î. Gô'dá ãmã drí rîzó tólã kãyî fínyáwã sî.

¹³Gô'dá kãyî rãtãã kã sî, ãmã drí fôzó jãrîbã 'alé 'ásî áyágã tî 'álá, tãlã mã ârî tã trá kî, vò rãtãã kã Yúdã yí drí rî bē tólã. Gô'dá tólã rî, mã ùsũ ôkó ãzã 'bá yî 'êbê iyî rû trá rãtãã 'êlé. Ítí rî, ãmã drí rîzó vüdrî tã pèlé ôkó 'dî 'bá yî drí.

¹⁴Níngã rî, ôkó ãzã bē rî'á gólíyî lãfálé rú lã Lúdíyã. Gólá rî'á Tiyãtírã lè 'bá 'î, gô'dá gólá ítã lãmúrî-lãmúrî tãndí rî lãzî 'bá lã 'î. Gô'dá gólá kpá rî'á ôjílã lídí gólá Ôvãrî rî ñnjî 'bá ró rî 'dî. Ítí rî, Póólô pèlé bē tã âtî-âtî Yésũ rî tãsî rî ôkó dî 'bá yî drí rî, Ôvãrî drí Lúdíyã rî 'bãzó tã Póólô kã 'dî ârílî dódó, gô'dá gólá drí tã lëzó Yésũ 'á.

¹⁵Gô'dá 'dî vósî rî, ãmã drí gólíyî íbãbátízãzó ôjílã gólákã 'bã kã rî 'bá yí bē. Ítí rî, gólá drí ngãzó tã âtálé ãmã drí kî, “Ôzó nî ôndrê trá kî, má ôlê tã trá Yésũ 'á rî, 'dövó nî ãnî má drí 'bã 'álá, gô'dá rílî ùmú ámãkã ró.” Níngã sî, gólá drí ãmã vó ndrëzó dódó ùmú iyíkã rî 'bá yí ró.

Tã gólá Póólô yî 'bãzó gãñîmã 'á Sílã bē rî

¹⁶Kãyî ãzã sî, ãmã kpá trá rî'á nílã vò rãtãã kã 'álá ó'dí, gô'dá ãmã drí ízámvã ãzã gólá líndrî ònjí bē rî ùsúzó. Líndrî ònjí 'dî rî gólá rî 'bálé tã gólíyî 'ê 'bá â'dólé áfî 'álá rî 'bá yî ngílî ôjílã drí. Gólá rî'á rãgî 'î, ítí rî, gólá rî lîpî yî rî iyî trá rî'á âdî ùsúlî gólá drî tã ângũ-ângũ gólákã 'dî sî. ¹⁷Ízámvã rî 'dî rî trá ãmã vó lôbêlé, gô'dá nílã ôtrê bē ôjílã drí kî, “Ãgô nõ 'bá yî rî'á iyî rû 'îbũ 'bá Ôvãrî gólá 'bálé bē ãmbã 'bũ 'álá rî kã 'dî. Gólíyî â'dó lãfî 'díyî pã kã â'dã'á nî ãnî drí.” ¹⁸Gólá 'ê tã rî 'dî trá kãyî düü sî, gô'dá tã líndrî ònjí 'dî kã drí ngãzó Póólô rî íkpókpólólé ròô. Gô'dá níngã sî, gólá drí rû jãzó tã âtálé líndrî ònjí 'dî drí kî, “Má 'bã tã ní drí drî-âcê Yésũ Krístô kã rî sî, ní ãfô volé ízámvã nõ 'ásî.” Níngã sî 'wãã, líndrî ònjí 'dî drí âfôzó ízámvã rî 'dî 'ásî.

¹⁹Gô'dá ízámvã rî 'dî lîpî lã yî ndrélé bē iyî kî, yî ùsũ gô'dá âdî ízámvã 'dî drî kô rî, gólíyî drí â'dózó òmbã ró, tãlã Póólô drô líndrî gólá mbãrãkã fê 'bá ízámvã 'dî drí rî trá volé. Gô'dá ízámvã 'dî lîpî lã yî drí ngãzó Póólô yî rúlî Sílã bē gólíyî trólé fèlé ôjílã jãrîbã kã vò tã kî 'bá kã 'á rî 'bá yî drí. ²⁰Gô'dá tólã rî, gólíyî drí tã âtãzó tã kî 'bá 'dî 'bá yî drí kî, “Ãgô nõ 'bá yî rî'á iyî ôjílã Yúdã yí kã 'dî, gô'dá gólíyî rî'á ôjílã íkpókpólô'á iyî jãrîbã 'á nõngã. ²¹Gólíyî rî'á ôjílã lîfî ícî'á lã'bí gólá ãmã drí gálé dó rî yí sî. ãmã ôjílã Rómã lè 'bá ícã kô lã'bí gólíyíkã 'dî 'êlé.”

²²Gô'dá bē trá ítí rî, ôjílã tîlîlî rû 'êbê 'bá 'dî 'bá yî drí ngãzó tã âtálé Póólô yî rú Sílã bē. Gô'dá tã kî 'bá 'dî 'bá yî drí lómígówã 'bãzó ítã gólíyíkã ôsílî trããã trããã volé gô'dá kpá gólíyî cãlé pîdrîgú sî. ²³Ítí, lómígówã 'dî 'bá yî drí gólíyî cãzó ònjí lã drî gô'dá trólé 'bálé gãñîmã 'á. Gô'dá tã kî 'bá 'dî 'bá yî drí tã 'bãzó ôjílã gãñîmã kã drí ôjílã ãzã ndrélé 'bálé gólíyî vó lókílî dódó, tãlã gólíyî ôzó ícã kô rãlé volé gãñîmã 'ásî. ²⁴Drî-'bã gãñîmã kã 'dî ârî úlî tã kî 'bá kã 'dî bē rî, gólá drí gólíyî trôzó solé jó 'á gãñîmã ító 'á 'á, gô'dá pá lã yî ícízó gágã fê lãlã rî lãfálé nyãrî sî.

Tã gólá drî-'bã gãñîmã kã drí rû jãzó tã lèlé Yésũ 'á rî

²⁵Ngãcî ító 'á 'á, Póólô yî Sílã bē rî'á rãtãã 'é'á gô'dá kpá lóngó ngô'á iyî Ôvãrî rî ñnjîzó. Gô'dá ôjílã gãñîmã kã ãzã 'bá yî rî'á tã gólíyíkã 'dî ârî'á. ²⁶Gô'dá âtrúkũ'dũ ró, âgbîgbî drí ngãzó rî'á vò iyálé gbî gbî gbî, mbãrãkã lã lãvũ trá kôrô. Gô'dá vò gólá gãñîmã 'á rî ngã trá ndrî 'dó rî'á rû iyálé ònjí lã ró. Gô'dá áfî drí rû njîzó ndrî hûwã-hûwã, gô'dá kpá nyãrî ôjílã gólíyî gãñîmã 'á rî 'bá yí pá rî drí âtízó ngbã volé. ²⁷Ågbîgbî iyã vò bē rî, drî-'bã gãñîmã kã drí ngãzó nílî vò lómílî gãñîmã 'ásî. Gólá ôtírî vò ndrêê rî, áfî njî rû trá ndrî hûwã. Gólá ðsũ tã trá kî, ôjílã gólíyî gãñîmã 'á rî 'bá

⁴³16.10 ãmã Úlî nõ rî, Lúkã gólá tîbê búkũ nõ ígî 'bã nõ rî â'dálé Póólô yí bē.

yí ōrā iyí trá ndrī volé. Ítí rí, gólá drí lǐgú àndrē mbēlēsò iyíkà àtrōzò 'ēzò iyí fūlǐ 'īdī sī là.⁴⁴ 28 Gō'dá Póolò drí trēzò ūrú gólá drí kī, “Ní lófō àní àrī 'á àkpā nī kò. Àmā drē bē ndrī rī'á nò.”

²⁹ Nīngá sī, drī-'bá 'dī drí tā 'bázò lāsī 'īlǐ àfēlé, gō'dá drílá ngázò rǎlé nī'á jó gólá Póolò yí drí 'bázò 'á là Sílā bē rí 'álá. Tólá rí, gólá drí ngázò 'ā'ī fīlǐ gólíyī àndrá, 'dī rú'bá là rī'á lē'á kpā kpā kpā ūrī drí sī, tálá gólá ndrē mbārākā Ôvārī ká trá. ³⁰ Nīngá sī, gólá drí gólíyī trōzò lófólé 'īvǐ 'álá gō'dá tā àtázò gólíyī drí kī, “Àmbá yí, má à'dò à'dò 'ē'á 'īdī Ôvārī drí àmā pázò yā?”

³¹ Gō'dá 'ītí rí, Póolò yí drí tā 'dī drī là lògōzò gólá drí kī, “Ní lē tā Kúmú Yésù 'á, gō'dá gólá à'dò àní pā'á kpá òjílá àníkà 'bá ká rí 'bá yí bē ndrī.”

³² Nīngá sī, gólíyī drí ngázò tā àtí-àtí tándí Kúmú Yésù rí tāsī rí ngílí àgò rí 'dī drí òjílá gólákà 'bá ká bē ndrī. ³³ Gō'dá ngàcǐ àlólá 'dī sī rí, àgò rí 'dī drí lāzé gólíyī drí ūsúlǐ gólíyī càrē 'á rí 'bá yí jǐzò ngbángbá. Nīngá sī, Póolò yí drí drī-'bá rí 'dī 'íbábátízázò òjílá gólákà 'bá ká bē ndrī. ³⁴ Gō'dá vó là sī, gólá drí gólíyī trōzò yí rí gógó drí 'bá 'álá gō'dá ngá nyānyā fēzò gólíyī drí. Nīngá sī rí, òjílá gólákà 'bá ká rí 'bá yí drí à'dózò ndrī 'dó àyíkò ró, tálá gólíyī lē tā trá Yésù 'á.

³⁵ Cǐjǐnò là 'dī sī rí, tā kī 'bá jārībā 'dī ká rí 'bá yí drí ngázò drī-'bá àjù 'bū 'bá 'īyíkà rí 'bá yí ká rí jōzò tā àtí-àtí bē drī-'bá gānīmā 'dī ká 'dī drí kī, 'dòvò àgò rí 'dī 'bá yí àāfò volé. ³⁶ Gō'dá drī-'bá gānīmā ká 'dī drí nǐzò úlǐ 'dī 'bá yí ngílí Póolò yí drí kī, “Tā kī 'bá àjò 'īyí tā trá kī, nī àā'dò nī'á cú 'ītí drī-'báláyí ró. Bē trá 'ītí rí, nī àfò gō'dá mī nī ró rú'bá 'ā'dǐ sī.”

³⁷ Gō'dá nīngá sī, Póolò drí tā àtázò trā drī-'bá gānīmā ká 'dī drí drī-'bá àjù 'bū 'bá ká àjólé 'dī 'bá yí bē kī, “Àmā gólíyī nyānyā là Rómā ká ró rí 'bá yí 'īdī.⁴⁵ Rī'á ònjí ró lāṅṅò fēlé òjílá Rómā ká drí drē tā kīkī àkò. Gō'dá à'dò bē kpálé 'ītí rí, tā kī 'bá 'dī 'bá yí 'bā 'īyí tā trá lāṅṅò fēlé àmā drí ò'bí lǐfǐ drī 'á àmā lārākò 'ē'ē sī lācáca sī cú 'ītí tā àmákà kī àkò tándí ró. Gólíyī 'bā àmā gānīmā 'á nōngá tākó. Gō'dá ngbāāngbānò rí, gólíyī lē trá àmā lófólé jólé volé ò'bí lǐfǐ drī àkò. Tā 'dī sù kò. Gólíyī nyānyā à'dò àní'á nī àmā lófólé volé nōngá sī.”

³⁸ Nīngá sī, drī-'bá àjù 'bū 'bá ká 'dī 'bá yí drí ngázò gólé úlǐ Póolò ká 'dī 'bá yí trólé nī'á àtálá tā kī 'bá 'dī 'bá yí drí. Gō'dá tā kī 'bá 'dī 'bá yí àrǐlǐ bē kī'á nī rí, Póolò yí Sílā bē rī'á 'īyí òjílá Rómā ká 'īdī rí, ūrī drí fízò gólíyī 'á. ³⁹ Tā rí 'dī tāsī rí, gólíyī nyānyā drí ngázò nílí gānīmā 'álá Póolò yí 'ījílí à'dólé tā àyélé 'īyí drí. Gō'dá gólíyī drí Póolò yí lófōzò Sílā bē volé gānīmā 'ásí, gō'dá gólíyī drí Póolò yí 'ījízò fólé volé jārībā 'īyíkà 'ásí. ⁴⁰ 'Ítí là 'dī ró, Póolò yí drí ngázò gānīmā àyélé. Sǐsǐ gólíyī ngá nílí Lúdíyā drí 'bá 'álá gólíyī tā lē 'bá trá Yésù 'á rí lómílí. Gō'dá gólíyī à'dólé bē rī'á rātáā 'ē'á 'īyí kpākā àlò rí, Póolò yí Sílā bē drí tā lē 'bá Yésù 'á 'dī 'bá yí lǐfǐ là yí 'ícízò àdrélé gágá rāká fē kátí kàyí lāṅṅò ká 'á. Gō'dá 'dī vósí, Póolò yí Sílā bē drí ngázò 'īyí jārībā 'dī àyélé nǐzò Tēsālōníkà 'álá.

Tā gólá òjílá Yúdā yí ká Tēsālōníkà 'á rí ūrūkà 'bá yí drí òmbā 'ēzò Póolò yí rú rí

17 ¹ Gō'dá nīngá sī rí, Póolò yí drí ngázò nílí Sílā bē kòrò jārībā zǐlǐ 'īyí Àmbípólá gō'dá Àpōlōniyā bē rí 'bá yí 'ásí, gō'dá gólíyī drí cāzò jārībā zǐlǐ Tēsālōníkà rí 'álá. Gō'dá jó òjílá Yúdā yí ká drí rǐzò tā Ôvārī ká àrǐlǐ 'á là rí bē rī'á tólá. ² 'Ítí rí, Póolò yí drí nǐzò tólá nī'á fīlǐ òjílá Yúdā yí ká rí 'bá yí lāfálé, òzò gólíyī drí rī'á 'ēlā rí kátí. Kàyí rātáā ká gólíyī drí 'ēlé tólá àndálá nā nā sī rí, gólíyī drí nǐzò tólá úlǐ Ôvārī ká 'īgílí trá 'díyí pā 'bá tāsī rí 'bá yí ngílí òjílá tólá nā 'bá yí bē. ³ Úlǐ rí 'dī 'bá yí sī rí, Póolò à'dá tā trá kī, 'ícá trá 'díyí pā 'bá gólá Ôvārī drí àjólé àngó nò 'á rí drí lāṅṅò ūsúlǐ, tálá gólá òdrā ró, gō'dá òlǐdrí ró kpá òdrā 'ásí. Nīngá sī, gólá drí tā àtázò kpá kī, “Yésù rí gólá má drí tā là àtálé àní drí 'dī gólá rī'á 'díyí pā 'bá gólá Ôvārī drí tā là 'balé àjólé rí 'īdī.” ⁴ Gō'dá òjílá Yúdā yí ká 'dī 'bá yí ūrūkà là yí drí úlǐ Póolò ká 'dī 'bá yí tā-drī là lēzò. Gō'dá gólíyī drí rú 'ē'bézò Póolò yí bē kpākā àlò à'dólé òjílá Yésù ká ró. Òjílá Gǐrǐkǐ ká ūrūkà 'bá yí rí 'bá Ôvārī rí 'īnjǐlǐ rí drí kpá 'īyí lófízò gólíyī lāfálé, 'dó òkò gólíyī dūū àmbā-àmbā ró rí 'bá yí bē.

⁵ Gō'dá nīngá sī, tā rí 'dī drí àgízò òjílá Yúdā yí ká ūrūkà 'bá yí lǐfǐ, tálá òjílá dūū trá rī'á rú 'ē'bé'á Póolò yí bē. 'Ítí rí, òjílá Yúdā yí ká 'dī 'bá yí drí ngázò rī'á tā àsé 'bá ūrūkà 'bá yí rí 'bá 'īyíkà kó kárá vò ngá lāzǐ ká 'ásí tākó ngá 'ē àkò rí yí àzǐlǐ gólíyī 'balé à'dólé àwā ró Póolò yí bē. Nīngá sī, tā àsé 'bá 'dī 'bá yí drí rú 'ē'bézò òjílá Yúdā yí ká 'dī 'bá yí bē à'dólé ò'bí àwā ká rí ró, nī'á òtré bē kòrò jārībā 'ásí. Gō'dá gólíyī drí nǐzò 'délé Yásōnā drí 'bá 'álá àwā bē. Gólíyī fī nī'á Póolò yí lōndálé rǐlǐ, à'dò ró bē òdrí tā gólíyíkà kǐzò. ⁶ Gō'dá nīngá rí, gólíyī ūsú Póolò yí kò. Gbò gólíyī drí Yásōnā rí rǐzò 'īdī òjílá ūrūkà 'bá yí tā lē 'bá trá Yésù 'á rí 'bá yí bē gō'dá gólíyī trólé àjílí tā kī 'bá gólíyíkà rí 'bá yí àndrá. Gō'dá gólíyī drí ngázò òtrélé fī-vò àṅṅò-àṅṅò bē tā kī 'bá 'dī 'bá yí àndrá kī nī rí, “Òjílá gólíyī rí 'bá òjílá 'īkpókólólé vò 'ásí ndrī rí 'bá yí àní 'īyí kpá trá nōngá. ⁷ Gólíyī rí tā gólíyī tā 'bā'bā kúmú àmbā-àmbā Rómā ká rí 'bá yí drí 'balé trá 'ēlé kò rí 'bá yí 'ēlé. Mī ndrē drē, gólíyī kī nī rí, òjílá àzà àā'dò bē rī'á kúmú àngǐ 'í kúmú Rómā ká rí vò là 'á, òjílá 'dī àā'dò 'īyíkà rī'á zǐlǐ Yésù rí 'īdī. Gō'dá Yásōnā rí gógó nò ndrē gólíyī vó trá ūmú ró yí drí 'bá 'álá.”

⁸ Nīngá sī rí, tā kī 'bá 'dī 'bá yí gō'dá ò'bí 'dī 'bá yí bē drí ngázò 'īyí 'dó àwā ró tálá úlǐ 'dī 'bá yí tāsī. ⁹ 'Ítí rí, gólíyī drí Yásōnā rí 'bázò àdǐ fēlé, à'dò ró bē gólíyī àyézò. Gō'dá gólíyī kī, Póolò yí ò'ē gō'dá lāṅṅò àzà ó'dí kò. 'Dī vósí, gólíyī drí drí yǐzò Yásōnā yí rú sī.

¹⁰ Gō'dá cā trá vò drí ànǐrǐ sī 'dī, tā lē 'bá Yésù 'á rí 'bá yí drí ngázò Póolò yí jólé Sílā bē nílí jārībā gólá Bēriyā rí 'álá. Gō'dá Bēriyā 'á tólá rí, Póolò yí drí ngázò nílí jó òjílá Yúdā yí ká drí rǐzò tā Ôvārī ká àrǐlǐ 'á là rí 'álá tā Yésù ká àtálé gólíyī drí. ¹¹ Gō'dá òjílá Yúdā yí ká rí 'dī 'bá yí drí úlǐ Póolò ká àrízò dódó. Gāà 'īyí tā àtí-àtí Póolò yí ká 'dī òzò òjílá Yúdā yí ká ūrūkà 'bá yí gólíyī Tēsālōníkà 'álá rí 'bá yí drí gārē là tí kò'dáwá. 'Dī vò là 'á rí, gólíyī lē trá rōò tā rí 'dī àrǐlǐ Póolò yí tǐ sī. Kàyí vósí cé, gólíyī rí trá tā 'īgǐ-īgǐ Ôvārī ká zǐlǐ. 'Ítí rí, dríyí ndrēzò là kī, úlǐ tā 'īgǐ-īgǐ Ôvārī ká

⁴⁴16.27 Rī'á ònjí ró drī-'bá gānīmā ká drí òjílá gānīmā 'á rí 'bá yí àyézò rǎlé.

⁴⁵16.37 À'dólé òjílá Rómā ká ró rí, 'dī rī'á à'dò tā lānjā òjílá drí rī'á 'ēlā rí vó ró. Gō'dá rī'á ònjí ró tā ònjí 'ēzò gólíyī rú.

'á 'dĩ 'bá yí 'bê drĩ trá úlĩ gólĩyĩ Póólõ yí kã Sílã bê rĩ'á átálã rĩ bê. ¹² Gõ'dá ndrê ãyĩ bê tã ãmbã 'dĩ mbĩ rĩ, õjĩlã Yúdã yí kã dũũ tólã rĩ 'bá yí drĩ tã lãzõ Yësũ 'á, gõ'dá kpá ãgõ Gĩrĩkĩ kã ùrũkã 'bá yí gõ'dá òkõ ãmbã-ãmbã Gĩrĩkĩ kã rĩ 'bá yí bê drĩ kpá tã lãzõ Yësũ 'á.

¹³ Gõ'dá nĩngã sĩ, õjĩlã Yúdã yí kã Tësãlõnikã 'álã gólĩyĩ tã 'bã 'bá Póólõ yí rú rĩ ãrĩ ãyĩ bê kĩ Póólõ kpá trá rĩ'á úlĩ Ôvãrĩ kã pẽ'á Bẽriyã 'álã rĩ, gólĩyĩ drĩ ngãzõ nĩ'á cãlé tólã õjĩlã ê'bélé tĩlĩlĩ ró, tãlã gólĩyĩ õngã ró bê ãwã ró Póólõ yí bê. ¹⁴⁻¹⁵ Bê trá tĩtĩ rĩ, 'wãã tã lã 'bá Yësũ 'á rĩ 'bá yí drĩ Póólõ rĩ jãzõ volé jãrĩbã 'ásĩ tã lã 'bá ùrũkã 'bá yí bê. Gõ'dá Sílã yí Tĩmãtĩyã bê rĩ ãyĩkã ãkpãkã'dã Bẽriyã 'á tólã. Gõ'dá nĩngã sĩ, tã lã 'bá Bẽriyã kã gólĩyĩ Póólõ rĩ ãjĩ 'bá rĩ 'bá yí drĩ ngãzõ nĩlĩ ãmũvũ ãndrê tĩ 'álã. Gõ'dá drĩlĩyĩ gólã rĩ ãjĩzõ kólõngbõ sĩ ãcĩ ãngĩ gólãkã 'dĩ 'á bũũũ jãrĩbã zĩlĩ Átẽnã rĩ 'álã. 'Dĩ vósĩ, Póólõ drĩ õjĩlã 'dĩ 'bá yí jõzõ gólé volé tã 'balé Sílã yí drĩ Tĩmãtĩyã bê ãnĩlĩ 'wãã yí ngálã Átẽnã 'álã.

Lãfĩ gólã Póólõ drĩ õjĩlã ãmbãzõ Átẽnã 'álã rĩ

¹⁶ Gõ'dá Póólõ drẽ bê rĩ'á Átẽnã 'álã Sílã yí tẽ'á Tĩmãtĩyã bê rĩ, gólã drĩ ôvãrĩ ãbãrãdãgõ lĩndrĩ ndrẽzõ dũũ jãrĩbã 'dĩ 'á. Tã 'dĩ drĩ gólã rĩ 'bãzõ ã'dólé tã ãsũ ró rõõ. ¹⁷ Tã rĩ 'dĩ tãsi rĩ, gólã rĩ trá kãrã nĩlĩ jõ õjĩlã Yúdã yí kã drĩ rĩzõ tã Ôvãrĩ kã ãrĩlĩ 'á lã rĩ 'álã, rĩ'á tã átálé Yësũ rĩ tãsi gólĩyĩ bê gõ'dá kpá õjĩlã lĩdĩ gólĩyĩ Ôvãrĩ rĩ ãrãtã 'bá ró tólã nã 'bá yí bê. Kãyĩ vósĩ cé, gólã rĩ kpá nĩlĩ võ ngã lãzĩ kã 'álã tã Yësũ kã ngĩlĩ gólĩyĩ ãnĩ 'bá tólã nã 'bá yí bê, ¹⁸ gõ'dá kpá lĩfĩ ãcĩ 'bá gólĩyĩ zĩlĩ Êpĩkõriyã⁴⁶ gõ'dá kpá ùrũkã 'bá yí zĩlĩ Sítõwã⁴⁷ rĩ yí bê. Tãlã tã ngĩngĩ rĩ 'dĩ 'bá yí tãsi rĩ, õjĩlã ùrũkã 'bá yí kĩ, "Tĩ ãgõ rĩ nõ cẽ rũ nõ 'e'á ã'dõ tã pãlé tã úlĩ fãrãngãngã ãyĩkã nõ 'bá yí bê nõ yã?" Gõ'dá ùrũkã 'bá yí kĩ ãyĩkã, "Ngãlẽ ngãtã gólã rĩ tã pãlé ôvãrĩ ãbãrãdãgõ ãzã 'bá yí tãsi yã?" Gólĩyĩ ãtã tã trá tĩtĩ lã 'dĩ kãtĩ, tãlã Póólõ rĩ trá tã pãlé Yësũ rĩ tãsi gõ'dá kpá gólã rĩ lĩdrĩ-lĩdrĩ ôdrã 'ásĩ rĩ tãsi.

¹⁹ Tĩtĩ rĩ, gólĩyĩ drĩ gólã rĩ ãjĩzõ ãnĩlĩ tã pãlé tã ãmbã 'bá gólĩyĩkã zĩlĩ ãrĩyõpãgõ rĩ 'bá yí drĩ,⁴⁸ gõ'dá gólĩyĩ kĩ mãnisĩ rĩ, "Mã lã tã ãmbã-ãmbã ó'dĩ ãnikã 'dĩ ãrĩlĩ. ²⁰ Tã ùrũkã nĩ drĩ átálé rĩ 'bá yí, mã ãrĩ kó kó sĩsĩ lã sĩ. ãmã rĩ'á lãrõ-lãrõ ró drĩ lã sĩ. Nĩngã sĩ rĩ, mã lã tã lã yí nĩlĩ." ²¹ Gólĩyĩ ãtã tã 'dĩ tĩtĩ, tãlã õjĩlã Átẽnã kã gõ'dá õjĩlã ndrĩ 'bãdrĩ ãzã 'bá yí 'ásĩ rĩ 'bá yí bê tólã rĩ 'bá yí lã ãyĩ ãmbã lã tã gólã rĩzõ rĩ'á tã átálé gõ'dá kpá tã ãrĩlĩ tã ó'dĩ tãsi rĩ tã 'dĩ tãkãnyĩ.

²²⁻²³ Nĩngã sĩ, Póólõ drĩ ngãzõ ãdrẽlé õjĩlã rũ ê'bé 'bá 'dĩ 'bá yí ãndrã gõ'dá tã átálé gólĩyĩ drĩ ndrĩ kĩ, "ãnĩ õjĩlã Átẽnã kã, mã kpã jãrĩbã 'álé ãnikã rĩ trá ndrĩ, gõ'dá mã ndrê ôvãrĩ lĩndrĩ dũũ ãnikã rĩ 'bá yí trá. Tãlã tã 'dĩ tãsi rĩ, mã nĩ trá kĩ, ãnĩ rĩ'á õjĩlã gólĩyĩ ôvãrĩ ãnikã 'dĩ 'bá yí ãnjĩ 'bá rõõ rĩ yí tãdĩ. Gõ'dá kpá mã ndrê võ gólã kõrõnyã lĩ kã ôvãrĩ ãzã drĩ rĩ trá tã ãgĩ-ãgĩ nõ 'bá yí bê drĩ lã 'á,

VÕ ÔVÃRĨ GÓLÃ NĨLĨ KÕ RĨ ãNJĨZÕ RĨ

Gõ'dá Ôvãrĩ gólã ãnĩ drĩ ãnjĩlĩ cú tĩtĩ nĩ ãkõ lã kĩ gólã ã'dĩ tãdĩ yã rĩ, gólã tãdĩ Ôvãrĩ gólã mã drĩ ãnĩzõ nõngã tã pãlé ãnĩ drĩ tã lã sĩ rĩ tãdĩ.

²⁴ "Ôvãrĩ rĩ 'dĩ rĩ'á Ôvãrĩ pãtĩtĩ 'ĩ. Gólã 'bã 'bũũ nĩ ãnyãkũ drĩ bê gõ'dá ngã ndrĩ 'á lã rĩ 'bá yí bê, gõ'dá gólã tãdĩ rĩ'á kũmũ 'ĩ, drĩ-ãcẽ bê ngã lãdrẽ-lãdrẽ 'á lã rĩ 'bá yí drĩ ndrĩ. Bê trá tĩtĩ rĩ, gólã rĩ jõ gólĩyĩ õjĩlã drĩ 'dĩlĩ nĩ Ôvãrĩ drĩ rĩ 'á kõ. ²⁵ Gólã 'bã õjĩlã nĩ kõrõnyã bê ndrĩ rĩlĩ lãdrẽ-lãdrẽ ró gõ'dá gólã ãfẽ ngã-tĩ cé tĩtĩ gólĩyĩ drĩ ã'dózó ãzã lã bê rĩ kpã nĩ gólĩyĩ drĩ. Nĩngã sĩ, gólã rĩ'á ãzã ãkõ õjĩlã mvã drĩ ngã ãzãkã fãzõ ngãtã 'ãzõ yí drĩ ãyĩ pãlé. ²⁶ ãkũ ró rĩ, gólã 'bã ãgõ ãzã Ádãmã trá ã'dólé ãbĩyã õjĩlã mvã kã ró ndrĩ. Gõ'dá tólã sĩ rĩ, gólã drĩ õjĩlã 'bãzõ nĩlĩ nĩ'á rĩlĩ võ 'ásĩ ndrĩ ãngõ drĩ sĩ. Gõ'dá drẽ sĩsĩ gólã 'bãã õjĩlã drẽ kpã kõ'dãwã rĩ, gólã nĩ võ gólĩyĩ õjĩlã rĩ 'dĩ 'bá yí drĩ 'ãzõ rĩlĩ rĩ 'bá yí trá ãlõ-ãlõ, gõ'dá gólã nĩ kãyĩ gólĩyĩ drĩ 'e'á 'lã ãnyãkũ drĩ rĩ 'bá yí kpã trá ndrĩ. ²⁷ Gólã 'e tã 'dĩ tãtĩ, tãlã 'dĩ ãzõ ngãtã õjĩlã ãzã 'bá yí ãlõndã ãyĩ yí rĩ, gólĩyĩ ãnjũ ró võ bê drĩ gõ'dá ãdũkũ lã ró rĩ, gólĩyĩ ããcã ró ngũ yí rú. Nĩ ndrê drẽ, gólã bê rĩ'á ãnyĩ ãmã lãgãtĩ ãlõ-ãlõ. ²⁸ Rĩ'á ãzõ õjĩlã ãnikã ãzã drĩ átálé trá rĩ kãtĩ kĩ, 'Gólã tãdĩ ãmã 'bã 'bã ã'dólé lãdrẽ-lãdrẽ ró gõ'dá rĩlĩ zãã ãtĩlĩ ãtĩlĩ ró lãmũlĩ ãngõ nõ drĩ sĩ.' Gõ'dá kpã rĩ'á ãzõ úlĩ lõngõ ngõ 'bã ãnikã ãzã 'bá yí kã rĩ 'bá yí kãtĩ kĩ, 'ãmã ndrĩ rĩ'á 'dĩyĩmvã gólãkã tãdĩ."

²⁹ "Tĩtĩ rĩ, ãzõ ãmã ã'dõ fĩ 'dĩyĩmvã Ôvãrĩ kã tãdĩ rĩ, ã'dõ kõ rĩ'á ãmã drĩ tãndĩ ró ãmã drĩ tã ãsũzõ kĩ nĩ rĩ, gólã rĩ'á ngã ãzãkõlã gólã õjĩlã tã nĩ 'bá ró rĩ drĩ ãtĩlĩ nĩ ãdĩ 'ásĩ ngãtã pãlé fẽ 'ásĩ rĩ tãdĩ kõ. 'Dĩ cẽ rĩ'á tã nĩ ãkõ 'ĩ. ³⁰ Gõ'dá Ôvãrĩ ndrê võ trá tãyĩ kãyĩ gólĩyĩ sĩsĩ drẽ õjĩlã drĩ ãyĩ nĩzõ kõ'dãwã rĩ 'bá yí drĩ sĩ. Gõ'dá ngbããngbãndõ rĩ, gólã 'bã tã trá õjĩlã drĩ ndrĩ võ 'ásĩ ãkĩ ãkõ drĩ ãdĩlĩ tã ãnjĩ ãyĩkã rĩ 'bá yí 'ásĩ ã'dólé cé ãyĩ ãnjĩlĩ tãdĩ, tãlã yí ãzõ lãngõ fẽ kõ gólĩyĩ drĩ. ³¹ Nĩ ãrĩ drẽ, gólã 'bã kãyĩ ãyĩkã trá tã õjĩlã ndrĩ ãngõ nõ kã nõ 'bá yí kã kĩzõ mbĩmbĩ. Kãyĩ rĩ 'dĩ sĩ, gólã ã'dõ õjĩlã gólã drĩ njĩlĩ trá ã'dólé tã kĩ 'bá ró 'dĩ 'bã'á tã õjĩlã kã kĩlĩ. Gõ'dá gólã ã'dã õjĩlã rĩ 'dĩ trá õjĩlã drĩ ãkĩ ãkõ tã kĩ 'bá gólĩyĩkã ró, õjĩlã rĩ 'dĩ 'e'ã lã sĩ lĩdrĩlĩ ôdrã 'ásĩ."

³² Tĩtĩ, õjĩlã rũ ê'bé 'bã 'dĩ ãrĩlĩ ãyĩ bê úlĩ Póólõ kã õjĩlã lĩdrĩ-lĩdrĩ kã ôdrã 'ásĩ 'dĩ rĩ, gólĩyĩ ùrũkã 'bá yí drĩ gólã rĩ gũzõ. Gõ'dá ãzã 'bá yí kĩ, "Mã lã nĩ tã ã'dãlé rõõ ãmã drĩ tã 'dĩ tãsi kãyĩ ãzã sĩ." ³³ Gõ'dá tólã sĩ, Póólõ drĩ ngãzõ nĩlĩ volé rũ ê'bé võ 'dĩ 'ásĩ. ³⁴ Gõ'dá õjĩlã ùrũkã 'bá yí drĩ ãyĩ lõfĩzõ gólã bê, gõ'dá tã lãzõ Yësũ 'á. ãlõ õjĩlã rĩ 'dĩ 'bá yí 'ásĩ rĩ ãzã rú lã úzĩ Dĩyõnõsĩyã, gólã tã ãmbã 'bã ãrĩyõpãgõ kã tãdĩ. Gólĩyĩ òkõ zĩlĩ Dãmãrĩ rĩ 'bá yí bê gõ'dá kpã õjĩlã ãzã 'bá yí bê.

⁴⁶17.18 Êpĩkõriyã yí Ôjĩlã 'dĩ 'bá yí lĩfĩ ãcĩ 'bã gólĩyĩ rĩ 'bã ngã ãyĩ 'bã 'bã ã'dólé ãyĩkõ ró rĩ lõndãlé rĩ yí tãdĩ. Gólĩyĩ lãcẽ tã-drĩ kĩ'á nĩ rĩ, Ôvãrĩ ãã'dõ bê rĩ'á rĩ kõ.

⁴⁷17.18 Sítõwã yí Gólĩyĩ ãyĩkã tãdĩ lĩfĩ ãcĩ 'bã gólĩyĩ tã ãsũ bê kĩ, lãfĩ tã pãtĩtĩ ãsũ kã ãã'dõ tã ãsũ õjĩlã kã tãdĩ. Tã ãsũ gólĩyĩkã 'á rĩ, ngã ndrĩ ãngõ nõ 'á rĩ ãã'dõ rĩ'á ãyĩ ôvãrĩ 'ĩ. Gólĩyĩ gã ngã ãyĩkõ kã trá dó tãlã mbãrãkã sölé ãyĩ nyãnyã 'á.

⁴⁸17.19 ãrĩyõpãgõ ãnjĩ gólã rĩzõ tã ãmbã 'bã 'dĩ 'bá yí ãmbãlã drĩ lã 'dĩ, úzĩ rú lã kpã ãrĩyõpãgõ.

Tã gólã Póólô drí rí'á 'èlã Kōrínitō 'álã pará dūu sī rí

18 ¹ Gō'dá kâyî āzã sī, Póólô drí ngāzō Átēnã 'ásí nílí jārībã zīlī Kōrínitō rí 'álã. ² Tólã rí, gólã drí 'bãdrī āzī òjílã Yúdã kã ró āzã rú bē Ākōwílã rí úsúzó. Úfī Ākōwílã rí 'dī trá 'bãdrī zīlī Pónitō rí 'álã. Sīsī rí, gólã rí trá Rómã 'álã. Gō'dá kúmú āngī Rómã kã zīlī Kālōdíyã rí 'bã tā trá kī, òjílã Yúdã yí kã ndrī òfō volé Rómã 'ásí. Nīngã sī, tãlã tā 'dī tãsí rí, Ākōwílã rí 'dī drí ngāzō fōlé volé 'bãdrī Ítálíyã kã 'ásí òkó lã Pírísilã bē. Gólíyī àcã drē ngbãã 'dī Kōrínitō 'á nīngã. ³ Ítí, Póólô drí ngāzō nílí gólíyī lómílí tólã Kōrínitō 'álã. Gō'dá tãlã lōsī gólíyíkã gūgū ítã 'ásí rí lōsē kã 'délé bē trá dã gólãkã bē rí, gólã drí rīzō gólíyī bē tólã lōsī gūgū lōsē kã 'dī 'èlé gólíyī bē. ⁴ Kâyî rãtãã kã vósí cē, gólã rí trá nílí jó tã Òvãrī kã àrī kã rí 'álã tã ngílí òjílã bē tólã, 'dī rí'á òjílã Yúdã yí kã gō'dá kpá 'bãsurú āzã 'bã yí bē, 'ãdô ró yí drí gólíyī jãzō tã lèlé Yēsū 'á.

⁵ Gō'dá nīngã sī, Sílã yí Tímátíyã bē drí àcázó ìyí Mēkēdóníyã lésí. 'Dī vósí, Póólô ìcã trá rílí cú ítí lōsī ítã lōsē kã gūgū ró rí 'è àkó, gō'dá rílí tã àtí-àtí Òvãrī kã pèlé 'dī òjílã Yúdã yí kã drí kī, Yēsū 'dī 'díyí pã 'bã gólã Òvãrī drí àjólé trá āngó nō 'á rí. ⁶ Gō'dá òjílã Yúdã yí kã āzã 'bã yí ànyã ìyí fī trá àwã sī gólã bē. Tãlã tā 'dī tãsí rí, drílã ngāzō tãpīlindrī ìyálé ngbōò ítã ìyíkã 'ásí lãmbé ró gólíyī rú kī nī rí, Òvãrī gã gólíyī trá dó. Gō'dá gólã sō drī-mbílí trá gólíyī līfī kī nī rí, “Òzō nī àpãvī lãfī Òvãrī drí 'èzō ànī pãlé lãñō tã ònjí kã 'ásí rí trá rí, 'dī cē tã ànī nyãányã kã 'dī. Má ùjũ trá kpī ãnī pãlé. Ngbãangbãno zãã n'á àfī 'álã, má 'ãdô n'á tã Òvãrī kã pē bē òjílã 'bãsurú āzã 'bã yí kã rí 'bã yí drí.”

⁷ Nīngã sī, gólã drí ngāzō gólíyī àyélé jó gólíyíkã tã Òvãrī kã àrī kã 'dī 'á, gō'dá nīzō òjílã 'bãsurú āzã kã rú bē Títíyō Yōsétō gólã Òvãrī ìnjī 'bã ró rí drí 'bã 'álã tã pèlé òjílã drí tólã. Jó gólãkã rí'á ànyí jó rīzō tã Òvãrī kã àrílí 'dī rú.

⁸ Gō'dá drī-'bã gólã jó tã àrī kã 'dī kã zīlī Kírísípō gō'dá òjílã ìyíkã 'bã kã bē ndrī drí tã lēzō ìyí Kúmú Yēsū 'á. Kōrínitō lé 'bã dūu āzã 'bã yí drí ùlī Póólô kã Yēsū rí tãsí rí àrízó. Gō'dá gólíyī drí tã lēzō Yēsū 'á, gō'dá gólíyī ìbãbátízãzō.

⁹ Gō'dá ngãçí āzã sī, Kúmú Yēsū drí ìyí 'ãdázó Póólô drí àbī-àbī 'á. Gólã kī Póólô drí rí, “Ní 'ãdô kô ùrī ró àmã àjú-'bã-àzī yí drí, mí nī zãã àfī 'álã tã àtí-àtí àmãkã pē bē òjílã drí, ní cī ànī lãndrã kô tã àmã tãsí rí drī. ¹⁰ Mã bē rí'á njãã àdrélé ndūu ní ngã lésí, òzō òjílã àzãkã ò'è trá ànī dólé rí. Mí rí nōngã, tãlã òjílã má drí zílí 'ãdólé òjílã àmãkã ró rí bē dūu jārībã nō 'á nōngã.” ¹¹ Ítí rí, Póólô drí rīzō Kōrínitō 'á tólã ndrô àlô parã nji-kázíyã rí'á òjílã līfī ìmbálé tã àtí-àtí Òvãrī ngã lésí Yēsū rí tãsí rí sī. Ítí rí, pãfī òjílã dūu drí 'ãdózó òjílã Yēsū kã ró.

¹² Gō'dá òjílã Yúdã yí kã gólíyī Póólô rí gã 'bã dó rí 'bã yí drí ngāzō rú 'èbélé àlô Póólô rí èdrélé tã pèpè 'ásí tã ònjí 'è'è sī gólã drí. Drílíyī gólã rí rüzó trólé àjílí vò tã kī kã rí 'álã tã lã kílí. Kúmú āzã zīlī Gálíyō rí trá drī-àcē bē kúmú ró 'bãdrī Gíríkī⁴⁹ kã 'dī drī ndrī. ¹³ Nīngã rí, gólíyī drí tã 'bãzō Póólô rú kúmú Gálíyō àndrá kī, “Àgô nō rí rí'á tã pē bē òjílã drí Òvãrī ìnjīzō tã gólíyī tã 'bã'bã drí lógálé dó òjílã drí 'èlé rí 'bã yí sī.”

¹⁴ Gō'dá Póólô 'èlé bē tã àtálé rí, Gálíyō, ní gō ní ngã nī kòrô tã àtálé sīsī. Ní kī nī rí, “Ànī òjílã Yúdã yí kã rí 'bã yí, nī àrī drē ùlī má fī sī nò. Tí òzō nī àãtrô àgô nō àjílí má àndrá nōngã nō ngátã tã 'è'è gólãkã ònjí ró ùrúkã 'bã yí mīrī rú rí tãsí yã ngã tãlã tã àdô-àdô gólãkã ùrúkã 'bã yí mīrī rú rí tãsí yã rí, tí 'ãdô 'ãdó'á tãndí ró má drí ùlī ànìkã rí 'bã yí àrízó. ¹⁵ Gō'dá tã rí gógó nō ìyíngã trá cē ùlī yí tãsí, rú yí tãsí gō'dá tã 'bã'bã ànī òjílã nyãányã Yúdã yí kã rí 'bã yí kã rí tãsí rí. Bē trá ítí rí, nī 'ãdô ànīngã vó lã àtí'á ànī. 'ãdô mã rí, má gã trá dó tã 'dī 'bã yí kílí.” ¹⁶ Gō'dá nīngã sī, gólã drí gólíyī drözó volé vò tã kī kã 'dī 'ásí.

¹⁷ Nīngã sī, òjílã dūu rí 'bã tólã rí 'bã yí drí ngāzō 'délé Sôsôtēnī gólã 'ãdô 'bã òjílã àmbã ró jó Yúdã yí kã rīzō tã Òvãrī kã àrílí rí kã rí drī. Gólíyī drí Sôsôtēnī rí cãzō vò tã kī kã 'dī 'á tólã. Gō'dá Gálíyō ndrē tã rí 'dī bē rí, gólã jã ìyíngã ùgúlí 'dī tã rí 'dī drí.

Àçí Póólô kã Kōrínitō 'ásí gōzó Ànītíyókã gólã 'ãdô 'bã 'bãdrī zīlī Síríyã rí 'á rí 'álã rí

¹⁸⁻¹⁹ Gō'dá nīngã sī, Póólô drí rīzō Kōrínitō 'á tólã tã lē 'bã Yēsū 'á 'dī 'bã yí bē kâyî dūu sī. Gō'dá drílã ngāzō mí-rí-gbô 'èlé tã lē 'bã 'dī 'bã yí drí gō'dá ngāzō nílí Sēnēkōréyã 'álã pá sī àzī-àzī lã yí bē, n'á kólóngbô ùsúlí ìyí njlí àjílí 'bãdrī Síríyã 'dī 'álã. Àzī-àzī 'dī 'bã yí rí'á Ākōwílã yí 'dī òkó lã Pírísilã bē. Gólíyī lē nílí bũũ Ëfēsô 'álã, gō'dá Póólô lē ìyíkã nílí lãvũlī bũũ Yērôsãlémã 'álã, gō'dá gólé tólã sī jārībã ìyíkã Ànītíyókã 'álã. Sēnēkōréyã 'á tólã rí, gólã fã ìyí drī-'bí trá volé, tãlã lãtrírí gólã drí 'bãlé Òvãrī drí rí kâyî lã ndē rú trá.⁵⁰ Gō'dá ítí rí, Póólô yí drí ngāzō nílí volé kólóngbô sī. Póólô yí àcã bē jārībã Ëfēsô 'á rí, gólã drí ngāzō Ākōwílã yí àyélé nīzō jó tã Òvãrī kã àrī kã Ëfēsô 'á tólã rí 'á tã Yēsū rí tãsí rí ngílí òjílã Yúdã yí kã tólã nã 'bã yí bē. ²⁰ Òjílã rí 'dī 'bã yí ìjī ìyí gólã trá rílí ìyí bē kâyî dūu sī, gō'dá Póólô lèé tã-drī lã kô. ²¹ Gólã 'è mí-rí-gbô 'dī òjílã rí 'dī 'bã yí drí gō'dá tã àtázó gólíyī drí kī nī rí, “Òzō Òvãrī òlópè mã trá rí, má 'ãdô àgô'á trá ànī ngálã ìzátú.” Gō'dá Póólô drí kólóngbô ùsúzó tólã ìyí njlí, tãlã yí lópè ró àçí ìyíkã àfī 'álã nīzō Yērôsãlémã 'álã. Ítí, drílã ngāzō Ëfēsô lésí kólóngbô sī nílí Yūdáyã 'álã.

²² Gō'dá gólã cã bē trá jārībã gólã Sēsãréyã rí 'á rí, gólã drí ngāzô àfólé kólóngbô 'ásí gō'dá nílí Yērôsãlémã 'álã pá sī nī-bē-yã fèlé òjílã kãñisã kã rí 'bã yí drí tólã. Nīngã sī, gólã drí lãvüzó nílí Ànītíyókã 'álã, ²³ gō'dá rílí tólã kâyî fínýáwã sī. Gō'dá nīngã sī rí, gólã drí ngāzô àçí ìtòlé kpá ó'dí kòrô 'bãdrī Gálátíyã kã gō'dá Fãrígíyã bē rí 'bã yí 'ásí òjílã kãñisã kã līfī lã yí ìcī bē, tãlã gólíyī pīpīsílí 'ãdô ró bē ìdú-ìdú ró.

⁴⁹18.12 'Bãdrī Gíríkī kã 'dī úzī rú lã Ākáyã. Jārībã Kōrínitō 'dī rí'á Ākáyã rí 'dī 'á.

⁵⁰18.18-19 Nī zī búkú 'Díyí Lãlã kã kápítã 6 tã lãtrírí kã tãsí.

Tā Āpólō gólá rī 'bá òjílá ìmbálé Yésù rī tāsī Ēfésò 'álá rī tāsī

²⁴ Kàyì 'dī 'bá yī sī, òjílá Yúdā yī ká àzà rú bē Āpólō rī drí ácázó Ēfésò 'á. Úfī Āpólō rī 'dī Ālèkězāndīrīyā⁵¹ 'álá. Gólá ìcá trá úlī pèlé dódó, gō'dá gólá nī tā ìgī-ìgī Òvārī ká kpá trá tándí ró. ²⁵ Ícī gólá trá láfī mbī sī kī, Kúmú Yésù àà'dò 'dī 'díyí pā 'bá 'lī tā ònjí 'ásī. Gō'dá gólá rī gógó ìcī òjílá lífī trá pīpīsílī àlò sī tā ndrī gólíyī gólá drí nīlī trá Yésù rī tāsī rī 'bá yī sī. Gō'dá bābātízī àlò gólá drí nīlī trá rī rī'á gólá Yōwānī drí rī'á 'èlā trá òjílá drí rī 'dī. Gólá nīlī bābātízī gólá Líndrī Tándí Òvārī ká drí fízó tā lē 'bá 'á rī drē kò. ²⁶ Kàyì àzà sī, Āpólō rī'á tā Òvārī ká átá'á drī-báláyī ró jó tá Òvārī ká àrī ká 'á rī, Ākōwílā yī Pīrīsílā bē drí gólá rī gbórókò àrízó. Nīngá sī, gólíyī drí gólá rī trózó ìyī drí 'bá 'álá, nī'á tá àtī-àtī tándí Òvārī ká Yésù rī tāsī rī ngílí mbīmbī ró rōò Āpólō rī gógó drí.

²⁷ 'Dīlī vósī, Āpólō lē trá nīlī 'bādrī gólá Gīrīkī ká rī 'álá tá àtī-àtī tándí Yésù rī tāsī rī pèlé tólá. Gō'dá nīngá sī, òjílá kānīsā ká Ēfésò ká tólá rī 'bá yī drí gólá rī pázó wárāgā ìgī-ìgī sī òjílá kānīsā ká 'bādrī Gīrīkī ká 'álá rī 'bá yī drí, tálá gólíyī òtrò ró bē gólá drí rī sī tá ìmbá 'bá Òvārī ká ró. Gō'dá Āpólō cā bē tólá rī, gólá drí rízó ngá pāpā 'èlè rōò òjílá gólíyī tá lē 'bá trá Yésù 'á pīpīsílī tándí Òvārī ká rī sī rī 'bá yī drí. ²⁸ Gólá rī kpá trá tá ngílí òjílá Yúdā yī ká àzà 'bá yī bē ò'bí lāfálé 'á lífī lōmbā sī gōzò tá trólé gólíyī tī sī, tá gólíyī úlī Òvārī ká à'dá 'bá mbī trā kī, Yésù àà'dò 'dī 'díyí pā 'bá gólá Òvārī drí àjólé trá àngó drī 'á rī 'bá yī sī.

Tā Líndrī Tándí Òvārī ká drí fízó tá lē 'bá Ēfésò 'álá rī 'bá yī 'á rī

19 ¹ Òzò Āpólō drí à'dózó drē Kōrínītò 'álá òjílá lífī ìcī'á rī tī rī, Póólò rī gógó rī trá àcī tólé láfī kòrò Fārīgíyā 'ásī rī 'ásī, nī'á 'bādrī mvá àzà 'bá yī 'ásī cālè jārībā gólá Ēfésò rī 'álá. Gō'dá gólá cā bē Ēfésò 'á tólá rī, gólá drí tá lē 'bá ùrúkà 'bá yī ùsúzó tólá. ² Gō'dá gólá drí tá ìjízó gólíyī tī kī nī rī, “Ítī rī, ànī drí tá lèzó Yésù 'á rī sī rī, Líndrī Tándí Òvārī ká fī fī té trá mbàràkà bē ànī 'ásī yā?”

Gō'dá nīngá sī, gólíyī lògò tá 'dī drī lā kī, “É'ē, mā àrī tá kī'á nī rī Líndrī Tándí Òvārī ká àà'dò bē filí rílí òjílá mvá 'ásī rī kò'dáwá.”

³ Nīngá sī, Póólò àrílí bē tá kī'á nī, gólíyī nīlī tá drē kò Líndrī Tándí Òvārī ká tāsī rī, gólá drí gólíyī ìjízó kī, “Gō'dá ìbábátízā ànī àngò tī ró yā?” Gō'dá gólíyī lògò tá-drī kī, “Íbábátízā àmā gbò cé òzò Yōwānī drí rīrī òjílá ìbábátízálé rī kátí.”

⁴ Nīngá sī, gólá drí tá átázó kī, “Yōwānī 'dī ìbábátízā òjílá à'dálá kī, gólíyī ààdī ìyī drī trá tá ònjí ìyíkà rī 'bá yī 'ásī, gō'dá Yōwānī rī gógó àtá tá kpá òjílá Ísīrā'èlè ká drí tá lèzó gólá àlò kī'á nī rī, àà'dò ácá'á lòsī 'èlè yī vó rī 'á kī, 'dīlī rī'á Yésù 'dī.”

⁵ Gō'dá òjílá 'dī 'bá yī àrílí bē ìyī úlī Póólò ká átálé Yésù rī tāsī rī, drílíyī tá lèzó tá àtī-àtī tándí 'dī 'á, gō'dá Póólò drí gólíyī ìbábátízázó Kúmú Yésù rī rú sī. ⁶ Nīngá sī, Póólò drí drī 'bázó gólíyī drīlī, gō'dá Líndrī Tándí Òvārī ká drí fízó gólíyī 'ásī mbàràkà bē gólíyī 'balé úlī átálé tī lídī àzà 'bá yī sī gō'dá tá àtī-àtī tándí Òvārī ká pē bē. ⁷ Òjílá rī 'dī 'bá yī ndrī 'dó rī'á òzò mùdrī-drī-lā-ngà-rī kátí.

⁸ Nīngá sī, Póólò rī trá kára rī'á nīlī kàyì òjílá Yúdā yī ká drí rízó rātáá 'èlè Òvārī drí rī vósī cé jó tá Òvārī ká àrī ká rī 'álá cú ítí ùrī àkò, tá átálé òjílá tólá nā 'bá yī drí gō'dá kpá tá ngílí gólíyī bē, tálá gólíyī ìncá ró bē à'dólé rílí kúmú Òvārī ká rī zélé. Gólá rī trá tá 'dī 'èlè ítí tólá párá nā sī. ⁹ Gō'dá òjílá àzà 'bá yī bē tólá rī'á ìyī drī àmbā-àmbā bē, gō'dá gólíyī gā tá àtī-àtī gólákà 'dī trá dó. Gólíyī àtá tá, ònjí ró òjílá dùú drí láfī gólá Yésù drí à'dalé 'dèzó 'á lā sī rī tāsī. Tálá tá rī 'dī tāsī rī, Póólò drí drí yízó gólíyī rú sī gō'dá cé gólíyī tá àrī 'bá 'dūwā yī bē rī 'bá yī trózó 'dī. Nīngá sī, gólíyī drí ngázó nīlī jó lífī ìcī ká àgò zīlī Tírānā rī ká rī 'álá. Gō'dá jó 'dī 'á rī, Póólò drí rízó tá Yésù ká ìmbálé òjílá tólá nā 'bá yī drí kàyì vósī cé. ¹⁰ Gólá rī trá tá 'dī ìmbálé ítí ndrò rī sī. Tálá tá 'dī tāsī rī, òjílá dùú gólíyī rī 'bá ìyī 'bādrī ndrī Ásíyā ká rī 'ásī, gō'dá òjílá Yúdā yī ká gō'dá kpá Gīrīkī ká rī 'bá yī bē àrī ìyī tá àtī-àtī tándí trá Kúmú Yésù rī tāsī.

Tā gólá Sèkéwā rī mvá yī drí rú cèzó kpīlī líndrī ònjí lòfòlè àgò àzà 'ásī rī

¹¹ Kàyì 'dī 'bá yī sī rī, Òvārī 'bā Póólò trá à'dólé rī'á tá tībè òjílá tī drí à'dízó drílá sī rōò rī 'bá yī 'èlè. ¹² Òzò gō'dá òjílá òtrò gbò cé ítá Póólò drí sòlè trá yī rú rī 'dī, ngátá ítá úrī lí ká gólákà rī 'dī fèlè ngá lāzé 'bá drí dólé rī, ngá lāzé gólíyíkà 'dī drí kízó. Gō'dá kpá ítí, gólíyī líndrī ònjí drí òmbélé trá rī 'bá yī drí à'dózó kpá tándí ró cé ítá 'dī 'bá yī dōdò lā sī.

¹³ Nīngá sī, òjílá Yúdā yī ká ùrúkà 'bá yī bē rī'á ìyī tólá kára nī'á ìyī àcī tō bē dīrī, gō'dá nī'á ìyī úlī átá bē kī nī rī, yī ìncá trá líndrī ònjí lòfòlè volé òjílá 'ásī. Gólíyī ùjū trá líndrī ònjí lòfòlè òjílá 'ásī Kúmú Yésù rī rú sī kī nī rī, “Mā 'bā tá ní drí mbàràkà Yésù gólá Póólò drí rī'á tá átálé tá lā sī rī ká sī.” ¹⁴ Òjílá gólíyī tá 'è 'bá ítí rī rī'á ìyī 'dīyímvá nīlī-drī-lā-rī drī-'bá àngī lā'bí 'è ká zīlī Sèkéwā rī ká 'dī. ¹⁵ Nīngá sī, kàyì àzà sī, gólíyī drí tá 'bázó 'èzó líndrī ònjí àzà drólé volé àgò àzà 'ásī. Gō'dá líndrī ònjí rī 'dī drí tá-drī lògòzò gólíyī drí kī nī rī, “Mā nī mbàràkà Yésù ká trá, gō'dá mā nī tá kpá trá Póólò lājó'á Yésù ká ró rī tāsī. Gō'dá ànī rī gógó nyàányà lā ìyíkà à'dī yī 'dī yā?” ¹⁶ Nīngá sī, líndrī ònjí 'dī drí mbàràkà fèzó àgò 'dī drí 'dèzó gólíyī drīlī, gō'dá àgò 'dī drí ngázó gólíyī lùvùlī ngbá vùdrī sī gō'dá gólíyī cázó ònjí lā drīlī ítá gólíyíkà òsízó ngbá volé. Nīngá sī rī, gólíyī drí ìyī pázó rálé volé 'bá 'dī 'ásī ùndú ró. ¹⁷ Gō'dá nīngá sī, òjílá Yúdā yī ká ndrī gō'dá òjílá Gīrīkī ká bē gólíyī rī 'bá Ēfésò 'álá rī 'bá yī drí tá 'dī àrízó. Gō'dá gólíyī drí à'dózó ùrī ró, gō'dá drílíyī mbàràkà Kúmú Yésù ká rī rózó rōò.

⁵¹ 18.24 Ālèkězāndīrīyā Nōò rī'á jārībā àngī Māsīrī ká gólá à'dó 'bá lífī ìcī tándí bē rī 'dī.

¹⁸ Gō'dá nǐngá sǐ, gólǐyí tã lē 'bá trá Yésū 'á rí 'bá yí drí vō lá ūsúzó kǐ, rǐ'á ōnjí ró gólǐyí drí rǐzó cú ngá ōjō ká bē gō'dá kpá ngá ālókō ká ngátá lāndrǐ ká bē. ¹⁹ Gō'dá ōjǐlā dūū gólǐyí lāfálé 'ásí rǐ 'bá ÿyí tã ōjō ká 'élé kpá tã ālókō ká 'élé sǐsǐ rǐ 'bá yí drí búkū ÿyíká ōjō ká kpá ngá ālókō ká rí átrōzó lōzálé ngbá volé ōjǐlā ñǐñǐ drǐ 'á ālō-ālō. Búkū gólǐyíká 'dǐ 'bá yí rǐ'á cú úlǐ gbāwū ká rí 'bá yí bē gō'dá kpá cú rǐ'á tã ìmbá lārākō gólǐyí tã ōjō ká rí 'bá yí tāsí rǐ 'bá yí bē. Lāgǐ búkū lōzálé trá 'dǐ 'bá yí ká olā bē rǐ, àcā rǐ'á rōd. ⁵²

²⁰ Ítí rǐ, mbārākā tã 'ē'ē 'dǐ 'bá yí ká gārā 'dǐ drí ōjǐlā dūū 'bāzó tã lēlé úlǐ Kúmú Yésū ká 'á, gō'dá kpá tã átí-átí tándí Yésū ká drí lā'búzó mbārākā bē àmbá.

Tã Póólō drí 'ēzó nǐlǐ Yērōsālēmā 'álá gō'dá kpá Rómā 'álá rǐ

²¹ Tã 'dǐ vósí rǐ, Póólō drí tã ÿsúzó ÿyí nyáányá sǐ 'ēzó nǐlǐ àcǐ tōlé kōrō Mēkēdóniyá 'ásí, 'bādrǐ Gǐrǐkǐ ká bē gō'dá kpá ādūkū lá ró rǐ nǐlǐ Yērōsālēmā 'álá. Tã 'dǐ tāsí rǐ, Póólō drí úlǐ átázó kǐ nǐ rǐ, “Nǐnǐ ámaká Yērōsālēmā 'álá rǐ vósí rǐ, má lē àgōlé cālé búúú jārǐbā àngǐ Rómā ká rǐ lómǐlǐ.” ²² Nǐngá sǐ, Póólō rǐ drí ngázó Tímátǐyā yí Ērésitō bē ÿyí pā 'bá ró rǐ yí jōlé nǐlǐ sǐsǐ 'álá Mēkēdóniyá 'álá, gō gólá rǐ gógó drí ÿyíká rǐzó drē àkpā nǐngá kǎyǐ fǐnyáwá sǐ jārǐbā Ēfēsō rǐ 'á.

Tã gólá Dēmétrǐyō drí Ēfēsō lé 'bá 'ēzó ngalé àwā ró rǐ

²³ Kǎyǐ Póólō drí rǐzó Ēfēsō 'álá rǐ 'bá yí sǐ rǐ, ōjǐlā Ēfēsō ká drí rú 'ē'bézo àwālākā bē tákányí gō'dá òtrē-òtrē bē tã átí-átí tándí Yésū rǐ tāsí rǐ rú. ²⁴ Tã 'dǐ 'ē rú trá nōtí. Óká 'bá àzà bē rú lá Dēmétrǐyō. Gólá rǐ trá líndrǐ ònyíkō jó òvǎrǐ àbārādāgō zǐlǐ Ārǐtǐmísā rǐ ká èdélé dáábō mvēemvē 'ásí rǐ, gō'dá gólǐyí rǐ 'bá lōsǐ 'élé gólá bē rǐ ūsú ÿyí lāfā rōd lōsǐ rǐ 'dǐ 'ásí. ²⁵ Gō'dá Dēmétrǐyō rǐ 'dǐ ndrélé bē ōjǐlā dūū 'dó rǐ'á tã lē'á Yésū 'á rǐ, drílá à'dózo òmbā ró. Drílá ngázó lōsǐ 'ē 'bá ÿyíká 'dǐ 'bá yí àzǐlǐ rú 'ē'bélé vō ālō 'á kpá gólǐyí àzà 'bá yí rǐ 'bá lōsǐ ālō 'dǐ 'élé rǐ 'bá yí bē.

Gō'dá gólá drí tã átázó gólǐyí drí kǐ nǐ rǐ, “Ànǐ ōjǐlā, mǐ nǐ trá kǐ, mǎ rǐ lāfā àmaká ūsúlǐ lōsǐ nō 'ásí. ²⁶ Gō'dá mǐ ndrē kpá trá, gō'dá nǐ àrǐ kpá trá tã àgō gólá Póólō 'dǐ ká rǐ'á 'ēlā rǐ, gólá àtā kǐ nǐ rǐ, ngá gólǐyí àmā ōjǐlā mvá drí rǐ'á èdélā rǐ 'bá yí àà'dó ÿyí kó kó ngá gólǐyí ōjǐlā drí ññǐlǐ òvǎrǐ ró rǐ 'bá yí ìdǐ. Ítí lá 'dǐ ró rǐ, gólá 'ē ōjǐlā dūū trá úlǐ ÿyíká 'dǐ 'bá yí lēlé, Ēfēsō 'á nōngá gō'dá kpá 'bādrǐ ngōlō Ásǐyā ká nō 'ásí ndrǐ! ²⁷ Má nǐjǐ kó ngátá tã rǐ 'dǐ tāsí rǐ, ōjǐlā à'dō ngá gólǐyí àmā drí rǐ'á 'ēlā rǐ 'bá yí ndrē'á à'dólé cú ìtí tã ìfǐ àkó lá ró, gō'dá ngátá gólǐyí àyé gǐgǐ lá yí kó yā rǐ! Gō'dá à'dō trá ìtí rǐ, gólǐyí à'dó ìcá'á àtálá kǐ, jó àndrē Ārǐtǐmísā ká àà'dó kpá trá rǐ'á tã ìfǐ àkó, gō'dá gólǐyí à'dó kpá úlǐ ànyá àtálá òvǎrǐ àmaká òkó ró gólá ngbāangbānō ōjǐlā ndrǐ Ásǐyā ká gō'dá kpá 'bādrǐ àzà 'bá yí ká bē drí rǐ'á ññǐlā rǐ rú, à'dō ró bē àmbā gólákā ìzálé!”

²⁸ Gō'dá ōjǐlā àrǐlǐ bē tã 'dǐ rǐ, gólǐyí drí ngázó òmbā ró rōd, gō'dá rǐ'á òtrélé kǐ, “Ārǐtǐmísā ìdǐ òvǎrǐ àmā gólǐyí Ēfēsō lé 'bá ró rǐ 'bá yí ká! Gólá rǐ'á gārā lāvūlǐ kōrō!”

²⁹ Nǐngá sǐ, ōjǐlā ndrǐ jārǐbā ká drí ngázó rú 'ē'bélé ÿyí àwā bē, gō'dá gólǐyí drí Gáyō yí Ārǐsītārōkō bē à'dó 'bá lāmú-àzǐ Póólō ká ró rǐ 'bá yí rǐzó. ³⁰ Gólǐyí ngá nǐlǐ 'wāā ōjǐlā rǐ 'dǐ 'bá yí bē vō gólǐyíká rú 'ē'bē ká rǐ 'álá.

³⁰ Gō'dá nǐngá sǐ, Póólō àrǐ tã bē tã 'dǐ tāsí rǐ, gólá lē trá nǐlǐ lāmú-àzǐ gólákā 'dǐ 'bá yí pālé ōjǐlā rú 'ē'bē 'bá ngbā'ū 'dǐ 'bá yí drǐgá sǐ, gō'dá tã lē 'bá Yésū 'á rǐ 'bá yí lōgá gólá dó nǐlǐ. ³¹ Gō'dá kpá ōjǐlā àmbā-àmbā ūrūkā 'bá yí Ēfēsō ká, gólǐyí à'dó 'bá gólá rǐ rú-lē-àzǐ ró rǐ 'bá yí drí tã átízó gólá drí kǐ, gólá ònǐ tólá kō. Tã 'dǐ tāsí rǐ, Póólō nǐ gō'dá tólá kō.

³² Gō'dá vō rú 'ē'bē ká 'dǐ 'á tólá rǐ, ōjǐlā dūū 'dǐ 'bá yí drē zāā òtré'á àzǐ-vó àzǐ-vó. Ūrūkā lá yí òtrē tã àzà 'bá yí sǐ, gō'dá ūrūkā lá yí òtrē ÿyíká tã àzà 'bá yí sǐ, tálá àmbá lá gólǐyí 'ásí rǐ 'bá yí nǐjǐ ÿyí tã ìfǐ ÿyí drí rú 'ē'bézo rǐ kò'dáwá.

³³ Gō'dá nǐngá sǐ, ōjǐlā Yúdā yí ká drí àgō àzà gólǐyí lāfálé 'ásí zǐlǐ Ālēkēzāndā rǐ 'bāzó nǐ'á àdrélé ò'bǐ àndrá à'dólé tã àtá 'bá ró ÿyí ngá lésí. Ōjǐlā ūrūkā 'bá yí drí tã gólá 'ē'á nǐ'á àtálá rǐ átázó gólá drí. Nǐngá sǐ, Ālēkēzāndā rǐ drí drǐ ñngázó ūrú ōjǐlā drí rǐzó bē njūrū, tálá yí ngǐ ró bē tã ÿyí ngá lésí gólǐyí drí. ³⁴ Gō'dá ōjǐlā nǐ ÿyí bē kǐ, gólá rǐ'á ōjǐlā Yúdā yí ká 'ǐ rǐ, gólǐyí drí ngázó kpākā ālō rǐ'á òtrélé kǐ nǐ rǐ, “Cé Ārǐtǐmísā ìdǐ gólá òvǎrǐ àmaká òkó ró rǐ! Gólá rǐ'á òvǎrǐ àmbá 'ǐ gārā lāvūlǐ kōrō!” Ítí rǐ, gólǐyí rǐ trá òtrélé ìtú-pá rǐ sǐ.

³⁵ Nǐngá sǐ, àdūkū lá ró rǐ, gólá tã ñgǐ 'bá àmbá jārǐbā ká ró rǐ drí ngázó ànǐlǐ gólǐyí 'bālé rǐlǐ njūrū. Gō'dá drílá tã átázó kǐ, “Ànǐ ōjǐlā àmaká Ēfēsō ká ró rǐ 'bá yí, ōjǐlā cé tǐtǐ nǐ trá kǐ nǐ rǐ, àmā Ēfēsō lé 'bá ìdǐ rǐ 'bá jó àndrē gólá rǐzó Ārǐtǐmísā rǐ ññǐlǐ rǐ vó lá ndrélé rǐ. Mǎ ndrē àmaká kúnǐ mvá lānjā à'dé 'bá trá ūrú lésí gólá àmā drí ññǐlǐ Ārǐtǐmísā ró rǐ vó lá ìdǐ. ³⁶ Ógāā tǐ tã 'dǐ 'bá yí drǐjǐ kō. Ítí rǐ, ìcā trá ànǐ drí àgízó tǐtǐ ró gō'dá à'dó kō tã ōnjǐ 'ēzó ìdǐ tã 'dǐ 'bá yí tāsí. ³⁷ Gō'dá àgō rǐ nō 'bá yí tāsí rǐ, kpálé gólǐyí ūgūú ngá kō jó òvǎrǐ àmaká rǐ ká 'ásí gō'dá gólǐyí 'dá òvǎrǐ àmaká òkó ró Ārǐtǐmísā kpálé kò'dáwá rǐ, nǐ rú gólǐyí trá àtrólé àjǐlǐ nōngá.

³⁸ “Nǐngá sǐ, òzō Dēmétrǐyō ōjǐlā ÿyíká rǐ 'bá yí bē à'dó ÿyí cú tã bē 'bālé ōjǐlā àzà rú rǐ, gólǐyí à'dó ōjǐlā rǐ 'dǐ àtrō'á 'bālé kúmú àndrá kǎyǐ gólá tã kǐ ká rǐ sǐ gō'dá tã rǐ 'dǐ ngízó dódó kúmú drí. ³⁹ Gō'dá òzō ànǐ ndrǐ òlē kpá tã àzà 'élé tã 'dǐ tāsí rǐ, ìtí rǐ, trá rǐ'á tándí ró àmā drí ōjǐlā ndrǐ jārǐbā nō ká 'ē'bézo kǐlā mbǐmbǐ ró. ⁴⁰ Àwā gólá ànǐ ndrǐ drí 'élé trá àndrō rǐ tāsí rǐ, mǎ ūrǐ ró, tálá ōjǐlā àzà à'dó nǐ'á tã 'bālé àmā rú kúmú àngǐ Rómā ká àndrá tã lá sǐ. Àwā 'dǐ tã ìfǐ lá yù'dáwá, gō'dá mǎ ìcā kō ngǐlā kúmú Rómā ká drí mbǐmbǐ ró.” ⁴¹ Gō'dá tã ñgǐ 'bá àmbá 'dǐ ndē tã àtā-àtā bē trá rǐ, gólá drí ngázó ōjǐlā 'bālé lā'búlǐ gólé ÿyí drí 'bá 'ásí.

⁵²19.19 Ōjǐlā drí lāgǐ lá 'dǐ ūsúzó rǐ, à'dó ngá 'ē'á kǎyǐ kútū nyà'dǐ-rǐ-drǐ-lā-mùdrǐ.

⁵³19.29 Gólǐyí kpārǐtǐ à'dó trá Mēkēdóniyá lé 'bá 'ǐ.

Tã gólá Póólô drí ngázó nílí tã lě 'bá yí lómílí 'bãdrī Mēkēdóniyā kã rī 'álá, gō'dá kpá jārībã Kōrínītō kã rī bē rī

20 ¹ Gō'dá òjílã Ēfēsō kã ndélé bē àwā ùjã ìyíkã 'dī rī, Póólô drí ngázó tã lě 'bá Yésù 'á rī 'bá yí è'belé tũ vō àlô 'á. Gō'dá drílã tã átázó gólíyī drí, tãlã gólíyī òrī ró bē pīpīsílí àtũ-àtũ sī. 'Dī vósī, gólá drí mí-rī-gbō 'èzō gólíyī drí gō'dá ngázó nílí Mēkēdóniyā 'álá. ² Mēkēdóniyā 'álá rī, gólá tō àcī trá nī'á mbàràkã sō bē gólíyī tã lě 'bá trá Yésù 'á rī 'bá yí 'á ùlī tãndí rī 'bá yí sī. 'Dī vósī rī, gólá drí ngázó lãvùlī jārībã Kōrínītō 'bãdrī Gīrīkī kã 'á rī 'álá. ³ Gō'dá gólá drí rīzō jārībã Kōrínītō 'dī 'á tólã pará nã sī. Gō'dá tólã sī rī, gólá lě trá àngalé àgòlè 'bãdrī Siriyã kã 'álá kòlóngbō sī gōzō Yērōsālēmã 'álá. Gō'dá gólá àrī tã kī, òjílã Yúdã yí kã ùrùkã 'bá yí Gīrīkī 'álá rī 'bá yí àyī iyī tã trá 'èzō gólá rī fùlī. Tã rī 'dī tãsī rī, gólá drí ngázó gólé volé pá sī kòrō 'bãdrī Mēkēdóniyā kã rī 'ásī.

⁴ Gō'dá gólíyī nī 'bá kpãã gólá bē rī 'bá yí rī'á Sōpãtérã Pírã rī mvá ró gólá Bēriyã lè 'bá ró rī, Ārīsītãròkō gō'dá Sēkòndō bē gólíyī Tēsãlòníkã lè 'bá 'í, gō'dá nīngã sī, Gáyō àzã Dérèbè lè 'bá ró rī, gō'dá Tímátíyã, gō'dá Tíkíkō yí Trōfímō bē, gólíyī ìyíkã kpārãtī Ásīyã lè 'bá 'í. ⁵ Òjílã rī 'dī 'bá yí lãvũ ìyíkã sīsī àtī 'álá kòlóngbō sī àmã⁵⁴ tèle Póólô bē Trówã 'álá. ⁶ Mã rī trá jārībã Fīlípī rī 'á kãrãmã gólá rīzō àmbãtã gólá rī'á 'bèlã cú ìtī àkũ àkò rī nyalé rī 'èlè tólã. 'Dī vósī rī, àmã drí Fīlípī rī àyézó. Trō àmã rī'á kãyī nī kòlóngbō sī cãzō òjílã gólíyī lãvũ 'bá sīsī 'álá rī 'bá yí ùsúlī Trówã 'álá àmã tērè 'á. Gō'dá nīngã rī, àmã drí 'èzō là kãyī nī-drī-lã-rī.

Tã gólá Póólô drí Yütúkũ rī lĩdrízó Trówã 'álá rī

⁷ Kãyī òjílã Yúdã yí kã rãtãã 'è kã rī vósī lãnjátúlī sī rī, àmã drí ngázó rù è'belé rãtãã 'á àmũ kã tãsī. Gō'dá Póólô drí ùlī Òvãrī kã pèzō òjílã drí. Gólá lè trá ngalé lãvùlī tólã sī ìdrũ rī kãtī. Ítí rī, gólá drí rīzō tã Òvãrī kã pèlè òjílã drí búúũ à'bí ító 'á. ⁸ Mã è'bè rù trá jó 'álé lãkũ gólá ùrú lēsī àzī drī lãmbã dùũ drí rīzō kólè rī 'á. ⁹ Nīngã sī, ágã àzã rù là Yütúkũ gólá rī 'bá ùpī àbè kã 'á rī, à'dú drí àsízó lĩfī là 'á lãñō rīrī kã 'dī drí sī. 'Dī Póólô drè zãã rī'á tã pè'á àtīlī àtīlī ró rō. Gō'dá àdũkũ là ró rī, Yütúkũ drí gbō lĩfízó à'délè 'yará ùpī 'ásī ìnyákũ drī.

Gō'dá òjílã ngã bē nílí gólá rī ìngalé ùrũ rī, gólíyī gō ùsũ gólá trá kīnī-kīnī àvō ró. ¹⁰ Nīngã sī, Póólô drí ngázó nílí rù ùtúlī gólá drī gō'dá rī'á rù'bã là ànjúlī. Gō'dá Póólô rī drí tã átázó òjílã drí, tãlã gólíyī àâyè ró àwó ngōngō. Gólá kī, “Nī àyè àwó, gólá lĩdrí trá.”

¹¹ Gō'dá nīngã sī, Póólô drí ngázó mbãlè gólé ùrũ 'álá jó 'dī 'á tólã kpá ó'dí àmbãtã 'á àmũ kã rī nyalé ngã mvũmvũ bē tã lè 'bá Yésù 'á rī 'bá yí bē, gō'dá kpá rīlī tã ngílí gbíyã àcè ró búúũ vō drí àwúzó. Gō'dá volé drī là 'ásī rī, gólá drí ngázó nílí.

¹² Nīngã sī, òjílã 'dī 'bá yí drí ágã Yütúkũ Póólô drí lĩdrílí trá 'dī drízó àjílí gólé yí drí 'bã 'álá, 'dī gólíyī gō'dá trá 'dó àyíkò ró tãlã tã 'dī tãsī.

Tã Póólô drí nīzō Mèlétō 'álá gō'dá ùlī àdũkũ ìyíkã àtálè drī-'bã kãñsã kã Ēfēsō 'álá rī 'bá yí drí rī

¹³ Nīngã sī, Póólô drí tã átázó àmã drí nīzō mbãlè kòlóngbō àndrè 'á gō'dá nílí àtīlī ró, tãlã gólá lè ìyíkã vō kílí pá sī mbī nílí Àsósō 'álá. Ítí rī, àmã drí àmãkã nīzō lĩgō bē kòlóngbō sī cãlè Àsósō 'álá gólá rī ùsúlī tólã. ¹⁴ Gō'dá mã ùsũ gólá bē tólã rī, gólá drí mbãzō filí àmã bē kòlóngbō 'á. Gō'dá àmã drí nīzō zãã Mītòlènè 'álá à'dú kólè tólã. ¹⁵ Gō'dá cījínó àzã rī sī rī, àmã drí ngázó nílí kòlóngbō sī tólã sī cãlè ànyī 'bãdrī zīlī Kíyō rī rù. Kãyī àzã rī sī rī, àmã drí nīzō zãã kòlóngbō sī Sámō 'álá. Gō'dá drízō là sī rī, àmã drí nīzō nī'á cãlè jārībã zīlī Mèlétō rī 'álá. ¹⁶ Póólô lè trá nílí kòrō mbī Mèlétō 'álá cú ìtī cã àkò Ēfēsō 'álá,⁵⁵ tãlã yí òzō kò nī lípí bē 'bãdrī Ásīyã kã 'dī 'ásī. Gólá lè nílí 'wãã'wã Yērōsālēmã 'álá, tãlã òzō ìcã trá rī yí drí à'dózó bē Yērōsālēmã 'álá kãyī Pēnītãkósítí kã sī.

¹⁷ Gō'dá nīngã sī, Póólô drí ngázó tã àtílí drī-'bã kãñsã kã Ēfēsō 'álá rī 'bá yí drí ànīzō ìyī ùsúlī Mèlétō 'á tólã. ¹⁸ Gō'dá drī-'bã 'dī 'bá yí cã bē tólã rī, Póólô drí nī-bè-yã fèzō gólíyī drí, gō'dá gólá drí tã átázó gólíyī drí kī, “Ànī nyãnyã nī rīrī àmãkã mã drí rīzō rīlī kãyī vósī ndrī, mã drí à'dózó ànī bē kãyī drī-kákã mã drí àcãzō 'bãdrī ànìkã Ásīyã kã rī 'á, búúũ cãlè kãyī gólá mã drí lãvúzó rī sī rī trá. ¹⁹ Mã 'è lōsī Kúmú Yésù kã trá rù lògō dã rī sī. Mã ngô àwó trá rō Òvãrī drí ànī tãsī, tãlã nī àãdrè ró bē pīpīsílí àtũ-àtũ sī kãyī lãñō kã rī sī. Gō'dá mã rī gógó ùsũ lãñō kpá trá rō òjílã Yúdã yí kã gólíyī tã àyī 'bá trá mã rù rī yí drígã sī, ndrô gólíyī mã drí rīzō lōsī Òvãrī kã 'èlè ànī lãfálè rī 'bá yí sī. ²⁰ Lãñō rī 'dī à'dò bē kpálè ìtí rī, mã rī trá zãã rī'á tã àtī-àtī tãndí Òvãrī kã pèlè ànī drí, gō'dá kpá ànī ìmbálè ò'bí lãfálè gō'dá kpá ànī drí 'bã 'ásī, cú ìtí tã Òvãrī drí 'èlè trá ànī pãzō rī àzãkã là lókí àkò àlówálã ànī drí. ²¹ Mã àtã ùlī trá ngbálí-ngbálí òjílã drí ndrī, à'dó kò cé òjílã Yúdã yí kã drí. Mã àtã tã trá gólíyī drí drī àdízó volé tã ònjí gólíyíkã rī 'bá yí 'ásī, tãlã gólíyī ìnjī ró Òvãrī gō'dá kpá tã lèlè Kúmú àmãkã Yésù 'á.

²² “Ngbãangbãno rī, mã àtã ànī drí kī, Líndrī Tãndí Òvãrī kã trá àmã jò'á ì'dí nō nílí Yērōsālēmã 'álá, gō'dá mã nījī tã òjílã drí 'è'á 'èlã mã drí tólã rī kò. ²³ Gō'dá mã nī cé tã nò 'bá yí ì'dí, jārībã gólíyī cé ìfí mã drí rīzō trá 'á là 'ásī rī 'bá yí 'ásī rī, Líndrī Tãndí Òvãrī kã rī à'dã tã trá mã drí kī nī rī, kãyī àzã sī, òjílã à'dò ìyī àmã vũ'á gãñimã 'á gō'dá àmã 'balé lãñō ùsúlí. ²⁴ Gō'dá tã ìsũ àmãkã rī'á ìsũlã rī 'á rī, à'dó kò rī'á tã àngí 'í òzō mã òdrã ngãtã mã òdrã kò'dãwã rī. Tã àngí mã drí rī rī'á lōsī gólá Kúmú Yésù drí tã là 'balé trá mã drí 'èlè rī ndélé búúũ kãyī mã drí drázó rī sī. 'Dī rī'á tã àtī-àtī tã tãndí Òvãrī drí 'èlè trá òjílã pãzō rī tãsī rī ì'dí. ²⁵ Sīsī là sī rī, mã rī trá gbíyã rō ònī lãfálè tã àtálè ànī drí kũmũ àngí Òvãrī kã tãsī.

⁵⁴20.5 Àmã Úlī nō tã ìfí là Lúkã yí Póólô bē.

⁵⁵20.16 Tã 'dī tãsī, sīsī rī, gólá zī kòlóngbō gólá nī 'bã kòrō mbī Mèlétō 'álá àdrè àkò Ēfēsō 'á rī ì'dí.

“Gõ'dá ngbãangbânõ rî, nî ndrê amâ ãfî gõ'dá kó kô ó'dí. ²⁶⁻²⁷ Ítí rî, má âta tâ gólíyî ndrî Ôvârí drí lèlê 'èlâ rî trá ãní drí. Má cí tî tâ ázákã drîí ãní drí kô. Bê trá ítí rî, má âta ãní drí ãndrô, òzô nî àâyê rîrî lãfî mbî ró rî kã trá gõ'dá ãlã òsúzó rî, 'dîí ã'dó gõ'dá kô tâ 'è'è anyã amákã rî tãsí. Gõ'dá 'dîí rî'á tâ ãní nyãanyã kã rî 'dîí.

²⁸ “Gõ'dá ítí rî, nî ndrê ãní vó dódó ndrî 'dó òjílã kãñisã kã gólíyî Líndrí Tãndí Ôvârí kã drí ãní 'bãlé trá vó lâ yî ndrêlê rî 'bã yí bê. Nî ãmbã tâ mbî Yésù kã gólíyî drí ngbálí-ngbálí, gõ'dá kpá gólíyî ãfîzó òzô lókí 'bã drí kãbîlîkî íyíkã ãfîrî kátí, tãlã gólíyî rî'á òjílã Ôvârí kã 'dîí gõ'dá gólã gî gólíyî trá ã'dólé íyíkã ró òdrã mvã lâ Yésù kã rî sî. ²⁹ Má nî trá kí, má àâyê ãní trá rî, vólé drí lâ 'ásí, òjílã àzã 'bã yí ã'dó ãní'ã ãní ngálã tâ anyã ãmbálé òjílã kãñisã kã ãdólé tâ lèlê gólíyíkã ízálé, òzô kôrõnyã ònjí drí kãbîlîkî rûrî fúlî nyálé rî kátí. ³⁰ Gõ'dá òjílã àzã 'bã yí ãní lãfálé sî ã'dó kpá ngã'ã rî'ã ònjô ãdólé, tãlã òjílã kãñisã kã 'bãlé 'dèlê íyí vósí Yésù rî vó 'á. ³¹ Tãlã tâ rî 'dîí tãsí rî, nî 'è lósí Ôvârí kã 'dîí ãfî lõmbã sî, tâ 'dîí òjã kô ãní drí sî. Nî 'è tâ òzô má drí 'èlê trá rî kátí. Má rî trá ãní ãmbálé ndrî ãlõ-ãlõ òjílã ãlõ rî áyê ãkó ndrô nã sî. 'Dîí rî'ã ngãçî ítú bê ndrî. Gõ'dá má ngô ãwó kpá trá rôõ ãní tãsí, ã'dó ró bê ãní drí 'dèzó tâ Ôvârí kã vósí pîpîsîlî ãlõ rî sî.

³² “Ítí ngbãangbânõ rî, má fê ãní Ôvârí drí gã, gólã òndrê ró bê ãní vó. Gõ'dá má âti ãní úlî gólákã ãrílí 'èlê, tãlã úlî rî 'dîí 'bã yí ò'bã ró ãní bê tâ lãnjã gólákã gólã rî gógó drí ãfèlê cú ítí tãkó ãní drí rî nîlî. Tã âti-âti rî 'dîí ã'dó ãní 'bã'ã ãdrélê pîpîsîlî ãdú-ãdú sî, tãlã Ôvârí ãcã ró bê ãndrã-tãndí gólíyî gólã drí lèlê 'è'ã fèlã òjílã íyíkã drí ndrî rî fèlê ãní drí ãfî 'álã.

³³ “Mí nî tâ gólíyî má drí 'èlê sîsî rî 'bã yí trá ndrî, má ã'dó kô lãfã ngãtã ítã lówó bê trólê ãní àzákã drí gã sî. ³⁴ ãní rî gógó nyãanyã lâ nî trá kí, kãyî ndrî má drí rízó trá ãní lãfálé rî sî rî, má rî trá ngã 'èlê amã drí sî ngã gólíyî ndrî amã drí lèlê amã àzî-àzî yí bê rî ùsúzó. ³⁵ Ítí lâ 'dîí ró rî, má ã'dã trá ãní drí kí, kãyî vósí cé nî ò'è lósí mbãrãkã sî, ã'dó ró bê gólíyî ícã 'bã ngã 'èlê kò'dãwã rî 'bã yí pãzó. Gõ'dá kpá úlî Kúmú amákã Yésù kã nò 'bã yí òrî ãní drîí. Gólã kí nî rî, 'Òjílã gólã ngã fê 'bã rî ã'dó ãndrã-tãndí Ôvârí kã ùsú'ã rôõ lãvùlî òjílã gólã rî 'bã ngã trólê rî drîí sî.’ ”

³⁶ Níngã sî, Póólõ ndê tâ drílã rî'ã átálã 'dîí 'bã yí bê rî, gólíyî ndrî drî- 'bã kãñisã kã rî 'bã yí bê drí ngãzó íyí 'ã'í fîlî vûdrî gõ'dá rãtãã 'èzó Ôvârí drí. ³⁷ Níngã sî, gólíyî ndrî 'dó drí Póólõ rî ãmvózó gõ'dá mí-rî-gbõ 'èzó gólã drí ãwó ngõngõ rôõ rî sî. ³⁸ Gólíyî trá tâ ãsú ró ãmbã, tãlã gólã âta tâ trá kí nî rî, gólíyî ãcã gõ'dá kô íyí ndrêlê ó'dí. 'Dîí vósí, gólíyî drí gólã rî vó 'bãzó nîlî mbálé fílî kòlõngbõ 'álã.

Tã ãçî Póólõ yí kã Yêrõsãlémã 'álã rî tãsí

21 ¹ Gõ'dá tólã sî, amã drí mí-rî-gbõ 'èzó drî- 'bã Èfèsõ lésí rî 'bã yí drí tâ ãsú ãmbã sî. Gõ'dá amã drí ngãzó nîlî Mèlétõ 'ásí kòlõngbõ sî lãvùlî ãçî amákã bê Yêrõsãlémã 'álã. Mã ngã nîlî kòrõ mbî ãmvú ãndrê drîí sî, gõ'dá amã drí cãzó ãkîrî zîlî Kósã rî 'álã. Ítí drîzõ lâ sî rî, amã drí ngãzó nîlî níngã sî ãkîrî zîlî Ródã rî 'álã. Gõ'dá çîno lâ sî, amã drí nîzó jãrîbã zîlî Pãtãrã rî 'álã. ² Tólã rî, amã drí kòlõngbõ amã drí ãnîzó 'dîí sî lâ 'dîí áyézó, gõ'dá kòlõngbõ ãndrê àzã ùsúzó. Kòlõngbõ 'dîí rî nî'ã vó mvã zîlî Fõnisíyã 'bãdrî Síriyã kã 'á rî 'álã. Gõ'dã bê ítí rî, amã drí mbãzó fílî kòlõngbõ 'dîí 'á, gõ'dã nîzó ãmvú ãndrê drîí sî kãyî dũú sî. ³ Ítí ró rî, amã drí nîzó zãã zãã, gõ'dã níngã sî, amã drí 'bãdrî zîlî Sãyipãrãsí rî ndrêzó jêjê ró. Gõ'dã amã drí lãvúzó 'bãdrî rî 'dîí rú sî gólê amã drî-ãlî drîí ró nî'ã cãlé 'bãdrî Síriyã rî 'álã. Gõ'dã amã drí cãzó ãdrélê jãrîbã zîlî Tírã rî 'á 'bãdrî Síriyã 'dîí 'á níngã, tãlã òjílã gólíyî kòlõngbõ kã 'dîí 'bã yí lè íyí ngã lãnjî íyíkã kòlõngbõ rî 'dîí 'á rî 'bã yí ãrílí ndrî vólé kòlõngbõ 'ásí gõ'dã rízó níngã kãyî dũú sî.

⁴ Tírã 'á níngã rî, amã drí ngãzó nîlî tâ lè 'bã Yésù 'á níngã rî 'bã yí ùsúlî. Gõ'dã amã drí rízó gólíyî bê níngã kãyî nî- drî- lã- rî sî. Gõ'dã níngã rî, gólíyî drí tâ ã'dãzó Póólõ drí ngbálí-ngbálí kí, gólã òní Yêrõsãlémã 'álã kô, tãlã Líndrí Tãndí Ôvârí kã ã'dã tâ trá gólíyî drí kí, Póólõ ã'dó lãnjõ ùsú'ã tólã. ⁵ Gõ'dã kãyî kòlõngbõ 'dîí kã 'è'ã 'èlã Tírã 'á níngã rî ndrêlê bê rú trá rî, amã drí amã èdézó njãã ngálé nîlî. Ítí rî, òjílã ndrî òkó lâ yí bê gõ'dã kpã mvã lâ yí amã drí rízó trá gólíyî bê 'dîí 'bã yí drí amã vó 'bãzó jãrîbã 'ásí lãfî 'á. Níngã sî, mã ãcã bê ãmvú ãndrê tî rî, amã gólíyî bê ndrî drí ngãzó 'ã'í fîlî ãmvú ãndrê sínyítã bê 'dîí tî rãtãã 'èzó Ôvârí drí. 'Dîí vósí rî, amã drí ngãzó mí-nî-gbõ 'èlê amã vó 'ásí. ⁶ Níngã sî rî, amã drí amákã mbãzó fílî kòlõngbõ 'á, gõ'dã gólíyî drí íyíkã gbõ ngãzó gólê lã'búlî íyí drí 'bã 'ásí.

⁷ Gõ'dã tólã sî rî, amã drí nîzó Tírã 'ásí Póólõ yí bê zãã gõ'dã nî'ã cãlé Pètõlémã'yã 'álã. Níngã rî, amã drí nîzó nî-bê-yã 'èlê tâ lè 'bã Yésù kã níngã 'dîí 'bã yí drí gõ'dã ã'dú kòzó gólíyî bê kãyî ãlõ. ⁸ Gõ'dã drîzõ lâ sî rî, amã drí nîzó zãã kòlõngbõ sî gõ'dã cãlé Sêsãrèyã 'álã. Níngã rî, amã drí ngãzó nîlî rílî Fílípõ ãgõ gólã tâ âti-ãti tãndí Yésù kã pè 'bã ró rî drí 'bã 'álã. Gólã kpã 'dîí ãlõ òjílã nî- drî- lã- rî gólíyî tâ lè 'bã Yésù 'á rî 'bã yí drí nîlî trá Yêrõsãlémã 'álã ngã nyãnyã fèlê òkó gólíyî ãyízî ró rî 'bã yí drí rî 'dîí. ⁹ Gólã rî'ã cú mvã ãnjõ ágõ ãkó rî 'bã yí bê sù ndrî 'dó íyí tâ Ôvârí kã ngí 'bã 'í tâ ãngû 'bã ró. ¹⁰ Mã rî gólíyî bê tólã kãyî fînyãwã sî. Gõ'dã tâ ãngû 'bã àzã rú lâ Ágãbã, gólã drí ãcãzó Yêrõsãlémã lésí. ¹¹ Gólã ãní trá amã vãlã Fílípõ drí 'bã 'álã. Gõ'dã gólã drí gãsí Póólõ kã ãtízõ Póólõ pî sî, íyí pá gõ'dã íyí drí bê òmbézó 'dîí sî lâ, gõ'dã ngãzó tâ átálé kí, “Nõõ rî'ã tâ gólã Líndrí Tãndí drí ã'dãlé trá kí'ã nî rî, òjílã gólã gãsí ípî kã nò drí ã'dólé gólãkã rî, òjílã Yúdã yí kã ã'dó gólã rî òmbé'ã òzõ nõõ kátí Yêrõsãlémã 'álã gõ'dã trólê fèlê Rómã lè 'bã yí drí òmbélê 'bãlé gãñimã 'á.”

¹² Gõ'dã mã ãrî bê úlî 'dîí 'bã yí rî, amã gõ'dã tâ lè 'bã Yésù kã àzã 'bã yí tólã rî 'bã yí bê drí ngãzó rú lõ'bãlé Póólõ rú ãndálé ãndã, tãlã gólã òzó nî kô Yêrõsãlémã 'álã. ¹³ Gõ'dã gólã lógõ íyíngã tâ- drî amã drí kí nî rî, “Mí rî rî'ã ãwó ngólê ítí 'dîí ã'dó tãsí yã? Mí rî rî'ã amã fúlî ízã sî nõtí ã'dó tãsí yã? ã'dó bê trá ítí rî, mã trá ngã'ã nîlî. Má ã'dó kô ùrî ró gãñimã Yêrõsãlémã kã tãsí, gõ'dã má ã'dó kpã kô òdrã ùrî bê drálé tólã Kúmú Yésù rî tãsí.”

¹⁴ Níngã sî rî, mã ícã gõ'dã kô tâ lógólé gólã drí. Ítí rî, amã drí gbõ úlî ãtã-ãtã gólã drí rî áyézó vólé tâ rî 'dîí tãsí. Gólã amã drí átálé rî cé “Ôvârí drí lèlê rî vó ró.”

¹⁵ Rîrî gólãkã tólã rî vósí, amã drí ngã amákã rî 'bã yí èdézó njãã ngãzó nîlî Yêrõsãlémã 'álã. ¹⁶ Níngã sî, tâ lè 'bã Yésù 'á Sêsãrèyã kã rî 'bã yí drí ngãzó amã ãjílî lãfî nîzó Yêrõsãlémã 'álã rî drîí. Gólíyî trõ amã ãjílî búúú cãlé tâ lè 'bã

ãzã rú bê Mìnãsonã rí drí 'bã 'álã rílí tólã tãkõ. Mìnãsonã rí'á Sãyĩpãrãsí lé 'bã ró gólã à'dó 'bã tã lã 'bã Yésũ kã àkũ ró nã rí ì'dí.

Tã gólã drí-'bã kãñĩsã kã Yërõsãlãmã 'álã rí 'bã yí drí lãlã Póólõ drí 'èlã íyí nyãányã à'dálã tã mbí 'bã ró rí

¹⁷ Gõ'dá ãmã Póólõ yí bê, mã câ bê Yërõsãlãmã 'á rí, òjílã kãñĩsã kã tólã nã 'bã yí drí ãnĩzõ nĩ-bê-yã fãlã ãmã drí ãyĩkõ sĩ. ¹⁸ Nĩngã sĩ, drĩzõ là sĩ rí, ãmã Póólõ yí bê drí ngãzõ nílí drí-'bã Yãkõbã yí ndrãlã, gõ'dá òjílã kãñĩsã kã rí 'bã yí drí kpá rú è'bãzõ ndrĩ ãmã bê tólã. ¹⁹ Ítí rí, Póólõ drí ngãzõ nĩ-bê-yã fãlã gólĩyí drí, gõ'dá kpá tã tãndí ndrĩ gólĩyí Ôvãrĩ drí 'èlã trá òjílã lídí gólĩyí à'dó 'bã Yúdã ró kò rí 'bã yí lãfãlã 'á rí 'bã yí ngílí sĩrũ-sĩrũ, tãlã lõsĩ gólã drí 'èlã trá gólĩyí lãfãlã 'á rí sĩ. ²⁰ Gõ'dá Yãkõbã yí ãrĩ tã Póólõ drí ngílí 'dĩ 'bã yí bê rí, gólĩyí drí Ôvãrĩ rí lùyĩzõ ãmbã, tãlã òjílã lídí dũũ lã yí tã trá Yésũ 'á vò 'ásĩ ndrĩ.

Gõ'dá nĩngã sĩ, gólĩyí drí ngãzõ tã àtãlã Póólõ drí kĩ nĩ rí, “Ãmã àdrúpĩ, ãmã rí'á ãyĩkõ ró rõõ tã Ôvãrĩ drí 'èlã lõsĩ ãnĩkã sĩ rí tãsí. Gõ'dá kpá jãrĩbã ãmãkã 'á nõngã òjílã dũũ Yúdã yí kã lã yí tã trá Yésũ 'á, gõ'dá gólĩyí ndrĩ rí'á ngíyã ró tã 'bã'bã Músã kã ñnjĩlĩ kòrõ. ²¹ Ôjílã rí 'dĩ 'bã yí ãrĩ úlĩ fã-fã trá ní rú kĩ nĩ rí, ní òrĩ tã ìmbãlã kĩ, òjílã Yúdã yí kã gólĩyí rí 'bã òjílã lídí lãfãlã rí 'bã yí ò'è yí tã 'bã'bã 'dĩ 'bã yí kò, gõ'dá kpá 'dĩyĩmvã là yí drí 'dãlã bãsã 'á gõ'dá kò, kpá kò lã'bĩ ãmãkã rí 'bã yí 'dãlã ãlõwãlã. ²² Nõõ rí gólĩyí à'dó tã ãrĩ'á kĩ, ní ãcã trá nõngã. Gõ'dá bê trá ítí rí, mã à'dõ tã ní drí ãcã'á 'è'á 'èlã tã là sĩ rí à'dã'á ní drí. ²³⁻²⁴ Rí'á dó kĩ, ní 'è ngã gólã ãmã drí àtãlã ní drí nõ tã à'dãlã kĩ, ní zãã rí'á tã 'bã'bã Músã kã rí 'bã yí 'è'á. ãgõ ãzã 'bã yí ãmãkã bê sũ rí'á yí nõngã. Gólĩyí 'bã lãtrĩtrĩ trá Ôvãrĩ drí. Ngbããngbãñõ, gólĩyí lã trá lãtrĩtrĩ 'dĩ ndrãlã dódó. Mĩ nĩ gólĩyí bê jó ãngĩ Ôvãrĩ kã rí 'álã. Tólã nĩ 'dã lã'bĩ 'dĩyí à'dã kã ngbãngbã Ôvãrĩ rí ñjĩ drĩ 'á rí gólĩyí bê. Nĩngã sĩ, ní fã ró lãfã lã'bĩ rí 'dĩ 'dã kã drĩ-'bã lã'bĩ 'è kã drí gólĩyí tãsí ndrĩ, tãlã gólĩyí òfã ró yí drĩ-'bĩ lãmbã ró kĩ nĩ rí, yí àtũ lãtrĩtrĩ ãyĩkã Ôvãrĩ drí rí trá. 'Dĩ rí à'dõ à'dã'á là òjílã ãlõ-ãlõ drí kĩ, tã à'bã-à'bã ní rú rí rí'á ònjõ 'ĩ. Mĩ rí lã'bĩ Músã yí kã rí 'èlã ì'dĩ.

²⁵ “Gõ'dá òjílã lídí gólĩyí tã lã 'bã trá Yésũ 'á rí 'bã yí tãsí rí, mí nĩ trá ngbããngbãñõ kĩ, mã jò wãrãgã trá àkũ ró àkũ ró nã sĩ tã 'bã'bã bê kĩ, gólĩyí ònyã à'wã gólã òmbã là ñjĩ ñjĩ kò rí kò'dãwã, gõ'dá gólĩyí ònyã ngã ãrĩ drí 'bãzõ drã bê 'á là rí kò, gõ'dá kpá gólĩyí ò'bã òjílã gólĩyí à'dó 'bã kò yí òkõ ró ngãtã yí ágó ró rí kò yí ògúlĩ à'dũ kòzõ ì'dĩ bê là. Ícã kò gólĩyí drí lã'bĩ Yúdã yí kã 'èlã ndrĩ.”

²⁶ Gõ'dá Póólõ drí tã 'dĩ 'èzõ té ítí. Cĩjĩnõ ãzã rí sĩ, Póólõ yí drí ngãzõ nílí jó ãngĩ Ôvãrĩ kã 'álã ãgõ gólĩyí sũ 'dĩ 'bã yí bê lã'bĩ 'dĩyí à'dã kã ngbãngbã ró Ôvãrĩ rí ñjĩ drĩ 'á 'dĩ 'dãlã gólĩyí bê. Nĩngã sĩ, Póólõ drí ngãzõ nílí jó 'álã tã àtãlã drĩ-'bã lã'bĩ 'è kã drí kãyĩ 'bãzõ kòrõnyã zãzõ lã'bĩ gólĩyĩkã 'dĩ vò là àtĩzõ.

Tã gólã òjílã Yúdã yí kã drí à'dózõ òmbã ró Póólõ rú

gõ'dá 'èzõ gólã rí fũlĩ rí

²⁷ Nĩngã sĩ, Póólõ yí drã rí'á jó ãngĩ Ôvãrĩ kã rí 'á kãyĩ ñjĩ-drĩ-lã-rĩ lã'bĩ à'dózõ ngbãngbã Ôvãrĩ ágãlã rí kã drí rú ndrãrã rí sĩ, Yúdã yí ùrũkã gólĩyí ãnĩ 'bã trá Ásíyã lãsí jó ãngĩ Ôvãrĩ kã 'dĩ 'á rí drí íyí Póólõ rí ndrãzõ. Gõ'dá gólĩyí drí ngãzõ tã 'bãlã òjílã ò'bĩ ró 'dĩ 'bã yí drí, tãlã gólĩyí à'dõ ró bê àwã ró Póólõ bê. Ítí rí, gólĩyí drí ngãzõ 'dãlã Póólõ rí rũlĩ àwã sĩ. ²⁸ Gõ'dá nĩngã sĩ, gólĩyí drí ngãzõ tã rí 'dĩ íyãlã kĩ nĩ rí, “Ôjílã ãmãkã Yúdã yí kã, nĩ pã ãmã lãñõ fãlã ãgõ nõ drí. Nõõ rí'á ãgõ rí gógõ gólã rí 'bã òjílã ìmbãlã vò 'ásĩ cã fĩfĩ kĩ nĩ rí, òjílã ãmãkã, gõ'dá tã 'bã'bã Músã kã rí 'bã yí, gõ'dá jó ãngĩ Ôvãrĩ kã ãmãkã nõ ãã'dõ íyí ndrĩ rí'á tã ífĩ ãkõ rí ì'dĩ. ⁵⁶ Gõ'dá ngbããngbãñõ rí, gólã ãnĩ kpá trá òjílã lídí lõfĩlĩ jó ãngĩ ãmã drí rĩzõ Ôvãrĩ ñnjĩlĩ nõ 'á ãzãlã.” ²⁹ Gólĩyí àtã tã ítí, tãlã sĩsĩ gólĩyí ndrã Trõfĩmõ gólã òjílã lídí Èfãfã kã ró rí trá lãmũ'á yí Póólõ bê jãrĩbã 'ásĩ. Gõ'dá ítí rí, gólĩyí ãsũ tã trá ãnyã ró kĩ nĩ rí, Póólõ ããtrõ gólã nĩ ãjĩlĩ jó ãngĩ Ôvãrĩ kã rí 'á.

³⁰ Gõ'dá nĩngã sĩ, òjílã vò rí 'dĩ 'á nĩngã rí 'bã yí ndrĩ kãkãrã drí ngãzõ rú ãmõlã àwã sĩ. Ítí gólĩyí drí ngãzõ 'dũwã kpãkã ãlõ 'dãlã Póólõ rí rũlĩ. Gõ'dá drĩlĩyí gólã rí sãzõ vólã jó ãngĩ Ôvãrĩ kã 'dĩ 'ásĩ, gõ'dá àfĩ jó ãngĩ 'dĩ kã rí 'bã yí à'bãzõ kpããkũ kpããkũ. ³¹ Nĩngã sĩ, gólĩyí trá 'è'á Póólõ rí fũlĩ lãcãcã sĩ, gõ'dá òjílã ãzã drí ngãzõ nĩ'á tã 'dĩ ngõlã ãmbã àjú 'bũ 'bã kã Rómã kã drí kĩ, òjílã ndrĩ Yërõsãlãmã kã 'dĩ 'bã yí è'bã rú íyí trá àwã bê. ³² Gõ'dá ãmbã rí 'dĩ ãrĩ tã rí 'dĩ bê ítí rí, 'wãã gólã drí ngãzõ nílí àjú 'bũ 'bã íyĩkã rí 'dĩ 'bã yí bê ò'bĩ rí 'dĩ lãpãlã vólã. Gõ'dá ò'bĩ rí 'dĩ 'bã yí ndrã íyí àjú 'bũ 'bã 'dĩ 'bã yí bê rí, drĩlĩyí Póólõ rí cãcã àyãzõ.

³³ Nĩngã sĩ rí, ãmbã 'dĩ drí ãnĩzõ ãnyí Póólõ rú gõ'dá gólã rí rũlĩ. Nĩngã sĩ, gólã drí tã 'bãzõ àjú 'bũ 'bã 'dĩ 'bã yí drí Póólõ rí òmbãzõ nyãrĩ ãngĩ ãngĩ rí sĩ. Gõ'dá gólã drí ngãzõ tã ñjĩlĩ kĩ, Póólõ ãã'dõ íyĩkã à'dĩ ì'dĩ yã, gõ'dá tã ònjĩ gólãkã 'èlã trá rí à'dõ 'ĩ yã. ³⁴ Gõ'dá òjílã ùrũkã 'bã yí òtrã íyĩkã úlĩ ãzã 'bã yí ì'dĩ, gõ'dá ùrũkã 'bã yí òtrã íyĩkã úlĩ ngĩngĩ ãzã 'bã yí ì'dĩ. Gõ'dá úlĩ 'dĩ 'bã yí ndrĩ trá tã ífĩ ãkõ. Ítí rí, ãmbã 'dĩ ãcã gõ'dá kò tã lógõ tã ñjĩ íyĩkã 'dĩ kã ùsúlĩ mbĩ. Gõ'dá tã rí 'dĩ tãsí rí, gólã drí tã 'bãzõ àjú 'bũ 'bã íyĩkã 'dĩ 'bã yí drí Póólõ rí trõzõ àjĩlĩ úrũ 'álã nĩzõ à'đĩ-drĩ íyĩkã 'bãrãñã bê ãrĩ yí rú sĩ rí 'á. ³⁵ Gõ'dá nĩngã sĩ, àjú 'bũ 'bã 'dĩ 'bã yí drí cãzõ Póólõ bê búũũ pá tã vò rĩzõ mbãlã úrũ 'álã rõvõ ró rí drĩ sĩ. Gõ'dá ítí rí, òjílã trá rí'á íyí 'è'á Póólõ rí sãlã òmbã sĩ gólĩyí drĩgã sĩ vólã. Bã trá ítí rí, àjú 'bũ 'bã 'dĩ 'bã yí drí gólã rí ñjĩzõ lõpãlã úrũ 'álã ró pá tã vò drĩ 'álã. ³⁶ Nĩngã sĩ, òjílã 'dĩ 'bã yí drí 'dãzõ zãã gólĩyí vò òtrã-òtrã bê kĩ nĩ rí, “Ùfũ gólã fũfũ vólã!”

⁵⁶21.28 Tãlã gólĩyí Ásíyã lãsí rí 'bã yí ñjĩ tã Póólõ drí rí'á 'èlã òjílã lídí lãfãlã rí trá. Póólõ rí trá tã àtãlã, ãcã trá òjílã lídí 'dĩ 'bã yí drí cã tã lãlã Yésũ 'á lã'bĩ Yúdã yí kã 'è ãkõ.

Tā gólá Póólō drí íyí nyáányá à'dázó òjílá Yúdā yí ká drí kī,

yí à'dô gólíyí àzì-àzì 'í rí

³⁷ Ājú 'bū 'bá 'dī 'bá yí 'è ÿyí bē 'è'á Póólō rí lófílí ÿyí drí à'dī-dī 'álá rí, Póólō drí ngázó tā átálé àmbá gólíyíká rí drí Gíríkí tī sī kī, “Àmbá, ní àyè drē mā tā átálé ní drí.”

Ítí rí, àmbá 'dī drí tā átázó kī nī rí, “Mí nī Gíríkí tī trá! ³⁸ Ítí rí, ní à'dó kò Másiří lé 'bá gólá àkú ró àjú 'bū 'bá trá mīří àmáká Rómā ká bē gólá rā 'bá trá òmā 'álá òjílā 'díyí úfú 'bá ró rí bē kútū-sū rí 'dī yā?”

³⁹ Gō'dá Póólō kī, “Ítí kò! Mā rī'á òjílā Yúdā yí ká 'dī. Úfí mā Tārasō 'álā, Tārasō 'dī rī'á jārībā 'bādrī Sílísíyā ká tā lā drí à'dólé lānjī-lānjī ró rí 'dī. Àyē, ní àyè mā tā à'dalé òjílā nò 'bá yí drí.”

⁴⁰ Gō'dá ití rí, àmbá 'dī drí gólá rí àyézó tā pélé òjílā 'dī 'bá yí drí. Nīngá rí, gólá drí ngázó àdrélé úrú pá tō vò drī, gō'dá íyí drí ìngázó úrú òjílā 'balé à'dólé njūrū. Vó lā sī, gólá drí tā átázó gólíyí drí tī Ìbūrū ká sī.

22 ¹ Gólá kī gólíyí drí rí, “Ámā átá yí àmā àdrúpí yí, nī ìgá drē bī má ngálá, má à'dá ró drē tā mbī àmáká ànī drí.”

² Ō'bí 'dī 'bá yí àrílí bē ÿyí gólá rī'á tā ngī'á tī ÿyí nyáányá ká Ìbūrū ká rí sī ití rí, gólíyí drí gōzó rílí títí ró rōō.

³ Gō'dá nīngá sī, gólá drí tā átázó kī nī rí, “Mā rí gógó rī'á òjílā Yúdā yí ká 'í. Úfí mā jārībā Tārasō gólá à'dó 'bá 'bādrī Sílísíyā ká 'á rí 'álá. Gō'dá má mbā Yērōsālēmā 'á nōngá. Gāmālélē⁵⁷ ícì àmā Ìfí nī tā 'bā'bā gólíyí Ōvārí drí fēlé trá àmā à'bīyá yí drí rí 'bá yí ìnjīlī 'élé kpádí-kpádí. Mā rī'á kàyí vósí cé njāá ulí Ōvārí ká rí 'bá yí àrílí 'élé, nyé òzō ànī drí à'doré àndrō njāā 'èlā rí tī. ⁴ Nīngá sī, má fē lānjō trá òjílā gólíyí 'dē 'bá trá lāfí gólá Yésū ká rí vó rí yí drí ònjí lā ró rōō. Má 'è ùrūkā lā yí trá òdrālē, gō'dá ùrūkā 'bá yí òkó àgō bē má úrú gólíyí trá òmbélé vūlī gānīmā 'á. ⁵ Drī-'bá Yúdā yí ká rí 'bá yí gō'dá sīsī lé 'bá àmákā rí 'bá yí bē ndrī ícā ÿyí trá à'dalā ànī drí kī, ulí àmákā 'dī 'bá yí rī'á tā mbī 'í. Gō'dá gólíyí 'dī rī'á òjílā tībē wārāgā ìgī 'bá fēlé má drīgá trólē nī'á fēlā òjílā àmákā Yúdā yí ká rí 'bá yí drí Dāmāsékē 'álá, à'dô ró bē òjílā Yésū ká tólā nā 'bá yí úrúzó lānjō fēzó gólíyí drí rí.

⁶ “Gō'dá mā bē rī'á nī'á lāfí drī sī Dāmāsékē 'álá rí, gō'dá má àcā bē ànyí jārībā àndrē 'dī 'á, ÿtú gbílí-gbílí sī rí, àtrūkū'dū ró, vò drí lāgúzó vò ìwálé àmā gārā 'ásí 'būū lésí ngá 'fílí má rú sī dūrī. ⁷ Nīngá sī rí, má drí 'dēzó vūdrī, gō'dá má drí gbórókō ulí àtā-àtā bē àrízó tā àtā'á má drí kī nī rí, ‘Sóólō, Sóólō, ní rí rī'á lānjō ònjí fēlé má drí rōō à'dô tāsī yā?’ ⁸ Gō'dá nīngá sī, má drí tā átázó kī, ‘Kúmú, ní à'dī 'dī yā?’ Gō'dá gbórókō 'dī drí tā lógōzó má drí kī nī rí, ‘Mā Yésū 'dī. Mā gólá ní drí rīzó lānjō fēlé drílā rí 'dī.’ ⁹ Ōjílā gólíyí má bē rí 'bá yí ndrē ÿyí vò 'fí kà'dā-kà'dā 'dī kpá trá. Lé ití rí, gólíyí àrī ulí gólíyí àtálé má drí rí kò'dáwá.

¹⁰ “Nīngá sī, má drí tā ìjízó kī nī rí, ‘Kúmú, bē trá ití rí, má à'dô ícā'á à'dô 'élé 'dī yā?’ Gō'dá ití rí, Kúmú Yésū drí ngázó tā átálé má drí kī nī rí, ‘Ní ngá úrú nílí Dāmāsékē 'álá. Tólā rí, òjílā àzā bē à'dô tā ndrī gólíyí Ōvārí drí 'balé ní drí 'élé rí 'bá yí àtā'á ní drí 'élé.’ ¹¹ Vò 'fí-'fí tībē kà'dā-kà'dā 'dī 'bā mā trá à'dólé Ìfí ùdúdú ró. Nīngá sī rí, òjílā gólíyí má bē rí 'bá yí drí àmā drī rīzó rīzó àmā sēlé kūdū-kūdū nīzó fílí má bē Dāmāsékē 'álá.

¹² “Gō'dá àgō àzā bē Dāmāsékē 'á tólā, rú lā Ànānyā. Gólá rī'á Ōvārí rí ìnjī 'bá 'í gō'dá kpá tā 'bā'bā Ōvārí ká rí àrī 'bá lā 'í. Ōjílā àmákā Yúdā yí ká ndrī à'dó 'bá tólā rí 'bá yí 'bā ÿyí lānjī trá gólá rú òjílā tándí mbīmī rí ró. ¹³ Nīngá sī, drílā ànīzó àcálé jó má drí rīzó 'á lā rí 'á, drílā àdrézó àmā gārā drī 'á gō'dá ngálé tā átálé kī nī rí, ‘Sóólō, àmā àdrúpí, 'dōvó ànī Ìfí ùnjī rú vò ndrélē ó'dí.’ Gō'dá ití rí, àmā Ìfí drí rú nījzó vò ndrélē kpá ó'dí, gō'dá má drí ngá ndrēzó gólá ngálá.

¹⁴ “Gō'dá nīngá rí, Ànānyā drí ngázó tā átálé kī nī rí, ‘Ōvārí gólá àmā à'bīyá yí drí rī'á ìnjīlā rí nī nī nī, tálā tā yí drí lēlé ní drí 'è'á 'èlā rí nīlī. Gólá nī nī pávó mbī 'díyí pā ká rí à'dalé òjílā drí. Tā 'dī tāsī, Yésū à'dá rú trá ní drí ulí àtā-àtā sī ÿyí à'dalé ní drí 'díyí pā 'bá gólá tā mbī 'bá ró rí ró. ¹⁵ Nōō rī'á tā gólá Yésū drí ànī nījzó 'èlā rí 'dī, tálā ní à'dá ró bē tā gólá ní drí ndrélē trá gólá rí tāsī gō'dá àrílí kpá trá gólá tī sī rí òjílā drí ndrī. ¹⁶ Bē trá ití rí, ní tē ngá àzā gō'dá kò àlólā. Ní ngá ìbábátízā ró nī. Ní 'è rātāā Ōvārí drí, tálā gólá àayē ró nī tā ònjí ànīkā rí 'bá yí 'ásí.’

¹⁷⁻¹⁸ “Gō'dá 'dī vósí rí, má drí àngázó àgólē Yērōsālēmā 'á nōngá. Gō'dá kàyí àzā sī, má nī bē jó àngí Ōvārí ká rí 'álá rātāā 'élé rí, Kúmú Yésū drí rú à'dázó má drí òzō àbī-àbī kátí. Tā à'dá 'dī 'á rí, gólá kī, ‘Ōjílā jārībā nò ká ícā ÿyí kò tā ní drí àtálé àmā tāsī rí àrílí. Ítí rí, mí ngá 'wāā'wā vò nò àyélé.’ ¹⁹ Gō'dá má drí tā átázó gólá drí kī, ‘Gō'dá kúmú, má ícā kò nílí vólé. Ōjílā vò 'ásí ndrī nī ÿyí trá kī, sīsī nā sī rí, má tō àcī trá vò drī 'ásí gbāā, nī'á tā lē 'bá trá ní 'á rí 'bá yí úrú bē jó dūūdū rīzó tā Ōvārí ká àrílí rí 'bá yí 'ásí, gō'dá kpá gólíyí cā bē. ²⁰ Gō'dá gólíyí fúlí bē Sītífánō trá tā lēlé gólákā ní 'á rí tāsī rí, 'dī mā bē rī'á tólā tā-drī gólá rí fūfū ká 'dī lē'á gō'dá kpá rī'á itá àngí gólíyí gólá rí fū 'bá 'dī 'bá yí ká vó lā ndrē'á.’ ²¹ Nīngá sī, Yésū drí tā átázó má drí kī, ‘Mí ngá úrú nílí. Mā rī'á ànī jō'á jējē ró tā àmákā pélé gólíyí à'dó 'bá òjílā lídí ró rí 'bá yí drí, tálā gólíyí à'dô ró bē òjílā àmákā ró.’ ”

²² Ō'bí 'dī 'bá yí rí ÿyí trá rī'á ulí Póólō ká 'dī 'bá yí àrílí, gō'dá gólíyí àrī ulí 'dī 'bá yí òjílā lídí tāsī bē rí, gólíyí drí ngázó rī'á òtrélé kī nī rí, “Úfú gólá! À'dó kò rī'á mbī òjílā gólá lārākò bē ití 'dī drí rīzó lédrē-lédrē ró àngó nò 'á!”

²³ Ō'bí 'dī 'bá yí rí ÿyí trá òtrélé úrú àwā sī. Gólíyí nī'á itá ÿyíká ÿyá bē gō'dá kpá tǎpílīndrī lōdā bē úrú sī àwā sī. ²⁴ Tā rí 'dī tāsī rí, drī-'bá àjú 'bū 'bá 'dī 'bá yí ká drí tā 'bāzó àjú 'bū 'bá íyíkā rí 'bá yí drí Póólō rí àtrōzó lófílí à'dī-dī ÿyíkā rí 'álá. Gólá 'bā tā kpá trá gólíyí drí, tálā Póólō rí cāzó ònjóró'bí sī, tálā gólá òlòfō ró tā ònjí gólá drí 'élé ō'bí 'dī 'bá yí 'bā 'bá òtrélé àwā sī gólá rú rí. ²⁵ Gō'dá àjú 'bū 'bá 'dī 'bá yí drē zāā gólá rí òmbé'á cālē rí, gólá drí ngázó tā átálé drī-'bá àjú 'bū 'bá ká àzā à'dó 'bá tólā nā drí kī nī rí, “Ítí rí, tā 'bā'bā Rómā ká lógá ànī kò òjílā gólá à'dó 'bá pǎfī rí Rómā ká rí cālē cú ití tā gólákā kī àkó yā?”

⁵⁷22.3 Nī zī Tā 'Ē'ē 5.34 tā Gāmālélē ká tāsī.

²⁶ Gō'dá drī-'bá ājú 'bū 'bá ká 'dī árī úlī 'dī 'bá yī bē rī, gólá drī gōzō ngálé nīlī drī-'bá āmbá ājú 'bū 'bá ká rī ngálá, gō'dá gólá rī ijílí kī, “Mí nī tā ōnjí gólá āmā drī 'é'a 'ēlá nō trá yā? Āgō gólá nāā rī rī'á ōjílā pātīī Rómā ká 'ī. Ní lē fī āmā drī gólá rī cālē yā?”⁵⁸

²⁷ Nīngá sī, āmbá rī 'dī drī ngāzō nīlī Póólō ngálá gólá rī ijílí, “Ní à'dá drē tā má drī, nī fī rī'á ōjílā pātīī Rómā ká 'ī yā?” Gō'dá Póólō drī tā-drī lôgōzō kī nī rī, “Áwô, mā ōjílā pātīī Rómā ká 'ī.”

²⁸ Gō'dá nīngá sī rī, drī-'bá āmbá 'dī drī tā átázó kī, “Má rī gógó nō fē āđī ángī 'ī'dī má drī à'dózó ōjílā Rómā ká ró.” Gō'dá Póólō drī tā átázó kī, “Ámā tāsī rī, úfī mā trá ōjílā Rómā ká ró.”

²⁹ Gō'dá nīngá sī, ājú 'bū 'bá gólīyī 'ē 'bá Póólō rī cālē rī 'bá yī drī ngāzō lōwālē gólē volé ūrī drī sī, gō'dá drī-'bá 'dī drī kpá à'dózó ūrī ró, tálá gólá 'bā tā 'bā'bā trá Póólō gólá ōjílā Rómā ká ró rī ōmbézó.

Tā gólá Póólō drī átálé tā kī 'bá Yúdā yī ká rī 'bá yī ándrá rī

³⁰ Drīzō āzā rī sī rī, drī-'bá ángī 'dī lē drē zāā tā ífī gólá ōjílā Yúdā yī ká rī 'bá yī drī tā 'bázó yī ándrá Póólō rú rī nīlī mbīm̄bī. Nīngá sī, gólá drī Póólō rī lôfōzō volé gānim̄ 'ásī, gō'dá drílā tā 'bázó drī-'bá ángī ángī Yúdā yī ká rī 'bá yī drī rú 'ē'belé vō tā kī ká Yúdā yī ká rī 'á, tálá tā Póólō ká rī kīlī. Gō'dá nīngá sī, gólá drī Póólō rī átrözó 'bālē ádrélé gólīyī ándrá ndrī tā lá kīlī.

23 ¹ Gō'dá nīngá sī, Póólō drī vō ndrēzō mbī ōjílā gólīyī rú 'ē'bē 'bá tā íyíkā kīlī 'dī 'bá yī ngálá, gō'dá tā átázó gólīyī drī kī nī rī, “Ámā ádrúpī yī, tā īsū ámākā vó ró rī, má nī trá kī, má rī trá īnyákú drī nō 'á ōjílā tándí rī ró Óvārī ándrá lōsī gólākā má drī 'ēlé trá gólá drī rī tāsī būūū ácalé ītú ándrō nō 'á.”

² Gō'dá nīngá sī, āgō āzā rú bē Ánāniyā gólá āmbá drī-'bá lā'bī 'ē ká rī 'bá yī ká drī tā 'bázó ōjílā ádré 'bá īyī Póólō rī gārā 'á rī 'bá yī drī, gólīyī ōsā ró gólá tī 'á, tálá tā īsū gólīyíkā 'á rī, Póólō ōlē trá íyī nyāányā 'bālē ōjílā āmbá ró.

³ Nīngá sī, Póólō drī tā átázó kī, “Nī, tā pātīī ró, Óvārī à'dô kpá ání sālá, nī rú ōjá 'bá ró nō, nī 'ī'dī rī'á ōzō ābē ākū āgā 'bá trá trátrā gólá gō'dá ndrüzó lá ófó sī mvēlé kpírī-kpírī, tálá ūsū ró bē līfī drī 'á rī kátí. Mí rī tólá amā tā kīlī tā 'bā'bā gólīyī Óvārī drī fēlé Músā drī rī 'bá yī sī, gō'dá nī rī gógó, ní ró ánikā tā 'bā'bā rī 'dī 'bá yī kò'dáwá, 'ī'dī ní drī tā 'bázó ōjílā drī amā sázó tī 'á 'dī ākpākā'dā úlī ámākā drī ndē ākó.”

⁴ Gō'dá ōjílā à'dó 'bá tólá anyī Póólō bē rī 'bá yī drī gólá rī ijízó kī nī rī, “Ní 'dá drī-'bá gólá Óvārī drī 'bālē trá āmbá drī-'bá lā'bī 'ē ká rī 'bá yī ká ró rī à'dô tāsī yā?”

⁵ Ítí, Póólō drī tā-drī lôgōzō gólīyī drī kī nī rī, “Má nīlī kō kī, āgō 'dī rī'á drī-'bá ángī 'ī drī-'bá lā'bī 'ē ká rī 'bá yī drīlī. Rī'á tā īgī-īgī Óvārī ká 'á kī, “Ní átā tā kō ōnjí ró drī-'bá ōjílā ánikā rī 'bá yī drīlī rī rú.”⁵⁹

⁶⁻⁸ Gō'dá Póólō nī trá kī nī rī, tā kī 'bá 'dī 'bá yī, ūrūkā 'bá yī rī'á īyī Sādúsī 'ī, gō'dá ūrūkā 'bá yī īyíkā Pārúsī 'ī. Sādúsī yī átā īyíkā kī nī rī, ōjílā ōlīdrī kō ōdrā 'ásī, gō'dá mālāyíkā āā'dó kpá yù'dáwá, gō'dá ōjílā líndrī āā'dó kpá yù'dáwá. Gō'dá Pārúsī yī lē īyíkā tā-drī tā 'dī 'bá yī ká rī ndrī. Ítí rī, Póólō drī ngāzō tā átálé gólīyī drī ngbálá-ngbálá kī, “Ámā ádrúpī yī, mā Pārúsī 'ī, gō'dá amā átā kpá Pārúsī 'ī. Gō'dá ngbāāngbānō rī, āā trá tā amākā kī'á nōngá, tálá má nī trá kī, ōjílā gólá drā 'bá trá rī à'dô lídrī'á ōdrā 'ásī.” Gō'dá Póólō átā úlī 'dī 'bá yī bē rī, gólīyī à'dó 'bá Pārúsī ró rī 'bá yī drī ngāzō īyī rī'á lāwālē gólīyī Sādúsī ró rī 'bá yī bē, tálá tā kī'á nī rī ōjílā āā'dó lídrī'á ōdrā 'ásī rī tāsī. Ítí rī, tā kī 'bá 'dī 'bá yī drī lāfálé cázó. ⁹ Gō'dá nīngá sī, gbálálá āwā ká gō'dá trá rōō. Gō'dá lā'bī ímbá 'bá ūrūkā 'bá yī à'dó 'bá īyī Pārúsī ró rī yī drī ngāzō īyī ūrū lāwālē āwā sī Sādúsī yī bē. Gólīyī kī nī rī, “Mā ūsū tā ōnjí āzākā kō āgō nō rú. Ngátā mālāyíkā átā úlī nī gólá drī ngā lājó'bá Óvārī ká yā rī.”

¹⁰ Nīngá sī, tā kī 'bá 'dī 'bá yī drī ngāzō āwā bē. Gō'dá Pārúsī yī drī rīzō Póólō rī lāsélé īyī lāfálé 'ásī Sādúsī yī bē. Gō'dá tā rī 'dī tāsī rī, drī-'bá ājú 'bū 'bá yī ká 'dī drī à'dózó ūrī ró kī, āā'dó Póólō rī fū'á gólá rī lāsē-lāsē 'dī sī. Ítí rī, gólá drī tā 'bázó ājú 'bū 'bá īyíkā rī 'bá yī drī ōnī ró īyī filī gólīyī lāfálé 'á Póólō rī ánjólé ánīzō gólá bē āđī-drī īyíkā rī 'álá.

¹¹ Gō'dá tā 'dī 'bá yī volé drī lá 'ásī ngācī lá 'dī sī rī, Kúmú Yésū drī īyī à'dázó Póólō drī gō'dá tā átázó gólá drī kī nī rī, “Ní 'dū ání fīlī! Tálá ní pē úlī ámākā trá ōjílā drī Yērōsālēmā 'á nōngá. Ítí rī, má à'dó kpá ání 'bā'á nīlī úlī ámākā pēlé ōjílā drī jārībā ángī Rómā ká nā 'á tólá.”

Tā gólá Yúdā yī drī tā āyízó ōmbélé ngóló 'ēzō Póólō rī fūlī rī

¹² Cījínó drīzō lá āzā rī sī rī, ōjílā Yúdā yī ká ūrūkā 'bá yī drī rú 'ē'bézó tā āyīlī Póólō rú. Gólīyī 'bá tā trá lātrítí ró kī nī rī, yī ōnyá ngá kō, gō'dá yī ūmvú ngá mvūmvū kpá kō, té ōzō yī īcā trá Póólō rī fūlī rī vósī. ¹³ Ōjílā gólīyī lātrítí 'dī 'ītrī 'bá rī 'bá yī rī'á kōrō nyā'dī-rī drīlī sī. ¹⁴ Gō'dá nīngá sī, gólīyī drī ngāzō nīlī drī-'bá lā'bī 'ē 'bá ká rī 'bá yī ngálá gólīyī à'dó 'bá sīsī-lésī rī 'bá yī bē tā à'dálé gólīyī drī kī nī rī, “Mā 'bā tā trá 'dó kpākā ālō lātrítí ró kī, mā ícā kō ngá āzākā nyálé ngá mvūmvū bē té ōzō mā ūfū Póólō rī 'dī trá rī vósī. ¹⁵ Nīngá sī 'dōvó, āní gō'dá tā kī 'bá āzā 'bá yī bē, nī jō tā átī-átī drī-'bá ājú 'bū 'bá Rómā ká rī 'bá yī drīlī rī drī kī, nī lē tā Póólō ká 'dī ífī lá ūsúlī dódó, gólá tīnjī drī Póólō rú sī ānīlī ádrélé ānī ándrá tī lá ijílí. Ítí rī, mā à'dó amākā rú lāpī'á pávó gārā drī 'á njāā Póólō rī fūlī drē ākpākā'dā gólá cá drē ānī rú kō.”

¹⁶ Gō'dá Póólō rī ádrā, ízō lá rī mvá ró rī drī tā āyīlī trá Póólō rú 'dī árizó. Nīngá sī, drílā ngāzō nīlī filī āđī-drī ājú 'bū 'bá Rómā ká 'dī 'bá yī ká rī 'álá, nī'á Póólō rī ūsúlī, tálá tā āyīlī trá gólá rú 'dī átálé gólá drī. ¹⁷ Gō'dá ítí, Póólō árī tā rī 'dī bē rī, gólá drī ngāzō drī-'bá ājú 'bū 'bá ká āzā zīlī gō'dá tā átázó drī-'bá rī 'dī drī kī, “Ágá nō rī'á cú tā lānjī-lānjī bē átálé āmbá ānī drīlī rī drī. Ítí rī, ní trō gólá ājílí āmbá rī 'dī ngálá.”

⁵⁸22.26 Tā 'bā'bā Rómā ká āyē ōjílā Rómā ká kō cālē drē cú 'īfī ókí drē tā ōnjí gólākā rī kō.

⁵⁹23.5 Āfō-āfō 22.28

¹⁸ Gõ'dá nĩngá sī, drī-'bá 'dī drī ágá rī 'dī drīzò àjílí àmbá rī 'dī ngálá gõ'dá tã átázò àmbá rī 'dī drī kī, “Póólò gólá 'bálé gānīmā 'á rī zī mā gõ'dá tã átázò má drī kī, ágá nõ à'dò rī'á cú tã lānĵī-lānĵī bē átálé ní drī. Gõ'dá má ààdrī gólá àjílí ní ngálá.”

¹⁹ Gõ'dá àmbá rī 'dī drī ágá rī 'dī drī lâ rüzò sèlé fĩnyáwá gārā drī ĩyī rī-wálá gõ'dá gólá rī ĩjízò ĩnĩnĩ ró kī nĩ rī, “Nĩ lē à'dò tã átálé má drī yā?”

²⁰ Gõ'dá ágá rī 'dī drī tã lògòzò àmbá rī 'dī drī kī, “Òjílá Yúdā yí kã ùrúkã 'bá yí è'bè ĩyī rú trá àlò 'è'á ánĩ ĩjílí Póólò rī àjólé àdrélé ĩyī àndrá rú è'bè ĩyíkã ĩdrú rī 'á, tálá yí ĩjĩ ró bē gólá tã ĩjĩ-ĩjĩ ùrúkã 'bá yí sī, à'dò ró bē tã gólákã kízò mbĩmbĩ. ²¹ Ítĩ rī, ní lē tã-drī gólíyíkã 'dī kò. Àgò gólíyíkã àzà 'bá yí bē rī'á ĩyī kòrò nyà'dĩ-rī drī sī, gólíyī lāpĩ ĩyī trá pávó gārā drī 'ásĩ Póólò rī rülĩ fülĩ vólé. Gólíyī ĩtrĩ lātrĩtrĩ trá kī nĩ rī, yí ònyá ngá kò ngá mvũmvũ bē té òzò yí ùfũ Póólò trá rī 'dĩ. Gõ'dá ngbāāngbānò rī, gólíyī rī'á tótó tã ní drī 'bá'á lògò'á lâ rī tē'á 'dĩ.”

²² Gõ'dá nĩngá sī, àmbá 'dī drī drī-mbílí sòzò ágá 'dī ĩfĩ, gõ'dá tã átázò drílá kī nĩ rī, “Nĩ àtã tã kò òjílá àzākã drī kī, ní pē tã rī 'dĩ trá má drī.” Nĩngá sī, àmbá rī 'dī drī ágá rī 'dī jòzò vólé.

²³ Tólá sī, gólá drī drī-'bá àjũ 'bũ 'bá kã yí zèlé rī rī 'bá yí àzízò ànĩlĩ yí ngálá. Gõ'dá gólá drī tã átázò gólíyī drī kī nĩ rī, “Nĩ àzĩ àjũ 'bũ 'bá ànĩkã rī 'bá yí kámá-rĩ gõ'dá kpá nyà'dĩ-nà-drī-lá-mùdrĩ àjũ 'bũ 'bá gólíyī rã 'bá bē òsání drī rī 'bá yí, gõ'dá kpá òjílá gólíyī àjũ bē rī 'bá yí kámá-rĩ 'dó rú è'bélé vò àlò 'á à'dólé njāà ngalé nĩlĩ Sēsārēyā 'álá ĩtũ-pá nĵī-drī-lá-sũ ngáčĩ nõ rī kã sī. ²⁴ Gõ'dá mĩ 'bá òsání àzà 'bá yí kpá njāà Póólò yí drī nĩzò drī lâ 'á ĩyī, tálá nĩ ìcã ró bē gólá rī àjílí kúmú àngĩ Fèlíkã ngálá cú ĩtĩ tã ònjĩ ùsú àkò lāfĩ 'á.”

²⁵ Gõ'dá nĩngá sī, gólá drī wárāgã ĩgízò jólé gólíyī bē kī nĩ rī,

²⁶ Mā Kālòdíyā Lísíyā ĩgĩ wárāgã nõ nĩ nĩ kúmú àmákã Fèlíkã drī. Má 'è nĩ-bè-yā àmbá àmbá ní drī. ²⁷ Àgò nõ má drī rī'á jòlá ní ngálá nõ, gólá rī'á àgò tíbè òjílá Yúdā yí kã rī 'bá yí drī rülĩ trá gõ'dá lèlé trá fülá rī 'dĩ. Gõ'dá má ùsú vó lâ trá kī nĩ rī, gólá àà'dò fĩ òjílá pātĩ Rómã kã 'dĩ. Bē trá ĩtĩ rī, má drī ngázò àjũ 'bũ 'bá àmákã rī 'bá yí jólé, nĩ'á gólá rī àpálé òjílá Yúdā yí kã 'dĩ 'bá yí drīgá sī. ²⁸ Nĩngá sī, má lē trá tã gólá gólíyī drī tã à'bázò gólá rú tã lâ sī nĩlĩ rī, má drī gólá rī trözò àjílí rú è'bè gólíyíkã vò tã kī kã rī 'álá. ²⁹ Ítĩ rī, má ùsú trá rú è'bè vò rī 'dĩ 'á kī, àà'bã tã gólá rú tã ùrúkã fĩnyáwá tã 'bã'bã gólíyī nyáanyã kã rī tāsĩ. À'dó kò rī'á tã lānĵī-lānĵī 'ĩ gólá rī füzò ngá kpálé òmbélé 'bálé gānīmā 'á. ³⁰ Gõ'dá 'dĩ vòsĩ, ágá àzà drī ngázò tã à'dalé má drī kī nĩ rī, òjílá Yúdā yí kã 'dĩ 'bá yí àyĩ ĩyī tã trá àgò nõ rú fülĩ vólé. Ítĩ rī, má drī gólá rī jòzò 'wāà ní ngáá tólá, gõ'dá má 'bã tã kpá trá gólíyī tã àyĩ 'bá trá gólá rú rī 'bá yí drī nĩzò ní ngálá, tálá tã gólíyī drī à'bálé àgò rī rú 'dĩ ngílĩ ní drī ĩyī tĩ sī. 'Dĩ tã má drī 'bálé ní drī nĩlĩ rī 'dĩ. 'Dĩ 'dĩ.

³¹ Gõ'dá nĩngá sī, àjũ 'bũ 'bá tĩlĩlĩ 'dĩ 'bá yí drī tã gólá 'bálé trá ĩyī drī 'èlé rī 'èzò. Gólíyī trò Póólò trá ngáčĩ 'dĩ sī àjílí bũũ jārĩbã Ànĩtĩpátrò kã rī 'álá. ³² Gõ'dá kàyĩ àzà sī rī, àjũ 'bũ 'bá ùrúkã 'bá yí pá sī rī 'bá yí drī ngázò gólé ĩyī drī rĩ-vò 'á Yēròsālēmã 'álá. Gõ'dá gólíyī òsání drī rī 'bá yí lāvũ ĩyíkã zāà àtĩ 'álá Póólò yí bē. ³³ Gõ'dá gólíyī drī nĩzò cālè Sēsārēyā 'álá. Gõ'dá gólíyī drī wárāgã 'dĩ fèzò kúmú àngĩ Fèlíkã drī, gõ'dá Póólò rī fèzò àyéle gólá drīgá. ³⁴ Nĩngá sī, kúmú àngĩ Fèlíkã drī ngázò wárāgã rī 'dĩ zĩlĩ. Gõ'dá drílá Póólò rī ĩjízò 'bãdrĩ gólá rī fízò 'álá 'á rī tāsĩ. Nĩngá sī, Póólò drī tã-drī lògòzò drílá kī, ùfũ yí Sílísíyā 'álá. ³⁵ Gõ'dá nĩngá sī, Fèlíkã drī tã átázò gólá drī kī nĩ rī, “Tándĩ ró! Òzò gólíyī tã à'bã 'bá ní rú 'dĩ 'bá yí àacã trá rī, má à'dò tã ànĩkã kī'á trá.”

Ítĩ rī, gólá drī tã 'bázò àjũ 'bũ 'bá ĩyíkã rī 'bá yí drī Póólò rī vò ndrèlé dódó jó àngĩ àzà kúmú Èródè kã ró rī 'á.

Tã Póólò drī àdrézò kúmú àngĩ Fèlíkã àndrá rī

24 ¹ Gõ'dá kàyĩ nĵĩ vólé drī 'ásĩ rī, àmbá drī-'bá lã'bí 'è 'bá kã rī 'bá yí kã gólá rú bē Ànānĩyã rī drī ngázò nĩlĩ ĩyī gólíyī rī 'bá àdrélé sīsĩ-lésĩ ró rī 'bá yí bē Sēsārēyã 'álá, 'dĩ àgò àzà rú bē Tērātólò gólá tã lòpé 'bá ró tã kī 'bá drī rī nĩ kpá kpāà Ànānĩyã yí bē. Gõ'dá nĩngá sī, gólíyī cã bē Sēsārēyã 'álá rī, gólíyī drī nĩzò kúmú àngĩ Fèlíkã ngálá tã àṅólé gólá àndrá Póólò rú. ² Ítĩ rī, kúmú Fèlíkã drī Póólò rī àzízò ànĩlĩ àdrélé ĩyī àndrá. Nĩngá sī, Póólò drī ànĩzò àdrélé òzò 'bálé trá 'dĩ kátĩ. Gõ'dá nĩngá sī, Tērātólò drī ngázò tã Yúdā yí kã ngílĩ Fèlíkã àndrá kī nĩ rī, “Kúmú àngĩ àmákã, nĩ trá 'dĩ drī-àcè bē 'bãdrĩ àmákã nõ drīlĩ tã nĵĩ bē ròò. Gõ'dá ní 'è tã tándĩ kpá trá dũ 'bãdrĩ àmákã 'á. Nĩ 'bã òjílá àmákã trá rĩlĩ tã à'dĩ sī ndrò àmbá sī. ³ Tálá tã rī 'dĩ 'bá yí tāsĩ rī, àmã rī'á àyíkò àmbá bē kùmú ànĩkã tāsĩ. Gõ'dá ĩtĩ rī, mã lùyĩ nĩ àwò-ĩtĩ 'è'è sī àdũkũ àkò. ⁴ Bē trá ĩtĩ rī, mã lèé kò ĩtũ-pá ànĩkã 'bálé nĩlĩ tãkò ĩtĩ, gõ'dá mã lò'bã rú'bã ní drī ùlĩ àmákã kútúwã nõ 'bá yí àrĩlĩ. ⁵ Mã ùsú trá nōngá òjílá àmákã rī 'bá yí bē kī, àgò Póólò nõ rī'á àgò gólá lāṅò àsé 'bá rī 'dĩ. Gólá 'bã òjílá àmákã Yúdā yí kã ngalé òmbã ró mĩrĩ Rómã kã rú vò 'ásĩ ndrĩ. Gólá kpá 'dĩ rī'á drī-'bã 'ĩ òjílá àmã drī zĩlĩ “‘òjílá Nāzārétã kã rī 'bá yí’”⁶⁰ drī rī. ⁶⁻⁷ Gólá ùjũ kpá trá jó àngĩ Ôvãrĩ kã Yēròsālēmã 'álá rī ìzālè, gõ'dá mã rú gólá cú àkpākã'dã drē gólá 'é tã rī 'dĩ kò.⁶¹ ⁸ Òzò ànĩ nyáanyã ĩjĩ tã ĩjĩ nĩ gólá tĩ rī, ní à'dò tã gólíyī àmã drī átálé gólá rú ní drī nõ 'bá yí ùsú'á ndrĩ 'dó tã pātĩ-pātĩ ró.”

⁹ Gõ'dá nĩngá sī, Tērātólò ndrè ùlĩ ĩyíkã rī'á àtálá rī 'bá yí bē rī, Yúdā yí àzà 'bá yí drī tã àlólá rálé Póólò rú 'dĩ 'bá yí átázò kī, rī'á tã mbĩ 'ĩ.

¹⁰ Nĩngá sī, Fèlíkã drī ngázò tã à'dalé Póólò drī ngalé ùrũ tã ngílĩ. Ítĩ rī, Póólò drī ngázò àdrélé ùrũ gõ'dá tã átálé kī, “Kúmú àmákã ró rī, mã nĩ trá kī nĩ rī, ní trá rī'á tã kī 'bá 'ĩ òjílá àmákã rī 'bá yí drīlĩ ndrò àmbá sī. Bē trá ĩtĩ rī, mã rī'á àyíkò ró tã àmákã rī ngílĩ trã ní drī sĩrũ-sĩrũ. ¹¹ Òzò ní ĩjĩ òjílá àzà 'bá yí tĩ rī, ní à'dò ùsú'á lâ cú ĩtĩ lāṅò àkò kī, lāvũ trá cé kàyĩ mùdrĩ-drī-lá-ngã-rĩ 'dĩ má drī nĩzò Ôvãrĩ rī ĩnĵĩlĩ Yēròsālēmã 'á tólá rī. ¹² Gõ'dá òjílá gólíyī tã àṅò 'bá mã rú 'dĩ 'bá yí ùsú mã kò tĩ ànyá'á tã 'bã'bã gólíyíkã rú òjílá bē jó àngĩ Ôvãrĩ kã rī 'á. Gólíyī ùsú mã kpá kò tã sò'á òjílá 'á,

⁶⁰24.5 Òjílá Yúdā yí kã zĩ tã lē 'bá rī 'bá yí òjílá Nāzārétã kã rī 'bá yí, tálá gólíyī lē tã trá Yēsũ Nāzārétã lē 'bá ró rī 'á.

⁶¹24.6-7 Tã 'Ë'ë 21.27-29 à'dò tã ĩsũ Yúdā yí kã à'dá'á.

tālā gólíyī ōngā ró bē ōmbā ró jó tā Ôvārí ká árí ká rí 'bá yī 'ásī jārībā 'dī 'á. ¹³ Gólíyī rī'á cú ítí tā āzākā ākó á'dalé ní drí kī, tā gólíyī drí āṅólé má rú rí rī'á iyī tā pātī-pātī 'í.

¹⁴ “Tā pātī rí 'dī rī'á nō, má ĩnjī Ôvārí gólá āmā á'biyá yī Yúdā yī ró rí 'bá yī drí kpá rī'á ĩnjīlā rí 'dī, láfī gólá Yésū ká rí vó ró. Ítí ró rí, ōjílā 'dī 'bá yī átā iyī kī, āā'dō rī'á ányā ró. Gō'dá má lē tā trá úlī gólíyī ndrī ĩgílí trá búkū gólíyī tā 'bā'bā Ôvārí ká bē yī 'á rí 'bá yī 'á gō'dá kpá búkū tā āngū 'bá gólákā rí 'bá yī ká 'á. ¹⁵ Gō'dá má kpá rī'á ĩfī 'bā'bā bē Ôvārí drī kī, pātī gólá á'dō ōjílā ndrī tā tándí 'bá gō'dá kpá ōnjí rí 'bá yī bē lídrí'á ōdrā 'ásī. Gō'dá ōjílā Yúdā yī ká nō 'bá yī kpá rī'á iyī ĩfī 'bā'bā bē gólá drī tā 'dī tāsī. ¹⁶ Gō'dá tálā tā 'dī tāsī rí, má rī'á kárá rú cē'á rōō, á'dō ró bē rízó ōjílā tā mbī 'bá ró Ôvārí ándrá gō'dá kpá ōjílā ándrá.

¹⁷ “Má rí bē trá vō āzā 'bá yī 'ásī ndrō dūū sī rí, má drí ngāzō gólé tólā Yērōsālēmā 'álá áḍī átrōlé ōjílā āmákā Yúdā yī ká gólíyī ízā ró rí yī drí, gō'dá kpá ngá fēfē ró fēlé Ôvārí drí jó āngī gólákā 'á. ¹⁸ Gō'dá má drí rīrī lā'bī 'díyī á'dā ká á'dólé ngbángbā Ôvārí rí ĩfī drī 'á rí 'ērē 'á jó āngī Ôvārí ká 'dī 'á rí, ōjílā 'dī 'bá yī ūrūkā lá yī ūsū iyī má trá tólá. Gō'dá 'dī rī'á, ōjílā tīlīlī 'ē'bē rú drē bē kō má rú rí, gō'dá ōmbā drē kpá yū'dawá. ¹⁹ Gō'dá Yúdā yī ūrūkā 'bá yī Ásīyā lésī rí 'bá yī bē rī'á Yērōsālēmā 'á tólá. Gō'dá gólíyī nyāányā átā tā nī má rú. Ōzō gólíyī ōlē trá ícícíyá 'élē má rú tálā ōófē ró lāṅō bē má drí rí, 'dōvó gólíyī āānī iyī nōlé ícícíyá 'élē má rú ní ándrá. ²⁰ Ōjílā nō 'bá yī gólíyī ānī 'bá kpá trá nōngá nō, 'dōvó gólíyī āātā ní drí ngātá gólíyī nī tā ōnjí āzākā trá gólíyī drí ūsúlí trá tā ámákā kílí rú 'ē'bē gólíyī nyāányā ká rí tú rí. ²¹ Gō'dá rú 'ē'bē rí 'dī 'á rí, tā ālō gólíyī drí ūsúlí má rú rí rī'á úlī gólíyī má drí átalé trá kī'á ní rí, ‘Mí rí tā ámákā kílí ándrō nō, tálā má lē tā trá kī, ōjílā gólíyī ōdrā 'bá trá rí 'bá yī āā'dō lídrí'á iyī ōdrā 'ásī' rí drí rí 'dī. Nī ĩsū tā kī, úlī má drí átalé tā ámákā á'dalé ngbálí-ngbálí tā kī 'bá 'dī 'bá yī ándrá rí rī'á ōnjí ró yā? Úlī ámákā áḍūkū lá 'dī 'dī.”

²² Gō'dá Fēlíkā nī tá trá tándí ró tā ĩmbā láfī Yésū ká rí tāsī. Ítí rí, gólá drí rú 'ē'bē 'dī ndēzō cú ítí tā gólá āṅólé Póólō rú 'dī kī ākó. Gólá kī ní rí, “Līsīyā drī-'bá āngī ājú 'bū 'bá ká 'dī ōtírī ácá rí, má á'dō tā 'dī kī'á trá.”

²³ Nīngá sī, gólá drí tā 'bázó drī-'bá ājú 'bū 'bá ká āzā drí kī ní rí, “Nī ndrē Póólō rí vó gānimā 'á, gō'dá gólá ōrī drī-báláyī ró. Gō'dá nī āyē ōjílā kpá ngá á'dō 'bá bē rí 'bá yī ājílí gólá drí.”

²⁴ Gō'dá káyī fīnyáwá volé drī 'ásī, Fēlíkā yī ōkó lá Dōrōsílā ōjílā Yúdā ká ró rí bē drí tā jōzō iyī, Póólō āānī ró gānimā lésī tā átalé iyī bē. Nīngá sī, Póólō ácá bē rí, Fēlíkā yī drí úlī Póólō ká tā lēlé Yésū Krístō 'á 'dī tāsī rí árizó.

²⁵ Tólá sī, Póólō drí kpá tā átalé rīrī tándí gólá sū 'bá Ôvārí rú rí tāsī gō'dá 'díyī nyāányā átu-átu gō'dá káyī Yésū ká 'ēzō āgólé tā ōjílā ndrī ká kílí rí tāsī. Fēlíkā árílí bē tā kī'á nī, Ôvārí á'dō rīrī ōjílā ká kī'á rí, gólá drí á'dózó ūrī ró rōō. Ítí rí, gólá drí tā átalé Póólō drí kī, “Ní gō drē tākō volé. Má á'dō ání āzī'á trá ánílī má ngálá ó'dí ōzō má ūsū ĩtú-pá tándí trá rí.”

²⁶ Úlī Póólō ká 'dī 'bā Fēlíkā trá á'dólé ūrī ró, kpálé rí, Fēlíkā lē kpá rōō Póólō drí íyī ĩfī gílí áḍī sī. Tā rí 'dī tāsī, gólá rí trá kárá Póólō rí āzīlī ánílī yī ngálá. Gō'dá gólíyī drí rízó úlī átalé Póólō bē.

²⁷ Gō'dá ndrō rī volé drī 'ásī, ōjílā āzā rú lá Pōrōsīyā Fésītō rí 'bázó kúmú āngī ró ōjílā Yúdā yī ká drīlī Fēlíkā rí vō 'á. Gō'dá Fēlíkā kpálé trá 'ē'á nílí volé rí, gólá ĩnjí Póólō kō'dawá gānimā 'ásī, tálā gólá lē iyī tā ūsū ró bē ōjílā Yúdā yī ká rú.

Tā Póólō drí ádrézó kúmú āngī Fésītō ándrá rí

25 ¹ Káyī ná Fésītō drí ácázó trá 'bādrī 'dī 'á rí vósī, drílā ngāzō Sēsāreyā 'ásī nílí Yērōsālēmā 'álá. ² Gō'dá Yērōsālēmā 'álá rí, drī-'bá āngī lā'bī 'ē 'bá ká rí 'bá yī gō'dá kpá drī-'bá Yúdā yī ká āzā 'bá yī bē drí ngāzō nílí iyī kúmú Fésītō ngálá, nī'á tā átalé gólá drí tā gólíyī drí á'bálé trá Póólō rú 'dī 'bá yī tāsī. ³ Gólíyī ĩjī kúmú Fésītō trá tā iyíkā rí lēlé cé 'dī, gólá āājō ró Póólō ánílī Yērōsālēmā 'álá. Gólíyī átā tā 'dī ítí, tálā gólíyī áyī tā trá Póólō rí fūzō láfī drī nírī Yērōsālēmā 'álá rí 'á.

⁴ Gō'dá kúmú Fésītō drí tā átalé gólíyī drí kī ní rí, “Lómígówá ámákā rí 'bá yī rī'á Póólō rí lókí'á gānimā 'á Sēsāreyā 'álá. Gō'dá ámā nyāányā lē trá gólé volé tólā ngbāāngbānō. ⁵ Ōzō gólá ō'ē tā ōnjí trá rí, 'dōvó drī-'bá áníkā rí 'bá yī áānī ícícíyá 'élē gólá rú tólá.”

⁶ Ítí rí, kúmú Fésītō drí rízó tólá cālē ōzō káyī nī-drī-lā-nā, ngātá kpá mūdri kátí. Vó lá sī, drílā ngāzō gólé Sēsāreyā 'álá. Gō'dá drīzō āzā rí sī, gólá drí rízó vō tā kī ká rí 'á, gō'dá drílā vōrā jōzō Póólō vó ánílī yī ngálá. ⁷ Gō'dá nīngá sī, Póólō ácá bē vō tā kī ká 'dī 'á rí, drī-'bá Yúdā yī ká gólíyī ánī 'bá Yērōsālēmā lésī rí 'bá yī drí ngāzō iyī ádréle gbāā gólá rú sī, gō'dá rī'á iyī tā ōnjí-ōnjí átalé tā gólá drí 'élé rí rú. Gō'dá gólíyī ícá kō úlī iyíkā Póólō rú rí 'bá yī 'bálé á'dólé pātī mbīmī ró. ⁸ Ítí rí, Póólō drí ngāzō tā iyíkā rí 'bá yī ngílí kī ní rí, “Má ĩnjī tā 'bā'bā gólíyī Yúdā yī ká rí 'bá yī trá cú ítí tā ōnjí āzākā ākó. Má ízāá jó Ôvārí ká kō'dawá, gō'dá má átā tā ōnjí kpá kō'dawá kúmú āngī Rómā ká rú.”

⁹ Gō'dá kúmú Fésītō lē ōjílā Yúdā yī ká 'bálé á'dólé áyíkō ró yī drīgá sī. 'Dī gólá drí tā lōgōzō Póólō drí kī, “Ní lē tā-drī trá ngāzō nílí Yērōsālēmā 'álá, tálā má drí tā ání tāsī rí kízō bē tólá yā?”

¹⁰ Gō'dá nīngá sī, Póólō drí tā-drī lōgōzō kī ní rí, “Vō nō nōngá rī'á vō tā kī ká kúmú āngī Rómā ká rí ká 'dī, gō'dá má rī'á ōjílā Rómā ká 'í. Nōō rī'á vō mbī tībē tā ámákā kízó rí 'dī. Má 'é tā āzākā ōnjí lá ró ōjílā Yúdā yī ká rú kō, ōzō ní drí nīrī lá trá rí tí. ¹¹ Tí ōzō má ō'ē tā āzā 'bá yī trá ōnjí ró ámā fūzō tā lá 'á rí, má ĩjī ní kō ámā pālē ōdrā rí 'dī 'ásī. Gō'dá tā gólíyī ōjílā nō 'bá yī drí tā átrōzō á'bálé má rú tā lá sī nō, ōzō ní ōndrē tā gólíyíkā 'dī ōnjō ró rí, 'dī á'dó kō rī'á tā mbī ró ámā trōzō fēlé volé gólíyī drīgá. Má lō'bā rú'bā ní drí, kúmú āngī Rómā ká ōkí tā ámákā nī.”

¹² Gō'dá nīngá sī, kúmú Fésītō drí ngāzō nílí tā 'dī ífí lá ōjálé ōjílā iyíkā gólíyī tā lōgō 'bá ró yī drí rí 'bá yī bē. Ítí rí, drílā tā lōgōzō Póólō drí kī, “Á'dó kō ōnjí ró. Ní lō'bā rú'bā trá ámbá, kúmú āngī ámákā Rómā 'álá rí áārí ró tā áníkā 'dī rí, ítí rí, ní á'dō nī'á gólá ngáá tólá.”

Tã gólã kúmú Fésitō yî drí tã Póólō kã átázó kúmú ąngí

Āgārípã bê rí

¹³ Kąyî fínyáwá vósí, kúmú ąngí Āgārípã⁶² drí nízó Sēsārēyã 'álã izó lâ Bērēnisí bê, nĩ'á kúmú Fésitō rí lągúlı kúmú ó'dí ró. ¹⁴ Gō'dá gólíyí rílı bê tólã gbíyá ácē rí, Fésitō drí tã Póólō kã ngízó Āgārípã drí kĩ nĩ rí, “Ōjílã ázã drē zãã bê rĩ'á nōngá, gólã Fēlíkã drí 'bálé gānīmã 'á ąkú ró nã sĩ rí. ¹⁵ Mã nılı bê Yērōsálēmã 'álã rí, drĩ-'bá gólíyí lã'bí 'ē 'bá kã rí 'bá yí gō'dá síší lé 'bá Yúdã yí kã rí 'bá yí 'bã íyí tã trá má ándrá gólã rú. Gō'dá ítı rí, gólíyí íjĩ má trá tã gólãkã kılı, tálã á'dô ró bê gólã rí fúzó vólé. ¹⁶ Gō'dá má lōgō tã gólíyí drí kĩ nĩ rí, rĩ'á lã'bí âmã ōjílã Rómã kã rí 'bá yí kã 'đĩ, síší ōjílã zĩlı ádrélé kúmú ándrá gólíyí tã 'bã 'bá gólã rú rí 'bá yí bê, tálã gólã ōngí ró bê tã íyíkã cú íyí fı sĩ. Gō'dá ítı rí, má fēē ōjílã kô gólíyí tã 'bã 'bá trá gólã rú rí 'bá yí drĩgá drē cú ítı má ndēē tã rí 'đĩ kô.

¹⁷ “Á'dólé bê trá ítı rí, mã ácã bê nōngá gólíyí tã 'bã 'bã ágō 'đĩ rú 'đĩ 'bá yí bê rí, mã njãã kô. Drĩzō ázã rí sĩ rí, mã drí kôro ngázó nılı rılı vō tã kĩ kã rí 'álã, gōzó tã 'bálé ágō 'đĩ átrōzó ájılı ádrélé má ándrá. ¹⁸ Má įsũ âmákã kĩ, ōjílã gólíyí tã 'bã 'bá gólã rú 'đĩ 'bá yí áã'dô íyí tã 'bã'á kĩ, gólã ōrĩ trá tã ōnjĩ 'élé. Gō'dá 'đĩ gólíyí 'é kô. ¹⁹ 'Đĩ vō lá 'á rí, gólíyí ányã fı cé gólã rú, tálã tã ūrũkã gólíyíkã Ôvãrĩ íyíkã rí įnjĩ kã rí tãsĩ gō'dá kpá Yēsũ ágō ázákólã 'đĩ ró rí tãsĩ. Yēsũ rí 'đĩ drã trá ąkú ró, gō'dá ágō Póólō 'đĩ á'bã tã kĩ nĩ rí, gólã ōlıdrĩ trá gō'dá áã'dô bê rĩ'á lédrē-lédrē ró. ²⁰ Gō'dá mã nĩjĩ tã mbĩ úsulĩ tã Póólō kã 'đĩ tãsĩ rí kô. Ítı rí, mã drí Póólō rí įjızó ngátã gólã á'dô ícã'á tã lélé nízó Yērōsálēmã 'álã mã drí tã gólãkã kızó bê yã rí. ²¹ Gō'dá nĩngá sĩ rí, gólã drí ngázó rúbã lō'bálé kĩ, mã įcã trá íyí vō ndrélé búũũ mã įcã ró bê íyí jólé Rómã 'álã kúmú ąngí âmákã drí tólã tã íyíkã kılı. Nĩngá sĩ, mã drí tã 'bãzó lómígówã yí drí gólã rí lókılı nōngá búũũ ōzó įcã trá mã drí gólã rí jōzó kúmú âmákã ąngí ró 'đĩ ngálã rí.”

²² Gō'dá nĩngá sĩ, Āgārípã drí tã átázó kĩ, “Ámã nyãányã lē kpá tã ágō 'đĩ kã árılı.”

Gō'dá Fésitō drí tã-drĩ lōgōzó drılı kĩ, “Nĩ á'dô úlı gólãkã árĩ'á trá įdrũ.”

Tã gólã Póólō rí átrōzó ájılı kúmú ąngí Āgārípã ándrá

tálã tã gólãkã árızó bê rí

²³ Gō'dá kųyî ázã sĩ rí, kúmú ąngí Āgārípã yí Bērēnisí bê drí ánızó íyí ácálé filí ōjílã ámbã-ámbã ró jó ąngí rú ê'bê kã rí 'á. Ōjílã dũũ gólíyí ádré 'bá ndrĩ pávó gãrã 'ásĩ rí 'bá yí drí gólíyí lągúzó tãndĩ ró kôro. Gō'dá gólíyí drí fızó jó rú ê'bê kã 'đĩ 'á drĩ-'bã ájũ 'bũ 'bã drĩlı rí 'bá yí bê, gō'dá kpá ōjílã įřĩbã 'đĩ kã ląnjĩ 'bã ląnjĩ rí 'bá yí bê. Nĩngá sĩ, Fésitō drí tã 'bãzó Póólō rí átrōzó ájılı ádrélé íyí ándrá.

²⁴ Nĩngá sĩ, kúmú Fésitō drí tã átázó kĩ nĩ rí, “Kúmú ąngí Āgārípã gō'dá kpá áni gólíyí rú ê'bé 'bã trá ámã bê nōngã nō 'bá yí, nĩ ndrē drē vō ágō nō ngálã. Gólã 'đĩ rĩ'á ágō ōjílã ndrĩ Yúdã yí kã Yērōsálēmã 'álã gō'dá kpá nōngã nō 'bá yí drí rĩ'á íciciyá 'élé rú lá rí 'đĩ. Gō'dá gólíyí rí trá ōtrélé tã áta-átã bê mã drí kĩ nĩ rí, mã ūfũ gólã vólé. ²⁵ Gō'dá tã gólãkã tãsĩ rí, âmã nyãányã úsũ tã ázãkã gólã drí 'élé trá ōnjĩ ró, gólã rí 'bã 'bã á'dólé fũlı fũfũ tã lâ sĩ rí kô. Gō'dá nĩngá sĩ, Póólō lō'bã rúbã trá tã įjılı kĩ, kúmú ąngí âmákã Rómã 'álã rí áã'dô tã íyíkã rí kĩ'á nĩ. Ítı rí, mã įsũ tã trá gólã rí jōzó Rómã 'á tólã. ²⁶ Gō'dá mã nĩjĩ úlı gólíyí mã drí 'é'á įgílã wãrãgã 'á jólé kúmú ąngí nã drí gólã rí tãsĩ rí drē kô. Gō'dá bê ítı rí, mã átrō gólã trá ándrō nōngã áni ōjílã ándrá gō'dá ngĩngĩ lâ nĩ kúmú Āgārípã ándrá, tálã mã ndrē ró tã gólãkã bê kpãkã álō. Nĩngá sĩ rí, mã á'dô ícã'á cú tã ūrũkã 'bã yí úsulĩ gólã rí tãsĩ įgılı wãrãgã 'á kúmú ąngí nã drí, ²⁷ tálã mã nĩ trá kĩ, á'dô kô rĩ'á dó ōjílã gānīmã 'á rí jōzó kúmú ąngí drí Rómã 'álã cú ítı tã ōnjĩ gólãkã rí 'bá yí ngĩ ákō.”

Tã Póólō drí úlı íyí nyãányã kã átázó kúmú ąngí Āgārípã ándrá rí

26 ¹ Gō'dá nĩngá sĩ, kúmú ąngí Āgārípã drí Póólō rí áyézó úlı yí ngã lésĩ rí 'bá yí átalé. Nĩngá sĩ, Póólō drí ngázó íyí drĩ įngálé ūrũ, gō'dá ngázó tã íyíkã rí 'bá yí ngılı kĩ nĩ rí, ² “Kúmú Āgārípã, mã rĩ'á áyikō ró ámbã ándrō nō, tálã trá rĩ'á ní ándrá 'đĩ mã drí ícázó tã gólã Yúdã yí kã lō'bálé trá mã rú nō ngılı. ³ Mã rĩ'á áyikō ró ngĩngĩ lâ tã âmákã nō ngılı ní drí kúmú, tálã nĩ rĩ'á ōjílã gólã lã'bí Yúdã yí kã nĩ 'bã ndrĩ gō'dá kpá tã gólíyí âmã drí tã-drĩ lēzó tã lâ sĩ kô âmã lãfálé 'ásĩ rí 'bá yí bê. Bê trá ítı rí, mã lō'bã rúbã ní drí úlı âmákã nō 'bá yí árılı mánĩsĩ dódó.

⁴ “Ōjílã Yúdã yí kã ndrĩ nĩ íyí rĩrĩ tãndĩ âmákã rí 'bá yí trá ndrĩ ōjílã âmã nyãányã kã Yúdã yí ró rí 'bá yí lãfálé kô 'đĩmvã 'ásĩ, síší lâ rĩ'á 'bãdrĩ âmã nyãányã kã rí 'á, gō'dá kpá Yērōsálēmã 'álã. ⁵ Ōzó gólíyí ōlē trá tã mbĩmbĩ rí átalé 'đĩ âmã tãsĩ rí, gólíyí á'dô áta'á lâ kĩ nĩ rí, yí nĩ trá kĩ, mã rí trá rılı Pãrũsĩ tãndĩ ró. Á'dô Pãrũsĩ yí kã rí vó ró rí, mã rí trá ūjũlı kãrã rōo rĩ'á tã 'bã'bã gólíyí Ôvãrĩ kã rí 'bá yí 'bálé 'élé ndrĩ kôro ōjílã ázã 'bá yí drĩ sĩ. ⁶ Bê trá ítı rí, mã drí lĩfĩ 'bãzó tã kĩ'á nĩ rí, Ôvãrĩ áã'dô ōjílã 'é'á lĩdrılı ōdrã 'ásĩ ōzó gólã drí átalé trá ąkú ró ąkú ró nã 'bá yí sĩ, âmã á'bıyã yí drí rí kátĩ rí drĩ. Gō'dá ngbãangbãno rí, áátrō mã ádrélé ní ándrá ándrō nō rí tã lĩdrĩ-lĩdrĩ rí gógó 'đĩ kã tãsĩ. ⁷ Gō'dá ōjílã Yúdã yí kã 'bãsurũ mũdrĩ-drĩ-lã-ngã-rĩ rí 'bá yí ndrĩ ūjũ íyí Ôvãrĩ rí įnjılı kųyî vósĩ cé, á'dô ró bê íyí drí ícázó Ôvãrĩ rí ndrélé ōjílã lĩdrĩrĩ 'á įzátũ. Gólíyí 'bã lĩfĩ drĩ lâ kĩ, pãřĩ Ôvãrĩ á'dô ōjílã 'é'á lĩdrılı ōdrã 'ásĩ. Gō'dá ngbãangbãno, Yúdã yí 'đĩ 'bá yí nyãányã lâ rĩ'á íyí álólã gólíyí tã áta 'bã mã rú tálã tã lēlē âmákã tã 'đĩ 'á rí tãsĩ rí yí 'đĩ. ⁸ Áni ōjílã ndrĩ, nĩ rí tã įsulĩ kĩ, Ôvãrĩ áã'dô rĩ'á cú ítı mbãrãkã ákō ōjílã lĩdrızó ōdrã 'ásĩ rí á'dô tãsĩ yã?

⁹ “Mã rí gógó nyãányã lâ kpá įsũ tã trá síší nã sĩ kĩ, rĩ'á tã mbĩ 'ı mã drí rızó ōjílã gólíyí tã lē 'bã trá Yēsũ Nãzãrētã kã rí 'á rí 'bá yí įkpókpolólé. ¹⁰ Nĩngá sĩ, mã įkpókpoló ōjílã 'đĩ 'bá yí trá Yērōsálēmã 'álã. Drĩ-'bã lã'bí 'ē 'bã kã rí 'bá yí

⁶²25.13 Āgārípã Nōo rĩ'á kúmú Ēródē rí ózówã rí mvã 'đĩ.

drí drí-âcê fēzò má drí tā lē 'bá dūū Yēsū 'á rí 'bá yí ūrúzó òmbélé 'bálé gānimā 'á. Ōzò gō'dá òókí tā gólíyíkā trá kī, gólíyí òdrā rí, má drí kpá tā-drí lēzò tā rí 'dī 'á. ¹¹ Má rí trá káyí vósí kára rí'á lāṅò fēlé gólíyí drí jó gólíyí drí rízó tā Ōvārí ká árílí rí 'ásí ndrī, à'dò ró bē gólíyí 'bálé tā lēlé ìyíkā Yēsū 'á rí gālè dó. Mā trá òmbā ró rōò gólíyí bē. Ítí rí, òmbā ámakā 'bā mā trá nílí jārībā àtrā àzā 'bá yí 'ásí nī'á gólíyí ūrú bē.

¹² “Gō'dá tálā tā 'dī tāsī rí, drí-'bá lā'bí 'ē 'bá ká rí 'bá yí drí drí-âcê fēzò má drí wárāgā bē nízò tā àlólā 'dī 'bá yí 'ēlé gólíyí tā lē 'bá ró rí 'bá yí drí kpá Dāmāsékē 'álā. ¹³ Ōò kúmú Āgārípā, mā bē drē rí'á nī'á lāfí drī sī Dāmāsékē 'álā rí, ìtú gbílí-gbílí sī, má drí vò 'í'í'í ndrēzò lāgù-lāgù ró kāngbē-kāngbē kòrò ìtú drī sī. Íwā vò 'būū lésí gō'dá vò 'í'í'í àmā gārā 'ásí gbāà òjílā má bē rí 'bá yí bē. ¹⁴ Gō'dá tálā ngá 'í'í 'dī tāsī rí, àmā drí ngāzò ndrī lò'déle ìnyákú drī. Nīngá sī rí, má drí gbórókò árízó úlí átá'á má drí fī ámakā Yúdā yí ká sī kī nī rí, ‘Sóólò, Sóólò, ní rí lāṅò fēlé má drí à'dò tāsí yā? Ōzò ní ū'bū àjù má bē rí, ní rí 'dī lāṅò sò'a àkpā àní ífíí rú!’

¹⁵ “Nīngá sī, má drí tā lògòzò drílā kī nī rí, ‘Kúmú, ní à'dí 'í'dí yā?’

“Gō'dá ítí rí, gbórókò rí 'dī drí tā kòzò má tì kī, ‘Mā Yēsū gólā ní drí rízó lāṅò fēlé drílā rí 'í'dí. ¹⁶ Gō'dá ní ngá ūrú. Má à'dā mā trá ní drí àndrò àní 'bálé à'dólé lājó'ba ámakā ró. 'Dòvó ní 'dē nílí tā gólā ní drí ndrélé trá àmā tāsí àndrò nò nò pélé òjílā drí gō'dá kpá tā gólā má drí 'ē'á à'dálá ní drí ìzátú rí. ¹⁷ Má à'dò àní pā'á òjílā àní nyānyā Yúdā yí ká drīgá sī gō'dá kpá òjílā lídī àzā 'bá yí bē. Má jò ní gólíyí ngálá ¹⁸ gólíyí 'bálé tā nílí àmā tāsí. Gō'dá ní à'dò gólíyí 'bá'á rú jálé àfólé ìnīríkúwá Sātānā ká rí 'ásí ànīlí vò 'í'í'í Ōvārí ká rí 'á, tálā gólíyí 'bálé tā lēlé má 'á. Ítí rí, Ōvārí à'dò gólíyí ày'á tā ònjí gólíyíkā rí 'bá yí 'ásí. Gō'dá gólā à'dò gólíyí 'bá'á à'dólé òjílā gólíyí gólā drí zílí trá yí drí rí 'bá yí lāfálé.’

¹⁹ “Kúmú Āgārípā, gbórókò gólā à'ú 'bá 'būū lésí rí, má àrí fí úlí 'dī 'bá yí trá 'ēlé dódó. ²⁰ Má nī trá úlí Ōvārí ká pélé sīsī Dāmāsékē 'álā, gō'dá Yēròsàlemā 'álā, gō'dá kpá 'bādrī ndrī Yúdā yí ká rí 'bá yí 'ásí. Gō'dá má nī kpá trá tā rí 'dī pélé òjílā 'bāsúru àzā 'bá yí ká drí. Má pē tā trá gólíyí drí drī àdízó volé tā ònjí ìyíkā rí 'bá yí 'ásí, gō'dá úlí Ōvārí ká rí 'bá yí árízó 'ēlé 'í'dí. Má àtā tā, gólíyí òrī tā tándí 'ēlé 'í'dí. 'Dī à'dò à'dálá kī, pātī gólíyí àdī drī trá tā ònjí gólíyíkā rí'á 'ēlá àkú ró nā 'bá yí 'ásí.

²¹ “Ítí, rí'á tálā tā gólíyí má drí pélé trá 'bāsúru àzā 'bá yí drí 'dī tāsí, òjílā Yúdā yí ká drí ngāzò àmā rúlí à'dí-drí jó àngí Ōvārí ká rí ká 'ásí, tì 'ēzò àmā fūlì fūfū volé. ²² Gō'dá Ōvārí drí rízó àmā pālè gólíyí drīgá sī būūū àcálé ìtú gólā àndrò nò rí sī nò. Gō'dá mā rí trá drē zāà lédrē-lédrē ró úlí Ōvārí ká àlólā nò pē'á òjílā gólíyí à'dò 'bá àmbā-àmbā ró gō'dá fínyáwá rí 'bá yí drí ndrī. Ítí rí, úlí ámakā rí 'bá yí sī gára úlí gólíyí Músā yí ká, gō'dá tā àngū 'bá Ōvārí ká àzā 'bá yí bē drí àtálé ìyí àkú ró nā sī 'díyí pā 'bá rí tāsí kī, àà'dò à'dó'á rí bē kò. ²³ Gólíyí àngū tā trá kī, ‘Díyí pā 'bá gólā Ōvārí drí 'ē'á àjólā àngò nò 'á rí, àà'dò fū'á lā. Nīngá sī rí, gólā à'dò à'dó'á òjílā gólā 'ē 'bá lídrílí sīsī òdrā 'ásí gō'dá rílí zāà gbádú àdúkú àkó, tálā lāfí pātī rí à'dalé òjílā Yúdā yí ká drí gō'dá kpá òjílā 'bāsúru àzā ká rí 'bá yí bē drí ngá pázò rí 'í'dí.’ ”

Tā ìsū kúmú Āgārípā yí ká Fésitò bē úlí Póólò ká rí 'bá yí tāsí rí

²⁴ Póólò drē zāà rí'á tā 'dī 'bá yí átá'á rí, Fésitò drí ngāzò trélé ūrú kī nī rí, “Póólò, ní rí 'dī úlí drī ònjí ká átá'á, búkū dūū àmbá ní drí zílí trá 'dī 'bá yí 'bā nī trá àcálé drī ònjí bē tā mbī átá àkó.”

²⁵ Nīngá sī rí, Póólò drí tā-drí lògòzò gólā drí kī nī rí, “Kúmú ámakā Fésitò, má à'dó kò drī ònjí bē, gō'dá úlí ámakā 'dī 'bá yí à'dó kò drī ònjí ká 'í. Úlí 'dī 'bá yí rí'á úlí pātī 'í. ²⁶ Má nī trá kī, kúmú àngí Āgārípā nī tá kpá trá tā rí 'dī 'bá yí tāsí. Tálā tā 'dī tāsí rí, mā trá rí'á úlí átá'á gólā drí trè ró nò. Má nī trá kī, gólā àrī tā trá ndrī tā rí 'dī 'bá yí tāsí, tálā tā rí 'dī 'bá yí 'é rú lāpī-lāpī ró kò. ²⁷ Kúmú Āgārípā, ní lē tā trá tā gólíyí tā àngū 'bá drí àtálé trá àkú ró àkú ró nā sī 'díyí pā 'bá rí tāsí rí 'á yā? Má nī trá kī, pātī ní lē tā trá úlí gólíyíkā 'dī 'bá yí 'á.”

²⁸ Gō'dá nīngá sī rí, Āgārípā drí tā-drí lògòzò Póólò drí kī, “Póólò, mí rí nò 'ē'á tā ícílí má 'á, tálā má à'dò ró bē òjílā Yēsū ká ró ngbāngbānò yā?”

²⁹ Gō'dá ítí rí, Póólò drí tā-drí lògòzò drílā kī, “Má 'ē rātāā nò Ōvārí drí kī, ngátā ngbāngbānò ngá káyí dūū volé drī 'ásí yā rí, 'dòvó Ōvārí ò'è àní gō'dá gólíyí àzā 'bá yí àmā úlí àrī 'bá trá àndrò nò rí yí bē à'dólé òjílā Yēsū ká ró nyé òzò má tì, gō'dá tótó nyārī gólíyí àmā ícízò nò 'bá yí àkó.”

³⁰ Nīngá sī rí, kúmú Āgārípā, kúmú Fésitò, Bērēnísí gō'dá òjílā àzā 'bá yí gólíyí à'dó 'bá kpākā àlò gólíyí bē rí 'bá yí bē drí ngāzò ūrú gō'dá nílí ìyí volé. ³¹ Nīngá sī, drílíyí nízò nī'á tā átá bē ìyí lāfálé 'ásí kī, “Àgò 'dī 'é tā ònjí àzākā gólā rí 'bā 'bá fūlì ngátā òmbélé gānimā 'á tā lā sī rí kò'dáwá.” ³² Gō'dá ítí rí, Āgārípā drí tā átázò Fésitò drí kī. “Tí òzò àgò nò òrò rú'ba lò'bāà kò kī, kúmú àngí Rómā ká àà'dò tā ìyíkā kī'á nī rí, tì ícā trá gólā rí ìnjílí volé gānimā 'ásí.”

Tā àcì Póólò ká gólā rí jòzò Rómā 'álā kòlóngbò sī rí tāsí

27 ¹ Gō'dá nīngá sī, Fésitò lē trá Póólò rí jólé Rómā 'álā, tálā tā 'bálé trá gólā rú rí ngílí kúmú àngí Rómā ká drí ìyí fí nyānyā sī. Ítí rí, Fésitò drí Póólò yí gānimā lē 'bá ūrúkà 'bá yí bē fēzò drī-'bá àzā zílí Yūlīyā⁶³ rí drīgá trólé nī'á àjílā ìyí 'bādrī Ítālīyā rí 'álā jārībā Rómā rí 'álā. Yūlīyā 'dī lē tā-drí trá àmā⁶⁴ drí nílí Póólò yí bē. ² Bē trá ítí rí, gólā drí òjílā ūrúkà 'bá yí Àdrāmítí lésí gólíyí lē 'bá nílí kòlóngbò àndrē ìyíkā sī jārībā ūrúkà 'bá yí 'á 'bādrī Ásíyā ká rí 'álā rí 'bá yí ūsúzó. Gō'dá nīngá sī rí, Yūlīyā drí tā 'bāzò àmā drí ngāzò fílí kòlóngbò àndrē gólíyíkā 'dī 'á nílí Ásíyā 'álā. Gō'dá 'dī rí, Àrísitárókò⁶⁵ bē rí'á àmā bē. Tólā sī, àmā drí lāvúzó kòlóngbò àndrē rí 'dī sī 'bādrī 'dī 'ásí.

⁶³27.1 Yūlīyā Òjílā rí 'dī rí'á drī-'bá 'í àjù 'bū 'bá ūrúkà 'bá yí zílí kī'á nī rí, àjù 'bū 'bá kúmú àngí ká ró rí 'bá yí drīlì rí 'í'dí.

⁶⁴27.1 Àmā 'dī Lúkà yí 'í'dí krístò 'bá àzā 'bá yí bē.

⁶⁵27.2 Àrísitárókò 'Dī rí'á Tēsàlóníkā lē 'bá 'í 'bādrī Mēkédóniyā ká rí lésí. Gólā rí'á kpá gólíyí lāmū-àzì 'í.

³ Ítí drīzō āzā rī sī, āmā drī cāzō jāřibā Sídōnā rī 'álā. Yūliyā rī'á ōjilā tándí 'i Póólō drī. Drē āmā drī 'ádózó Sídōnā 'álā rī, gólā āyē Póólō trá āfōlē kōlóngbō 'dī 'ásī nī'á āzī-āzī lā yī lōmilí tólā, tálā gólīyī ōfē ró bē ngá gólā drī lēlé rī 'bá yī gólā drī. ⁴ Gō'dá nīngá sī, āmā drī ngāzō Sídōnā rī āyélé kōlóngbō āndrē ālólā 'dī sī, gō'dá āmā drī rīzō īlī-sī anyā trōlē 'dī, nīzō sīsī 'álā. Nīngá sī, ícā trá āmā drī vō ndrāzō gōlé drī-lījī drī 'álā ró anyī ākīřī āngī Sāyīpārāsī ká 'dē 'bá vō tándí 'á īlī drī sīzō ōnjī ró kō rī 'álā ró. ⁵ Gō'dá tólā sī rī, āmā drī ngāzō nīlī līmvū āndrē zīlī Mēdītērēnī rī 'dī ító 'á lā 'ásī lāvūlī 'bādrī gólīyī Sīlīsīyā ká gō'dá Pāmbīliyā bē rī 'ásī. Gō'dá nīngá sī, āmā drī ngāzō cālē jāřibā zīlī Mīrā 'bādrī gólā Līsīyā rī 'á rī 'álā. ⁶ Gō'dá Mīrā 'á tólā rī, Yūliyā drī ōjilā ūrūkā 'bá yī ūsúzó jāřibā Ālēkēzāndīriyā ká rī lēsī nī'á īyī kpá kōlóngbō⁶⁶ āndrē sī Ítālīyā 'álā. Ítí rī, Yūliyā drī tā lēzō āmā drī nīzō kōlóngbō rī Ālēkēzāndīriyā lē 'bá ká 'dī sī Ítālīyā 'álā.

⁷ Gō'dá āmā drī ngāzō lāvūlī tólā sī kōlóngbō rī 'dī sī. Gō'dá 'ádō trá āndrā-ōnjī ró āmā drī, āmā trá kāgūmāā cīřī drī. Tā 'dī tāsī rī, āmā drī ícāzō nīlī mānīsī āřī 'álā lāņō āmbā sī kāyī dūū sī, té āmā drī cāzō anyī jāřibā zīlī Kīnīdō rī rú. 'Dī vósī, kāgūmāā 'dī 'bāā āmā kō nīlī sīsī 'álā. Ítí rī, āmā drī ngāzō vō jālē lāvūzō jāřibā zīlī Sālāmōnā ākīřī āndrē Kērētē rī 'á rī rú sī. Gō'dá nīngá sī, āmā drī nīzō zāā gōlē drī-lījī drī ākīřī 'dī ká rī lēsī. ⁸ Mā rī trá zāā nīlī lāņō āndrē sī anyī gōlē līmvū tī 'álā ró kāgūmāā rī 'dī drī sī, gō'dá té āmā drī ícāzō vō gólā rīzō kōlóngbō vō ndrēlé 'á lā dódó rī 'á anyī jāřibā Lāsēyā rī rú.

⁹ Gō'dá āmā drī rīzō vō rī 'dī 'á kāyī dūū sī. Gō'dá kāyī āngī ōjilā Yúdā yī ká drī rīzō 'álē 'á'í ró rī ācā trá. 'Dī rī'á kāyī gólā līmvū āndrē drī rīzō 'ádólē ōnjī lā ró kōlóngbō drī lāvūzō 'á lā sī kō rī 'dī.⁶⁷ 'Ádō bē trá ítí rī, Póólō drī ngāzō drī-mbīlī sōlē ōjilā ndrī gólīyī 'ádō 'bá bē kōlóngbō 'á rī 'bá yī līfī. Gō'dá gólā kī gólīyī drī rī, ¹⁰ "Ānī ōjilā nō 'bá yī, má nī trá kī nī rī, ōzō mā ōngā trá vō nō āyélé ngbāāngbānō rī, ācī āmākā 'ē'á tólā rī 'ádō 'bā'á lāņō āngī ró āmā drī. Ngá gólīyī kōlóngbō nō drī nīlī rī 'bá yī 'ádō rú īzā'á, gō'dá kōlóngbō 'ádō rú īzā'á, gō'dá āmā ūrūkā 'bá yī 'ádō kpá ōdrā'á vólē." ¹¹⁻¹² Gō'dá kpálē tā Póólō drī átálē trá 'dī 'bá yī kātī rī, kōlóngbō līpī gō'dá āgō gólā pī 'bá lā ró rī bē lēē īyī tā Póólō ká átálē 'dī 'bá yī kō'dáwā. Gólīyī gō'dá ngá 'ē 'bá kōlóngbō 'á rī 'bá yī bē īsū īyī kī, vō kōlóngbō drī rīzō ādrélē tólā 'dī āā'dó kō tándí ró gólīyī drī rīzō 'á lā kāyī gólīyī kāgūmāā ōnjī 'dī 'bá yī ká sī ndrī. Gō'dá 'ádō bē trá ítí rī, ōjilā dūū lē īyī trá nīlī īyī tólā sī kōlóngbō rī 'dī sī. Gō'dá kōlóngbō rī 'dī līpī lā gō'dá pī 'bá lā bē drī tā sōzō Yūliyā 'á kī, rī'á tándí ró kōlóngbō 'dī drī ācī ítōzó kpá ō'dī nīlī āřī 'álā. Nīngá sī, Yūliyā ārī ūlī Póólō ká 'dī kō. Gólā lē tā-drī trá gólīyī drī ūjūlī nīlī cālē Fōnīkīsī 'álā, tálā gólīyī īcā ró bē rīlī tólā kōlóngbō 'dī bē parā gólīyī kāgūmāā 'dī ká 'dī 'bá yī sī. Fōnīkīsī 'dī rī'á kpá vō āzā gólā kōlóngbō drī rīzō ādrélē 'á lā lāņō ākō rī 'dī 'bādrī Kērētē rī 'á gōlē lāņjī drī lēsī ró.

Tā Póólō yī drī lāņō ūsúzó kāgūmāā āndrē drī sī rī

¹³ Nīngá sī, kāgūmāā drī ngāzō rī'á vīlī cé mānīsī drī-lījī drī lēsī ró. Tā 'dī tāsī rī, ōjilā kōlóngbō ká 'dī 'bá yī drī tā īsúzó kī, mā ōngā ró nīlī Fōnīkīsī 'álā. Ítí rī, gólīyī drī ngāzō āđī sī pātrākā lāņjī-lāņjī ró ítí kōlóngbō drī rīzō ādrélē rú lā rī āsélē bāgō lā sī lōgōlē kōlóngbō 'álā, tálā kōlóngbō ōnī ró bē. Gō'dá nīngá sī, āmā drī vō rī 'dī āyézō nīzō āřī 'álā zāā anyī anyī gōlé līmvū tī 'álā ró. ¹⁴ Gō'dá 'wāā kāgūmāā⁶⁸ drī ngāzō vīlī ōnjī lā ró īvī lēsī ró vīlī vīlī. ¹⁵ Drīlā vīzō kōlóngbō āmā bē yī 'á 'dī rú mbārākā ōnjī sī gō'dá kōlóngbō īyalē kāndā-kāndā. Tā 'dī tāsī rī, mā ícā kō nīlī sīsī 'álā. Gō'dá bē ítí rī, āmā drī gbō kōlóngbō āyézō kāgūmāā 'dī drī zēlé nīzō gōlē 'dī bē lā īlī sī drīlā rīzō vīlī gōlé 'álā rī drī.

¹⁶ Gō'dá nīngá sī rī, āmā drī cāzō anyī ākīřī zīlī Kódā rī rú, tálā ā'bālē fīnyáwā cācā ró āmā ngá lēsī kāgūmāā 'dī drī sī. Nīngá sī, āmā drī rú cēzō tākányī kōlóngbō fīnyáwā gólā 'līlī kōlóngbō āndrē āmā bē 'dī ūgūlī rī āsélē. ¹⁷ Nīngá sī, āmā drī ícāzō kōlóngbō mvā rī 'dī íngálē cú kōlóngbō āndrē 'dī 'á, tálā ōzō kō lētē dīnyī līmvū 'á. Gō'dá ōjilā kōlóngbō āndrē 'dī 'á rī 'bá yī ūrūkā lā yī drī īyīkā gbúrūdīyā ātrōzō 'dī kōlóngbō āndrē 'dī rú'bā lā gōzō ōmbélē nīřī-nīřī, tálā 'bālā 'ádólē gágā. Gō'dá gólīyī kpá rī'á ūřī ró kī, kāgūmāā 'dī āā'dō kpá kōlóngbō 'dī zē'á anyī līmvū tī 'bādrī Lībīyā ká sīnyītā ró rōō rī 'álā, gō'dá kōlóngbō drī vólē gāzō, kāgūmāā drī zēzō lā rú īzālē. Tálā gólīyī lēē kō tā ōnjī 'dī drī rú 'ēlé rī, gólīyī drī ngāzō ítā bī 'bārāgā āngī gólā kāgūmāā drī rī'á zēlá kōlóngbō drī nīzō rī īrīlī dā vūdrī. Gō'dá gólīyī drī kpá āđī lāņjī-lāņjī kōlóngbō drī rīzō ādrélē rú lā rī īrīzō bāgō lā sī līmvū 'á. Gō'dá tā ōjilā 'dī 'bá yī drī 'ēlé 'dī drī kōlóngbō 'bāzō rī'á nīlī mānīsī ró. ¹⁸ Gō'dá vó lā sī, kāgūmāā drī rīzō zāā rī'á vīlī ōnjī lā ró kpá ō'dī līmvū drī rú cāzō kōlóngbō rú ōnjī ró. Gō'dá ítí kāyī āzā rī sī rī, ōjilā 'dī 'bá yī drī ngá lāņjī ūrūkā āmbā kōlóngbō 'á rī 'bá yī lūvūzō līmvū 'á.

¹⁹ Gō'dá kāyī āzā 'dī vósī rī, gólīyī drī kpá drī-ngá ngá 'ē ká ūrūkā 'bá yī kōlóngbō ká ā'dúzó lūvūlī kpá līmvū 'á ndrī.

²⁰ Nōō lāņō ūsū āmā trá rōō. Mā ndrē kō lā ngbāā řtū'řī'bīwā yī bē kāyī dūū sī tálā mūkūkū drī sī. Ítí rī drī sī rī, mā ícā kō nīlā kī, kōlóngbō rī nīlī 'dī āngō lē ró yā rī. Gō'dá nīngá sī, kāgūmāā íyīkā kpá fī zāā vī'á ōnjī ró rōō. Gō'dá mā řsū tā gbō kī, lāřī āzā gō'dá kó trá yū'dāwā āmā drī ngá pāzō 'á lā sī.

²¹ Gō'dá vó lā sī, ōjilā kōlóngbō 'dī 'á rī 'bá yī rī īyī trá kāyī dūū sī lōsī 'ēlé kōlóngbō 'á 'álē 'á'í ró. Kāyī 'dī 'bá yī vósī rī, Póólō drī ādrézō gólīyī āndrā tā átálē gólīyī drī ndrī kī, "Tí ícā kó trá 'ádólē tándí ró ānī drī tā má drī átálē trá ānī āndrā Kērētē 'álā rī ārízō. Tí ōzō mā āāngā drē kó kō Kērētē lēsī rī, mā ícā kō lāņō nō ūsūlī, gō'dá kpá ngá gólīyī kōlóngbō ká rī 'bá yī īcā kō lūvūlā līmvū 'á āvīlī. ²² Gō'dá ngbāāngbānō rī, má lē ānī līfī īmbálē 'ádólē pīpīšīlī řđū-řđū bē. Nī ndrē drē, ōjilā āzākā yū'dāwā ānī lāfálē 'ásī 'dēlé līmvū 'á līmvūlī drālē. Gō'dá kōlóngbō 'ádō rú īzā'á cé nī.

²³ Má nī 'dī trá tā pāřī ró, tálā Ōvārī ámākā má drī rī'á řñjīlā rī řjō mālāyīkā íyīkā má drī ngācī gólā āwū 'bá āndrō nō sī tā rī 'dī átálē má drī. ²⁴ Mālāyīkā 'dī kī má drī rī, 'Póólō, nī 'ē ūřī kō! Ōvārī 'ádō ānī 'bā'á 'ádólē lēdrē-lēdrē ró būūū

⁶⁶27.6 Kōlóngbō 'dī 'ē trá nīlī ādrúgú trōlē ājīlī Rómā 'álā.

⁶⁷27.9 Kāgūmāā ōnjī tētē bē rī'á parā nā 'ē 'bá ānīlī rī 'bá yī 'á.

⁶⁸27.14 Úřī kāgūmāā 'dī Yōrōkīlō, ítō lā kī, kāgūmāā gólā vī 'bá gōlé drī-lījī drī ítū drī āfōrē lēsī rī. 'Dī kāgūmāā rī 'bá ācálē mīlī bē rī 'dī.

ní drí té cāzō Rómā 'álā tā ániká ngīl kúmú ángí tólā nā ándrá ání tī sī. Gō'dá Óvārí rí 'à á'dô kpá á'dí'á ání rú ndrī, gō'dá ání ndrī áçí 'dī drīī rí 'bá yí á'dô 'é'á ngá pālē ódrā ĩmvú ká 'dī 'ásī.' ²⁵ Ítí rí, má áta ání òjílā drí ndrī, 'dōvó nī rí fīī ìdú-ìdú sī. Má lē tā-drī trá kī, Óvārí á'dô ámā pāl'á ndrī tē ítí òzō gólā drí átalé trá má drí 'dī kátí. ²⁶ Gō'dá kågūmāā á'dô kōlóngbō ámakā zē'á ákírī āzā 'á rú ìzālē cīnyí cīnyí."

²⁷ Nīngá sī, kàyī mūdri-dri-lā-ngā-sū ámā drí ngāzō lāvūlī Kērētē 'ásī rí vósī, kågūmāā drē zāā kōlóngbō zē'á ámā bē ĩmvú ándrē 'dī drīī sī. Gō'dá tólā sī ā'bí ító 'à 'á, òjílā kōlóngbō ká drí tā ĩsúzō kī, mā áca trá ányí ákírī ūrūkā 'bá yí rú. ²⁸ Ítí rí, gólíyí drí ngāzō kúní mvá ómbélé trá bāgō sī rí írílí ĩmvú 'á tálā ĩmvú fífí ùjūzō rú lá. Gō'dá gólíyí áselé bē kúní mvá rí 'dī gō'dá bāgō ómbézō lá 'dī ndrēzō rí, gólíyí drí úsúzō lá kī, ĩmvú 'dī fífí lá rí'á pá lāfálē nyá'dí-rí. Gō'dá 'dīī vósī, mā nī bē fīnyáwá áti 'álá rí, gólíyí drí kpá ĩmvú fífí ùjūzō ó'dí. Gō'dá nīngá rí, gólíyí drí fífí lá úsúzō rí'á cé pá lāfálē nyá'dí-álō-dri-lā-ngā-mūdri. ²⁹ Ítí rí, ūrī drí gāzō gólíyí rú, tálā kōlóngbō á'dô nī'á rú 'bélē kúní rú gō'dá rú ìzālē vólē. Nīngá sī, gólíyí drí ngāzō áđí sí pātrākā lānjī-lānjī ró ítí sū kōlóngbō drí rīzō ádrélē rú lá 'á rí írílí bāgō sī ĩmvú 'á kōlóngbō ūgúlí lésí, tálā kōlóngbō áadrē ró bē nī ákó síší 'álá. Gō'dá nīngá sī, gólíyí álo-álo drí rātāā 'ézō óvārí ngīngí iyíkā rí 'bá yí drí, tálā vō áawú ró bē 'wāā.

³⁰ Gō'dá òjílā ūrūkā gólíyí kōlóngbō 'dī ká rí 'bá yí lē iyí trá 'é'á ávīlī kírí ró kōlóngbō 'dī 'ásī iyí nyānyā pālē. Gólíyí átrō kōlóngbō tībē fīnyáwá ró ómbélé ómbē kōlóngbō ándrē 'dī rú rí trá írílí ĩmvú 'á bāgō sī, gō'dá drílyí ònjō gāzō kī, yí òrī rí'á nīlī áđí lānjī-lānjī kōlóngbō ká rí 'bá yí írílí ĩmvú 'á síší lésí ró, tálā ó'bā ró kōlóngbō 'dī bē nī ákó.

³¹ Gō'dá bē lē ítí rí, Póólō nī tā gólíyíká 'dī trá. Gō'dá gólā drí ngāzō tā lá átalé Yūlyā drí ájú 'bū 'bá iyíkā 'dī 'bá yí bē kī nī rí, "Ózō òjílā 'dī 'bá yí òrī kō ámā bē kōlóngbō nó 'á rí, mā ícá kō á'dólē ngá pālē ódrā 'ásī ĩmvú ándrē nó drīī nōngá." ³² Gō'dá Yūlyā ári úlī 'dī 'bá yí bē rí, drílā tā 'bāzō ájú 'bū 'bá iyíkā 'dī 'bá yí drí bāgō gólíyí kōlóngbō mvá 'dī ómbézō gágá gólā ámbá rí rú 'dī 'bá yí ómválē ngá vólē, gō'dá kōlóngbō mvá 'dī drí 'dēzō.

³³ Gō'dá nīngá sī, vō drí 'ērē áwúlí rí sī 'dī, Póólō ní drí ngāzō tā 'bālē gō'dá òjílā gólíyí ndrī kōlóngbō ándrē 'á 'dī 'bá yí drí, ónyā ró iyí ngá bē. Ítí rí, gólā kī nī rí, "Nī 'è trá rí'á kàyī mūdri-dri-lā-ngā-sū ándrō nó rí'á ngá gólíyí kōlóngbō ká rí 'bá yí vó lá ndrélē 'dī cú ítí ngá nyānyā ázākā dō ákó álowálā. ³⁴ Gō'dá má 'bā ání drí ngá nyānyā nyálē ándrō, á'dô ró bē mbārākā sōlē ání rú, ání nyānyā pázō ódrā 'ásī. Má 'bā ání drí tā pāfīī ró kī, òjílā álo drāá kō ĩmvú nó 'á."

³⁵ Nīngá sī, Póólō drí ámbātā⁶⁹ trōzō gōzō áwō-ítí 'élē Óvārí drí tā lá sī òjílā 'dī 'bá yí ándrá ndrī. Gō'dá drílā tī mvá lá pīzō gō'dá sōlē yí sílī nyálē. ³⁶ Ítí, òjílā ndrī 'dī 'bá yí pīpīšīlī lá yí drí á'dízō, gō'dá drílyí kpá ngá nyānyā nyāzō.

³⁷ Ámā kākārā ndrī kōlóngbō rí 'dī 'á rí, rí'á dūū.⁷⁰ ³⁸ Gō'dá nīngá sī, ámā ndrī nyálē bē ngá nyānyā ícálē dūū rí, òjílā kōlóngbō 'dī ká 'dī 'bá yí drí ngāzō ádrúgú lākí 'bá kōlóngbō drí rí'á njílā rí átrōzō lūvūlī ĩmvú 'á, tálā lānjī-lānjī lá ózō kō kōlóngbō írī ĩmvú zélē.

Tā gólā kōlóngbō drí rú ìzāzō rí

³⁹ Gō'dá ítú áfō bē rí, òjílā 'dī 'bá yí drí ĩnyákú ndrēzō. Gō'dá lē bē ítí rí, gólíyí nīī kō kī 'bādrī rí 'dī ángō rí 'dī yā. Nīngá sī, gólíyí drí vō 'á'í gólā sínýtā bē rí ndrēzō, áfō trá ĩmvú tī lésí ró. Ítí rí, gólíyí lē trá kōlóngbō 'bālē ádrélē 'á lá tólā. ⁴⁰ Ítí òjílā ūrūkā 'bá yí kōlóngbō 'dī ká drí ngāzō bāgō áđí lānjī-lānjī kōlóngbō drí rīzō ádrélē rú lá 'á 'dī ká ómválē tú tú vólē, á'dô ró bē áđí lānjī-lānjī ró 'dī 'bá yí drí ávīzō ĩmvú 'á. Gō'dá òjílā ázā 'bá yí ínīī iyíkā ngá kúdrālī kátí rí írílí ĩmvú 'á, á'dô ró bē njāā kōlóngbō pīzō 'dī sī lá. Gō'dá ūrūkā 'bá yí íngā iyíkā ítá bī ámbélé kōlóngbō tī lésí ró, tálā kågūmāā ózē ró kōlóngbō 'dī bē gólē ĩmvú tī 'álá ró. ⁴¹ Gō'dá gbō nyīī ró, kōlóngbō ándrē nó drí ngāzō nī'á iyí 'bélē ngárá sínýtā đī ĩmvú zélē rí rú tólā. Vō lá síší lésí rí drí vólē gāzō ngárá-ngárá gō'dá ícá kō rú 'wálē fīnyáwá lá. Gō'dá tálā ĩmvú cú rí'á mbārākā bē rōō rí drí sī rí, drílā vō lá vólē lésí rí pīzō cōlē òjólē rō'bó-rō'bó.

⁴² Gō'dá nīngá sī, ájú 'bū 'bá 'dī 'bá yí drí tā lēzō 'ézō gānimā 'bá úfúlí ndrī, tálā gólíyí ózō kō ĩmvú yāā fōzō ĩmvú tī 'álá gō'dá rālē 'bélē đī iyí drīgá sī. ⁴³ Gō'dá Yūlyā rí gógó gólíyí drīlī ndrī rí lēé kō Póólō drí drālē. Ítí rí, gólā lēé tā-drī kō ájú 'bū 'bá drí gānimā 'bá úfúzō. Tā rí 'dī vō lá 'á rí, gólā drí tā 'bāzō gólíyí ĩmvú yā 'bá bē rí 'bá yí drí lōwāzō síší ĩmvú 'á ĩmvú yálē fōzō ĩmvú tī 'álá. ⁴⁴ 'Dīī vósī, gólā drí tā 'bāzō òjílā lākí 'bá rí yí drí 'dēzō gólíyí vó, gólíyí ómbā iyíkā fē áli gólíyí òjō 'bá kōlóngbō ándrē 'dī ká lānjī 'bá kō rí 'bá yí drīī, ícá ró bē gólíyí drí fōzō ĩmvú tī 'álá cú ítí lētē ákó ĩmvú 'á. Ítí rí, ámā drí tā 'dī 'ézō té ítí, gō'dá ámā drí ngāzō ndrī fólē ĩmvú tī 'álá rú'bá á'dí sī.

Tā gólíyí Póólō drí 'élē ákírī Mālātā ká 'álá rí 'bá yí

28 ¹ Gō'dá nīngá sī, mā cá bē dódó ĩmvú tī 'álá rí, ámā drí 'bādrī rí 'dī nīzō òjílā tólā nā 'bá yí tī sī kī, áá'dô ákírī rú bē Mālātā rí 'dī. ² Gō'dá òjílā ákírī 'dī ká rí'á iyí òjílā tándí 'í ámā drí. Ózē ítō trá rí'á 'dīlī gō'dá vō trá á'dí ró rōō. Ítí rí, òjílā 'dī 'bá yí drí ngāzō lāsī ícílí ámā drí yálē. Gō'dá gólíyí drí kpá ámā vó ndrēzō dódó ítí. ³ Nīngá sī, Póólō drí ngāzō nī'á ngá zázá á'dúlí lāsī ró. Gō'dá gólā 'bā ngá zázá 'dī bē lāsī 'á rí, nyīī ró, ĩnī drí áfōzō ngá zázá rí 'dī 'ásī, tálā ngá ámé lāsī ká 'dī drí sī, gō'dá Póólō rí drī cílī. Gō'dá drílā njūzō gágá rú lá. ⁴ Gō'dá nīngá sī, òjílā vō 'dī ká rí 'bá yí ndrélē bē ĩnī 'dī njū trá ítí Póólō rí drī rú rí, gólíyí drí rīzō tā átalé iyí vō 'ásī kī nī rí, "Ágō nó á'dô 'bā'á tā pāfīī ró òjílā úfú 'bá 'í. Gólā pá yí trá ódrā ĩmvú ká rí 'ásī, gō'dá óvārí ázā 'bá yí gólíyí tā òjílā ká kī 'bá ró rí á'dô lānjō fē'á gólā drí drāzō vólē."

⁶⁹27.35 Nōō á'dó kō ámbātā 'á ámū ká 'í.

⁷⁰27.37 Gólíyí ndrī rí'á iyí kámá-rī-dri-lā-ngā-nyá'dí-nā-dri-lā-ngā-mūdri-dri-lā-njī-kázíyá (276), 'dīī ájú 'bū 'bá yí gō'dá ngá 'é 'bá yí gānimā 'bá yí bē ndrī.

⁵ Nĩngá sī, Póólò drí ngāzó ìnĩ 'dĩ iyálé iyí drí 'ásí lāsí 'á. Nĩngá rí, ngá āzā ònjí là 'é rú kò Póólò rí drí bē. ⁶ Gō'dá òjílá 'dĩ 'bá yí drí rízó gólá rí tēlé, drí là ògá ró bē, gō'dá gólá ò'dé ró bē zālò zī āvò ró vūdrí, gō'dá gólíyí drí rízó kpī. Ngá āzākā ònjí là ró rí 'é rú gbò kó kò gólá drí àlòwálá. Ítí rí, tã ìsù gólíyíká Póólò rí tāsí rí drí rú jázó. Nĩngá rí, gólíyí drí tã átázó kī, Póólò àà'dò òvārí āzā 'í.

⁷ Ānyí vò rí 'dĩ rú rí, 'bā àngí drí-'bá 'bādrí 'dĩ ká rí ká bē rí'á. Drí-'bá rí 'dĩ rú là rí'á Pūbīlīyā. Ítí rí, āgò rí 'dĩ drí āmā trózó drí rí sī yí drí 'bā 'álá kàyí nā sī ùmú iyíká ró. Gólá ndrē āmā vò tándí ró íti. ⁸ Gō'dá āgò rí 'dĩ átá là bē rí'á àyí'á gbārākā drí 'lā lāzē bē gō'dá kpá 'è'dē bē rōò. Gō'dá Póólò àrí tã rí 'dĩ bē rí, drílá ngāzó nílí filí jó āgò rí 'dĩ ká 'álá, gō'dá iyí drí 'bālé gólá rú rātāā 'èzò Òvārí rí ìjízó gólá rí ìngalé ngá lāzē rí 'dĩ 'ásí. Gō'dá ngá lāzē āgò 'dĩ ká drí rú ndrēzò. ⁹ Gō'dá tálá tã rí 'dĩ tāsí rí, ngá lāzē 'bá āzā 'bá yí ndrí àkírí 'dĩ 'á rí 'bá yí drí ngāzó ànílí iyí Póólò ngálá. Gō'dá íti rí, Póólò drí gólíyí èdézó ngá lāzē iyíká rí 'bá yí 'ásí. ¹⁰ Gō'dá nĩngá sī rí, āmā drē zāā rí'á Málátá 'á tólá rí, òjílá 'dĩ 'bá yí drí drí-ngá fēzò āmā drí dūū, āwò-ìtí 'èzò āmā drí rōò. Gō'dá 'dĩ vósí rí, kàyí āmā drí 'èzò vò 'dĩ àyélé rí sī, gólíyí drí kpá ngāzó ngá gólíyí āmā drí lélé àcì tózó rí 'bá yí àfèlè āmā drí.

Tã cācā Póólò yí ká Rómā 'álá rí tāsí rí

¹¹ Nĩngá sī, āmā drí rízó Málátá 'álá pará nā. 'Dĩ vósí, āmā drí òjílá Àlèkēzāndírīyā ká ùrúkà 'bá yí gólíyí rí 'bá trá Málátá 'álá pará kīgūmāā ònjí ká 'dĩ 'bá yí sī rí 'bá yí ùsúzó. Gólíyí trá 'É'á ngalé nílí Ítálīyā 'álá kòlóngbò⁷¹ àndrē iyíká sī. ¹² Ítí rí, āmā drí nízó kòlóngbò rí 'dĩ sī cālè jārībā zīlī Sīrākósā rí 'álá. Gō'dá āmā drí rízó tólá kàyí nā. ¹³ Nĩngá sī, āmā drí ngāzó gō'dá nílí kòlóngbò sī jārībā zīlī Rēgīyā rí 'á 'bādrí Ítálīyā ká rí 'álá. Gō'dá kàyí āzā rí sī rí, kīgūmāā drí ngāzó rí'á vīlī tándí ró āmā ùgúlí lésí ró kòlóngbò zélè 'wāā'wā ró. Gō'dá āmā drí ngāzó cālè jārībā zīlī Pòtēyólí rí 'á kàyí rí gólá āmā drí àngázó Rēgīyā lésí rí sī. ¹⁴ Gō'dá jārībā rí 'dĩ 'á rí, āmā drí tã lē 'bá Yésù 'á rí āzā 'bá yí ùsúzó. Nĩngá rí, gólíyí drí āmā trózó rílí iyí bē iyí drí 'bā 'álá kàyí nī-drí-lā-rí sī. Gō'dá vò là sī rí, āmā drí ngāzó tólá sī nílí pá sī Rómā 'álá.

¹⁵ Gō'dá òjílá kànīsā ká Rómā 'álá rí 'bá yí àrí bē iyí tã kī, āmā àà'dò bí ànī'á rí, gólíyí drí ngāzó ànílí āmā ùsúlí lāfí drí. Ùrúkà 'bá yí ùsú āmā vò ngá lāzī ká Ápíyā ká rí 'á. Gō'dá āzā 'bá yí ùsú āmā vò gólá rí'á zīlā "Jó-nā-ùmú-ká-rí-'bá-yí" 'álá. Gólíyí ànī āmā lāgúlí gō'dá āmā drí Rómā 'álá. Gō'dá Póólò ndrē òjílá rí 'dĩ 'bá yí bē rí, mbārākā drí fízó gólá 'á. Gō'dá gólá drí āwò-ìtí 'èzò Òvārí drí tálá gólíyí tāsí.

¹⁶ Gō'dá mā cā bē Rómā 'álá rí, drí-'bá gānīmā ká drí gānīmā 'bá āzā 'bá yí trózó 'bālè gānīmā 'á, gō'dá gólá drí Póólò rí àyézó rílí jó āzā 'á lómígówá āzā bē àlò gólá rí vò ndrélè, tálá gólá òzò kò rāā.

Tã gólá Póólò drí tã Yésù ká átázó òjílá Yúdā yí ká drí Rómā 'álá rí

¹⁷ Gō'dá kàyí nā Póólò rí cācā Rómā 'álá rí vólé drí 'ásí rí, gólá drí ngāzó drí-'bá òjílá Yúdā yí ká rí ká gólíyí à'dó 'bá tólá rí 'bá yí àzīlī ànílí yí ngálá. Ítí rí, gólíyí drí ànízó gólá rí ùsúlí. Gō'dá nĩngá sī, drílá tã átázó gólíyí drí kī, "Ámā àdrúpí yí, má àzī ànī ànílí má ngálá, tálá má ngí ró bē tã ámakā ànī drí. Má 'é ngá āzā ònjí là ró kò òjílá ámakā Yúdā yí ká rí 'bá yí drí. Gō'dá má ìzāā lā'bí āmā à'bíyā yí ká rí kò. À'dò kpálé íti rí, òjílá Yēròsālēmā ká rú mā trá gō'dá fèlè drí-'bá Rómā ká rí 'bá yí drígá. ¹⁸ Gō'dá drí-'bá Rómā ká 'dĩ 'bá yí ndrē tã ámakā bē rí, gólíyí ìsù tã trá kī nī rí, má 'é tã ònjí āzākā kò gólá lāhò fēzò má drí tã là 'á rí. Bē trá íti rí, gólíyí lē trá ámā ìnjílí vólé gānīmā 'ásí. ¹⁹ Gō'dá drí-'bá ámakā Yúdā yí ká Yēròsālēmā 'álá rí 'bá yí gā iyí trá dó kī nī rí, ìnīnjí mā kò'dawá vólé gānīmā 'ásí. Tálá tã rí 'dĩ tāsí rí, tã àlò má drí ícálé trá 'èlā āmā pázó rí rí'á kúmú àngí Rómā ká rí ìjílí 'dĩ tã ámakā kílí. Gō'dá má lēé kò tã átálé òjílá āmā nyānyā ká Yúdā yí ká rí 'bá yí rú gólá àndrá. ²⁰ Tálá tã rí 'dĩ 'bá yí tāsí rí, má àzī ànī ànílí má ngálá nò ulí ámakā rí 'bá yí àrílí. Mí ndrē drē, òombē mā trá nyārí nò sī, tálá 'díyí pá 'bá gólá òjílá Yúdā yí ká drí ndrí ìfí 'bázó gólá rí àcā-àcā vò rí tāsí."

²¹ Nĩngá sī rí, òjílá Yúdā yí ká 'dĩ 'bá yí drí tã-drí lògòzó gólá drí kī nī rí, "Mā ùsú wārāgā āzākā gólá òjílá ámakā Yúdā yí ká drí àjólé ànī tāsí rí kò, gō'dá kpá òjílá gólíyí àcā 'bá trá Yūdáyā lésí rí átá tã ní rú ònjí ró kò. ²² Gō'dá mā nī trá kī, 'bādrí àmbā nò 'bá yí 'ásí òjílá àtá tã ònjí trá ànī gólíyí 'dē 'bá trá Yésù vò rí 'bá yí rú. Gō'dá íti rí, má lē trá tã ìsù-ìsù àniká àrílí tã Yésù ká rí tāsí āmā bí sī."

²³ Nĩngá sī rí, drí-'bá 'dĩ 'bá yí drí kàyí 'bázó iyí drí rú 'è'bézó 'á là Póólò yí bē. Gō'dá kàyí rú 'è'bē 'dĩ ká sī rí, òjílá Yúdā yí ká dūū drí ànízó iyí vò gólá Póólò drí rízó rílí rí 'á. Gō'dá ìtòlè cīnó rí lésí cālè būūū ngácí 'á, Póólò ngí tã àtí-àtí tándí lāfí gólá òjílá drí rízó kúmú Òvārí ká zélè Yésù 'ásí rí tāsí rí trá gólíyí drí. Gólá àtá trá gólíyí drí kī nī rí, "Yésù 'dĩ 'díyí pá 'bá gólá Òvārí drí tã là 'bālè trá àjólé rí." Gólá àtá 'dĩ tã gólá Músā yí tã àngū 'bá yí bē drí ìgílí trá àkú ró àkú ró nā sī 'díyí pá 'bá rí tāsí rí ngīngí là sī. ²⁴ Gō'dá nĩngá rí, òjílá Yúdā yí ká 'dĩ 'bá yí ùrúkà là yí drí tã lēzó ulí Póólò ká 'dĩ 'bá yí 'á, gō'dá ùrúkà 'bá yí lēé kò. ²⁵ Ítí, gólíyí bē trá njāā 'è'á iyí Póólò rí àyélé rí, gólíyí lēé tã-drí kò àlò ulí 'dĩ 'bá yí 'á iyí lāfálé 'ásí. Gō'dá íti rí, Póólò drí tã àdūkū nò átázó gólíyí gā 'bá dó tã Òvārí ká 'dĩ àrílí 'dĩ 'bá yí drí kī, "Pātī rí, má àtá tã ànī drí, nī gā tã Òvārí ká kò dó. Nī 'è tã òzò ànī à'bíyā yí drí 'èlè rí tí kò, tálá Líndrí Tándí Òvārí ká àtá ulí trá gólíyí tāsí tã àngū 'bá Ísáyā sīlī àkú ró àkú ró kī nī rí,

²⁶ "Ní ngá gō'dá ní nī ró òjílá ànikā Yúdā yí ká 'dĩ 'bá yí ngálá, gō'dá ní àtá ró tã gólíyí drí kī,

"Ní rí ulí má drí átálé rí àrílí, gō'dá ní ícā kò tã ífí là nīlí!

Ní rí ngá ndrélè, gō'dá ní ndrè ngá má drí rí'á 'èlā rí kò!"

²⁷ Ní àtá tã gólíyí drí íti, tálá gólíyí drí rí'á àmbā-àmbā ró tã ámakā rí drí fízó 'á là.

⁷¹28.11 Kòlóngbò 'dĩ úzì rú là "Òvārí-gólíyí-rí-'bá-lāfí-ró" rí.

Gõ'dá gólíyî já ìyî bì kpá trá vólé gõ'dá kpá Ìfî àmbézó gágá.

Tí òzò à'dô kó kô ìtí rí, tí gólíyî à'dô ícá'á pătîî tã ámákâ ndrêlé ìyî Ìfî sî nîzó lâ,
gõ'dá úlî ámákâ àrílí ìyî bì sî tã ífî lâ nîzó.

Tí tã àtî-àtî ámákâ à'dô fî'á gólíyî drîî,

tãlã gólíyî àādî ró drî tã ònjí 'ásí àgõzó má ngálã.

Ìtí rí, má à'dô gólíyî èdé'á à'dólé dódó.' ”

Ìsáyã 6.9-10

²⁸⁻²⁹ Gõ'dá nîngá sî, Póólô àtã tã kpá òjílã àmbã-àmbã Yúdã yí kã 'dî 'bá yî drí kî, “Má lã ànî drí nîlã kî, Ôvârí àfê tã àtî-àtî tãndí lãfî lédrê-lédrê kã kã nõ trá òjílã gólíyî à'dó 'bá kô òjílã Yúdã yí kã ró rí 'bá yî drí. Gólíyî à'dô tã àtî-àtî rí 'dî àr'á nî, tãlã gólíyî òlê ró tã bê 'á lâ.” Nîngá sî rí, òjílã Yúdã yí kã 'dî 'bá yî drí ngãzó nílí ìyî Póólô rí àyélé.

³⁰ Gõ'dá nîngá sî, Póólô drí rîzó Rómã 'álã ndrô rî jó rîzó rílí 'á lâ àđî sî rí 'á. Gólã rí zãã rílí tãndí ró òjílã gólíyî rí 'bá r'á gólã rí lômílí tólã rí 'bá yí bê. ³¹ Gólã rí trá r'á tã ngílí gólíyî drí tã àtî-àtî tãndí lãfî òjílã drí rîzó kũmũ Ôvârí kã zêlé rí tãsí. Gólã ìmbã gólíyî trá tã Kúmú Yésũ Krístô rí tãsí rí 'bá yí sî. Gõ'dá gólã ícã trá tã àtî-àtî 'dî àtálé òjílã gólíyî ndrî ànî 'bá gólã ngálã rí 'bá yí drí cú ìtí ùrî àkó, tãlã tólã rí, ófêé lãḡõ kô drílã tã àtî-àtî 'dî tãsí. Ì'dí 'dî.